

14—20 mars

Debatter m. m.

Fredagen den 14 mars

Sid.

Interpellation av herr Olsson, Johan, (cp) om åtgärder för att förbättra sysselsättningsläget i Norrland, m. m.	5
--	---

Tisdagen den 18 mars

Interpellationer:

av herr Nilsson, Nils, (cp) ang. skogsägarnas möjligheter att utnyttja planerade virkesterminaler	7
av herr Skärman (fp) ang. åtgärder för kontroll av trafiken med snöscooter	8

Onsdagen den 19 mars

Utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.	12
---	----

Anslag under andra huvudtiteln:

Polisväsendet	57
Lokala polisorganisationen	77
Arbetsbalansen vid regeringsrätten	78
Om statlig ersättning till frikyrkliga vigselförrättare	79
Kriminalvården	82

Interpellation av herr Augustsson (s) ang. administrationen av den kommunala naturvårdsverksamheten	89
---	----

Meddelande ang. enkla frågor:

av herr Skärman (fp) ang. folkomröstning om Vindelälvens utbyggnad	90
av herr Berglund (s) ang. straffansvar för ägare eller förare av motorfordon vid parkeringsförseelse	90

	Sid.
Anslag under andra huvudtiteln (Forts.):	
Kriminalvården (Forts.)	91
Fångvårdsanstalterna	103
Frivården	105
Kriminologisk forskning	108
Anslag under tionde huvudtiteln:	
Främjande av utrikeshandeln m. m.	109
Konsumentfrågor	117
Avsättning till fonden för idrottens främjande	129
Vissa anslag under åttonde huvudtiteln:	
Skolväsendet	138
Om inrättande av s. k. Up-tjänster	140
Bidrag till vissa privatskolor	142

Torsdagen den 20 mars

Svar på interpellation av herr Sörenson (fp) ang. förläggningen av avslutningsdagar för avgångsklasserna i gymnasierna	151
Interpellation av herr Stadling (s) ang. lekmannainflytandet vid beslut om ändrad indelning i läkardistrikt	156

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 19 mars

Val av ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling	10
Val av valmän jämte suppleanter för utseende av en riksdagens ombudsman	11
Statsutskottets utlåtande nr 34, ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.	12
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 11, om utsträckt skyldighet för postkontor att hålla öppet på valdag	57
— nr 12, om rätt för sjuka m. fl. att rösta med valsedelsförsändelse	57
— nr 13, om ändrad valkretsindelning i Malmöhus län	57
— nr 14, om förbud mot karteller vid val inom riksdagen och kommunala församlingar	57
Statsutskottets utlåtande nr 2, ang. utgifterna inom justitiedepartementets verksamhetsområde	57
— nr 10, ang. utgifterna inom handelsdepartementets verksamhetsområde	109
— nr 11, ang. utgifterna inom inrikesdepartementets verksamhetsområde	138
— nr 35, ang. anslag till skolväsendet	138

Fredagen den 14 mars

Kammaren sammanträdde kl. 14.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollet för den 6 innevarande månad.

Herr *Eriksson, Einar*, åt vilken kammaren tidigare beviljat ledighet från riksdagsgöromålen till och med den 15 i denna månad, erhöll nu på därom gjord ansökning fortsatt ledighet på grund av sjukdom till den 22 mars.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet skrivelse från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott motionen nr 921.

Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 43, angående veterinärmedicinsk rådgivnings- och laboratorieverksamhet.

Herr **OLSSON, JOHAN**, (cp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av det ärende, som avses i skrivelse från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor, angående riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m., hemställer jag, att kammaren måtte medgiva, att tiden för avgivande av motioner i anledning av nämnda skrivelse utsträcker till det sammanträde,

som infaller näst efter femton dagar från den dag skrivelsen kom kammaren till handa.

Denna hemställan bifölls.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av motion om utsträckt skyldighet för postkontor att hålla öppet på valdag;

nr 12, i anledning av motioner om ändringar i reglerna om rätt för sjuka m. fl. att rösta med valsedelsförsändelse;

nr 13, i anledning av motioner om ändrad valkretsindelning i Malmöhus län; samt

nr 14, i anledning av motioner om förbud mot karteller vid val inom riksdagen och kommunala församlingar;

statsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1969/70 inom justitiedepartementets verksamhetsområde jämte motioner;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1969/70 inom handelsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1969/70 inom inrikesdepartementets verksamhetsområde jämte motioner;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbildningens or-

ganisation vid filosofisk fakultet m. m. jämte motioner; samt

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1969/70 till skolväsendet jämte motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 11, med anledning av motioner angående slopande av vissa punktskatter;

nr 13, med anledning av motion om befrielse från arbetsgivaravgift för vissa stiftelser och organisationer;

nr 14, med anledning av motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för forskningskostnader;

nr 15, med anledning av motioner om rätt för handikappade till särskilda avdrag vid beskattningen;

nr 16, med anledning av motioner om beskattning av vissa naturaförmåner; samt

nr 17, med anledning av motioner angående beskattningen av företagsvinster;

första lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 6, i anledning av motion om frivillig medling i samband med äkten-skapstvist;

nr 11, i anledning av motion om borttagande ur brottsbalken av påföljden suspension;

nr 12, i anledning av motioner om begränsning av straffbestämmelsers användningsområde;

nr 13, i anledning av motioner om rätt att bortforsla på svenskt territorialvatten grundstött fartyg;

nr 14, i anledning av motioner om vidgad straffbarhet vid rattonykterhet;

nr 15, i anledning av motioner angående kyrkofriden;

nr 17, i anledning av motioner om ersättning ur dödsbo för viss vård; samt

nr 18, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagut-

skottets utlåtande nr 3 i anledning av motioner om viss översyn av medborgarskapslagstiftningen;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av motioner angående förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda, m. m.;

nr 18, i anledning av motioner om avgångsbidrag i vissa fall; samt

nr 19, i anledning av motioner om en allmän arbetslöshets- eller sysselsättningsförsäkring;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av motioner om vissa åtgärder mot markspekulation;

nr 14, i anledning av motioner om upphävande av affärstidslagen;

nr 15, i anledning av motioner om viss övervakning av från utlandet inkommande motorfordon;

nr 17, i anledning av dels motioner om ett bättre djurskydd, dels motion om överflyttande på polismyndighet av tillsynen över djurskyddet;

nr 18, i anledning av motioner om rätt att anlita valfri resebyrå vid resa i statens tjänst; samt

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i jordförvärvslagen den 14 maj 1965 (nr 290), m. m.;

jordbruksutskottets utlåtande nr 6, i anledning av motion angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid lantbruksförsöksanstalten Röbbäcksdalen; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av motion om vård av svenska patienter utomlands; samt

nr 11, i anledning av motioner om bättre service i bostadsområden.

Interpellation om åtgärder för att förbättra sysselsättningsläget i Norrland, m. m.

Ordet gavs ånyo till herr OLSSON, JOHAN, (cp), som nu yttrade:

Herr talman! Den vanliga säsongmässiga nedskärningen av beredskapsarbetena har i år tidigarelagts jämfört med de närmast föregående åren. Redan i början av februari underrättades länsarbetsnämnderna om att inga nya arbeten skulle komma att sättas i gång och att den pågående verksamheten skulle minskas. I åtskilliga fall har inskränkningar också redan vidtagits.

Den tidiga nedtrappningen av beredskapsarbetena är en direkt följd av att de för innevarande budgetår anvisade medlen i huvudsak redan har förbrukats. Detta sammanhänger i sin tur bl. a. med att beredskapsverksamheten under förra sommaren och hösten hade ovanligt stor omfattning på grund av det kärva arbetsmarknadsläget. Någon däremot svarande uppräknning av anslagen nu har inte ansetts böra komma i fråga, eftersom konjunktursituationen och sysselsättningsläget för landet som helhet har förbättrats.

Från statsmaktens och arbetsmarknadsmyndigheternas sida har i stället aviserats ökade insatser för att stimulera rörligheten bland arbetskraften. Arbetsmarknadsstyrelsen har sålunda uppmanat arbetsförmedlingarna att under den närmaste tiden koncentrera sina insatser på förmedlingsåtgärder, som har till syfte att åstadkomma en geografisk utjämning av tillgången på arbetskraft. Särskilda åtgärder förutsätts bli vidtagna för att öka rörligheten bland arbetslösa byggnadsarbetare. Arbetsmarknadsstyrelsen har också för avsikt att låta arbetsförmedlare i de s. k. skogslänen tillfälligt få tjänstgöra i orter i södra och mellersta Sverige, som mottar arbetskraft från andra håll.

Det är enligt min mening uppenbart att en sådan inriktning av arbetsmarknadspolitik kan få allvarliga skadeverkningar på längre sikt. Arbetsmark-

nadsläget kännetecknas för närvarande främst av en uppgång i efterfrågan på arbetskraft i tätortsområdena i de södra och mellersta delarna av landet. Norrlandslänen har däremot alltså en stor och i åtskilliga fall växande arbetslöshet. Månadsstatistiken över antalet anmälda arbetslösa för februari visar sålunda för landet som helhet en mindre nedgång i antalet arbetslösa och en uppgång av antalet lediga platser jämfört med motsvarande tid i fjol. I samtliga norrlandslän var däremot arbetslösheten högre än i fjol. Tillgången på lediga platser varierar också starkt mellan de utpräglade tätortsområdena och övriga delar av landet. Väljer man att ensidigt möta den nuvarande arbetslösheten med rörlighetsstimulerande åtgärder måste detta med nödvändighet få till följd, att man ytterligare påskyndar flyttningsströmmen från de mindre folkrika områdena av landet till tätortsregionerna. Såväl de speciella glesbygdsproblemen som de problem som är förenade med storstädernas tillväxt kommer därmed att öka.

Det är därför i högsta grad angeläget att åtgärder vidtas för att stärka sysselsättningsmöjligheterna i de områden, som nu har överskott på arbetskraft. Mot den bakgrunden är det beklagligt att beredskapsarbetena måst reduceras i den omfattning som är fallet och att kraftigare åtgärder inte vidtagits för att säkerställa full sysselsättning på längre sikt inom de områden där sysselsättningstillfällena är otillräckliga.

Arbetskraftsbehovet är f. n. särskilt starkt inom bil-, varvs- och de teletekniska och elektrotekniska industrierna. Dessa branscher har just nu en stark orderingång och gynnsamma exportförhållanden. Många av de större företagen inom dessa branscher är lokaliserade till storstadsområdena. De expansionsplaner som under senare tid presenterats av flera större industrier tyder också på att man avser att i första hand företa utbyggnader på nuvarande lokaliseringsorter, dvs. i storstäderna. I vissa fall har dessa utbygg-

Interpellation om åtgärder för att förbättra sysselsättningsläget i Norrland, m. m. nadsplaner fått statsmakternas stöd genom att man ställt i utsikt att företagen skall få utnyttja sina investeringsfonder. Några av projekten, främst Volvos nyanläggningar, avser utbyggnader av en storleksordning som inte tidigare förekommit i vårt land.

Enligt min mening rimmar den här beskrivna utvecklingen illa med uttalandena i årets statsverksproposition att det är nödvändigt att dämpa den starka tillväxten i de tre storstadsregionerna och fördela en del av expansionen på växtkraftiga stadsregioner på skilda håll i landet. Som ofta framhållits från centerhåll ger en sådan inriktning av den framtida samhällsutbyggnaden de största möjligheterna att skapa jämn och trygg sysselsättning för alla som vill ha arbete. De intentioner, som kommit till uttryck i statsverkspropositionen, måste man därför enligt min mening söka förverkliga med allvar och energi. Med hänvisning till vad som anförts i interpellationen hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få ställa följande frågor:

1) Anser statsrådet att sysselsättningssituationen i Norrland och vissa

andra liknande områden i förening med den nuvarande inriktningen av arbetsmarknadspolitiken kan innebära svårigheter att på längre sikt upprätthålla ett livskraftigt näringsliv och en tillfredsställande service i dessa områden?

2) Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att skapa bättre sysselsättningsbalans mellan storstadsregionerna och andra regioner och för att förverkliga de intentioner i detta avseende, som kommer till uttryck i årets statsverksproposition?

3) Är statsrådet villig att nu vidta konkreta åtgärder, som kan ge stimulans till en utflyttning av olika verksamheter från storstadsregionerna?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.10.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Tisdagen den 18 mars

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Justerades protokollet för den 7 innevarande månad.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 99, till Konungen i anledning av motioner om ekonomiskt stöd i samband med adoption m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 43, angående veterinärmedicinsk rådgivnings- och laboratorieverksamhet.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 11—14, statsutskottets utlåtanden nr 2, 10, 11, 34 och 35, bevillningsutskottets betänkanden nr 11 och 13—17, första lagutskottets utlåtanden nr 6, 11—15 och 17 samt memorial nr 18, andra lagutskottets utlåtanden nr 17—19, tredje lagutskottets utlåtanden nr 13—15 och 17—19, jordbruksutskottets utlåtande nr 6 ävensom allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 10 och 11.

På framställning av herr andre vice talmannen beslöts att statsutskottets utlåtande nr 34 skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 32, angående godkännande av konvention om delgivning i utlandet av handlingar i mål och ärenden av civil eller kommersiell natur;

nr 37, med förslag till lag om ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring; och

nr 42, angående åtgärder för att främja fritidsfisket, m. m.

Interpellation ang. skogsägarnas möjligheter att utnyttja planerade virkesterminaler

Herr NILSSON, NILS, (cp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! På allt fler ställen i vårt land avlöses vattendragen som transportleder för timmer och massaved av landsvägs- och järnvägstransporter. För de längre transportererna kommer den spårbundna trafiken att bli av särskild betydelse såväl för skogsbruket och skogsindustrin som ur samhällsekonomisk synpunkt.

Om något år kommer flottningen i Öster- och Västerdalälvarna med biflöden att upphöra och virkestransporter att övertas av statens järnvägar. I den uppgörelse som träffats mellan å ena sidan SJ och två större skogsbolag å den andra sidan ingår anläggandet av ett antal virkesterminaler. Enligt de uppgifter som kunnat erhållas skall SJ bygga järnvägsspåren fram till terminalerna medan de sistnämnda skulle bli enskild egendom för de båda bolagen.

Ett sådant förhållande skulle ställa framför allt det mindre skogsbruket i beroendeställning till de två stora bola-

Interpellation ang. åtgärder för kontroll av trafiken med snöscooter

gen när det gäller möjlighet till de mera rationella och ekonomiska transporter som dessa virkesterminaler onekligen kommer att medge. De allmänna flottlederna gav möjlighet till transporter på lika villkor medan så ej skulle bli fallet med ett exklusivt ägande av de så betydelsefulla terminalerna.

Med återopande av vad nu anförts hemställas om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande fråga:

Är statsrådet villig att medverka till att de virkesterminaler som i samverkan med statens järnvägar kommer att anläggas efter Dalälvarnas virkesfångstområden blir tillgängliga för alla skogsägarekategorier, såsom det mindre, enskilda skogsbruket, besparingsskogar, ecklesiastiska skogar och domänverket, även vid behov för dessa att för egen del transportera virke med järnvägar?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spörsmål finge framställas.

Interpellation ang. åtgärder för kontroll av trafiken med snöscooter

Ordet lämnades härefter till herr SKÄRMAN (fp), som yttrade:

Herr talman! I en utredning, som i augusti förra året verkställdes av polismyndigheten i Kiruna polisdistrikt framhålles med rätta de stora fördelar översnöfordonen medförde för dem, som hade att fullgöra sina uppgifter inom ett väglöst land. I redogörelsen framhåller polismästaren främst nyttan för samerna vid renskötseln och för transporter mellan fasta och tillfälliga boplatser. Men han pekar även på alla de uppgifter, som dessa fordon underlättar för fjällräddningen, turistnäringen, televerket och kraftverken, skogsbruket, ödebygdsbefolkningen och polisen. Självklart vill ingen försvåra arbetet för denna samhällsgagnande verk-

samhet, som många gånger fullgörs under svåra väderleksförhållanden och under hårda fysiska villkor.

Emellertid har mängden av framför allt snöscootrar avsevärt ökat under senare år, bara inom Kiruna polisdistrikt redovisas 870 scootrar och 30 snövesslor. Detta har medfört en ökande nöjes- och okynnesåkning, som blivit till en plåga inte bara för de människor, som söker en fristad i fjällen undan tätortsstressen, utan framför allt för den djurvärld, som lever inom fjällregionerna och i en del fall är beroende av sömn i ide under vintermånaderna. Man kan inte heller — trots förbud mot jakt från motorfordon — bortse från det djurplågeri som ändå förekommer genom den alltigenom osportsliga och olagliga jakten från snöscootrar.

Framför allt har uppgifterna om jakten från norsk och svensk sida på de från vinteridit uppkörda björnarna, varom dagens morgonnyheter i radio hade att förmåla från Dalarna i gränstrakterna mot Norge, upprört en bred opinion. Man kan inte bortse från att utvecklingen på detta område gått så snabbt att polismästarens i Kiruna rekommendationer av åtgärder för att bringa snöscootertrafiken under kontroll bör övervägas och leda till snabba beslut.

Han begär sålunda:

1. *Bestämd klassificering av översnöfordonen*, bl. a. med hänsyn till de alltmer ökande topphastigheterna.

2. *Registreringstvång*, varmed följer identifieringsskyltar.

3. *Körkortskrav* med därav följande krav på nykterhet.

4. *Inskränkningar i trafiken med översnöfordon* med hänsyn till såväl miljökrav som djurskydd.

Dessa frågor aktualiserades i någon mån 1967 i motionerna I: 864 av herrar Sveningsson och Arvidson och II: 1068 av herrar Hedin och Lothigius, som i samband med proposition nr 136 angående ändringar i jaktlagstiftningen yrkade på en allsidig utredning angå-

Interpellation ang. åtgärder för kontroll av trafiken med snöscooter
ende jakt med motordrivet fordon. Tredje lagutskottet uttalade därvid i sitt utlåtande nr 52/1967 följande:

»Dessa frågor prövas f. n. inom Kungl. Maj:ts kansli. Framställning från riksdagens sida om ytterligare utredning angående bestämmelserna i fråga kan i detta läge inte anses påkallad.»

Svenska naturskyddsföreningen har därjämte i skrivelse till statens naturvårdsverk den 4 september 1967 bl. a. yrkat att 8 § jaktstadgan kompletteras med förbud mot att med motordrivet fordon spåra, förfölja och hetsa villebråd vid andra tillfällen än under jakt. Den senare är ju särskilt reglerad.

Med anledning av vad sålunda förevarit anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få ställa följande interpellation:

Vill statsrådet lämna kammaren en redogörelse för vad som blivit åtgjort i anledning av den av tredje lagutskottet i sitt utlåtande nr 52/1967 omfördälda prövningen i Kungl. Maj:ts kansli och vad i övrigt i saken förekommit och när man kan vänta sig förslag till lagstiftning i denna angelägna djurskydds-, miljö- och naturvårdsfråga?

Även denna anhållan bifölles.

Anmälades och bordlades följande motioner:

nr 922, av herrar *Alexanderson* och *Ernulf*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 26, med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken;

nr 923, av herr *Andersson, Ingvar*, och herr *Pettersson, Karl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 29, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

nr 924, av herr *Jacobsson, Gösta*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 29, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

nr 925, av herrar *Tistad* och *Wirtén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 29, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.06.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Onsdagen den 19 mars förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Företogs val av tre ombud i Europarådets rådgivande församling jämte tre suppleanter för dessa ombud.

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! För detta val ber jag

att få avlämna en gemensam lista. Denna har godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen.

Herr förste vice talmannen avlämnade därefter en lista av följande utseende och med rubriken »Den gemensamma listan»:

Björk, K. Å., (s) ledamot av första kammaren	Martinsson, B., (s) ledamot av andra kammaren
Ohlin, B. G., (fp) ledamot av andra kammaren	Wiklund, S. A. D., i Stockholm (fp) ledamot av andra kammaren
Bergegren, A., fröken (s) ledamot av andra kammaren	Hedström, T. U. V. E., (s) ledamot av första kammaren

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev densamma på gjord proposition av kammaren godkänd; och förklarades hava blivit utsedda till ombud i Europarådets rådgivande församling herrar Björk och Ohlin samt fröken Bergegren ävensom till suppleanter för dem respektive herr Martinsson, herr Wiklund i Stockholm och herr Hedström.

På framställning av herr talmannen beslöts att riksdagens kanslideputerade genom utdrag av protokollet skulle underrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om det förrättade valet.

Anställdes val av tjugufyra valmän för utseende av en riksdagens ombudsman.

Ordet lämnades ånyo till herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN**, som nu anförde:

Herr talman! För vartdera av de två val, som nu skall förrättas, ber jag att få avlämna en gemensam lista, vilken godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen. Vardera listan upptar namn på så många personer, som det ifrågavarande valet avser.

Herr förste vice talmannen avlämnade därefter två särskilda listor.

Den lista, som avsåg valet av valmän, upptog under partibeteckningen »Den gemensamma listan» följande namn:

herr Strand (s)

» Pettersson, Georg, (s)

fröken Mattson (s)

herr Andersson, Axel, (fp)
 » Virgin (m)
 » Nilsson, Ferdinand, (cp)
 » Svedberg, Erik, (s)
 » Palm (s)
 » Magnusson (s)
 fru Segerstedt Wiberg (fp)
 herr Hernelius (m)
 » Hedström (s)
 » Svanström (cp)
 » Wärnberg (s)
 » Dahlberg (s)
 » Alexanderson (fp)
 » Kaijser (m)
 » Lundin (s)
 » Olsson, Erik, (s)
 » Nilsson, Nils, (cp)
 » Sörlin (s)
 » Ernulf (fp)
 » Eskilsson (m)
 » Hjorth (s)

Efter det denna lista uppläst och av kammaren godkänts, förklarades de å listan upptagna personerna hava blivit utsedda till valmän.

Företogs val av sex suppleanter för de valmän, som av kammaren fått i uppdrag att utse en riksdagens ombudsman.

Den av herr förste vice talmannen avlämnade lista, som gällde detta val, upptog under partibeteckningen »Den gemensamma listan» följande namn:

herr Hedlund (s)
 fru Lindström (s)
 herr Nyquist (s)
 » Peterson, Eric, (fp)
 » Ohlsson, Ebbe, (m)
 » Andreasson (cp)

Sedan denna lista uppläst och av kammaren godkänts, förklarades de å listan upptagna personerna hava blivit utsedda till valmanssuppleanter.

Justerades protokollet för den 11 innevarande månad.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att ledamoten av riksdagens första kammare borgmästaren Gudmund Ernulf, Borås, på grund av övre luftvägsinfektion med feber under tiden den 19/3—den 21/3 1969 icke kan delta i riksdagsarbetet, intygas.

Borås den 18 mars 1969

Olof Wretborn

Provinsialläkare

Kammaren beviljade herr *Ernulf* ledighet från riksdagsgörömlen för den i intyget angivna tiden.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 98, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till teckning av aktier i AB Gullhögens Bruk jämte motioner.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 32, angående godkännande av konvention om delgivning i utlandet av handlingar i mål och ärenden av civil eller kommersiell natur.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 37, med förslag till lag om ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 42, angående åtgärder för att främja fritidsfisket, m. m., hänvisades propositionen, såvitt den avsåge ändringar i lagen om fiskevårdsområden och lagen om rätt till fiske, till lagutskott samt i övrigt till jordbruksutskottet.

Föredrogs och hänvisades motionen nr 922 till lagutskott och motionerna nr 923—925 till bevillningsutskottet.

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m. jämte motioner.

Sedan Kungl. Maj:t i proposition nr 1 beräknat medel för nedannämnda ändamål, hade Kungl. Maj:t i proposition nr 4, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för den 10 januari 1969, föreslagit riksdagen att dels godkänna de riktlinjer för organisationen av utbildningen vid filosofisk fakultet m. m., som förordats i statsrådsprotokollet, dels för budgetåret 1969/70 under åttonde huvudtiteln till Vissa kostnader för utbildningen vid filosofisk fakultet m. m. anvisa ett förslagsanslag av 2 500 000 kronor.

I propositionen hade framlagts förslag om en ändrad organisation av utbildningen vid de filosofiska fakulteterna (humanistiska, samhällsvetenskapliga och matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna). Vidare hade förordats en ökning av resurserna för studierådgivning samt en förstärkning av utbildningsnämndernas ställning och resurser. Den nya organisationen avsågs bliva införd den 1 juli 1969.

Utbildningen inom skilda ämnesområden avsågs ske i studiekurser, vilka skulle indelas i kurser. Studiekurs och kurs gäves poängtal, som svarade mot den arbetsinsats som erfordrades för att den studerande skulle inhämta kursen och avlägga prov. Studiearbetet under ett läsår skulle värderas till 40 poäng.

Utbildningen skulle organiseras i ett antal utbildningslinjer enligt principen om s. k. successiva val. Den studerande skulle vid studiernas början, genom val av en studiekurs, bestämma sig för huvudinriktningen av sin utbildning (utbildningslinje). Efter normalt ett års studier skulle ett nytt val ske mellan

ett antal alternativa studiekurser, vilka byggde på samma inledande studiekurs. Under det tredje studieåret kunde den studerande i regel fritt välja studiekurser.

Antalet studiekurser, som skulle kunna genomgå vid universitetsfilialerna, avsågs bliva ökat.

En ny filosofie kandidatexamen, som normalt kunde avläggas efter tre års studier, föresloges ersätta nuvarande filosofisk ämbetsexamen och filosofie kandidatexamen. Studerande som icke önskade fullständig utbildning fram till examen skulle kunna erhålla bevis över den utbildning han genomgått.

Den studerande skulle efter examen kunna komplettera sin utbildning med en eller flera kurser eller studiekurser.

Studerande skulle efter särskild anmälan få kombinera studiekurser till en individuell studiegång, s. k. särskild utbildningslinje. Den studerande, som funne sig hava valt fel studieinriktning, skulle hava möjlighet att byta utbildningslinje. Den studerande skulle i dessa fall få studierådgivning och vägledning.

Examinationen skulle i ökad utsträckning ske på mindre avsnitt eller ingå som en integrerad del i undervisningen. Den studerande skulle normalt delta i prov vid det första ordinarie tillfälle som erbjödes. Det nuvarande systemet för betygssättning skulle behållas. Viss del av en påbörjad studiekurs skulle vara avklarad, innan den studerande finge fortsätta med nästa studiekurs.

Ett ändrat tillvägagångssätt föresloges vid fastställande av studieplaner. Universitetskanslersämbetet skulle fastställa normalstudieplan för varje studiekurs, vari angäves studiekursens huvudsakliga utformning. Den närmare utformningen av studiekurserna skulle fastställas på lokal nivå. Ansvaret för utbildningens organisation skulle överflyttas från fakultet till utbildningsnämnd.

Studierådgivningen föresloges få ökade resurser.

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 895, av fröken *Stenberg m. fl.*, samt II: 1021, av herr *Regnéll* och herr förste vice talmannen *von Friesen*,

dels de likalydande motionerna I: 896, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 1024, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 897, av herr *Gösta Jacobsson m. fl.*, och II: 1022, av herr *Clarkson*,

dels de likalydande motionerna I: 898, av herrar *Lars Larsson* och *Palm*, samt II: 1023, av herr *Hugosson*,

dels de likalydande motionerna I: 899, av herr *Lidgard*, och II: 1027, av herr *Nordstrandh m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 900, av herr *Richardson*, och II: 1025, av herr *Källstad*,

dels de likalydande motionerna I: 901, av fröken *Stenberg m. fl.*, samt II: 1039, av herrar *Ullsten* och *Nordstrandh*,

dels de likalydande motionerna I: 902, av herr *Dahlén m. fl.*, och II: 1040, av herr *Wedén m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 903, av herrar *Hjorth* och *Palm*, samt II: 1028, av fru *Dahl m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 904, av herr *Thorsten Larsson m. fl.*, och II: 1033, av herr *Mattsson m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 905, av herr *Svenungsson*, och II: 1030, av herr *Hedin*,

dels de likalydande motionerna I: 906, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 1031, av herr *Holmberg m. fl.*,

dels motionen II: 1026, av herrar *Källstad* och *Nordstrandh*,

dels motionen II: 1029, av herrar *Dockered* och *Elmstedt*,

dels motionen II: 1032, av fru *Jonäng* och fru *Nilsson*,

dels motionen II: 1034, av herrar *Oskarson* och *Nordstrandh*,

dels motionen II: 1035, av herr *Romanus*,

dels motionen II: 1036, av herr *Romanus*,

dels motionen II: 1037, av herrar *Romanus* och *Ahlmark*,

dels ock motionen II: 1038, av fru *Ryding m. fl.*

I motionerna I: 897 och II: 1022 hade hemställts, att riksdagen måtte i fråga om utbildningslinje 6 för ekonomexamen fastställa, att för nämnda examen skulle krävas genomgångna studiekurser om sammanlagt minst 140 poäng, att ämnet handelsrätt, omfattande jämväl beskattningsrätt, skulle vara obligatoriskt och omfatta 20 poäng, att ämnet internationell ekonomi skulle upptagas som självständigt ämne bland tredje avdelningens studiekurser samt att för ämnet företagsekonomi skulle obligatoriskt fordras 60 poäng.

I motionerna I: 900 och II: 1025 hade anhållits, att riksdagen i sitt beslut om utbildningens organisation vid filosofisk fakultet måtte frambålla angelägenheten av att medel ställdes till förfogande till följande ändamål i sådan utsträckning, att verksamheten kunde bedrivas på ett tillfredsställande sätt och utan att anslagen till andra ändamål därmed äventyrades, nämligen till inköp av kurslitteratur till institutions- och/eller universitetsbibliotek, till anslag för utbildningsnämndernas utvidgade verksamhet samt till anslag till lärarnas resor mellan moderuniversitet och universitetsfilial.

I motionerna I: 902 och II: 1040 hade föreslagits, att riksdagen skulle

A. uttala,

1) att de beslut, som riksdagen fattade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 4, borde ses som provisoriska i avvaktan på de förslag som kunde föranledas av U 68,

2) att studerande, som efter avlagd examen bedrivit kompletterande studier intill 60 poäng (motsvarande cirka ett och ett halvt år), borde hava möjlighet till ytterligare utbildning på

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

grundexamens nivå lika väl som på högre nivå;

B. i skrivelse till Kungl. Maj:t

1) hemställa, att förslag måtte föreläggas riksdagen om upprustning av de filosofiska fakulteternas lärartilldelning samt en förbättring av deras pedagogiska resurser och metoder,

2) hemställa om inrättande av en ny internationell utbildningslinje i enlighet med vad som i motionerna anförts,

3) giva till känna vad i motionerna anförts rörande vidgade möjligheter för den ekonomiska utbildningen,

4) hemställa, att frågan rörande besvär över beslutade betyg måtte bli föremål för utredning, samt

5) giva till känna vad som i övrigt i motionerna anförts.

I motionerna I: 904 och II: 1033 hade yrkats, att riksdagen skulle vid sin behandling av proposition nr 4

I. i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala,

a) att vid utformningen av de fasta utbildningslinjerna hänsyn borde tagas till näringslivets behov och till kravet på internationella kunskaper enligt i motionerna anförda riktlinjer,

b) att de erfarenheter som vunnas av det nya systemet så snart som möjligt borde få påverka utformningen av de olika utbildningslinjerna,

c) att minst två alternativ borde erbjudas under utbildningslinjernas andra avdelning,

d) att påbyggnadskurs i första avdelningens ämne borde få läsas i direkt anslutning till detta,

e) att principen om successiva tillval borde tillämpas även på särskild utbildningslinje,

f) att bevis för genomgången utbildning borde erhållas för kurser om sammanlagt minst 10 poäng, samt

g) att verkningarna av den i propositionen förstärkta studierådgivningen borde följas med stor uppmärksamhet och av erfarenheterna motiverade förslag till ytterligare utvidgning av verksamheten framläggas;

II. i övrigt beakta vad som i motionerna anförts.

I motionerna I: 906 och II: 1031 hade anhallits,

I. att vederbörande utskott måtte, innan ärendet avgjordes, bereda berörda parter tillfälle att inkomma med yttrande;

II. att riksdagen måtte besluta,

att den föreslagna nya organisationen skulle träda i kraft tidigast den 1 januari 1970,

att till Vissa kostnader för utbildningen vid filosofisk fakultet m. m. för budgetåret 1969/70 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 600 000 kronor,

att kompletterande studier efter examen borde kunna ske utöver normalt 60 poäng,

att en civilekonomexamen skulle inrättas som omfattade 140 poäng, varav minst 60 poäng i företagsekonomi;

III. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa,

att Kungl. Maj:t måtte utreda och framlägga förslag om erforderliga åtgärder för att upprätthålla kvalitetskraven vid den uppställda godkännandefrekvensen,

att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag om specificerade kvalitetskrav för ämneslärare inom grundskolans högstadium och gymnasium,

att 1968 års utbildningsutredning (U 68) måtte få i uppdrag att dels undersöka möjligheterna att införa en bredare basutbildning, alternativt att införa en ettårig primärexamen i enlighet med vad i motionerna anförts, dels göra en analys av de resursbehov som erfordrades för att nå största möjliga effektivitet inom varje ämne.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt,

1. att riksdagen måtte avslå motionen II: 1032 i vad den avsåge uppskov med ställningstagandet till viss del av propositionen,

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

2. att riksdagen måtte beträffande examenskonstruktionen

a. avslå motionerna I: 895 och II: 1021 om en akademisk primärexamen,

b. avslå motionerna I: 897 och II: 1022 samt I: 906 och II: 1031 i vad de avsåge en ekonomexamen om 140 poäng, varav 60 poäng i företagsekonomi,

c. avslå motionerna I: 897 och II: 1022 i vad de avsåge ämnena handelsrätt med beskattningsrätt samt internationell ekonomi i ekonomexamen,

3. att riksdagen måtte beträffande riktlinjer i övrigt för organisationen av utbildningen vid filosofisk fakultet m. m. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 1038 godkänna vad i statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för den 10 januari 1969 härvidlag förordats,

4. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 906 och II: 1031 i vad de avsåge tidpunkten för den nya organisationens ikraftträdande,

5. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 906 och II: 1031, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Vissa kostnader för utbildningen vid filosofisk fakultet m. m. för budgetåret 1969/70 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 500 000 kronor,

6. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 906 och II: 1031 i vad de avsåge utredning angående en bredare basutbildning, alternativt en ettårig primärexamen,

7. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 896 och II: 1024 om behörighetsbestämmelser för undervisning i svenska på gymnasiestadiet,

8. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 898 och II: 1023,

9. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 899 och II: 1027 om en utbildningslinje med latin som första ämne,

10. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 900 och II: 1025 om medel till

kurslitteratur, utbildningsnämnderna och lärarresor,

11. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 901 och II: 1039 samt I: 903 och II: 1028 om en internationell utbildningslinje ävensom motionerna I: 902 och II: 1040 i vad de avsåge inrättande av en dylik linje,

12. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 902 och II: 1040 i vad de avsåge att de beslut som fattades i anledning av propositionen skulle anses som provisoriska,

13. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 902 och II: 1040 samt I: 906 och II: 1031, samtliga motioner i vad de avsåge rätt för studerande att efter avlagd examen bedriva kompletterande studier utöver 60 poäng,

14. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 902 och II: 1040 i vad de avsåge upprustning av de filosofiska fakulteternas lärartilldelning och förbättring av deras pedagogiska resurser och metoder,

15. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 902 och II: 1040 i vad de avsåge vidgade möjligheter för den ekonomiska utbildningen,

16. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 902 och II: 1040 i vad de avsåge utredning beträffande besvär över beslutade betyg,

17. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 904 och II: 1033 i vad de avsåge utformningen av de fasta utbildningslinjerna med hänsyn till näringslivets behov och kravet på internationella kunskaper,

18. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 904 och II: 1033 i vad de avsåge tillvaratagande av vunna erfarenheter vid utformningen av olika utbildningslinjer,

19. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 904 och II: 1033 i vad de avsåge alternativ i utbildningslinjernas andra avdelning,

20. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 904 och II: 1033 i vad de avsåge att påbyggnadskurs skulle få läsas

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

i direkt anslutning till första avdelningens ämne,

21. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 904 och II: 1033 i vad de avsåge successiva val på särskild utbildningslinje,

22. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 904 och II: 1033 i vad de avsåge bevis över genomgången utbildning,

23. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 904 och II: 1033 samt II: 1032, samtliga motioner i vad de avsåge studierådgivningen,

24. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 905 och II: 1030 om undervisning i religionskunskap,

25. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 906 och II: 1031 i vad de avsåge upprätthållande av kvalitetskraven,

26. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 906 och II: 1031 i vad de avsåge kvalitetskrav för ämneslärare på högstadiet och i gymnasiet,

27. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 906 och II: 1031 i vad de avsåge en analys av vissa resursbehov,

28. att riksdagen måtte avslå motionen II: 1026 i vad den avsåge förslaget om svenska som blockämne,

29. att riksdagen måtte avslå motionen II: 1026 i vad den avsåge utformning av alternativa studieplaner,

30. att riksdagen måtte avslå motionerna II: 1029 och II: 1036 om utbildning av lärare i biologi,

31. att riksdagen måtte avslå motionen II: 1034 om hur studieavbrott på grund av värnpliktstjänstgöring skulle bedömas vid prövning av rätt till fortsatta studier,

32. att riksdagen måtte avslå motionen II: 1035 om statistik och matematisk statistik, samt

33. att riksdagen måtte avslå motionen II: 1037 om lärarutbildning för gymnasieämnet samhällskunskap.

Reservationer hade avgivits

1., beträffande en ekonomexamen om 140 poäng, varav 60 poäng i företagsekonomi, av herrar *Virgin* (m), *Kaijser* (m) och *Bohman* (m) samt fru *Sundberg* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 2 b hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 897 och II: 1022 samt med bifall till motionerna I: 906 och II: 1031, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att som en fördjupning av den i propositionen föreslagna filosofie kandidatexamen för ekonomer skulle inrättas en civilekonomexamen som omfattade 140 poäng, varav 60 poäng i företagsekonomi;

2., beträffande uppskov med reformens ikraftträdande, av herrar *Virgin* (m), *Kaijser* (m) och *Bohman* (m) samt fru *Sundberg* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 4 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 906 och II: 1031, såvitt nu vore i fråga, besluta, att de nya riktlinjerna för organisationen av utbildningen vid filosofisk fakultet m. m. skulle tillämpas från och med den 1 juli 1970;

3., beträffande tilldelning av läraryrkrafter och förbättring av pedagogiska resurser och metoder vid de filosofiska fakulteterna, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Virgin* (m), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp), *Nyman* (fp), *Kaijser* (m), *Thorsten Larsson* (cp), *Bohman* (m), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Mattsson* (cp), *Källstad* (fp) och *Westberg* i Ljusdal (fp), fru *Sundberg* (m) samt herr *Elmstedt* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort lyda så, som denna reservation visade, samt att utskottet bort under 14 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 902 och II: 1040 i vad de avsåge de filosofiska fakulteternas lärtilldelning samt pedagogiska resur-

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

ser och metoder i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att förslag måtte föreläggas riksdagen om förstärkning av de pedagogiska resurserna vid nämnda fakulteter; samt

4., beträffande behörighetskrav för gymnasielärare, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Virgin* (m), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp), *Nyman* (fp), *Kaijser* (m), *Thorsten Larsson* (cp), *Bohman* (m), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Mattsson* (cp), *Källstad* (fp) och *Westberg* i Ljusdal (fp), fru *Sundberg* (m) samt herr *Elmstedt* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den avfattning, som reservationen visade, samt att utskottet bort under 26 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 906 och II: 1031 i vad de avsåge kvalitetskrav för ämneslärare på högstadiet och i gymnasiet som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anför i fråga om behörighetskrav för gymnasielärare.

Vid utlåtandet funnos därjämte fogade två särskilda yttranden, nämligen

1., beträffande tillfälle för berörda parter att yttra sig över propositionen, av herrar *Virgin* (m), *Kaijser* (m) och *Bohman* (m) samt fru *Sundberg* (m); ävensom

2., beträffande möjligheten att införa en bredare basutbildning eventuellt ledande till en ettårig primärexamen, av herrar *Virgin* (m), *Kaijser* (m) och *Bohman* (m) samt fru *Sundberg* (m).

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Man måste säkerligen gå ganska långt tillbaka i tiden för att finna en fråga som i så hög grad har upprört sinnena — åtminstone vissa sinnen — och vållat sådant rabalder med alla kroppsliga och andliga krumprång, intensivt bevakade av massmedia, som den fråga kammaren nu skall ta slutgiltig ställning till. Demonstrationer, ockupationer och föga tilltalande fasoner har, mer eller mindre häm-

ningslöst, använts för att påverka utformningen av det förslag från utbildningsdepartementet som nu föreligger. För mig och många andra har det i långa stycken varit en olustig historia, som visat att inom en visserligen begränsad men dock alltför stor grupp av den ungdom, som samhället väntar sig så mycket av och som samhället också numera satsar oerhört stora pengar på, är känslan för och kunskaperna om demokratiska spelregler praktiskt taget obefintliga. Frihet är en skön sak. Men att ta sig friheter som åsidosätter andra människors hittills som självklara betraktade rättigheter är en helt annan sak. Alla är vi överens om att var och en har rätt att göra sin stämma hörd. Ungdomen är i det sammanhanget ingalunda utesluten. Men det går inte att åberopa en demokratisk rättighet om man förvägrar andra samma rättighet.

Jag har gärna velat understryka detta, men samtidigt kan jag inte underlåta att uttala min förvåning över att den del av ungdomen — och den är dessbättre en betydande majoritet — som i själ och hjärta ogillat de ohyfsade upptägen inte med kraft protesterat, ty när allt kommer omkring har det som förevarit väckt mycken irritation och olust inom vida kretsar. Det ligger säkerligen ingen större överdrift i påståendet att ordet »student» blivit något av ett skällsord. Det är beklagligt. Den ambitiösa ungdomen har hållit sig alltför passiv. Det märker man inte minst vid studiet av en del av studentkårernas organ.

När jag nu sagt detta betyder det inte att jag anser det ursprungliga förslaget — UKAS alltså — vara ett klanderfritt mästestycke. Tvärtom var det rätt naturligt att det förslaget, liksom så många andra, utsattes för kritik av remissorganen. Det som skulle ha varit klandervärt hade varit om departementet inte tagit någon hänsyn till kritiken. Så blev som bekant ingalunda fallet. Tvärtom torde mycket sällan så många och så betydande ändringar gjorts, vil-

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

ket man också — över MJUKAS — kan konstatera i det föreliggande s. k. PUKAS, alltså den proposition som statsutskottet haft att ta ställning till.

PUKAS har väl i någon mån lugnat ner oppositionen men absolut inte gjort slut på den del av oppositionen som uppenbarligen menar att samhället har vittgående skyldigheter att tillhandahålla resurserna men däremot ingen rätt att ha några krav i fråga om hur dessa resurser används. Alltjämt heter det i vissa studentkretsar att PUKAS skulle ha sänts ut på remiss. Följden skulle ha blivit en ny UKAS med någon annan förbokstav. Det förslaget skulle i sin tur ha remitterats, och den bollningen skulle ha pågått praktiskt taget hur länge som helst, ty helt nöjda blir som bekant sällan alla.

I själva verket har PUKAS haft sin remissomgång. Statsutskottets andra avdelning har ägnat den här frågan mycken tid och mycken möda. Avdelningen har tagit emot en lång rad av uppvaktningar från studenter och lärare, och den har tagit emot och behandlat närmare ett tjugotal skriftliga yttranden. Några andra synpunkter än de som kom fram på detta sätt lär knappast ha kunnat åstadkommas genom ett remissförfarande av den sedvanliga typen.

Man skall inte heller glömma bort — det tycker jag är viktigt att påpeka — att riksdagen har spelat sin roll genom det principbeslut som fattades 1965. Riksdagen uttalade då nödvändigheten av en ökad effektivitet i utbildningssystemet, så att tiden fram till primär-examen och därmed studerandeantalet vid de fria fakulteterna kunde begränsas. Statsutskottets andra avdelning ägnade också den gången frågan en mycket grundlig behandling och kom till den slutsatsen, att det enda alternativet till en fastare organisation av utbildningen var införande av spärrar. Avdelningen erhöll också en redogörelse för hur detta skulle kunna genomföras med en viss smidighet men fann till

sist ändå alternativet med spärrar föga tilltalande.

Avdelningen stannade vid att föreslå fasta studiegångar, något som man menade skulle få en gynnsam verkan också för de studerande själva, inte minst inför valet av fortsatt verksamhet efter den gymnasiala utbildningen. En fastare organisation ansågs nödvändig ur rationaliseringssynpunkt och för att öka förutsättningarna för en kontinuerlig anpassning av utbildningen till förändringarna i samhällets behov av arbetskraft.

Riksdagen beslöt alltså redan för fyra år sedan att begära fasta studiegångar. Nu kan man knappast påstå att riksdagen har fått vad den begärde. Departementet har i så stor utsträckning tillmötesgått remissinstansernas önskemål att man i proposition nr 4 inte längre talar om fasta studiegångar utan dess mer om ett successivt tillval. Fastheten finns endast under det första året i form av en rekommendation av de omtalade sjutton paketerna. Under andra året är valmöjligheterna omfattande, och under det tredje året är det praktiskt taget fritt fram. I själva verket erbjuds, enligt de försäkringar som andra avdelningen fått från departementet, ytterligare rörelsefrihet så snart ett tydligt uttalat intresse uppkommer eller, som det heter i utskottets utlåtande: »nya linjer skall tillskapas i mån av behov och linjer som inte visar sig lämpligt uppbyggda skall utgå.»

Någon allvarlig anledning till demonstrationer föreligger alltså inte, om det över huvud taget hos den som skriver in sig vid filosofisk fakultet finns något mått av studieintresse och någon liten aning om studiemålet. Man kan visserligen säga att propositionen inte är något under av klarhet — kanske medvetet, därför att så mycket återstår att fastställa. Propositionen förutsätter således att Kungl. Maj:t snarast skall utfärda en ny filosofisk examensstadga

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

och fastställa mål och riktlinjer för utbildningen på grundexamensnivå, medan det ankommer på universitetskanslern att fastställa normalstudieplaner och på de lokala myndigheterna att närmare klara utformningen av utbildningen.

Jag tror också att man kan tillägga att utskottets andra avdelning under sitt arbete lagt stor vikt vid att söka klara upp missförstånd och att ge besked om hur de problem som tagits upp i den långa raden motioner måste bedömas och lösas. Visserligen använder utskottet i flera sammanhang det försiktiga skrivsättet att »utskottet förutsätter» vissa resultat och olika åtgärder, men det vore mycket märkligt om inte departementet och andra myndigheter vid den fortsatta hanteringen av denna vidlyftiga fråga inte skulle ta tillbörlig hänsyn till dessa uttalanden.

En viktig sak bör enligt min mening särskilt understrykas. Den gäller de från studenthåll och från många motionärer uttalade farhågorna att erforderliga förarbeten inte skall medhinnas och att inte tillräcklig information om reformen skall hinna ut till lärare och studerande i tid. Utskottet har haft förståelse för denna oro, men sedan utskottet fått besked om att berörda myndigheter redan är långt framme i arbetet på att förbereda kommande och nödvändiga åtgärder och sedan utskottet erhållit en bestämd försäkran om att bestämmelser och information skall föreligga i så god tid att reformen kan genomföras vid den föreslagna tidpunkten, har utskottet inte haft anledning att medverka till ett uppskov av den reform riksdagen begärt.

I en motion från folkpartiet har föreslagits att de förslag som nu förelägges riksdagen bör betraktas som provisoriska. Utskottet har inte velat vara med om att betrakta förslaget som ett provisorium men påpekar att det här närmast är fråga om riktlinjer och markerar propositionens »karaktär av ett led i ett fortgående arbete på en reform beträffande utbildningens organisation vid de

filosofiska fakulteterna». Även om det alltså inte är fråga om ett provisorium så gäller det i alla fall något mycket elastiskt. Kanske man skulle kunna likna propositionen vid en klump lera, som kan ändras i formen allteftersom önskemål och samhällets krav gör det angeläget eller nödvändigt. Utskottet uttrycker detta på ett mera högtidligt sätt genom att erinra om de snabba förändringarna inom samhällslivet och genom att påpeka att det inte minst på dem som bär ansvaret för den högre utbildningens organisation ställs »stora krav på vilja och förmåga att fortlöpande ompröva utbildningens mål och de medel man bör använda för att nå dessa mål».

Säkerligen är det många som har förvänat sig över att en proposition, som har föregåtts av så mycket buller och bång och som har lockat så många motionärer till författarmöda, inte föranlett en lång rad reservationer utan att utskottet, bortsett från enstaka punkter, har varit enigt. Resultatet — således enigheten — innebär enligt min mening inget underkännande av ansvarsmedvetna kritikers påståenden eller motionärernas ansträngningar. Förklaringen till att resultatet av manglingen i statsutskottets andra avdelning har blivit vad det är, alltså i det närmaste enhälligt, beror enligt min mening på att en hel del av det dunkel, som vilade över propositionen, skingrats genom avdelningens arbete på att skapa större klarhet och på avdelningens bestämda vilja att slå fast en rad betydelsefulla meningar, som säkert kommer att bli vägledande i fortsättningen och som — det vill man åtminstone hoppas — kommer att lugna de sinnen som över huvud taget kan lugnas ned.

Alldeles utan reservationer är som nämnts utskottsförslaget ändå inte, och det är inte alldeles obetydliga punkter det gäller. Jag har anledning att peka på två, där folkpartiet är inblandat.

Den första gäller undervisningen på gymnasietadiet, främst då i de s. k.

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

blockkännena, dvs. svenska, biologi och samhällskunskap. Här har folkpartiet ett förflutet. Redan när proposition 51 behandlades vid 1967 års riksdag framförde vi den meningen att det inte kunde vara möjligt att inom ramen för tre års studier inhämta de kunskaper som krävs för undervisning på gymnasienivå. Ingenting har inträffat som ger oss anledning att nu ändra vår uppfattning. Snarare har så mycket nytt tillkommit under de senaste åren inom många ämnesområden att det nu synes ännu mer nödvändigt att utbildningstiden får en sådan längd att nödvändiga kunskaper kan inhämtas.

Under behandlingen av proposition nr 4 har avdelningen, som jag tidigare nämnt, mottagit flera uppvaktningar, och de uppgifter som därvid lämnades av t. ex. lärarna i svenska och biologi gav noggsamt besked om att fördjupade studier helt enkelt är nödvändiga om man inte föredrar att sänka kvaliteten. Avdelningen fick en del drastiska exempel härpå, men jag tänker inte gå närmare in på detta då jag har en känsla av att flera talare efter mig kommer att ägna speciell uppmärksamhet åt denna fråga. Jag nöjer mig därför med att yrka bifall till reservation 4, som innehåller förslag om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran att Kungl. Maj:t vid fastställandet av bestämmelser om behörighetskrav för lärare skall beakta de synpunkter som har framförts i motionerna och reservationen.

I reservation 3 framställs krav på en kraftig upprustning av de pedagogiska hjälpmedlen. Det förhåller sig helt enkelt så att om man försummar att göra en sådan upprustning så lär man knappast nå fram till de mål som propositionens författare tänkt sig. Utskottets majoritet hänvisar till »den betydande höjning som i årets statsverksproposition begärs av anslaget Pedagogiskt utredningsarbete m. m. vid universitet och högskolor». Reserverna delar inte majoritetens uppfattning. Det förslag till upprustning som återfinns i statsverks-

propositionen motsvarar inte på långt när det verkliga behovet, om man på allvar sätter upp som mål dels att nå fram till en snabbare genomströmning, dels att hålla fast vid de kvalitetskrav som hittills gällt. Det är inte nog att öka på en smula — även om utskottsmajoriteten kallar smulan »betydande». När det gäller denna upprustning krävs det ordentliga krafttag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 3.

Herr WALLMARK (m):

Herr talman! Innan jag börjar diskutera den föreliggande propositionen och statsutskottets utlåtande vill jag säga några ord som bakgrund. Jag ämnar i första hand uppehålla mig något vid de förberedelser som i regel förekommit innan vi fattat beslut om andra skolreformer.

Jag tänker på det omfattande utredningsarbete som föregått de beslut som riksdagen tidigare fattat om grundskolan. Det utredningsarbetet startade 1940 under Bagges ledning och fortsatte sedan med en parlamentariskt sammansatt skolutredning, som gjorde en djupgående analys, vilken utgjorde inledningen till en verkligt saklig debatt. Självfallet rådde det delade meningar, men det fanns ett grundmaterial som i stort sett resulterade i en pedagogisk och utbildningspolitisk debatt på mycket hög nivå.

Gymnasieutredningen var också en parlamentarisk utredning som gjorde djupgående analyser och undersökningar och förde måldebatter. Även den gången rådde delade meningar beträffande genomförandet av reformen, men underlaget för debatten låg på en kvalificerad nivå. Tyvärr fick vi inte hela problematiken underställd oss på grund av att yrkesutbildningsberedningen inte var klar med sitt arbete.

Situationen ändrades i viss mån när vi fortsatte överläggningarna om den nya mellanskolan. Vi fick visserligen

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

ett förslag om yrkesutbildningen — föregånget av ordentliga analyser — men till grund för förslaget om den nya mellanskolan, eller gymnasiet som skolformen nu kallas, låg endast överväganden inom departementet. Det var alltså en administrativ reform, och de fortsatta diskussionerna om den skolvivån kommer i stort sett att äga rum inom skolöverstyrelsen, som skall justera utbildningsplanerna. Vi har beklagat detta, därför att det drar undan möjligheterna för en framtidsdiskussion om gymnasiets totala struktur; det ger inte möjlighet till den visionära utbildningspolitiska debatt som vi har varit bortskämda med tidigare, vilket är att djupt beklaga.

Går vi sedan över till den högre undervisningen kan vi konstatera att analysarbetet inom det området i huvudsak utförts av experter. Jag kan som exempel nämna U 63, vars arbete låg till grund för riksdagens beslut 1965. Dessutom kan jag nämna UKAS, som utslutande var en tjänstemannautredning. Nu har vi U 68, som också är en tjänstemanna- eller expertutredning. Det är att djupt beklaga att det blivit på det sättet, inte minst med tanke på att det högre undervisningsväsendet efter hand växer i betydelse.

Det förefaller mig som om regeringen gjort misstaget att inte inse att den högre utbildningens roll i samhället är en fråga av högsta politiska dignitet. Det finns verkligen skäl att begära att regeringen handlägger dessa frågor på ett annat sätt än den hittills gjort och att regeringen lägger lika stor vikt vid analysen av dessa problem som den gjort tidigare vid behandlingen av det lägre undervisningsväsendet.

Jag skall, herr talman, anföra några synpunkter på dessa olika utredningar innan jag går över till att beröra den föreliggande propositionen.

Den sammansättning som U 68 fått och den sena tidpunkt vid vilken denna utredning tillsatts gör att vi inte kunnat få en tillräckligt analytisk bak-

grund vad beträffar den högre utbildningens organisation, målsättning och uppläggning. Det är att beklaga, särskilt som parlamentarikerna har tillsatts som ett slags expertgrupp vid sidan av U 68, som består av generaldirektören för skolöverstyrelsen, universitetskanslern och generaldirektören för arbetsmarknadsstyrelsen under ledning av statssekreteraren i utbildningsdepartementet. Min personliga uppfattning är att parlamentarikerna icke skall finna sig i ett sådant utredningssystem.

Nu har vi i dag att ta ställning till en reform på universitetsområdet trots att vi saknar bakgrundsanalys. Vi kan inte sätta in denna reform i ett större sammanhang, men vi vet samtidigt att universiteten är överbefolkade. Jag vill erinra om att regeringen själv i propositionen år 1965 sade att samhällsresurserna inte räckte till för att ta emot fler studenter än ungefär 87 000 i början på 70-talet. Redan hösten 1968 hade vi över 100 000. Vi har alltså 20 000—25 000 fler studenter än vi i dag har samhällsresurser att ta emot. Jag vill fråga statsrådet Moberg: Hur går den ekvationen egentligen ihop?

Det något famösa beslutet 1965 angav målsättningen för dimensioneringen av det totala utbildningsväsendet med filialsystemet men innefattade också beslut om fasta studiegångar och utspärrning. I det senare fallet fattades beslutet med mycket ringa majoritet i riksdagen. Det är en ödets ironi att socialdemokraterna uppnådde majoritet för detta beslut endast tack vare stöd från kommunisterna.

Vi hade en reservation, som det finns skäl för mig att något uppehålla mig vid eftersom vi i den reservationen framhöll att vi i och för sig icke hade någonting emot att det arrangeras fasta studiegångar. Vi har ju redan sådana vid alla våra fackhögskolor. Vi var övertygade om att dessa fasta studiegångar, om de utformades riktigt, skulle väcka stort intresse och dra till sig

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

huvuddelen av de studerande. Men vi förutsatte att det vid sidan om skulle finnas möjligheter för dem som så önskade att bedriva fria studier. Vi ville heller inte vara med om det utspärrningssystem som föreslogs i propositionen år 1965.

Regeringen tillsatte emellertid UKAS med ledning av detta knappa majoritetsbeslut i riksdagen. Det var, som jag sade tidigare, en tjänstemannautredning. Jag tror att det varit ett misstag att, så som många har gjort, kritisera denna utredning som sådan, ty den hade endast att handla enligt de direktiv som den fått av regeringen. Men eftersom det var en ren tjänstemannautredning försökte man i detalj snöra in studierna. Varje gång man i sitt utredningsarbete hittade en lucka gällde det att stänga den raskt. Systemet skulle innesluta alla studerande över huvud taget. Det var en teoretiskt vacker tanke, som endast kan komma upp i en tjänstemannagrupp. Den fördes fram till sin yttersta konsekvens. Resultatet blev givetvis en förödande kritik från alla parter.

Herr talman, jag vill i detta sammanhang säga att den kritik som de yttersta vänstergrupperna riktat mot förslaget inte haft till mål att förbättra studierna till gagn för majoriteten studerande. Den kritiken har som målsättning haft att rent generellt skjuta på samhället. När man granskar kritiken från studentorganisationerna och universiteten har man alltså att skilja på den konstruktiva och den destruktiva kritiken. Jag håller mig här utslutande till den konstruktiva kritiken.

Denna kritik har vi som parti enhälligt delat. Det har därför varit med tillfredsställelse vi konstaterat att regeringen helt frångått det förslag som UKAS har lagt fram.

Därmed är jag, herr talman, inne på den proposition, som nu ligger på riksdagens bord, och som statsutskottet avgivit sitt utlåtande över. Vad innebär den?

Det är inte lätt, herr talman, att beskriva denna proposition. Jag har inte varit så många år i riksdagen, men jag har hunnit med att delta i åtskilliga utbildningsreformer och även intresserat mig för andra förslag från regeringens sida. Jag måste tyvärr säga att något mer oklart än denna proposition har jag ännu inte hunnit läsa. Detta bekräftas självklart av det stora antal motioner som har väckts — och som icke föranlett någon åtgärd ifrån utskottets sida — samt av alla de skrivelser avdelningen mottagit och av de uppvaktningar, presskriverier, inlägg och demonstrationer av olika slag som förekommit. Jag bortser alltså fortfarande ifrån de extrema vänsteryttringarna, som jag tycker man i detta sammanhang kan betrakta som en nullitet.

Det kanske borde vara en fingervisning till propositionsskrivarna att i fortsättningen uttrycka sig så att det är möjligt även för partigrupper att förstå.

Vi gjorde från vår sida den tolkningen, att propositionen innebar ett fullständigt avsteg från UKAS. Det nya förslaget var endast att uppfatta som en studievägledning — en rekommendation till ungdomarna att läsa efter dessa linjer. Jag är angelägen att stryka under, när utskottet nu yttrat sig häröver, att det framgår mycket klart av utlåtandet att det successiva tillvalet innebär, att de studerande kan följa dessa studiegångar om de så önskar, men om de inte vill kan de välja andra vägar. Det finns också möjligheter för dem som vill läsa vid sidan att tillämpa principen om successivt tillval.

Man kan naturligtvis fråga sig: Vad är det då för en reform? Är det en reform över huvud taget?

Ja, självklart är det en reform. Det positiva är väl att de som väljer rekommenderade studievägar får organiserade studier, där de olika momenten i ämnena läggs fram och analyseras i en logisk följd. Man slipper den överlappning som förekommer i dag och man

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

undviker den dubbelläsning, som är klart till nackdel för studierna. Men det finns, såvitt jag kan förstå, en fullständig frihet för studenterna att läsa vad de vill.

I moderata samlingspartiets motion har vi sagt, att eftersom detta förslag är helt annorlunda än det som förekommit i den offentliga debatten hade det varit värdefullt om utskottet innan det sakbehandlade frågan låtit berörda parter — jag tänker nu inte bara på studenternas organisationer och enstaka lärarorganisationer utan även på universitetsmyndigheter, avnämare och andra — få tillfälle att avge yttranden. Vi anser oss kunna begära detta så mycket mer som vi även anser att tidpunkten för genomförandet är alltför näraliggande. Vi har velat uppskjuta genomförandet av reformen till nästa år.

Man har sagt att detta är en samhälls-ekonomisk fråga av stora mått. Med hänsyn till de studieavbrott som förekommer är det nödvändigt att genomföra reformen så snabbt som möjligt, har det anförts. Tyvärr förhåller det sig så att universitetet i stort sett saknar nästan all statistik över sin egen verksamhet. Jag tillhör dem som anser att studieavbrottens frekvens vid de fria filosofiska fakulteterna varit skrämmande stor och att det är ett slöseri icke endast med samhällets medel utan även med studenternas tid och framtid att ha så planlösa studier.

Urban Dahllöf har gjort en analys — så gott den nu har kunnat göras. Det har då visat sig att de heltidsstuderande i stort sett klarat sina examina ungefär som vid fackhögskolorna och att den mycket låga examinationsfrekvensen sammanhänger med att man hade blandat ihop heltids- och deltidsstuderande och dessa grupper i sin tur med studerande som endast läser enstaka ämnen. Jag tror inte att det är möjligt att dra några djupgående slutsatser av Urban Dahllöfs material, ty grundmaterialet är inte tillräckligt exakt. Men det är ingen tvekan om att det inte varit någon sam-

hällsekonisk olycka om man uppskjutit reformens genomförande ett år. Då hade också universitetsmyndigheterna fått möjlighet att i lugn och ro genomföra den trots allt ganska stora omläggning som detta innebär. Det hade också gett möjlighet för berörda parter, för studentorganisationerna, att få delta i beslutsprocessen, som det är tänkt. Eftersom det är fråga om en ny organisation uppstår ju ganska besvärliga problem.

Vi har, herr talman, i vår reservation sagt att vi tycker att det är direkt olämpligt att genomföra reformen redan den 1 juli i år, och vi vill ha uppskov till nästkommande år. Jag yrkar, herr talman, bifall till detta förslag.

När vi granskar den högre utbildningens uppläggning måste vi ha i minnet att vi har över 100 000 studerande vid universitet och högskolor, men också att vi är ett litet land. Redan i direktiven för skolkommisionen 1940 fastslogs det, att vi icke kan arbeta med kvantitet här i landet utan uteslutande med kvalitet. Kvalitet måste vi ha på utbildningen eftersom den viktigaste tillgången i detta land är människan. Jag tror att det är angeläget att man utgår från detta, eftersom hela samhällets struktur, vårt näringslivs organisation, dess effektivitet och dess möjligheter att hävda sig i den internationella konkurrensen uteslutande sammanhänger med våra möjligheter att ge medborgarna en så kvalificerad utbildning som möjligt.

Kvalificerad utbildning enligt vår mening är att de studerande skall uppnå en tillräcklig kunskapsnivå för att kunna göra en effektiv insats på sin arbetsplats och att dessa kunskaper skall ges på ett sådant sätt att ungdomarna tränas till ett självständigt, kritiskt tänkande. Den mall man lagt på utbildningen, nämligen att alla skall gå i tre år och att de sedan får gå ut i arbetslivet och nöja sig med den kunskap de fått, är ett minst sagt egendomligt system. Vi har något studerat förhållandena

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

runt om i världen på detta område och enligt vad vi kunnat finna är det endast Albanien som har ett studiesystem av detta enkla slag. Vi kommer att få den enklaste primärexamen som något västeuropeiskt land har — jag bortser då ifrån viss grundutbildning, som jag senare skall be att få återkomma till.

Detta är i och för sig allvarligt. På gymnasielärområdet, där vi mera definitivt kan fastslå kriterierna för kunskapskraven i det blivande arbetet, har vi redan i anslutning till lärarutbildningspropositionen för två år sedan anfört att vi icke nöjer oss med detta. Vi har upprepat detta i en reservation och krävt att regeringen skall göra en analys av erforderliga kunskapskrav. Vi håller på principen med fyra års utbildning.

En yrkesgrupp, som näringslivet har tagit emot med glädje, som har hävdats sig väl på marknaden och som i allt större utsträckning tränger in i den offentliga förvaltningen, är civilekonomerna. Det har varit en starkt selekterad utbildning med fast studiegång. Trots det har den faktiska utbildningstiden i genomsnitt legat vid fyra år.

Regeringen föreslår nu att man genom ett trolslag skall göra den utbildningen fri — alla skall kunna tas in till den. Det är ett beslut som vi i och för sig hälsar med stor tillfredsställelse. Vi har dock svårt att förstå hur man plötsligt skall kunna jaga upp alla de lärare som erfordras, när man inte kunnat göra det tidigare. Men där har vi bara att önska regeringen lycka till. Den måste tydligen ha några hemliga reserver som inte har redovisats tidigare.

Den studieuppläggning som föreslås, dvs. en fil. kand. i ämnet ekonomi, har vi i och för sig ingenting att erinra emot. Vi har emellertid krävt att det skall finnas en examen som är på den kunskapsnivå som civilekonomexamen för närvarande, innebärande ett halvt års längre studier och därtill en fördjupad utbildning inom ämnet företagsekonomi. Herr Gösta Jacobsson kommer att

mera utförligt diskutera denna viktiga utbildningslinje.

När vi nu har att ta ställning till den nu föreslagna utbildningsreformen, besluta oss för om vi är beredda att tillstyrka den eller inte, så vill jag först säga att vi är djupt missnöjda med att den inte har kunnat ingå som ett led i en samlad reform med en fullständig målsättning, alltså som ett organisatoriskt välkomponerat led i en större helhet.

När vi ändå inte har sagt nej till reformen så är bakgrunden den, att vi finner den vara av studievägledningskaraktär, varför den inte åstadkommer alltför stor skada utan för vissa kan vara till någon nytta. Det viktigaste är dock, anser vi, en pedagogisk reform, som ger ett sådant innehåll åt den högre utbildningen att dess kvalitet kan bevaras, så att vi kan ge de stora grupper som i växande omfattning söker sig till universiteten en sådan utbildning att de kan göra en produktiv insats i samhället.

Vi har i ett särskilt yttrande framlagt vår »vision» av hur den högre utbildningen skall kunna läggas upp. År 1960 utexaminerades ungefär 4 000 akademiker. I dag är siffran cirka 8 000. I början av 1970-talet kommer den att vara 20 000. Detta innebär för arbetsmarknaden och för studenten, som skall söka sig ut på arbetsmarknaden, en helt ny situation. Det innebär att studenterna får söka sig till helt nya yrkesområden än vad de varit vana vid tidigare. Det innebär ett krav på en flexibilitet i utbildningen, som det inte varit nödvändigt att ha tidigare. I det dynamiska samhälle som vi lever i är det ur avnämarsynpunkt nödvändigt att få arbetskraft som är flyttbar, som är flexibel, som kan vandra mellan olika funktioner inom företagen eller mellan företagen. Det innebär ett nödvändigt krav från den studerande att få en sådan utbildning att han har en bred sektor på arbetsmarknaden att vända sig till, så att vi inte får felinvesteringar i landets

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m. intelligentia. Det skulle kosta alltför mycket pengar.

De tankar som vi har fört fram i vår motion och som i och för sig inte är unika innebär att vi vill åstadkomma en bred basutbildning inom olika sektorer och att ovanpå den sedan lägga en fördjupad specialutbildning — inte så att man färdigutbildar någon för ett speciellt yrke eller för en speciell bransch utan att man förbereder den studerande för den inskolning inom den funktion som han sedan hamnar i, men där han har möjlighet och frihet att kunna växla. Vi har inte ansett oss behöva avge en speciell reservation på denna punkt, eftersom vi förutsätter att U 68, som har att utreda dessa frågor, kommer att observera även det här förslaget. Vi har emellertid velat markera vår principiella ståndpunkt med det särskilda yttrande som vi har fogat till utskottets utlåtande.

Herr talman, om jag i många stycken har varit kritisk emot propositionen, sammanhänger det med att moderata samlingspartiet i den saknar en visionär blick på det högre utbildningsväsendets roll här i samhället. Vi saknar möjlighet att se förslaget infogat i sin helhet. När vi ändå har ansett oss kunna godta det beror det — som jag redan sagt — på att vi icke tror att ett genomförande av förslaget skulle vålla alltför stor skada under den tid då vi väntar på det större förslag som en, som jag hoppas, reformerad U 68 kan komma att framlägga.

Herr talman! Därmed ber jag att få yrka bifall till de reservationer som vårt parti har ställt sig bakom, nämligen reservationerna 1, 2, 3 och 4.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Sedan 1960-talets början har studerandeantalet nära tredubblats vid universitet och högskolor. Vid många av de filosofiska fakulteterna blev tillströmningen proportionsvis ännu större. Lärartillgången blev som en följd härav otillräcklig. Stats-

makter och myndigheter har inte heller lyckats följa upp behovet av studieanvisning och studievägledning. Den personliga studierådgivningen har varit i stort sett obefintlig, och den summariska studierådgivningen otillräcklig. De studerande har mycket desorienterade försökt att fullfölja sina studier i hopp om att »det skall nog ordna sig». Resultatet har inte blivit särskilt bra. Cirka 50 procent av dem som skrivs in vid dessa fakulteter avlägger aldrig examen. Av dem som examinerats har tre fjärdedelar haft längre studietid än normalt. Med andra ord och siffror kommer endast cirka 12,5 procent av de inskrivna fram till examen i normal tid. Bilden blir inte ljusare av att arbetstillgången efter avslutade studier för stora grupper bland de studerande är ganska oviss. Detta skapar oro, vilken också avtecknas i tydliga siffror. Cirka 20 procent av de studerande uppsöker läkare på psykologisk konsultation. Bakom dessa siffror döljer sig många studiemisslyckanden med förspild möda och kostsam tid.

Herr talman! Vi kan alltså konstatera att en aktivare insats från samhällets sida till de studerandes hjälp och vägledning har dröjt alltför länge. Den situation som vi har i dag var även under utveckling 1965, det år då riksdagen i princip fattade beslut om fastare organisation vid dessa fakulteter. Redan då — det har också påpekats av andra talare här — ansåg emellertid centerpartiet enligt då avlämnade motioner att det »är angeläget att understryka att den fastare organisationen av utbildningen vid de filosofiska fakulteterna blir så flexibel, att hänsyn i särskilda fall kan tagas till de studerandes personliga disposition».

Statsutskottets majoritet fann att kravet på flexibilitet i de fasta studiegångarna inte borde föranleda någon riksdagens åtgärd. Mot detta anfördes reservation av centerpartiet, folkpartiet och moderata samlingspartiet. Hade utskottet och sedermera riksdagens ma-

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

juritet inte varit så restriktiva utan uttalat sig härom, hade UKAS säkerligen redan från början präglats av större hänsyn till den enskilde studeranden.

Vi har anledning konstatera nu såväl som 1965 att en bättre organisation av studierna vid filosofisk fakultet är nödvändig, men denna får inte bli ett redskap för inslussning av studenter inom begränsade avsnitt. Hänsyn till individuella önskemål och intresseriktningar måste tas inte minst för att man skall få behålla de fria utvecklingsmöjligheterna i det liberala samhällets struktur.

UKAS I var inte acceptabel ur de synpunkterna och underkändes även av både lärare och elever. Hade vi här i riksdagen fått ett förslag i det utförandet, hade detta säkerligen rönt samma öde här. Den intensiva debatten om UKAS I har väl haft det goda med sig att propositionen betydligt vidgat möjligheterna till en flexibilitet i studievalet.

Herr talman! Låt mig därför tillägga att när vi från vårt håll i utskottet kunnat acceptera denna proposition, har det i mycket hög grad berott på att vi under utskottsarbetets gång fått fram sådana försäkringar och förklaringar beträffande vissa avsnitt i organisationsförslaget, av både departement och myndigheter, som gett besked om ytterligare vidgat tillämpningsområde.

Därutöver, herr talman, har vi genom att vissa motionskrav i varje fall delvis tillmötesgåtts fått en utskottsskrivning som jag tror att även riksdagen i dag accepterar, och jag väntar att detta kommer att innebära en markant förbättring på väsentliga punkter i den föreliggande organisationen med fasta studiegångar i filosofisk fakultet.

Det har här tidigare talats om behovet av att inhämta särskilda yttranden innan vi fattade beslut om denna proposition. Jag tror att de kontakter som jag nu åberopat, kontakter som även de politiska partierna var för sig haft med en del organisationer, har gett oss möjlighet att bedöma det läge vi just

nu befinner oss i. Jag hoppas därför, herr talman, att även de studerandeorganisationer som exempelvis begärt uppskov med behandlingen kan liksom vi i utskottet nu godta föreliggande förslag.

Det har även försäkrats utskottet att tillräckliga resurser skall föreligga i så god tid att det inte är någon risk för att reformen inte kan genomföras vid beräknad tidpunkt. Under sådana förhållanden anser vi inte skäl föreligga till ett senare ikraftträdande. Detta beror givetvis också på att vi i utskottet finner det självklart att den nu föreslagna organisationen skall bli föremål för en ständig omprövning i förhållande till den aktuella utvecklingen och utbildningens mål.

Den målsättningsdebatt — både politisk och pedagogisk — som nu pågår inom hela utbildningsorganisationen, där nya erfarenheter ständigt görs, kan givetvis inte lämna utbildningsorganisationen vid filosofiska fakulteter opåverkad. Tvärtom, målsättningen för exempelvis vuxenutbildningen måste snart nog följas upp av en mera kontinuerlig utbildningsmöjlighet. Akademiska eller andra studier bör kunna avbrytas för en yrkesverksamhet utan att den studerande därmed har »bränt sina skepp» och i stället har möjlighet att återkomma till studierna. Vetskapen om att den studerande bereds sådan möjlighet till återkommande undervisning måste ge vederbörande en trygghetskänsla för framtiden. En sådan livslång återkommande utbildningsmöjlighet ger den bästa framtida vuxenutbildningen.

Redan nu måste utrymme skapas för praktiktjänst åt de universitetsstuderande. Exempelvis de socialhögskolestuderande har möjlighet till sådan. Vi är några centerpartister som till årets riksdag har avgivit motionerna I: 469 och II: 558, där vi föreslår att praktiktjänst vid institutioner och i näringslivet bör beredas de studerande vid universitet och högskolor. Förslaget har,

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

tror jag, vunnit en viss anklang. Jag har personligen fått ett par brev från närings- och handelsorganisationer vilka menat att det är värdefullt för både de studerande och näringslivet om en kontinuerlig kontakt på detta sätt kan upprätthållas. Det var därför med glädje jag även i gårdagens TV-aktuellt såg att regeringspartiets ungdomsförbund hade uppvakttat statsrådet Moberg i samma ärende. Det måste vara värdefullt med en sådan uppslutning för frågans positiva handläggning, ett dubbelt grepp så att säga.

Med det sagda anser jag mig ha gett uttryck för uppfattningen att den nu föreslagna organisationen ofta bör få en översyn och att den bör anpassas till tidens krav på utbildningsförändring och behoven i olika hänseenden.

Herr talman! Det kunde finnas många anledningar att gå in på flera motionskrav som gäller diverse detaljer och tolkningar, men detta skulle ta för mycket av kammarens dyrbara tid och jag skall därför nöja mig med vad jag nu helt allmänt antytt. Jag vill emellertid beröra ytterligare en mycket viktig fråga, nämligen kravet i centermotionen om en effektivare studierådgivning och vägledning än vad propositionen ger vid handen. Utskottet skriver därom: »För egen del vill utskottet kraftigt understryka vikten av att frågan om studievägledningens effektivitet följs med största uppmärksamhet.» Det innebär att riksdagen vill fästa myndigheternas uppmärksamhet på att den här frågan är av sådan betydelse att den bör följas upp med särskild uppmärksamhet. Utskottsmajoriteten har dock inte varit tillmötesgående i alla stycken, som också de båda tidigare talarna framhållit. Vi har hört deras redogörelse för de reservationer som är fogade till föreliggande förslag.

Vi anser exempelvis att mera borde göras för att öka genomströmningshastigheten i syfte att lätta på trycket av det stora studerandeantalet. Bättre tillgång på lärare och bättre studiehand-

ledning skulle positivt bidra till detta. Som jag inledningsvis framhöll hade debatten, om man uppmärksammat detta i tid, inte behövt bli så starkt accentuerad och intensiv som den har varit. Kanske hade förslaget som det nu förs fram i viss mån varit onödigt.

För att nå resultat måste vi satsa mera på de pedagogiska resurserna. En ökad tilldelning av lärare blir alltså nödvändig. Detta har utveckelts av föregående talare, och därför behöver jag inte gå närmare in på det. Mitt yrkande är alltså bifall till reservation nr 3.

I fråga om behörighetskraven för gymnasielärare har vi avlämnat en reservation. Vi anser att kravet på fördjupade studier för gymnasielärare bör tillgodoses nu. Det är ett gammalt krav från vår sida.

Stark kritik har under utskottsbehandlingen riktats mot studieuppläggen av exempelvis svenska. Man har minskat ner detta ämne. Vi har även kritiska synpunkter på hur biologiämnet förts fram. Jag tror att detta ämne har mycket stor betydelse i vår tid, inte minst mot bakgrunden av den miljödebatt som så intensivt pågår i samhället. Jag vet att kommande talare avser att uppehålla sig närmare vid dessa detaljer, varför jag med det sagda tror mig ha tillräckligt behandlat denna fråga.

Vi anser inte att det inom en examen omfattande enbart 120 poäng går att åstadkomma en tillfredsställande lärarutbildning för gymnasiet. I en motion i detta ärende föreslås en fyraårig utbildning. Reservationen kräver bättre behörighetskrav. Jag yrkar alltså bifall till reservation 4.

Även om reservationerna till det mycket omdebatterade UKAS-förslaget är få, finns dock dessa mycket angelägna reservationer. Det är givetvis också lika angeläget att de påpekanden i utskottsskrivningen, som jag nämnt ett par exempel på, blir uppföljda.

Det måste bli en uppgift för U 68 att

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

kontinuerligt fullfölja dagens beslut och att framställa nya förslag som kan förbättra det successiva tillval som enligt bedömningar givits ett gott utrymme i dagens förslag.

Herr talman! Det är med en viss undran man inregistrerar att studentdemonstrationer förekommer såväl här som i andra länder. Beror detta på de oros- och osäkerhetsmoment som överfyllda studieområden utgör? Många studenter känner säkert denna oro — oro inför framtiden. Den oron exploateras och utnyttjas hänsynslöst av politiska extremister, uppenbarligen i avsikt att skapa ytterligare oro, helst kaos.

Det är även därför angeläget att ansvariga politiker, politiska organ och, som det brukar heta, etablerade makt-havare är beredda att ge de studerande det stöd de behöver på sin viktiga väg till utbildning, sysselsättning och försörjning, samtidigt som vi inte heller bör glömma bort en mera tidsenlig demokratisk tillämpning av målsättning och organisation i utbildningen.

Herr MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Jag befinner mig i den underliga situationen att jag som utskottets talesman i mycket stor utsträckning skulle kunna hänvisa till vad tidigare talare har sagt här från talarstolen. Vad som yttrats visar nämligen med all tydlighet att utskottets ledamöter är överens om det väsentliga i propositionen. Jag skall inte ta upp tid med en lång bakgrundsbeskrivning, eftersom en sådan redan har lämnats, utan endast ytterligare understryka att det är principbeslutet från 1965 års riksdag som nu följts upp av regeringen och av utskottet.

Hur är situationen i nuläget? Det har redan sagts att av dem som fullföljer sin utbildning till examen är det endast ungefär var fjärde som gör det på avsedd tid. Det är rätt väsentligt att ha med i bilden att många studerande rå-

kar ut för omställningsproblem vid övergången från gymnasiet bundna studiegångar till studier där den studerande på egen hand skall utforma sitt studieprogram. Jag tror att de flesta misslyckandena förekommer i samband med den omställningen, med allt vad det innebär för vederbörande själv — känslan av att ha misslyckats, att inte veta vad man skall fortsätta med osv. Jag har ett intryck av att många arbetar rätt planlöst, framför allt i studiernas inledningsskede, och det är bl. a. detta som vi nu skall försöka råda bot på.

När riksdagen gjorde sitt principut-talande år 1965 hade den, som det redan erinrats om, att ta ställning till två alternativ, nämligen antingen spärrat tillträde till i första hand de filosofiska fakulteterna eller en fastare organisation av undervisningen fram till primärexamen. Utskottet underströk då — det har understukits också i dag — att det senare alternativet förutsätter en väl fungerande studierådgivning och vägledning. Detta uttalande antogs oförändrat av 1965 års riksdag.

Det må också sägas, eftersom begreppet har förts in i debatten, att fasta studiegångar ingalunda innebär att en studerande saknar möjlighet att själv välja studieväg. Den individuella studiegången kommer att finnas kvar. Den som valt fel, vilket naturligtvis kan inträffa, får möjlighet att efter studierådgivning och vägledning byta utbildningslinje.

Eftersom det motionsvis har framförts krav på ökad studierådgivning, vill jag understryka — det har också betonats såväl i propositionen som i utskottets utlåtande — att ökade resurser för studierådgivning kommer att ställas till förfogande i form av 24 tjänster som utbildningsledare, 7 tjänster som studierådgivare vid universitetsförvaltningarna och ett 60-tal tjänster som studievägledare, knutna till institutionerna.

Det fanns kanske anledning att vänta åtskillig debatt även i kammaren i denna fråga. Det väcktes ett 20-tal motio-

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

ner, men det har stannat vid fyra reservationer, och ingen av reservationerna går emot de fasta studiegångarna. I motionerna har tagits upp frågor som rör studieämnen, blockämnena osv. Det förefaller som om motionerna tillkommit därför att motionärerna inte haft riktigt klart för sig att förslaget i propositionen tar sikte på en viss flexibilitet. Som sagt har det hela stannat vid fyra reservationer, vilket understryker att utskottet haft en enhällig uppfattning i allt väsentligt.

Vad innehåller då reservationerna? Moderata samlingspartiets motion innebär att ikraftträdandet av den nya organisationen skall skjutas ett år framåt i tiden. Bakom detta krav ligger väl den oro som man på det hållet har känt, att det inte är möjligt att inom den tid som man har på sig från myndigheternas sida hinna med att informera lärare och studerande om reformen. Jag vill på den punkten understryka att utskottet vid sin mycket noggranna behandling av propositionen har inhämtat att berörda myndigheter redan nedlagt ett omfattande arbete på att förbereda kommande åtgärder. Vad man väntar på är egentligen bara talmännens klubbslag för att man ögonblickligen skall sätta i gång. Så väl förberett torde det hela vara. Därför anser jag att oron i detta avseende är obefogad.

När det gäller ämnena föreligger en reservation beträffande ekonomexamen. Reservanterna har ingenting emot en ekonomexamen med 120 poäng. Vad man vill ha är en civilekonomexamen. Det man uppnår genom de studieplaner som här presenteras är naturligtvis kunskaper på en viss nivå, som i olika fall ger behörighet inom särskilda områden. Som utskottet också framhåller är emellertid denna examen ofta inte slutmålet för utbildningen. Möjligheter finns att komplettera utbildningen genom att vederbörande förvärvar ytterligare 60 poäng, dvs. studerar tre terminer utöver de sex som i övrigt är bestämda.

Utskottet anser således att det förslag som föreligger tillgodoser möjligheterna för den som vill avlägga en ekonomexamen att komplettera sin utbildning.

När det gäller tilldelning av lärarkrafter och förbättring av de pedagogiska resurserna, hemställer reservanterna att riksdagen skall vända sig till Kungl. Maj:t och begära förslag om förstärkning av de pedagogiska resurserna vid de filosofiska fakulteterna. Jag erinrar om utskottets uttalande att i propositionen har räknats med att nuvarande system för resurstilldelning tills vidare skall kunna tillämpas vid tilldelning av lärarkrafter även i den nya utbildningsorganisationen.

Man har också sagt i propositionen att man kommer att starta en försöksverksamhet med viss resurstilldelning efter andra grunder. Denna verksamhet beräknas börja den 1 juli och jag skall inte gå närmare in på vad den innebär. Dessutom bör det betonas att när det är fråga om lärartilldelning finner utskottet det självklart att densamma skall ingå som ett led i universitetsmyndigheternas årliga arbete med anslagsframtällningar och även i departementens budgetarbete. Vi anser detta vara en självklar sak som inte bör föranleda någon särskild skrivelse till Kungl. Maj:t.

Det har också i en reservation förts fram behörighetskrav på gymnasielärare. Man har där ifrågasatt om man med en examen som endast omfattar 120 poäng kan få en tillfredsställande lärarutbildning för gymnasiet och grundskolans högstadium. Utskottet erinrar om att frågan angående den teoretiska ämneslärarutbildningens längd diskuterades 1967. Utskottet avstyrkte då de föreliggande motionerna om fyra års studier. Vi anser inte att det finns anledning att nu ändra den ståndpunkt som utskottet och riksdagen intog 1967.

Herr talman! Här har redan betonats från flera håll att det i stort sett råder enighet inom utskottet om ett fullföljande av 1965 års principbeslut. Detta

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

innebär en fastare organisation av utbildningen fram till primärexamen, och det innebär också en ökad studievägledning och rådgivning. Det gäller att hjälpa de studerande att finna rätt studieväg. Vi kan väl vara överens om att det är betydande medel som samhället här ställer till förfogande för utbildningen. Det är naturligt och berättigat att man från samhällets sida anser att dessa resurser bör utnyttjas rationellt. Vad vi kommit fram till är ju inte något slutmål, men det är en etapp på vägen mot ett system som skall vara till gagn för de studerande och även tillgodose samhällets berättigade krav på effektivitet inom utbildningsväsendet. Genom denna åtgärd har vi kunnat komma ifrån systemet med spärrad intagning vid de filosofiska fakulteterna.

Herr talman! Jag ber få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Vad har diskussionen om en fastare studiegång vid de filosofiska fakulteterna egentligen gällt? Debatten har varit delvis värdefull och konstruktiv, delvis förvirrad och delvis destruktiv. Låt mig plocka ut några avsnitt ur den debatten som jag anser värdefulla att dra fram i detta sammanhang.

Debatten har till viss del gällt samhällets rätt och möjligheter att rätta till missförhållanden i studieförhållandena vid de filosofiska fakulteterna. Vi har sedan gammalt en fullständig frihet för studenten att studera vad som helst hur som helst hur länge som helst. Den friheten har med åren blivit en allt större ofrihet för allt fler av de studerande vid fakulteterna. Varför? För det första därför att de filosofiska fakulteterna blivit mycket stora. Kontakten mellan lärare och studenter har blivit allt mindre. Förhållandena vid fakulteterna har blivit alltmer opersonliga.

För det andra har vi — glädjande nog — med åren fått fler och fler ungdomar

som kommer från hem utan studievana och studietradition och som därför, bl. a. till följd av att vårt skolväsende ännu inte lyckats ordentligt med sin studievägledning och studierådgivning, kommit mer desorienterade till dessa fakulteter än majoriteten av studenter gjorde förr. Då var en kompakt majoritet av ungdomarna från privilegierade hem.

Med anledning av dessa förhållanden har statsmakterna sedan mitten av 1950-talet vidtagit en rad åtgärder för att förbättra studieförhållandena vid de filosofiska fakulteterna. Jag vill erinra om riksdagens beslut 1958, som ledde till införande av automatiken i tilldelningen av resurser till de filosofiska fakulteterna. Det var det första stora förslaget från 1955 års universitetsutredning som via en proposition lades på riksdagens bord. Det beslutet innebar en enorm förbättring av de pedagogiska resurserna vid de filosofiska fakulteterna. Dessa fick — som praktiskt taget inga andra fakulteter här hemma eller ute i världen — tillfälle att tilldela resurser i takt med behovet och tillströmningen till fakulteterna. Men det har visat sig att de insatser som gjordes 1958 och därefter inte har varit tillräckliga.

Därför har pågått och pågår en omfattande pedagogisk aktivitet inom en rad kommittéer med syfte att förbättra metoderna för undervisningen vid de filosofiska fakulteterna. Där ger riksdagen — allteftersom regeringen får förslag och lägger fram dem — ökade resurser. Låt mig erinra om den betydande ökning av anslaget till pedagogiskt utvecklingsarbete som riksdagen har att ta ställning till i statsverkspropositionen.

Riksdagen drog först 1960 och sedan 1965 upp riktlinjerna för universitetens utveckling i sin helhet under 1960-talet för de två femårsperioderna 1960—1965 respektive 1965—1970. När då problemen för dessa fakulteter berördes var det uppenbart — när man ville slå vakt om friheten för dessa fakulteter att ta

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

emot alla som hade grundkompetensen — att det inte räckte med de åtgärder som dittills hade vidtagits. Därför fastställde 1965 års riksdag, på förslag som regeringen gjorde på basis av utredningar, att man vid sidan av de förstärkningar av resurserna som ges skulle förändra organisationen av studierna. Man skulle genomföra ett system med fastare studieordning. Det är alltså vad denna debatt gäller.

Förslaget på den punkten är från regeringens sida mycket försiktigt. Man föreslår att de studerande skall följa ett antal utbildningslinjer men ger dem rätt att undan för undan göra sitt val under studiernas gång. Dessutom öppnar man möjligheter för de originella studenter som har en alldeles bestämd uppfattning om vad de vill läsa, att välja sin egen, särskilda utbildningslinje. Vidare ger man kraftigt ökade resurser för studierådgivning och studievägledning. Längre sträcker sig inte kraven från samhällets sida när det gäller att rätta till missförhållandena.

Vad möter vi då? Jo, vi möter en onyanserad kritik, dels från vissa lärare och dels från vissa grupper av studerande som med massmedias och andras hjälp ger svenska folket intrycket att de representerar en majoritet av lärare och studenter. Det är fel. På denna punkt stöder oss de stora organisationerna i samhället, SACO, TCO och Landsorganisationen, de berörda myndigheterna — förutom kanslersämbetet skolöverstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, statistiska centralbyrån — och en rad andra organisationer. SFS stöder idén. Det är ett mindre antal grupper som här protesterar. Och varför protesterar de? Jo, därför att de känner att ett privilegium går dem ur händerna. Det är samma typ av reaktion som vi så ofta möter när vi hävdar samhällets rätt att gå in och ställa till rätta på det sociala området och på många andra områden. Det är bakgrunden till den typen av kritik.

Den andra punkten som jag skulle

vilja ta upp gäller rätten och möjligheterna för samhället att kräva en rimlig grad av effektivitet vid handhavandet av de växande resurser som ställs till de filosofiska fakulteternas förfogande. Nästa år kommer dessa fakulteter att disponera en kvarts miljard kronor för sin aktivitet. I denna proposition ställer man större krav än tidigare på resursernas utnyttjande genom att säga att vi inte längre kan acceptera den obegränsade kvarsittningsrätten när studenterna går en viss studieväg. Vi kräver att studenten på 50 procent längre tid än vad som normalt bör åtgå skall klara sitt studiepensum. Vidare kräver vi att studenten, innan han eller hon går över till ett nytt ämne, skall ha redovisat större delen av insatserna i närmast föregående ämne. Slutligen säger vi att möjligheten för studenten att efter avlagd examen komplettera denna examen inte kan vara obegränsad. Vi ger i normalfallet studenten möjlighet att ta ytterligare 60 poäng, med möjligheter, som utskottet också påpekar, till jämkningar uppåt i de enskilda fallen. Högre ställer vi inte kraven.

Detta har man också angripit, kritiken talar om ökad hets och ökad utspärrning från samhällets sida. I går överlämnade socialdemokratiska ungdomsförbundet till regeringen en skrivelse, där det mycket bestämt sägs ifrån att samhället måste ställa dessa krav på ungdomarna vid universiteten. Varför? Jo, därför att behovet och kravet att ge andra grupper möjligheter till universitetsutbildning växer för varje år som går. De vuxnas rätt och möjlighet att studera måste vi också tillgodose. På den punkten pågår ett arbete inom departementet. Vi har ett förslag från kompetensutredningen, som innebär att man skall ge möjlighet för personer utan utbildning men med fem års förvärvsarbete att studera vissa ämnen vid filosofisk fakultet. Vi prövar det förslaget i positiv anda.

Det är självklart att ett tillmötesgå-

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

ende av det kravet och kommande krav från kompetensutredningen ställer ökade anspråk på resurser. När man vet hur knappa resurserna totalt är, måste man ju ställa litet bestämdare krav på dem som nu studerar vid de filosofiska fakulteterna. Som jag nyss nämnde, är kraven ganska modesta.

En tredje typ av kritik som riktats mot förslaget gäller den formella handläggningen av ärendet.

Först och främst menar man att de som berörs av förslaget inte haft möjlighet att ta del av det och diskutera det.

Få förslag från regeringens sida har varit föremål för så omfattande diskussion och remissbehandling som det förslag som nu ligger på riksdagens bord. Det var i januari 1966, som man inom kanslersämbetet började arbetet på detta förslag. Sedan har det expertförslag, som kanslersämbetets grupp fick fram, remissbehandlats i vanlig ordning, och så har kanslersämbetet bedömt förslaget, varefter det gått till regeringen. Moderata samlingspartiet och vänsterpartiet kommunisterna hävdar att man borde låta förslaget gå ut på ny remiss. Vad finns det för skäl till detta, när det har behandlats så utförligt? Då skulle vi ju skicka alla propositioner på remiss. Är man ute för att strö sand i maskineriet eller vad är det fråga om?

Det finns en annan typ av kritik, som på denna punkt är berättigad. Det är den som inte tar sikte på den formella handläggningen av ärendet, utan riktar sig mot att vårt utbildningssystem, och vårt universitetssystem i synnerhet, är så konstruerat att vi ger de olika grupperna där för små möjligheter att påverka besluts fattande. Den kritiken är riktig. Därför har vi också i olika sammanhang, bl. a. i denna proposition, försökt beakta den typen av konstruktiv kritik. I den centrala frågan om studieplanernas fastställande har vi i förslaget lagt ett större inflytande hos institutionen när det gäller att fastställa detaljerna. Vi har dessutom upp-

dragit åt kanslersämbetet att genomföra försöksverksamhet med ökat inflytande för bl. a. studenterna på olika frågor, t. ex. de som gäller vad vi i dag debatterar. Slutligen har vi utformat en del detaljer i förslaget så att vi lägger ett särskilt stort ansvar på utbildningsnämnderna i stället för på fakulteterna. I utbildningsnämnderna är bl. a. studenterna representerade.

Den typen av kritik är alltså riktig. Vi försöker tillgodose den, och jag hoppas vi kommer i ökad omfattning kunna tillgodose den i en rad olika sammanhang.

Den kanske mest förvirrade typen av inlägg i debatten om detta förslag har gällt huruvida ungdomen mer eller mindre än hittills skulle indoktrineras i samhällsbevarande uppträdande och tänkande. Vad är det propositionen innehåller som kan ha samband med den typen av påståenden? Ja, propositionen innehåller förslag om att de olika ämnena skall kombineras på ett visst sätt inom var och en av de 17 utbildningslinjerna. Därvid har man så gott sig göra låter beaktat de kunskaper och insikter om förändringarna ute i samhället som vi har. Vi vet att samhället kommer att mer och mer internationaliseras. Vi vet att förändringarna på arbetsmarknaden kommer att gå snabbare än hittills. Detta har man i olika avseenden sökt beakta inom ramen för ämneskombinationerna.

Dessutom har man i detta sammanhang — med hänsyn till att man vet så litet om framtiden — fått gruppera ämnena så att de inbördes hänger samman, att de hänger ihop metodiskt, då man är övertygad om att ett gediget studium inom ett område är bättre än att splittra uppmärksamheten och intresset på en rad områden.

Frågan om indoktrineringen gäller därför inte det som riksdagen nu har att ta ställning till utan den måste gälla innehållet i de enskilda ämnena. Vad är att säga på denna punkt? Parallellt med arbetet på att få fram organisatio-

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

nen har det inom kanslersämbetet pågått ett omfattande arbete för att modernisera studieplanerna inom varje enskilt område. Där har kanslersämbetets experter — det är framför allt unga lärare och forskare inom universiteten som biträtt kanslersämbetet — nedlagt ett omfattande och utomordentligt förtjänstfullt arbete som resulterat i de förslag till studieplaner som är presenterade i en särskild volym men som det inte funnits anledning för kanslersämbetet att underställa Kungl. Maj:t och riksdagen för prövning.

Detta material kommer att utgöra basmaterial för det arbete på denna punkt som nu kommer att bedrivas i de enskilda ämnena i utbildningsnämnderna vid universiteten. Man räknar med att successivt få fram nya studieplaner genom detta arbete. Vi räknar självfallet med att ha nya studieplaner färdiga till hösten, i första hand i de 17 ämnen som enligt förslaget blir aktuella.

Jag vågar hävda att de ungdomar som i höst börjar studera vid de filosofiska fakulteterna kommer att ha ett bättre och modernare studiematerial än någon tidigare generation haft när den påbörjat sina studier vid de filosofiska fakulteterna. Vi har anledning att vara utomordentligt tacksamma mot universiteten och kanslersämbetet för det omfattande arbete som nedlagts i detta syfte. Att hävda att dessa moderniserade studieplaner skulle innebära att man mer än hittills försökt indoktrinera de unga i samhällsbevarande uppträdande är naturligtvis helt befängt.

Vad är det för syfte med studierna i varje ämne? Förutom att ge kunskaper är ju syftet att lära de unga metoder och träna dem i kritiskt betraktelsesätt, så att de när de senare går ut i olika funktioner i samhällslivet, skall förbättra förhållandena på det jobb de har, ändra på missförhållandena och komma med konstruktiva förslag. Det är ju innebörden i de akademiska studierna.

Ingen i detta land har drömt om att vi skulle indoktrinera de unga i samhällsbevarande uppträdande. Kritiken är befängd.

Till sist vill jag beröra den punkt i debatten, där man säger: Ja, men vi måste först fastställa målet för universitetens verksamhet, och inte förrän därefter kan vi ta itu med det praktiska arbetet att reformera utbildningen i de enskilda ämnena inom de olika fakulteterna. Herr Wallmark var i sitt inlägg inne på detta resonemang. Vilka förutsättningar är det ett sådant resonemang bygger på? Jo, att det skulle vara möjligt att en gång för alla fastställa hur det samhälle ser ut som de vilka fullföljer universitetsstudier skall ut och verka i, därför att utbildningen ju är till för att de skall göra en insats i samhället. En förhoppning på vissa håll, naturligtvis även hos det moderata samlingspartiet, är att samhället aldrig skall förändras — det partiet slår som bekant vakt om det bestående. Jag vet egentligen inte vad som ligger bakom detta resonemang hos andra grupper, eftersom de säger sig vara personer som vill förändra samhället. Resonemanget är såvitt jag förstår i detta sammanhang en usel förevändning för att ingenting skall ske. Däremot finns det självfallet anledning att fortgående ompröva målsättningen för utbildningen vid fakultet efter fakultet. Det är också vad som har gjorts och görs i vårt reformarbete inte bara på universitetsutbildningens område utan inom alla andra utbildningsområden liksom på alla andra håll. Vi lär av erfarenheten, får nya impulser till reformförslag och genomför successivt förbättringar.

En av uppgifterna för U 68 är att komma med synpunkter på målsättningen för universitetens utveckling under 1970-talet. Som bekant har utredningen också nyligen presenterat ett debattinlägg i den frågan vilket, hoppas vi, skall stimulera olika grupper och organisationer till att komma med vettiga och konstruktiva synpunkter, som kan

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

ligga till grund för de mer konkreta förändringar i målsättningen för olika fakulteter och högskolor som vi hoppas att U 68 kommer att föreslå.

Att använda det argumentet för att stoppa den delreform det här är fråga om har ingen rationell grund. Det är som sagt en usel förevändning för att ingenting skall ske, för att de gamla förhållandena skall bli bestående.

Det är, herr talman, dessa punkter som jag särskilt velat dra ut ur den omfattande debatt som pågått. Låt mig avslutningsvis på detta område konstatera, att vid utarbetandet av regeringens proposition har vi tagit hänsyn till den vettiga kritik som i olika delfrågor på skilda stadier framkommit under utredningsarbetet. Det är framför allt studenternas och det socialdemokratiska ungdomsförbundets kritik mot regeringens ursprungliga uppläggning av fastare studiegångar — det skall jag villigt erkänna, herr Axel Andersson — som ligger bakom regeringens förslag om successivt val och en ökad satsning på studierådgivningen.

För att sedan, herr talman, säga några ord om de motioner som föreligger med anledning av propositionen kan jag konstatera att en enda motion helt yrkar avslag på regeringens förslag, och bakom den står vänsterpartiet kommunisterna. Det är utomordentligt intressant att konstatera att ett förslag som i första hand syftar till att förstärka resurserna, till hjälp för dem som kommer från studiesvaga hem, av vänsterpartiet kommunisterna anses stå i strid mot universitetens och de studerandes intressen.

Herr Wallmark erinrade om att det var en ödets ironi, som han uttryckte sig, att utskottsutlåtandet år 1965 på denna punkt gick igenom därför att kommunisterna stödde socialdemokraterna. Man kan med anledning av det påpekandet göra den reflexionen att det parti som nu står närmast vänsterpartiet kommunisterna i den aktuella frågan är moderata samlingspartiet. Dess

motion är ju så utformad och har sådana resonemang, att man nästan hade väntat sig att den skulle sluta med ett yrkande om avslag på propositionen. Nu nöjer man sig på hederligt konservativt sätt med att begära att vi skall uppskjuta reformens ikraftträdande. Vi känner igen den typen av förslag från rader av tidigare reformdebatter på utbildningsområde och på många andra områden.

Folkpartiet säger i sin motion att vi bör anta förslaget provisoriskt. Jag blev inte på det klara med innebörden i det yrkandet, vare sig när jag läste motionen eller när jag lyssnade till herr Axel Anderssons anförande, ty det är ju självklart att alla reformer är provisoriska i den meningen att man allteftersom utvecklingen går vidare och erfarenheter vinnes är beredd att ompröva de förslag och de beslut som har fattats.

I särskilt moderata samlingspartiets motion och även i reservationen om uppskov trycker man på att det kommer att vara för liten information given, innan reformen träder i kraft. Låt mig, herr talman, med några ord erinra om vad det är för information som redan utgått och vad det är för information som kommer att utgå rörande det förslag som jag förutsätter att riksdagen kommer att fatta beslut om.

För det första sände i januari i år kanslersämbetet och skolöverstyrelsen ut ett ganska omfattande sammandrag av den proposition, alltså proposition nr 4, som ligger till grund för utskottsutlåtandet. Detta sammandrag gick i över 2 000 exemplar ut till närmast berörda instanser och myndigheter.

För det andra har kanslersämbetet i början av denna månad skickat ut en utomordentlig broschyr på sex sidor — det är en folder — till samtliga studerande vid de filosofiska fakulteterna och till samtliga gymnasister i tredje årskursen. Det är 100 000 exemplar som har distribuerats. Vidare skickas denna folder till alla lärarhögskolor, till

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

försvarets personalvårdsavdelningar och till en rad andra platser och organisationer, där man kan vänta att ungdomar får del av den. Det rör sig om sammanlagt 225 000 exemplar av denna folder.

För det tredje kommer strax efter det att riksdagsbeslut har fattats att skickas ut en mer omfattande informationsbroschyr. Det är kanslersämbetet som skall sända ut den, och där kommer att finnas detaljerade uppgifter om de fattade besluten. Vidare kommer att ges information om de förkunskapskrav och de lärarbehörighetskrav som gäller för olika ämneskombinationer i skolväsendet.

För det fjärde kommer radion och televisionen att medverka i informationen om detta. För närvarande spelar den s.k. TRU-kommittén in ett program, som kommer att sändas flera gånger under ett par veckor i april. Vidare görs det i ordning ett pedagogiskt lättillgängligt material för att användas i overhead-projektorer och på andra sätt ute i skolor och på andra platser.

För det femte planerar man en affischkampanj i pressen.

Jag är övertygad om att den information som kommer att ges ungdomen om innebörden av denna reform är mer omfattande och mer ingående än någon tidigare information som givits om förhållandena vid de filosofiska fakulteterna. På den punkten bör man även i moderata samlingspartiet kunna känna sig ganska trygg med hänsyn till att planeringsläget här är utomordentligt gott.

Till sist, herr talman, skall jag inte ta upp reservationerna — det har herr Mårtensson gjort — men låt mig bara ta upp en fråga som i debatten här nyss berördes av herr Wallmark och som gällde en större sak, nämligen det sätt varpå regeringen driver sitt utredningsarbete i fråga om universitet och högskolor. Herr Wallmark erinrade om att vi när det gällde de stora skolreformer-

na haft parlamentariskt tillsatta utredningar som har lett utredningsarbetet, medan man däremot på universitetsområdet har nöjt sig med expertutredningar. Det är riktigt. Vi startade 1955. Då tillsattes universitetsutredningen. Den leddes av dåvarande statssekreteraren i ecklesiastikdepartementet Ragnar Edeman. Där satt som ledamöter och experter representanter i första hand för universiteten, studenterna och arbetsmarknadsorganen.

Det förslag som lades fram remissbehandlades på vanligt sätt. De femårsplaner som riksdagen har tagit var baserade på detta.

Men den gången var universitetsproblematiken en mycket liten problematik. Låt mig, herr talman, berätta om en av mina stora personliga besvikelser här i livet. Det var 1958 när riksdagen hade att behandla det första förslaget om en upprustning av de filosofiska fakulteternas utbildningsresurser. Det var på basis av ett förslag som universitetsutredningen hade lagt fram. Jag hade varit sekreterare i universitetsutredningen och hade den gången stor förväntan på riksdagens intresse för propositionen. Vad hände i riksdagen? Det blev en debatt i första hand om två halva assistenttjänster vid de teologiska fakulteterna. Jag nämner inte detta för att klandra riksdagen, men jag gör det för att klarlägga att det politiska intresset för universiteten har kommit först på senare tid. Det är glädjande att det till slut har kommit. Därför har vi nu också i utredningsarbetet gått in på en ny modell. U 68:s huvudgrupp är visserligen en expertgrupp, men till den finns knuten tre referensgrupper, där politikerna sitter i en och avnämare och olika intressenter i de två andra. Vi har menat att den okonventionella uppläggningsen av utredningsarbetet var en styrka därför att universitetsproblematiken i vissa avseenden är utomordentligt krånglig och berör mycket speciella grupper. Å andra sidan berör den mycket stora grupper.

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

Det är ett experiment. Självfallet kommer vi att dra nytta av de erfarenheter som där görs. Kanske blir det nästa gång frågan kommer upp en parlamentariskt sammansatt kommitté. Det skulle jag personligen hålla för rätt naturligt.

Dessutom vill jag till slut erinra herr Wallmark om en annan kommitté som sysslar med de ur politisk synpunkt kanske mest intressanta problemen — i varje fall några av de mest intressanta problemen — för det högre utbildningsväsendets del. Det är den kommitté som arbetar med förkunskapskraven och som skall bedöma om vi skall kunna vidga universitetens portar till att gälla andra grupper än de privilegierade gymnasister som nu praktiskt taget har ensamrätt på universitetsstudierna. I den sitter som bekant politikerna. Jag tror att herr Wallmark är en av dem.

Herr WALLMARK (m) kort genmäle:

Herr talman! På sex minuter hinner jag väl inte bemöta alla de underligheter som statsrådet Moberg hann komma med. Till att börja med gör jag den reflexionen att den gamla historien »Här är argumenteringen svag, höj rösten!» stämde utomordentligt bra på många punkter. Man kan naturligtvis fråga sig vad det var som statsrådet Moberg talade om. Och till vem talade han? Jag har knappast anledning ta upp annat än det som vi har berört i vår motion eller som vi tar upp i våra reservationer, men några oklarheter och inadvertenser får jag kanske i alla fall beröra.

Först säger statsrådet Moberg att den lilla grupp som studerade vid våra universitet var en privilegierad grupp och en homogen grupp. Sedan säger statsrådet att den kritik som han har mött när detta ytterst modesta förslag lagts fram går ut på att man känner att det är ett privilegium som går en ur händerna. Men, herr statsråd, det kan väl inte vara samma grupp ni avser i så fall. Den tidigare s. k. privilegierade grup-

pen ur de högre samhällsklasserna hade studievana med sig hemifrån. Den har alltså inte haft några svårigheter att klara sig. De som har svårigheter att klara sig vid universiteten är de som kommer från de studieovana samhällsgrupperna, och förslaget skall väl vara till gagn för dem. Vilka är det som kritiserar, och vilka privilegier är det som håller på att rinna någon ur händerna? Försök förklara det en smula, så att vi kan föra en konstruktiv diskussion om den saken!

När statsrådet Moberg försöker beskriva vår utbildningspolitik — jag håller mig nu till den — blottar han antingen en häpnadsväckande okunnighet eller en lika häpnadsväckande fördomsfrihet. Vi har under årens lopp haft tillfälle debattera och diskutera utbildningspolitiken, men jag tror att det finns få som har lagt så många konstruktiva förslag om hur utbildningspolitiken skall ordnas som vi gjort. Jag erinrar om vad jag sade i mitt första anförande om den skiss som vi har lagt fram beträffande utbildningens organisation på det gymnasiala stadiet. Vi har nu gjort en liknande skiss i vår partimotion vad gäller den högre utbildningen.

Herr Moberg beskrev den positiva inställning man har till det förslag som kompetensutredningen har lagt fram för att vidga möjligheterna till ökade studier för dem som inte har den formella kompetensen. Det är säkert inte herr Moberg obekant att den som står bakom det förslaget är moderata samlingspartiets representant i kompetensutredningen. Det är jag själv. Jag skulle inte säga detta om det inte vore så att statsrådet liksom vill beskylla oss för att vilja verka för ett stillastående utbildningssamhälle. Jag tycker att kritiken är direkt oförskämnd — för att använda ett utomordentligt mildt uttryck.

Vidare diskuteras frågan om den formella handläggningen av detta, och statsrådet tycker att det är något egendomligt att vi har hamnat på samma linje som kommunisterna, såsom han

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

säger. Det sades i en debatt på studentkåren som jag deltog i, och jag hörde att statsrådet sade samma sak i Göteborg. Nu är det inte så att vi hamnat på samma linje, ty kommunisterna har yrkat rent avslag och vi har ju godtagit att beslutet nu skall kunna fattas men att själva genomförandet skall uppskjutas ett år. Jag motiverade detta bl. a. med att det inte rörde sig om några nämnvärda samhällsekonomiska konsekvenser, men däremot fanns det möjlighet till ett bättre genomtänkt genomförande, och det står vi för.

Vi är sannerligen inte ute för att strö sand i maskineriet utan för att kritisera regeringen för det missgrepp den hittills gjort om den högre utbildningen. När man säger att det är en usel förövändning för att behålla de nuvarande usla förhållandena, vill jag erinra om att det är den här regeringen som har styrt landet i 35 år, och om det råder usla förhållanden vid universiteten antar jag att kritiken inte kan falla på någon annan än regeringen själv. Det är tydligen i det fallet en adekvat beskrivning av det resultat regeringen har lyckats åstadkomma på den högre undervisningens område.

Beträffande U 68 vill jag till slut bara tillägga att jag är glad åt att statsrådet i så måtto har ändrat uppfattning att nästa utredning kanske blir parlamentarisk. Statsrådet Moberg och jag har debatterat denna fråga i kammaren innan U 68 tillsattes. Jag ifrågasatte i en interpellation om det inte var på tiden att tillsätta en parlamentarisk utredning. Nu har man, enligt statsrådet Moberg, gått en medelväg, vilket han betecknar som en styrka. Jag vill såsom parlamentariker beteckna det som en svaghet.

Jag vill tillägga, men det är uteslutande min personliga uppfattning, att de parlamentariker som sitter i den expertgruppen borde tåga ut. De borde icke finna sig i att sitta på understol inför tre generaldirektörer och en statssekreterare.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Moberg var rätt hovsam i sina kritiska synpunkter gentemot folkpartiet. Han nämnde att folkpartiet föreslagit att UKAS skulle betraktas som ett provisorium. Tydligt har inte statsrådet lagt märke till att vi inte i utskottet framfört något sådant yrkande.

Jag framhöll i mitt första anförande att utskottet närmast karakteriserar detta som ett första led i någonting som skall komma. Det luktar ganska mycket av provisorium. Därför ansåg jag att jag i utskottet inte behövde trycka på provisoriefrågan. Jag tycker heller inte att provisorium är det rätta ordet i sammanhanget, men det är väl närmast en smakfråga.

Statsrådet ville göra gällande att man nu gjort en verkligt stor satsning på det pedagogiska utvecklingsarbetet. I statsverkspropositionen säger departementschefen att det pedagogiska utvecklingsarbetet på universitetsområdet länge haft en ganska blygsam omfattning. Sedan finner han universitetskanslersämbetets förslag om upprustning »intressanta och värdefulla». Hur reagerar då departementschefen? Jo, universitetskanslersämbetet begär ett anslag av 3 590 000 kronor, och departementschefen prutar ner det till 2,8 miljoner kronor. Jag tycker inte att det vittnar om att han har vidtagit den upprustning som borde ske. Han borde ha gått med på universitetskanslersämbetets förslag.

Statsrådet Moberg antydde i sitt anförande att yrkesvägledningen och studierådgivningen på gymnasienivå inte ännu är vad den borde vara, och det ber jag att få instämma i. Där återstår väldigt mycket att göra, och vi har vid flera tillfällen yrkat på att man skulle satsa mer just på detta område. Om man redan på gymnasiestadiet hade satsat mer på studierådgivning skulle inte de här »privilegierade gymnasisterna», som statsrådet Moberg talar om, känna

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

sig så främmande och vara så desorienterade när de kommer till universiteten.

Låt mig till sist lyckönska statsrådet Moberg till en tydligen mycket lycklig tillvaro. Han sade nämligen att en av de största besvikelserna i hans liv inträffade då riksdagen 1958 diskuterade en stor fråga och debatten i själva verket närmast kom att gälla två halva tjänster inom den teologiska fakulteten. Det är ju att ha kommit undan verkligt lindrigt här i världen! Man skulle kunna säga att det förhåller sig ungefär likadant i den här frågan. Som jag sade tidigare har denna fråga blivit verkligt uppmärksammas. Det har förekommit massor av protester, en hel katalog av motioner har avgivits osv., och så slutar det hela i fyra reservationer, och det är i dag närmast bara dem vi diskuterar. Det skulle kunna tyda på att vi parlamentariker inte begriper den här saken, eftersom vi inte har gått in på varenda detalj i förslaget, men jag inbillar mig att åtminstone vi som tillhör andra avdelningen i utskottet och som slitit med detta har försökt att göra vårt bästa för att inte precis rätta till men i varje fall förtydliga det förslag som departementet har presenterat.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom statsrådet Moberg har påmint om att kontakten mellan lärare och studenter har blivit sämre, vill jag säga att det beror på att inte heller de prognoser för automatiken som låg till grund för 1958 års beslut var tillräckliga. Det har funnits olika exempel på detta under åren som gått. Jag minns bland annat när examen i statistik blev inställd vid Lunds universitet. Det har alltså inte varit möjligt att tillgodose studerandetillströmningen. Jag skall emellertid inte kritisera detta, ty man bör inte tala alltför mycket om den snö som föll i fjol. Jag undrar dock om inte UKAS lider av samma brist vad beträffar just de pe-

dagogiska resurserna, och jag tror därför att vår reservation i det stycket är väl motiverad.

Egentligen begärde jag ordet för att tacka statsrådet Moberg för hans klara dementi av att UKAS på något sätt skulle innebära indoktrinering. U 68 har kommit in i debatten, och herr Wallmark har direkt utsagt att den parlamentariska referensgruppen i utredningen borde avtåga. Vi har varit mindre anspråkslösa än herr Wallmark och har nöjt oss med att anmäla att vi inte anser promemorian vara ändamålsenlig. I dagens tidningar står att SECO-ordföranden kallar U 68-debatten för ett gigantiskt klotterplank, och man kan i viss mån hålla med henne. I den ifrågavarande mycket dunkla skriften finns vissa vägledande resonemang, t. ex. att jämlikheten tillgodoses bäst inom ett samhälle med kollektivt ägda produktionsmedel. Vi har dock ännu inte sett ett samhällssystem här på jorden som fungerat på det sätt som beskrivs i denna promemoria. Av en artikel i tidningen Studenten, skriven av samma personer som skrivit U 68 debatt — ehuru icke lika dunkelt — framgår emellertid klart att avsikten är att få till stånd politisk indoktrinering inom vårt undervisningsväsen. Låt mig ta detta till intäkt för att statsrådet menar att all indoktrinering i denna fråga är av ondo. I varje fall anser vi på vårt håll att ingen som helst politisk indoktrinering bör tillåtas i undervisningen. Det må vara varje studerandes medborgerliga rättighet att vara fri från politisk indoktrinering, vare sig den kallas borgerlig eller socialistisk.

Jag har med det anförda velat understryka det resonemang som har förts om U 68.

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Jag trodde, herr Wallmark, — men det var tydligen fel — att jag klargjorde vilka grupper jag avsåg när jag sade att det fanns grupper

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

som protesterade emot att deras privilegier enligt deras bedömning nu höll på att tas ifrån dem.

Jag sade att SFS, Socialdemokratiska studentförbundet och andra inte hade protesterat mot någon form av fast studiegång utan att det var vissa lärare och vissa studentgrupper som gjort det. Jag trodde att herr Wallmark kunde räkna ut vilka de var. Vad som har gjort mig litet undrande i den allmänna debatten — som jag har försökt tillgodogöra mig så gott jag har kunnat — har varit att det har funnits vissa gemensamma drag mellan dem som säger sig representera moderata samlingspartiet och dem som säger sig representera yttersta vänstern. Det är från dessa två grupper som vi har fått den allvarligaste kritiken och den mest bestämda kritiken mot förslaget. Detta har på det politiska planet tagit sig det uttrycket att vänsterpartiet kommunisterna yrkat avslag på och moderata samlingspartiet velat skjuta på reformen. De motiveringar som ges i partimotionen av moderata samlingspartiet är sådana — jag upprepar det — att i varje fall jag inte skulle ha blivit förvånad om en kläm hade inneburit avslag.

Herr Wallmark påpekade att jag i Göteborg sammanförde herr Wallmarks kritik med vänsterstudenternas i Göteborg kritik. Jag gjorde det med ganska gott samvete, därför att jag råkade lyssna på herr Wallmarks inlägg i remissdebatten då herr Wallmark krävde att proposition nr 4 skulle skickas ut på remiss. Det var precis vad studenterna krävde på det möte som jag deltog i. Deras krav var: UKAS på remiss. Era krav sammanföll, herr Wallmark.

Herr Wallmark uttalade sig med stor förtrytelse över mitt uttalande med anledning av kravet i den offentliga debatten att innan man tar ställning till reformen måste man ha tagit ställning i den stora målsättningsfrågan. Jag försökte antyda vilka motiv som skulle kunna ligga bakom ett sådant betrak-

telsesätt. Jag trodde och tror fortfarande att det är ett mycket aktningvärt motiv om man tillhör moderata samlingspartiet, eftersom man där ständigt hävdar att vi skall slå vakt om det bestående.

Däremot förstod jag inte då, och förstår inte fortfarande, ideologin bakom den mening som man på den andra kanten hävdar, nämligen att vi först skall fastställa syftet med utbildningen i stort, samtidigt som man kräver att samhället skall reformeras. Då går det ju inte att en gång för alla fastställa vilket mål som skall gälla. Under sådana förhållanden måste man på det hållet acceptera den uppfattning som vi har, nämligen att man successivt förändrar sin målsättning och gör delreformer, såvida man inte har den destruktiva uppfattningen att det hela skall gå ut på att få till stånd ett reformstopp som kan motivera ett ökande missnöje, vilket ju somliga har ett intresse av.

Herr Axel Andersson! Vi är ju i stort sett överens. Låt mig bara påpeka att jag anser det vara en väsentlig förstärkning av resurserna till pedagogiskt utbildningsarbete, när man utökar dessa från en halv miljon kronor 1967/68 till närmare tre miljoner kronor enligt departementschefens förslag för nästa budgetår. Det gäller att finna vettig användning för pengarna och i hög grad att finna vettiga projekt och vettiga personer som kan utarbeta och utveckla projekten.

Herr Thorsten Larsson! Min diskussion om indoktrinering syftade på den debatt som förts av yttersta vänstern och i vilken man hävdade att det framlagda förslaget innebär att ungdomen mer än hittills skulle indoktrineras i samhällsbevarande uppträdande och tänkande. Det var på den punkten jag hävdade att den modernisering av studieplanerna, som nu genomförs ämne för ämne, självfallet inte kan ha en sådan innebörd. Det måste ju vara i ändringen av studieplanerna som man skul-

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

le kunna hitta motiv och argument för en sådan ståndpunkt. U 68 har i sitt arbete ställt den större frågan om ändamålet med utbildningen. Man erinrar där om att vårt skolväsende, förutom syftet att ge kunskap, också vill träna de unga i olika aktiviteter som vi allmänt sett anser vara värdefulla. Det resonemang som förts där bör kunna föras vidare till universitetssektorn i högre grad än vi hittills har gjort. Vi har ju tillämpat dessa åsikter och fattat beslut i enlighet därmed när det gäller grundskolan och den gymnasiala skolan. Det finns anledning att pröva om inte tiden är mogen för ett liknande betraktelsesätt på universitetssidan. Den indoktrinering eller påverkan det är fråga om är en påverkan till ökad förståelse för internationalismens problem och en träning av de unga i demokrati. Detta är väl något vi alla finner värdefullt. Dessa synpunkter står inte på något sätt i motsats till mitt tidigare resonemang, där min utgångspunkt var den onyanserade kritiken mot det framlagda förslaget.

Herr WALLMARK (m) kort genmäle:

Herr talman! Vad statsrådet Moberg sade när han var uppe andra gången gjorde inte det hela mycket klarare. Jag skall ändå försöka bemöta några av påståendena.

När statsrådet talar om de grupper som vill slå vakt om sina privilegier hänvisar han till att Sveriges förenade studentkårer bl. a. har tillstyrkt ifrågasvarande förslag. Herr statsrådet bör vara försiktig med att tala om Sveriges förenade studentkårer och dess tillstyrkande. Vi vet nämligen att studentkårer ute vid universiteten tagit avstånd från SFS:s ställningstagande, som alltså egentligen endast är styrelsens, och att denna inte har studenterna med sig. Detta är ju sanningen, och det tror jag statsrådet känner till.

Vidare säger statsrådet att det finns vissa gemensamma drag mellan vårt sätt

att tackla detta problem och kommunisternas. Jag har redan i mitt första anförande sagt att jag inte vill ta upp någon diskussion om den destruktiva kritiken som förekommit. Det finns inte något skäl att i vår debatt offra tid på de militanta gruppernas agerande. Det finns däremot skäl att diskutera den konstruktiva kritiken. De uppfattningar och slutsatser vi kommit fram till kan ses mot bakgrunden av en konstruktiv analys av hur det högre undervisningsväsendet skall konstrueras och utformas. Då har vi funnit det ganska naturligt att säga att detta är en liten bit i en större kaka. Men hur ser den stora kakan egentligen ut? Vi måste veta det för att veta vad vi skall foga in i den och hur vi skall göra det på ett riktigt sätt.

Vi har också sagt att en pedagogisk reform är den mer väsentliga reformen. Men vi har inte motsatt oss den nu aktuella reformen. Vi har sagt att den inte gör någon direkt skada utan kan vara till nytta för många, och vi har därför sagt ja till den, även om vi vill att genomförandet skall uppskjutas ett år.

Statsrådet Moberg upprepade att målsättningen för moderata samlingspartiet är att slå vakt om det bestående. Han har alltså upprepat detta, och jag vill bara konstatera att det är märkligt att en medlem av regeringen visar en så grav okunnighet om ett av partiernas program att han kan yttra något sådant. Jag skall inte ta någon längre tid i anspråk för att diskutera detta, men eftersom statsrådet Moberg haft tillfälle att följa vår utbildningspolitiska diskussion och bör känna till våra målsättningar härvidlag torde han inte med äran i behåll våga påstå att vi inte varit intresserade av en konstruktiv framstegspolitik på utbildningens område. Vår kritik har närmast riktat sig mot att regeringen marscherat för långsamt fram och inte haft en samlad överblick.

Statsrådet sade sedan att vi inte en gång för alla kan sätta upp ett mål och därefter låta utvecklingen stå stilla.

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

Ingen har sagt det heller. Jag vet inte vem den kritiken riktar sig mot, men i den mån statsrådet avser oss måste det innebära att han inte läst vad vi skrivit. Kanske vi har uttryckt oss så illa att statsrådet inte förstår vad vi menar. Men det är väl ganska självklart att alla detaljreformer måste sättas in i ett sammanhang. Just på den högre utbildningens område tycks regeringen ha oerhört svårt att komma loss från sin bit för bit-politik, vilket gör att det inte finns möjligheter att se helheten.

Herr talman! Det är alltså i huvudsak den av mig nu berörda delen av förslaget som vår kritik riktar sig mot — dvs. det förhållandet att reformen inte kan ses som en del i ett samlat grepp.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Jag tycker det är litet egendomligt att herr Wallmark vill göra gällande att de yttranden som Sveriges förenade studentkårer vid två olika tillfällen har avgivit rörande denna problematik inte är särskilt representativa. Vad är herr Wallmark egentligen ute efter? Vill han komma åt det representativa styrelseskicket i studenternas organisationer? Det vore värdefullt att få ett klarläggande på den punkten. Vi i kanslihuset tror fortfarande att Sveriges förenade studentkårer kan avge yttranden som är representativa för majoriteten av studenter.

Herr **WIRTÉN** (fp):

Herr talman! Förkortningarnas mängd i den intensiva debatt om universitetsutbildningen som pågått sedan något år tillbaka har gjort diskussionen något förbryllande för den oinvigde. Dessa förkortningar kan locka till följande lilla ordlek: I dag skall UKAS, som blev MJUKAS, som blev PUKAS slukas och bli en ukas.

Denna ukas, herr talman, skall presenteras för de studerande i ett informationsflöde på det sätt som statsrå-

det Moberg alldeles nyss beskrivit. Att det blir fallet är en viktig förutsättning för att reformen skall kunna föras ut i verkligheten på ett acceptabelt sätt. Inom folkpartiet har vi noga tagit fasta på de uttryckliga löften som givits från departement och universitetskanslersämbete om att informationsmaterial, examensstadga och normalstudieplaner skall föreligga klara omkring den 1 april, dvs. den tidpunkt som Sveriges förenade studentkårer ansett vara ur studenternas synpunkt acceptabel för att omställningen till en reformerad universitetsutbildning skall gå att genomföra hyggligt till höstterminen 1969.

Mot den bakgrunden har vi bedömt det vara riktigt att 1965 års principbeslut nu genomförs. Reformen har uppskjutits ett år genom föregående års ställningstagande, och nu anser vi att vinsterna med ett omedelbart genomförande klart väger över i förhållande till ytterligare dröjsmål. Det innebär inte att vi på vårt håll betraktar PUKAS-förslaget som någon fullgången reformprodukt — det har framgått av herr Anderssons inlägg. Tvärtom har vi i vår partimotion starkt understrukt behovet av fortsatt reformarbete. Vad vi i likhet med många andra särskilt saknar är en debatt om målsättningen för universitetsstudierna. En sådan är på väg genom det diskussionsunderlag som för ett par veckor sedan presenterades av U 68, dvs. 1968 års utbildningsutredning. Kommentarer kring det materialet får anstå till ett annat tillfälle.

Många kritiker av PUKAS-förslaget har, enligt min uppfattning med rätta, anmärkt på den bakvända ordning som nu uppstår genom att målsättningsdebatten kommer efter dagens beslut om organisationen av utbildningen vid filosofisk fakultet. För oss har det stått klart att även om det i och för sig hade varit önskvärt att invänta U 68:s utredningsarbete, skulle det ha inneburit en så allvarlig försening av den hög-

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

re utbildningens reformering att våra universitet och högskolor svårligen klarat situationen.

En av målsättningarna för det nu föreliggande förslaget är ökad genomströmningshastighet för studenterna fram till examen. Det är inte enbart ett organisatoriskt och administrativt problem att lösa. Minst lika viktigt är det, för att man inte skall få en försämrad utbildning, att den pedagogiska sidan beaktas och rustas upp kraftigt. Det är fråga om pedagogiska hjälpmedel, lokaler och inte minst lärartillgång. Vad beträffar de pedagogiska resurserna är en utredning i arbete, nämligen den universitetspedagogiska utredningen. Detta är alltså ännu ett väsentligt område, som borde ha varit klarlagt innan denna reform beslutats.

Vi har i reservation 4 påpekat betydelsen av en snabb upprustning i de pedagogiska resurserna. Om denna reservation har redan herr Andersson talar, och jag ber endast att få yrka bifall till densamma.

Förslagen i proposition nr 4 innebär väsentliga uppmjukningar i förhållande till såväl principbeslutet 1965 som det utredningsförslag som kallas UKAS. Det sistnämnda förslaget baserades på fasta studiegångar, uppdelade på 34 utbildningslinjer. Antalet studiegångar har nu bantats ned till 17 med succesivt tillval. Vid studiernas början bestämmer sig de studerande genom val av studiekurs för huvudriktningen i sin utbildning. Under det andra året görs ett nytt val av ett antal alternativa studiekurser, som bygger på samma inledande studiekurs. Under det tredje året får den studerande i regel fritt välja studiekurs.

Det finns förvisso många intressanta ting att observera vid ett närmare studium av de utbildningslinjer som Kungl. Maj:t senare kommer att fastställa men som presenteras i propositionen. Jag tänker t. ex. på de problem som de s. k. blockämnena i lärarutbildningen utgör. Det gäller undervisningsämnena svens-

ka, samhällskunskap och biologi, som hittills motsvarats av två eller flera universitetsämnen. Om man utgår från en generell studietid av tre år, uppstår problem att hinna med att inhämta kunskaper i önskvärd omfattning i dessa ämnen.

Utbildningslinje 3 börjar med kemi första året och fortsätter med biologi andra året. Det betyder att den studerande sannolikt läser in 40 poäng i botanik och zoologi under det andra året. Men enligt propositionen omfattar ämnet biologi kurser också i universitetsämnena limnologi, genetik och mikrobiologi. Det säger sig självt att detta inte går att klara av inom andra årets 40 veckor. Detta får till konsekvens att även tredje året behöver tas i anspråk för ämnet biologi.

Då kommer den intressanta frågan in om hur de studerande troligast kommer att välja studiekurser under det tredje året. Enligt mångas bedömning kommer viljan att välja fysik och geografi att vara stor — därigenom skaffar man sig kompetens också i naturkunskap. Biologilärarnas förening hyser oro för att detta blir det vanliga valet. De har därför konstruerat en utbildningslinje som de kallar för BUKAS. Jag skall inte redovisa det förslaget i detalj. Det finns inte anledning att göra det nu, eftersom ändå dessa frågor detaljlösning överlämnas till Kungl. Maj:t för avgörande. Låt mig ändå säga att det måste vara mycket väsentligt att sådana moment i biologiu ndervisningen som miljövärd, medicinsk orientering och humanbiologi får ett ordentligt utrymme i utbildningen av denna kategori lärare. Bakom begreppet humanbiologi döljer sig bl. a. orientering om sexualfrågorna, narkotika, tobak och alkohol. Det är kursmoment som genom sin aktualitet och betydelse fått en väsentligt mer framskjutna position i de läroplaner som fastställts under de senaste åren på såväl grundskolestadiet som det gymnasiala stadiet. Det vore märkligt om de re-

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

formerna inte följdes upp så att man får väl utbildade lärare att ta hand om dessa rätt svåra kursmoment.

Genom sammanslagningen av samhällskunskap och geografi på gymnasiestadiet krävs en studieinsats som med den nuvarande organisationen kräver fem betyg för behörighet. Det blir naturligtvis även i det ämnet svårt för att inte säga omöjligt för de studerande att skaffa sig en grundlig utbildning för ämnet samhällskunskap och därjämte hinna med att inhämta kunskaper för ett andra undervisningsämne på gymnasiet under en sammanlagd tid av tre år.

Utbildningen i ämnet svenska innebär liknande problem. Det blir svårt att utforma en studiekurs som täcker in den kunskapsmängd som en svensk lärare behöver för att kunna meddela en god undervisning i sitt ämne. Det har klart dokumenterats av de experter som avdelningen vid behandlingen av denna fråga haft tillfälle att lyssna till. Att så är förhållandet framgår ändå tydligare, om man tar i beaktande att i ämnet svenska — liksom i de flesta andra ämnen — tillkommer ständigt nya moment. För ämnet svenska kan exempelvis nämnas argumentationsteknik och argumentationsanalys, ungdomslektyr, filmkunskap, dramatik och inte minst förbättrad förmåga i muntlig framställning. Det vidgade nordiska samarbetet kräver förbättrad utbildning i danska och norska.

Det vore frestande att fortsätta botanisierandet i de sjuutton utbildningslinjerna. Jag skall avstå från detta och i stället göra konstaterandet att den redovisning som jag här kortfattat gjort beträffande utbildning av lärare i blockämnena visar att mycken omsorg måste läggas ned på den slutliga utformningen av studiekurserna. Den visar också att de behörighetsregler som senare skall utfärdas av Kungl. Maj:t måste beakta dessa problem, speciellt på gymnasiestadiet.

Jag vill i likhet med herr Axel Andersson yrka bifall till reservation 3, som berör dessa frågor.

Så, herr talman, också några ord om psykologutbildningen. Universitetskanslersämbetet har föreslagit en särskild utbildningslinje för dem som avser att tjänstgöra som biträdande psykologer. Föredragande statsråd accepterar förslaget i huvudsak men gör ett väsentligt avsteg. Det gäller den praktik som ingår i tredje årets påbyggnadskurs. Han anser sig inte kunna ta ställning i den frågan för närvarande. Anledningen är de svårigheter som enligt statsrådets uppfattning föreligger beträffande tillgången till och förmedlingen av praktikplatser samt de mindre goda erfarenheter han anser sig ha från utbildningsvägar med insprängda praktikmoment.

Nu har emellertid Sveriges psykologförbund sedan mer än tio år i enlighet med ett kungl. brev från 1958 helt frivilligt ombesörjt denna förmedlingsverksamhet vid utbildningsanstalterna. Det har man gjort för att tillgodose ett mycket viktigt krav om tillämplig utbildning så att man uppnår en integration av teori och praktik.

Genom det ställningstagande statsrådet nu gjort i denna fråga förefaller det som om psykologförbundet är berett att kasta in handduken och avbryta den frivilliga förmedlingsverksamheten. Förbundet anser med rätta att även denna del ingår i utbildningen och därför rätteligen bör ombesörjas av staten. Jag tycker att man måste ge förbundet rätt i den uppfattningen och finner det därför angeläget att departementet tar upp denna fråga till förnyad prövning. Det måste gå att snabbt finna en lösning på hur praktiken på ett lämpligt sätt skall infogas i psykologutbildningen. Det förefaller klart att det är värdefullt med en integrerad utbildning i teori och praktik på det sätt som universitetskanslersämbetet föreslagit, och jag hoppas därför, herr tal-

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

man, att frågan inte löses på det viset att praktiken helt enkelt utgår ur utbildningen.

Herr RICHARDSON (fp):

Herr talman! Statsrådet Moberg förklarade i sitt första anförande att orsaken till oppositionen mot UKAS bottnade i att många haft en känsla av att förlora sina privilegier. Det ligger säkerligen en hel del av sanning i detta, men det utgör inte hela sanningen.

Jag vill belysa en speciell sida av ärendets behandling eftersom jag tror, att den har viss betydelse för uppkomsten av den intensiva och mångstämmiga kritiken, nämligen osäkerheten om vad det hela kommer att leda fram till. Jag vill därvid ta till utgångspunkt en historisk parallell.

Sveriges riksdag fattade år 1950 ett av de viktigaste besluten i skolans historia, nämligen ett principbeslut om nioårig enhetsskola. Det var emellertid ett beslut som för eftervärlden tett sig ytterst egenartat, då det rådde oenighet — och alltjämt gör det — om dess egentliga innebörd. Förklaringen till denna besynnerlighet ligger främst däri att i formuleringen av beslutet ingick ett nyckelbegrepp som var oklart till sin innebörd, nämligen begreppet enhetsskolan.

Det förefaller som om 1965 års riksdag gjorde sig skyldig till en liknande oklarhet, och det synes sannolikt att riksdagen i dag främst av den anledningen kommer att fatta ett beslut som är så allmänt och oklart formulerat, att det i väsentliga delar i realiteten utgör ett slags in blanco-fullmakt för regeringen.

Vari består då denna oklarhet? Den går tillbaka till vissa formuleringar i proposition nr 141 till 1965 års riksdag. För att öka effektiviteten i utbildningssystemet måste nya vägar sökas för att åstadkomma en minskning av studietiderna och en ökad genomströmning, heter det. En förutsättning är

emellertid att en fastare organisation av utbildningen fram till primärexamen vid de filosofiska fakulteterna genomförs. En nära till hands liggande åtgärd som aktualiseras i flera remissyttrandanden är att införa bundna ämneskombinationer — eller om man så vill fasta studiegångar — vid de filosofiska fakulteterna. Å andra sidan står det följande: »De fasta studiegångarna kan i framtiden tänkas omfatta studier för hela betyg eller kurser av olika längd i skilda ämnen enligt vad som kan betecknas som ett poängsystem. I tanken på fasta studiegångar ligger att ämnesstudierna skall ske i en fixerad tidsföljd och inom bestämda tidsramar.»

Det som betecknas som fasta studiegångar kan således syfta på två helt skilda saker: antingen bundna ämneskombinationer eller också en inom ett visst ämne bunden studiegång eller givetvis båda sakerna tillsammans. Akterna från 1965 års riksdag är så oklara i detta avseende att utrymme finns för båda tolkningarna. Gentemot propositionens nyss citerade ord, som synes inrymma båda tolkningarna, kan ställas ett yttrande i plenardebatten av dåvarande ecklesiastikministern Edenman: »Nu föreslås ingenting annat än att man» — dvs. studenterna — »i valet mellan 30 å 40 kombinationer skall bestämma sig för en studieinriktning. Det är inget annat det är fråga om.» Läser man de båda UKAS-betänkandena och proposition nr 4 till årets riksdag har man svårt att frigöra sig från misstanken att det skett en betydande glidning i tolkningen av 1965 års riksdagsbeslut.

Det föreligger därtill en oklarhet av ett helt annat slag. Frågeställningen i debatten har ofta varit denna: antingen fasta studiegångar eller inte. Det är en frågeställning som är lika onyanserad och i realiteten lika meningslös som frågeställningen: antingen höga eller låga skatter eller antingen lång eller kort värnplikt. Den riktiga frågeställningen borde ha varit: i vilka avse-

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

enden skall studievägarna vara fasta och hur pass fasta skall de vara?

Dessa oklarheter är inte bara av akademiskt intresse då de på ett olyckligt sätt snedvridit hela UKAS-debatten. Frågan om de olika ämneskombinationerna och graden av inskränkning i det fria studievalet har dominerat och lett till att de föreslagna åtgärderna i fråga om studierådgivning och liknande ting alltför ensidigt styrts utifrån just den definitionen av begreppet fast studiegång.

Det skall ingalunda förnekas att många vilsna studenter med oklara studie- och yrkesmål kan vara betjänta av en förbättrad vägledning inför valet av ämneskombination, och det finns därför all anledning att med uppskattning notera den föreslagna upprustningen, även om den borde ha varit än större.

Helt avgörande för studieresultatet är ändock hur studierna utformas inom de enskilda ämnena, hur studiebetingselserna i en mängd konkreta och kanske ofta till synes triviala avseenden är beskaffade. I många fall är dessutom kombinationen av ämnen så självklar att valet inte innebär några som helst svårigheter. De verkliga svårigheterna infinner sig när studierna skall klaras av i ett visst ämne. Då blir det avgörande — förutom den egna förmågan och ambitionen — hur undervisningen är dimensionerad och utformad, lärarnas kvalifikationer både vad avser ämnestoretisk skolning och pedagogisk skicklighet, tillgången på kurslitteratur och arbetsplatser, en hygglig bostad på rimligt avstånd och möjligheten att i relativt lugn ägna sig åt studierna.

Till de nödvändiga betingelserna för goda studieresultat hör inte bara dessa konkreta och handfasta ting av liknande typ utan också en känsla av det meningsfulla i studierna och en viss förtröstan inför framtiden. Frågan om möjligheterna att finna nya arbetsområden för de växande skarorna av akademiker borde ha beaktats som ett led

i ett större studiesocialt och pedagogiskt sammanhang, då nämligen oro inför framtiden självfallet utgör en allvarlig belastning för en osäker och vankelmodig student.

Mot den bakgrunden är det angeläget att myndigheterna intar en generös och förståendefull hållning gentemot den som av olika skäl inte kan hålla en högt uppdriven studietakt. I annat fall kommer med all sannolikhet antalet studienevroser att öka med tragiska följder både för den enskilde och för samhället. Utvecklingen mot ett effektivitetsförhållande meritokratisamhälle måste förhindras.

Att det är andra åtgärder än rent administrativa som är av största betydelse för goda studieresultat har framhållits i flera remissyttranden. Jag vill bara peka på universitetspedagogiska utredningen som i sin sammanfattning framhåller att pedagogiska åtgärder och studierådgivning är väsentligare än administrativa föreskrifter, om en ökad genomströmning skall uppnås så smärtfritt som möjligt.

Även om detta kan te sig tämligen självklart vill jag citera en passus ur ett debattinlägg av ett par sociologer, den ene prefekt och den andre ämnesgruppförande vid sociologiska institutionen vid Göteborgs universitet: »UKAS:s tes att genomströmningen skulle klart främjas av bundna studiegångar förefaller högst tvivelaktig. Det är påfallande att även i denna punkt utredningsmaterial lyser med sin frånvaro. Man kan peka på en mängd förhållanden som inte har att göra med det fria ämnesvalet som bidragit till den låga genomströmningen. Den bristande studierådgivningen och studiehjälpen gör att studeranden lägger upp sin verksamhet opraktiskt och irrationellt, framträdande t. ex. i dubbelläsning. Undervisningen vid universiteten är i ringa utsträckning upplagd efter pedagogiska principer, och hela lärarekryteringsystemet ger ringa incitament till god undervisning. — — — In-

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

stitutionernas lokalförhållanden och materiella undervisningsresurser är i allmänhet sådana att undervisningen försvåras, och man kan tala om en lägre standard för universitetets del än för gymnasium och grundskola. Tesen om de bundna studiegångarnas effektivitet har grundats på tolkningar av jämförelser som ter sig helt tvivelaktiga. Alla jämförelser mellan å ena sidan spärade linjer och å andra sidan de fria fakulteterna säger inget om det fria ämnesväljandets effekt. Bunden studiegång ger inte under alla betingelser hög genomströmning, t. ex. juristutbildningen. Den stora variationen i genomströmningen mellan olika institutioner pekar på att inominstitutionella förhållanden är viktiga.»

Utifrån övertygelsen att det är de konkreta och vardagliga förutsättningarna i form av tillgång på kursböcker, läsplatser, god undervisning och dylika ting, som är avgörande för studieresultatet, frågar man sig naturligt nog hur regeringen beaktat dessa förhållanden. Man måste då med beklagande konstatera att de beaktats i rätt liten grad. Regeringen har uppenbarligen inte alls sökt sätta sig in i vilka konsekvenser det föreslagna utbildningssystemet kan komma att få för den enskilde studentens möjligheter att följa studierna.

Låt mig ta ett konkret exempel. I ämnet historia föreslås i UKAS II en kurs i nutidshistoria omfattande sju veckor. Kurslitteraturen omfattar 800—1000 sidor och utgöres av handböcker och korta vetenskapliga uppsatser. Vid kursens slut skall tentamen ske. För att detta system skall fungera måste givetvis de studerande ha tillgång till ifrågavarande litteratur, men detta kräver — just genom att alla skall följas åt — att biblioteken är rikligt försedda med kurslitteratur. En hel del andra förslag i den föreliggande propositionen — framför allt utbyggnaden av universitetsfilialerna — kommer att kräva ökade anslag. Men detta är väl någonting som inte har med utbildning-

ens organisation att göra, kanske någon invänder. Det är väl en vanlig anslagsfråga. Det finns tyvärr färskt exempel på hur en i och för sig god reform kan få olyckliga bieffekter, om man inte realistiskt räknar med de ekonomiska konsekvenser som kan följa. Jag skall ge ett aktuellt exempel. Lärares resor från ett moderuniversitet till en filial kostar mycket pengar, men några särskilda anslag utgår inte, utan kostnaderna får lov att bestridas med medel ur de s. k. materiellkassorna. Den ökning som beviljats täcker emellertid inte alls dessa kostnader, och följden har i många fall blivit att det som återstår för inköp av undervisningsmateriel, t. ex. böcker och tidskrifter, minskat nära nog katastrofalt — på vissa institutioner till inemot hälften av vad som utgått tidigare. Det förekommer t. o. m. att man i brist på medel tvingats säga upp avtal med vaktjänstfirmor, som svarat för stängningen av institutionslokalerna sent på kvällarna. Följden har då blivit att kvällsstuderande måst ge sig i väg från sina institutioner tidigare än förr. Därmed har man genom en reform, som varit till gagn för många — det skall inte förnekas — direkt försämrat studiemöjligheterna för vissa andra.

Det är mot den bakgrunden som jag har velat beröra dessa frågor. Det finns, som jag ser det, stor risk för att liknande situationer kommer att följa i UKAS-reformens spår. Och då har man verkligen fört en politik som inte kan beskrivas som annat än kortsynt.

Föreliggande proposition kan också, herr talman, betraktas utifrån en helt annan utgångspunkt, nämligen det sätt på vilket den kommit till. Då det talats en hel del om detta i kammarens debatt och det skrivits mycket om det tidigare skall jag begränsa mig till en enda aspekt, nämligen remissbehandlingen och framför allt presentationen av remissyttrandena.

Ser man reformverksamheten på utbildningsområdet i ett längre perspek-

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

tiv kan man inte undgå att frapperas av att remissinstanserna denna gång behandlats på ett ganska nonchalant sätt. Yttrandena presenteras nämligen mycket kortfattat och summariskt.

Jag vill erinra om att remissyttrandena över 1946 års skolkommissions betänkande presenterades i en särskild skrift. Den omfattar inte mindre än 400 sidor och ger en fyllig presentation av de olika remissinstansernas synpunkter. Frågan om skolans målsättning upptar 15—16 sidor. Propositionen om införande av grundskola år 1962 omfattar omkring 630 sidor. Remissyttrandena är fylligt presenterade, och målsättningen behandlas på omkring 40 sidor.

Nästa stora skolreform gällde gymnasiet — det var år 1964. Den propositionen innehöll också en omfattande redovisning av remissyttrandena — den omfattar totalt över 600 sidor. Målsättningsdebatten föres på 15—16 sidor.

Den proposition om utbildningens organisation vid filosofisk fakultet som nu ligger på riksdagens bord omfattar ungefär 100 sidor. Remissyttrandena är ytterst kortfattat refererade och — vad som är mest betänkligt — motive-ringarna för de skilda ställningstagandena redovisas mycket bristfälligt eller inte alls. Målsättningen — det som utgjort ett centralt tema i hela UKAS-debatten — berörs på en säger en sida.

Denna utveckling är betänklig. Den innebär knappast någon stimulans för remissyttrande myndigheter och organisationer att lägga ned någon större möda på att penetrera framlagda förslag och att därefter presentera och motivera alternativa lösningar.

Jag hänvisade inledningsvis till 1950 års enhetsskoledebatt, och jag skulle, herr talman, vilja sluta med att travestera ett yttrande som dåvarande ecklesiastikminister Josef Weijne fällde i plenardebatten. Skolreformen är inte, förklarade han, ett verk av blåögda och klåfingriga reformatorer utan av livet självt. Med detta menade han att

det var de förändrade samhällsförhållandena som tvingat fram reformen. Man skulle kanske kunna säga att livet självt nu gjort en reform av utbildningen vid de filosofiska fakulteterna nödvändig. På den punkten är jag helt ense med propositionens författare, men jag skulle nog vilja påstå att just det reformförslag som nu är under debatt i hög grad är en produkt om inte av blåögda och klåfingriga reformatorer så dock av valhända och verklighetsfrämmande administratörer.

Herr talman! Väl vetande att politik är det möjligas konst begränsar jag mig till att yrka bifall till reservationerna 3 och 4.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (m):

Herr talman! Utbildningsfrågorna tillhör egentligen inte mina älsklingsämnen, men jag har en motion att tala för. Dessutom har jag inte blivit riktigt indoktrinerad av statsrådet Moberg, utan jag har fortfarande målföret kvar.

Jag har ett speciellt intresse för en viss del av detta ärende. Jag är nämligen ledamot av fakultetsrådet för ekonomutbildning vid Lunds universitet. I denna egenskap har jag under flera år följt denna utbildning och ägnat den ett särskilt intresse. Jag har haft mycket livliga kontakter med både lärare och studenter. Jag skall därför nu i huvudsak inskränka mig till att behandla ett speciellt avsnitt av hela det framlagda förslaget, nämligen utbildningslinjen 6 a — kanske med någon tonvikt på förhållandena i Lund — men jag gör det utan alla brösttoner, om jag får använda det uttrycket.

Från sin start, jag tror att det var 1960, bedrevs ekonomutbildningen i Lund vid en egen fakultet med ungefär samma status som handelshögskolorna i Stockholm och Göteborg. Vi är tacksamma för att vi fick denna utbildning förlagd till södra Sverige. Det var en ganska ämnesbunden studiegång, motiverad med att det var fråga om en högre yrkesutbildning speciellt med sik-

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

te på näringslivets och i någon mån den offentliga förvaltningens behov. Kärnämnet var företagsekonomi. För något år sedan inkorporerades denna utbildning med den samhällsvetenskapliga fakulteten. Även ekonomutbildningen i Umeå organiserades på ungefär samma sätt. Handelshögskolan i Göteborg lär komma att få motsvarande utformning. Som en fristående, blomstrande oas i öknen kvarstår Stockholms handelshögskola, som genom ett nytt särskilt avtal med staten har fått en ganska betydande förbättring och effektivisering av utbildningen.

Det bör omnämnas att för något år sedan uppdrogs det åt en särskild kommitté med universitetsrådet Stig Hammar i Lund som ordförande att utreda frågan om den samhällsekonomiska undervisningens och då även ekonomutbildningens utformning. Alla väntade sig då att en djupgående utredning av utbildningen skulle komma till stånd, särskilt som det ju hänt så mycket de senaste åren som förtjänar beaktande. Denna utredning har emellertid växlats in på ett sidospår, skulle jag vilja säga, och mer eller mindre försvunnit ur bilden — ett ganska anmärkningsvärt fenomen. I stället har först UKAS och sedan PUKAS hokus pokus filiookus trolat fram ekonomutbildningen ur sin höga hatt — jag såg att herr Palme kände sig träffad — och ekonomerna har blivit filosofer vad nu detta trolleri-nummer kan innebära. Det hela har inte föregåtts av någon utredning, utan det har skett på ett lättvindigt sätt utan närmare hänsynstagande till avnämarnas behov.

Innebörden i propositionen är i denna del inte fullt klar. Jag känner mig i någon mån desorienterad. Undervisningens reella substans belyses inte närmare. Kanske statsrådet Palme eller statsrådet Moberg — som jag till min glädje ser nu har kommit in i kammaren igen — kan hjälpa till att upplysa mitt förmörkade förstånd på denna punkt.

Så mycket är emellertid uppenbart att vi i fortsättningen kommer att få två typer av ekonomexamen — en kvalificerad sådan vid Stockholms handelshögskola med kanske bättre organiserad utbildning, mera finsållat studentmaterial och större och bättre lärarsurser, samt en annan något svagare typ av utbildning vid övriga läroanstalter. Det har sagts mig från lärarhåll att man kan vänta en kvalitetsförsämring vid de sistnämnda läroanstalterna. Det är näpeliggen ett konkurrenskraftigt alternativ till Stockholms handelshögskola som här ges, vilket jag vill uttrycka mitt beklagande över. Eller finns det måhända några dolda finesser förenade med studiegången i Lund, Umeå och Göteborg som kommer att göra utbildningen där likvärdig med den som kan ges vid handelshögskolan i Stockholm. Är det måhända studierådgivningen som med sin gyllene stav skall gripa in som deus ex machina och ställa allt till rätta? Studierådgivningen är förvisso värdefull, men den har i alla fall sin begränsning.

Att spärren slopas säger jag inte så mycket om, men det förutsätter, herr statsråd, motsvarande upprustning av resurserna. Kvalitetskravet får inte efterges. Det är att märka att medan den reella studietiden för ekonomexamen i dag är sju à åtta terminer, så kräver propositionen endast sex terminer. När statsutskottet gör gällande att det motionsvis framställda kravet på genomgång av kurser om sammanlagt 140 poäng, dvs. en formell ökning i förhållande till propositionen med 20 poäng, innebär en skärpning i jämförelse med nuläget, så är detta en sanning med modifikation, för att inte säga att det är ett felaktigt påstående.

Utskottet säger nej till en poängökning som i fråga om studietidens längd skulle hålla sig inom den nuvarande faktiska tidsramen om sju terminer. I samma andedrag säger utskottet emellertid — hör och häpna: »I den mån det för någon speciell yrkesutövning finns behov av fördjupning i något äm-

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

ne bör detta kunna tillgodoses genom komplettering av studierna i grundexamensnivå upp till 60 poäng.» Man silar mygg och sväljer kameler, skulle jag vilja säga. Utskottet avvisar 20 poäng och sväljer utan vidare spisning 60 poäng. Var finns logiken i detta? Jag vill ställa frågan: Tillåts den här kompletteringen av studierna med upp till 60 poäng även i andra ämnen än de under 6 a upptagna? Jag har särskilt fäst mig vid att det väsentliga i fråga om utbildningslinje 6 är en liten finstilt fotnot på sidan 70, där det talas om vilka studiekurser man kan få välja. Till dem som saknas — jag återkommer till detta — hör ämnet internationell ekonomi. Jag utgår emellertid ifrån att det beror på ett rent förbiseende.

Den stora tillströmningen till ekonomutbildningen gör att arbetsmarknaden i framtiden kan komma att få svårt att bereda plats för alla dem som utexamineras. De studerandes intresse måste först och främst tillgodoses, det är enligt min mening det väsentliga. Det är därför dubbelt angeläget att dessa stora skaror av ekonomer har en utbildning som gör dem värdefulla och efterfrågade på marknaden. Har det egentligen gjorts så mycket för att anpassa innehållet i examen efter avnämarnas behov? Nej, såvitt jag kan finna, har det inte gjorts något däråt i det här sammanhanget. Man har över huvud taget inte brytt sig om att i den nya organisationen undersöka vilka behov som föreligger. Det förefaller mig också som om remissvaren har lämnats i det närmaste obeaktade, och jag tycker nog att det är en tragedi för ungdomen att så har skett. Frågan är vilken studievägledning som kommer att lämnas, när det egentligen saknas kännedom om behoven. Studievägledningen påstås ju vara den springande punkten i hela PUKAS. Hur skall den inrikatas?

Vad jag skulle komma fram till, herrar statsråd, är följande. PUKAS innebär inte mycket mer än att berget fö-

der en rätta — en liten rätta, kanske en mus — om inte lärarresurserna blir tillräckliga. Det behövs framför allt fler lärare på professorsnivå.

Jag vill också slå fast att kunskapsbehovet till följd av utvecklingen är i starkt växande. Vi har det nya dataområdet som ställer stora krav, vi har den internationella marknadsutvecklingen som kräver sina speciella kunskaper. Vi har behov av kunskaper i psykologi, statistik, statskunskap, språk och mycket annat. Man skulle vilja att utbildningen vidgades i stället för att krympa.

Motionärerna har velat uppställa kravet på 60 poäng i företagsekonomi. Vi har vidare föreslagit att ämnet handelsrätt med beskattningsrätt skall vara obligatoriskt och omfatta 20 poäng. Utan detta ämne har ekonomexamen enligt min mening ett reducerat praktiskt värde. Jag tänker inte minst på hur värdefullt det måste vara för exempelvis en blivande företagsledare eller för den som går till den offentliga förvaltningen att ha goda kunskaper i beskattningsrätt.

Jag vill vidare, som jag nyss sade, att ämnet internationell ekonomi — i vilket särskild professur finns i Lund — skall upptas som ett självständigt ämne bland tredje avdelningens studiekurser.

Herr talman! Studenternas allt högljuddare ådagalagda missnöje och besvikelse vid de högre läroanstalterna — jag konstaterar det som ett faktum — går inte bara att möta med någon form av medbestämmanderätt i fråga om detaljerna. I stället måste man från samhällets sida se till att ungdomen får en kvalificerad, stimulerande undervisning som ger dem förutsättningar för en hygglig, meningsfylld anställning i framtiden.

Nu invänder kanske statsrådet Moberg, som alltjämt är kvar på skansen här i kammaren, att universitetskanslersämbetet skall fastställa normalstudieplan för varje studiekurs, vari anges studiekursens huvudsakliga utformning.

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

Man har följaktligen, såvitt jag kunnat finna, gett kanslersämbetet relativt fria händer. Jag vet inte i vilken utsträckning universitetskanslersämbetet kommer att bli bundet av riksdagens beslut. Jag hoppas att en viss flexibilitet blir möjlig. Jag vill rikta en vädjan till universitetskanslersämbetet — och till statsrådet Moberg — att gå till verket efter en analys av kunskapsbehovet och med skapande fantasi.

För att ge eftertryck åt denna min vädjan yrkar jag i fråga om utbildningslinje 6 a för ekonomexamen bifall till motionsparet I: 897 och II: 1022. I andra hand yrkar jag bifall till reservation 1 av herr Virgin m. fl.

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Med anledning av reservationen rörande ekonomutbildningen som herr Jacobsson nu senast har talat för vill jag erinra kammaren om vad samhället har gjort för att öka möjligheterna för ungdomen att få en god ekonomutbildning på universitetsnivå.

Det var inte särskilt många år sedan som ekonomutbildningen var förbehållen ett fåtal. Vi hade den helprivata handelshögskolan i Stockholm och en handelshögskola i Göteborg inrättad i stiftelseform. Några andra skolor hade vi inte.

Under de sista tio åren har statsmakterna dels genom att inrätta ekonomutbildning i Lund, dels genom att helt överta ansvaret för handelshögskolan i Göteborg, som därigenom fått väsentligt ökade resurser, dels genom att ordna ekonomutbildning vid universitetet i Umeå, dels genom att i samförstånd med ledningen för handelshögskolan i Stockholm öka högskolans kapacitet och dels genom att vid Stockholms universitet skapa förutsättningar också för ekonomutbildning ökat de ungas möjligheter till ekonomutbildning på ett synnerligen omfattande sätt.

Den föreliggande propositionen innebär på denna punkt ytterligare ett steg genom att vi öppnar spärren för ekonomutbildningen. Vi avskaffar spärren i Lund, i Umeå — det sker i höst — och vi räknar med att spärren skall kunna avskaffas vid handelshögskolan i Göteborg från hösten 1970. Beträffande den sistnämnda skolan fick vi vänta ett år av administrativa skäl; dock räknar vi med att det skall vara möjligt att redan i höst öka intagningskapaciteten. Vi låter automatikens regler gälla. Slutligen har vi genom den konstruktion som nu har gjorts skapat förutsättningar för att vid alla fyra universitetsfilialerna möjliggöra praktiskt taget en fullständig ekonomutbildning. Jag hade i går besök av representanter för eleverna vid filialerna som önskade att de sista förutsättningarna nu skulle skapas, nämligen en kort kurs om tio poäng även vid filialerna. Jag lovade att göra mitt bästa för att dessa förutsättningar skall kunna uppfyllas. Lyckas vi härmed, har vi skapat förutsättningar för en kvalitativt högtstående ekonomutbildning på inte mindre än nio ställen, om jag har räknat rätt.

Herr Jacobsson säger att den utformning som ekonomutbildningen har fått är en tragedi för ungdomen. Den ligger i, herr Jacobsson, att enligt de normalplaner som man räknar med beträffande en av utbildningsvägarna så kommer det på två ställen att bli en formell minskning av studietiden med en halv termin. Studietiden är nämligen litet olika på olika ställen; några läroanstalter har en studietid av sex terminer, andra en tid av sex och en halv. Möjligheterna — som utskottet också framhåller — för dem som studerar i Lund, i Uppsala, i Umeå eller på de andra orterna att ytterligare fördjupa sina kunskaper är lika stora som för alla andra. De har möjlighet att ta ytterligare 60 poäng inom sin utbildningsgång.

Talet om att förslaget innebär ett hot mot ekonomutbildningen kan inte tillmätas något egentligt värde.

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (m) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Moberg var kanske inte inne i kammaren under den första delen av mitt anförande nyss. Jag noterade i början av mitt anförande med största tillfredsställelse och tacksamhet statsmakternas positiva insatser för att skapa en utvidgad ekonomutbildning, inte minst i Lund. Jag känner mycket väl till att statsrådet Moberg i detta fall också rent personligen engagerade sig, vilket vi har varit mycket glada över.

Det förhållandet att spärren succesivt slopas vid de olika läroanstalterna har jag ingenting att invända emot. Spärren har överlevt sig själv på detta område.

Men så säger statsrådet Moberg att vi får en kvalitativt högtstående ekonomutbildning på nio platser, om jag nu fattade det rätt. Jag betvivlar detta. Vad innebär begreppet kvalitativt? Är denna utbildning i Umeå och Lund kvalitativt jämställd med den vid handelshögskolan i Stockholm?

Jag kanske gjorde mig något skyldig till överord när jag talade om en tragedi för ungdomen. Jag menade att tragedin består däri att de unga inte får den utbildning som avnämarna behöver och som ungdomen måste ha för att i fortsättningen kunna få anställning inom näringslivet och den offentliga förvaltningen.

Det är nödvändigt att med större fantasi och konstruktiv förmåga gå till verket att bygga upp den här utbildningen efter en ny tids förutsättningar och behov, än som gjorts i den relativt schematiska framställning som PUKAS trots allt är.

Herr MÅRTENSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har begärt ordet för en replik, eftersom herr Jacobsson ville göra gällande att utskottet haft felaktiga uppgifter vid besvarandet av den

motion som herr Jacobsson pläderade för.

När man talar om normal studietid bör man komma ihåg att denna kan uppfattas på olika sätt, dels den normalstudietid som enligt gällande planer beräknas för avläggande av examen, och dels den faktiska genomsnittliga studietiden. Normalstudietiden för civil-ekonomexamen är nu sex å sex och en halv terminer, vilket betyder 120 respektive 130 poäng. Med utgångspunkt därifrån anser vi att förslaget om 140 poäng skulle innebära en viss skärpning.

Till slut vill jag endast upprepa att det ju finns möjligheter att komplettera studierna på grundexamens nivå med upp till 60 poäng bl. a. på områden där det krävs ökade kunskaper, revisorsutbildningen osv.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (m) kort genmäle:

Herr talman! Det vare mig fjärran att påstå att det mäktiga statsutskottet har farit med oriktiga uppgifter, och allra minst vill jag rikta sådana beskyllningar mot min gode vän herr Mårtensson. Men vi kanske inte talar riktigt om samma sak. Jag har utgått från det faktiska förhållandet att det i dag åtgår sex å sju, ja kanske åtta terminer för ekonomutbildning. Det skulle därför i verkligheten inte medföra någon förlängning av studietiden, om man höjde den totala poängsiffran för examen med de av oss önskade ytterligare 20 poängen. Vilket visserligen formellt medför en förlängning av studietiden med en termin, men i realiteten icke skulle få denna följd.

Herr MÅRTENSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte tvista mer om detta. Men jag vill i anledning av herr Jacobssons yrkande om bifall till sin motion framhålla att riksdagens

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

bifall till motionen skulle innebära att man låser en enda linje. Meningen är att Kungl. Maj:t skall utforma och successivt ompröva de olika linjerna. Jag ifrågasätter om det är riktigt att ställa ett sådant yrkande som herr Jacobsson gjort.

Herr **JACOBSSON, GÖSTA**, (m) kort genmäle:

Herr talman! Om statsrådet Moberg lovar att tillgodose mina önskemål skall jag gärna ta tillbaka detta yrkande.

Fru **OHLSSON, LILLY**, (s):

Herr talman! Bakgrunden till propositionen om organisationen av utbildningen vid filosofisk fakultet har verkligen belysts mycket noggrant tidigare. Låt mig dock citera några rader ur utlåtandet:

»När det i denna» — propositionen — »redovisas 17 olika utbildningslinjer, är detta endast att uppfatta som en presentation av Kungl. Maj:ts bedömning av vilka utbildningslinjer det i dagens läge finns ett klart dokumenterat behov av.»

Enligt min mening har de flesta utbildningslinjernas krav tillgodosetts. På ett område — biologilärarnas — skulle jag dock vilja rikta en vädjan till statsrådet Moberg att verka för en tillräckligt bred och djup utbildning, så att det ges utrymme för miljövard och humanbiologi.

Miljövarlden och människovården har alltmer kommit i förgrunden i vårt samhälle. Därför krävs också en ständig anpassning till vidareutvecklingen på dessa områden. Bland annat åligger det biologilärarna att ta hand om undervisningen i sexualkunskap. Den handledning som nu ges i detta ämne är otillräcklig.

I en utredning som gjordes i Malmöhus län rörande inrättandet av en sexualrådgivningsbyrå uppmärksammades behovet av en riktig information i sexu-

alkunskap i skolan. Vid ett läroverk i södra Sverige hade man funnit att eleverna hade svårigheter att öppet tala om sexuella ting. De fick därför tillfälle att skriva ned frågor av sexualpsykologisk karaktär. Frågor av medicinsk art skulle inte komma i fråga. Trots detta var många frågor just av medicinsk art.

Elevernas behov av upplysning syntes mycket anmärkningsvärt, allra helst med tanke på att samtliga gick i sista ringen på reallinjen. En flicka noterade på baksidan av formuläret:

»Jag tror att de flesta av oss är mest intresserade av objektiv sexualundervisning utan baktanke på moral. Jag tror inte att jag har fått någon undervisning i egentlig mening. Den undervisning vi fått har mer haft formen av en biologitimme.»

Det jag här anfört är hämtat ur utredningen. I den aktuella debatten har också framkommit att dessa problem finns. Den generation som nu är vuxen har inte fått sexualundervisning i skolorna. Dessa människor saknar kanske också därför möjlighet att ge de unga information. Det är väl också på det sättet att talet om sexuella ting många gånger är tabu i hemmen.

Undervisningen i skolorna blir beroende av lärarnas möjlighet att ge upplysning. Sexualkunskap är en ömtålig fråga, och särskilt kunniga och väl utbildade lärare bör ge de unga denna undervisning. En saklig och objektiv information inom denna så försummade del av undervisningen kräver kunskap och pedagogiska kvalifikationer.

Jag är medveten om att riksdagen inte skall syssla med utbildningslinjernas innehåll och uppbyggnad eller lärarnas behörighet. I dessa frågor — och därmed alltså i fråga om vad våra biologilärare skall ha för utbildning — förutsättes Kungl. Maj:t besluta ensam.

Herr talman! Jag har med det sagda velat ge uttryck för min önskan och min vädjan att biologilärarna får en bred och djup utbildning.

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag skall inte ta kammarens uppmärksamhet i anspråk mer än några minuter, vilket sammanhäng-er med att det problem vi står inför är så svårt. Jag hoppas att detta icke fat-tas såsom en ohövlighet på något sätt mot någon av dem som yttrat sig förut.

Problemet är växande och kommer att medföra väsentliga svårigheter för den samhällsordning som vi försöker utveckla. Jag vet inte om någon är så barnslig att han vill ha ett statiskt sam-hälle. Jag fattade nästan statsrådet så att han trodde att det fanns sådana män-niskor. Jag betvivlar det. Nästan alla har väl kommit ifrån den uppfattning-en. Utvecklingen tar aldrig slut, och det begriper vi alla.

Reformer i den akademiska under-visningen är en företeelse av gammalt datum. Studenternas aktiva engagemang är också av gammalt datum. Det var på grund av studenternas krav och för-slag som studiehandböcker först inför-des i detta land. Jag var en gång i ti-den ordförande i en utredning, vars betänkande jag här har i min hand, »Studenterna och den akademiska un-dervisningen» år 1929. Vi var studenter i Uppsala — jag vill minnas att det var 34 — som gjorde denna utredning på egen hand. När jag presenterade vår avsikt för rektor magnificus Ludvig Stavenow, som icke var någon sam-hällsomstörtare, tog han vänligt och snällt emot oss och sade att vi enligt universitetsstatuterna hade rätt att gö-ra sådana framställningar. Vi var vörd-samma och hyggliga, och rektorn var mycket hygglig och snäll när vi gjorde detta försök.

Vi åstadkom då en utredning, och jag skall be att få nämna några namn bland utredarna. Förutom ordföranden — det var min obetydlighet — var sek-reteraren en gammal ledamot av den-na kammare, sedermera lektorn Erik Arrhén. Som sekreterare i humanistis-ka sektionen fungerade dåvarande fil.kand. Gunnar Heckscher. Den biolo-

giska sektionens sekreterare var nume-ra professorn, dåvarande fil. mag. Jan-Axel Nannfeldt. Sekreteraren i mate-matiska sektionen var nuvarande pro-fessorn, då fil. mag., Arne Fredga. I kommitténs arbete deltog även Elof Ehnmark och en rad av dem som var i Uppsala på den tiden. Där var Ivar Hylander, Torvald Höjer, historikern Allan Jansson, numera domprosten Karlström, sedermera professorn i Alexandria Torsten Krokström m. fl. Jag skall inte räkna upp alla 34. Vi utarbetade ett förslag där vi gick in på detaljer.

Jag vill sedan säga att det grepp som herr Richardson hade på problemet i sitt anförande här i kammaren nyss tilltalar mig mycket, därför att det var jordnära. Av naturliga skäl står han undervisningen närmare än vi andra, som nu är i mera framskriden ålder. Han kunde därför verkligen ta på de praktiska problem och uppgifter lik-artade med dem som vi Uppsalastuden-ter efter dåtida förhållanden försökte precisera i vår lilla skrift av år 1929.

Man talar mycket om nödvändighe-ten av lärarutbildning osv., men ett pro-blem kvarstår alldeles oberört. Varför talar man inte om pedagogisk utbild-ning av universitetslärare och profes-sorer?

Installationsföreläsningarna är mest formsaker — man tillsätter i själva ver-ket folk efter vetenskapliga meriter. Är det inte märkvärdigt att undervisning-en ändå fungerar så relativt hyggligt! Det är en slump som vi skall vara glada åt, men utbildningen av universitets-lärare har sannerligen inte lagts upp för att tillgodose undervisningens krav.

Sedan fäste jag mig vid en sak, och där kommer jag till ett mycket stort problem. Några av talarna i början av debatten sade att det var bedrövtligt med ett bortfall av 50 procent av stu-denterna, som alltså aldrig tar någon examen. Men vad betyder detta? Är det en hög eller låg siffra?

På min studenttid gjorde professor

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

Louis Backman en undersökning av examensfrekvensen vid Uppsala universitet. Han kom fram till att en tredjedel av dem som skrevs in aldrig tog någon examen. Sedan dess har ansvällningen av antalet studenter varit kolossal. På den tiden var det 1 700 studenter i Uppsala, nu är det ungefär 20 000 — jag tar siffrorna ur minnet. Min egen nation har jag bättre reda på. När jag var kurator där — 1927 — fanns det 170—180 studenter, varav 120 var i staden. Nu är 2 000 studenter inskrivna enbart i denna nation.

Statsrådet och andra med honom säger att förr hade studenterna bättre chanser, de kom från en så studievänlig miljö och fick bra handledning.

I den nation som jag talar om var en mycket stor del av studenterna bondpojkar. Den studiehundledning som gavs var i stort sett den de kunde få av lärare och av prästen i hemförsamlingen. I det stora hela var det nog inte en intellektuell akademisk elit som levererade studenterna — då lika litet som nu. Jag är mycket förvånad över att man bortser från detta förhållande.

Vi har nu så många studenter vid universiteten och dessutom vid filialerna. Man måste ställa sig frågan: Hur skall det gå för dessa unga, som får statens hjälp och uppmuntran att ägna sig åt studieverksamhet? Vilken framtid har de? Vilka möjligheter har de att få en sysselsättning som motsvarar deras kunskaper men också — och det är inte oväsentligt ur samhällssynpunkt — motsvarar deras intentioner och anspråk på sysselsättning med hänsyn till vad de tror är väsentligt, nämligen deras teoretiska kunskaper? Kan de få en däremot svarande chans inom samhället?

Det är min bestämda uppfattning, att vi där står inför ett problem, som vårt land snuddat vid tidigare under betydligt blygsammare förhållanden, men som vi nu måste se i ögonen på ett helt annat sätt. Vi vet hur det var när de stora antiparlamentariska folkrörelser-

na kom i gång i Central- och Mellanuropa. I icke ringa utsträckning rekryterades de missnöjda bland personer som inte blivit vad de ansåg sig berättigade till på grund av sin mer eller mindre teoretiska utbildning. Om man i grund och botten inriktar sig på att få fram ett så stort inslag av människor som har fått teoretisk utbildning kommer detta, i den mån de inte får en uppskattning som motsvarar deras egna aspirationer, att leda till att man skapar en grogrund för missnöje i mycket stor utsträckning. Jag är övertygad om att det finns påtagliga risker för att detta massfabricerande av teoretisk utbildning, utan att man samtidigt tillgodoseder vederbörandes möjligheter att få en meningsfull uppgift, innebär att man skapar förutsättningar för strömningar inom vårt land, som kan bli farliga för vårt demokratiska styrelsesätt.

Jag vill betona detta för att det är så lätt att säga att alla skall ha möjligheter till utbildning. Vi måste då också se till att det blir en avvägning mellan utbildningen och möjligheten att ge människorna däremot svarande uppgifter inom samhället. I annat fall råkar vi in på en obalans som är betänkelig.

Sedan jag framfört dessa synpunkter har jag inte mycket att tillägga. Jag valde med flit att komma så sent som möjligt, eftersom mitt inlägg ligger på sidan om den aktuella diskussionen, men jag tror att det i själva verket berör en väsentlig kärnpunkt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmanen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att med anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan, varvid dock de punkter, vid vilka endast yrkats bifall till utskottets hemställan, komme att sammanföras.

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

På gjord proposition bifölls vad utskottet hemställt i *punkten 1 och punkten 2 a*.

I fråga om *punkten 2 b*, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Virgin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen; samt

3:o) att kammaren skulle bifalla motionerna I:897 och II:1022 i förevärande del.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wallmark* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till yrkandet om antagande av det förslag, som innefattades i reservationen nr 1, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 34 punkten 2 b, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Virgin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Wallmark* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och be-

funnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 103;

Nej — 23.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter gjordes enligt de rörande *punkten 2 c* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I:897 och II:1022, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls sedermera utskottets hemställan i *punkten 3*.

Vidare gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de angående *punkten 4* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Virgin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wallmark* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 34 punkten 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Virgin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att

Ang. utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Wallmark* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 104;
Nej — 24.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därpå bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i *punkterna 5—13*.

Med avseende å *punkten 14*, anförde nu herr förste vice talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Axel Andersson m. fl.* vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 34 punkten 14, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Axel Andersson m. fl.* vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;
Nej — 61.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härpå vad utskottet i *punkterna 15—25* hemställt.

Ytterligare gjorde herr förste vice talmannen enligt de beträffande *punkten 26* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Axel Andersson m. fl.* vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 34 punkten 26, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Axel Andersson m. fl.* vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;
Nej — 60.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i *punkterna* 27—33.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av motion om utsträckt skyldighet för postkontor att hålla öppet på valdag;

nr 12, i anledning av motioner om ändringar i reglerna om rätt för sjuka m. fl. att rösta med valsedelsförsändelse;

nr 13, i anledning av motioner om ändrad valkretsindelning i Malmöhus län; samt

nr 14, i anledning av motioner om förbud mot karteller vid val inom riksdagen och kommunala församlingar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1969/70 inom justitiedepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkterna 1—3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4

Anslag till polisväsendet

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Rikspolisstyrelsen för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsan-

Anslag till polisväsendet

slag av 37 850 000 kronor, varav 3 500 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels motionen II: 6, av herr *Bergman*, dels de likalydande motionerna I: 533, av herr *Ernulf*, och II: 646, av herr *Mundebo*,

dels ock de likalydande motionerna I: 579, av herr *Strandberg*, och II: 668, av herr *Thylén m. fl.*

I motionen II: 6 hade anhållits, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa om åtgärder i syfte att bevara och förstärka rikspolisstyrelsens medborgerliga förankring.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 579 och II: 668 till Rikspolisstyrelsen för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 37 850 000 kronor, varav 3 500 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen,

2. att riksdagen i anledning av motionen II: 6 som sin mening måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i punkten anført om rikspolisstyrelsens medborgerliga förankring,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 533 och II: 646.

Reservation hade avgivits, beträffande rikspolisstyrelsens medborgerliga förankring, av herrar *Virgin* (m), *Kaiser* (m) och *Bohman* (m) samt fru *Sundberg* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte avslå motionen II: 6.

Herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, yttrade, att vid överläggningen angående förevarande

Anslag till polisväsendet

punkt jämväl finge beröras punkterna 5—11 i det nu föreliggande utlåtandet; yrkanden beträffande sistnämnda punkter skulle dock framställas först sedan respektive punkt föredragits.

Herr KAIJSER (m):

Herr talman! Vid punkt 4 i förevarande utlåtande finns fogad en reservation av herr Virgin m. fl. Den gäller rikspolisstyrelsens medborgerliga förankring. Den kan förefalla rätt egenomlig. Vi som representerar det mest oppositionella partiet stöder den nu gällande av Kungl. Maj:t fastställda ordningen, medan utskottets majoritet följer en av herr Bergman i andra kammaren ensam väckt motion som syftar till ändring av nu gällande bestämmelser.

Rikspolisstyrelsen består, som vi alla vet, av dels ett fåtal tjänstemän, dels några av Kungl. Maj:t utsedda lekmanaledamöter. Dessa ledamöter, som representerar de olika parlamentariska partierna, anses synbarligen av herr Bergman med nu gällande föreskrifter inte i tillräcklig grad garantera en tillfredsställande medborgerlig förankring av rikspolisstyrelsen. Herr Bergman vill ha en ändring på den punkten. Han vill att Kungl. Maj:t skall vidta åtgärder i syfte att bevara och förstärka rikspolisstyrelsens medborgerliga förankring. Just nu finns det inte anledning till kritik, men åtgärderna bör enligt herr Bergmans uppfattning vidtagas innan en situation uppkommer, där en ändring av föreskrifterna måste betraktas som en förändring i en utbildad beslutspraxis.

Må det tillåtas mig att ett ögonblick stanna här. Ingen av oss vill väl över huvud taget att polisen skall förlora något av sin medborgerliga förankring. Vi vill tvärtom stärka den. Alla är helt säkert överens om att polisen har att på uppdrag av medborgarna fullgöra sin uppgift att bevara ordning och säkerhet inom samhället. Om den saken menar jag att inget som helst tvivel kan råda och att ingen som helst menings-

skiljaktighet får göra sig gällande. Jag är alltså övertygad om att vi är överens i fråga om polisens medborgerliga förankring.

Såvitt jag kan förstå är det framför allt ur två synpunkter som rikspolisstyrelsens lekmannarepresentanter enligt herr Bergman inte har möjlighet att fungera på ett fullt tillfredsställande sätt. Å ena sidan har dessa ledamöter i rikspolisstyrelsen inte tillräcklig initiativrätt, menar han, utan endast vissa direkt angivna slag av ärenden avgörs enligt instruktionen i plenum. Därjämte kan andra ej särskilt angivna frågor av rikspolischefen hänskjutas till plenum. Det är alltså rikspolischefen som kan ta upp särskilda ärenden, inte de övriga ledamöterna, om man så läser instruktionen. Å andra sidan är inte heller redovisningen av polisstyrelsens åtgöranden och beslutsfattande tillräcklig. Polisverksamhetens utförande och målsättning bör enligt motionären fortlöpande så långt som möjligt komma under allmän granskning. Utskottet har enligt min mening ytterligare skärpt de av motionärerna antydda önskemålen. Enligt utskottet bör Kungl. Maj:t lämna föreskrifter som leder till att lekmännens faktiska deltagande i besluten så långt som möjligt redovisas.

Bland de frågor som alldeles särskilt kommer att stå i förgrunden, säger motionären, är den allmänna prioriteringen av polisresursernas användning, den operativa samordningen och anvisningarna för polisens uppträdande i olika nya situationer.

Låt oss ett ögonblick betrakta dessa båda huvudpunkter. Vad initiativrätten beträffar har, enligt vad jag erfarit, rikspolisstyrelsens parlamentariska ledamöter ingen känsla av att de därvid är åsidosatta. Enligt de uppgifter som lämnats mig har rikspolischefen vid varje sammanträde efter genomgången av de mera rutinmässiga ärendena en punkt som gäller allmän information, då han redogör för alla frågor som under den aktuella tiden förorsakat pro-

Anslag till polisväsendet

blem. Det har heller aldrig inträffat att någon av styrelsens parlamentariska ledamöter väckt fråga inte upptagits till diskussion. Den formulering av instruktionen för polisstyrelsen som blivit föremål för indirekt kritik, nämligen att det är polischefen som bestämmer vilka ytterligare ärenden som skall kunna upptas till behandling, användes generellt i alla styrelser, nämnder osv. Alla instruktioner som gäller dessa har ett sista moment som säger att styrelsen skall behandla de ärenden som av generaldirektören, överdirektören osv. har hänskjutits till styrelsens avgörande.

För oss är det några principer som har väsentlig betydelse. Polisen skall i det enskilda akuta fallet kunna handla självständigt och effektivt. Dess ledning skall kunna fatta operativa beslut. I det akuta avgörandet om operativa åtgärder måste polisen kunna handla utan att avvakta polisstyrelsens beslut. En beslutsordning som förutsätter styrelsens beslut innan polisen kan avgöra sitt handlande inför akut inträdda situationer måste ju kunna helt förlama polisens verksamhet. Polisen måste ha frihet att handla så som den bedömer vara mest effektivt och enligt de allmänna direktiv som lämnats den. Polisen måste också kunna handla objektivt, och i syfte att uppehålla ordningen vara oberoende av politiska vindar som mer eller mindre tillfälligt blåser över landet. Jag skall inte närmare gå in på exempel för att belysa när det kan finnas risk för att polisen inte skulle kunna handla objektivt. Jag skall inte nämna några sådana exempel, men jag tror att den ökade redovisning av beslutsfattandet som krävs skulle i särskilda situationer kunna medföra sådana risker.

Herr talman! Jag tror inte att det föreligger några väsentliga meningsskiljaktigheter mellan oss och utskottets majoritet. Vi syftar alla till att polisstyrelsen skall verka för ett förtroendefullt förhållande mellan polisen och allmänheten. Men vi är rädda att de for-

muleringar som herr Bergman och utskottets majoritet har använt kan lämna vägen öppen för en politisering av polisens verksamhet, vilket ingen av oss — vare sig utskottsmajoriteten eller reservanterna, det är jag övertygad om — skulle finna lyckligt. Med hänsyn härtill anser vi icke något initiativ i denna fråga från riksdagens sida önskvärdt, och det är i enlighet därmed som jag yrkar bifall till den vid punkt 4 anförda reservationen.

Herr talman! Jag ber att samtidigt få tala om punkten 9, som gäller den lokala polisorganisationen. Det avsnittet har karaktären av en följetong. Varje år kommer ett nytt kapitel som bl. a. innehåller en mängd siffror, och varje år är siffrorna i princip ganska lika. De lokala polischeferna begär omkring 2 500 tjänster, länsstyrelserna tillstyrker ett något mindre antal — ungefär 2 400 — polisstyrelsen tillstyrker närmare 1 000 tjänster och regeringen föreslår omkring 500. Det är som sagt ganska likartat varje år.

Förra året hade man när propositionen skrevs en brottsstatistik att stödja sig på som tycktes visa att kulmen var nådd och att trenden hade vänt. Det var en chimär, en tillfällig ljusning. Nu är ökningen i brottsligheten ånyo mycket kraftig. Uppklaringsprocenten är låg. Trots de hittills medgivna ökade resurser av olika art som anses kunna minska behovet av ny personal har någon förbättring i situationen inte inträtt. Det lönar sig tydligen att begå brott. Stöld, rån etc. blir inte alls uppklarade i den omfattning vi skulle önska. Antalet fall av mord och dråp som inte klarats upp är inte heller rekommenderande. Försvinnanden som inte blir utredda ökar i antal. Alltifrån Viola Widgren som försvann i slutet av 1940-talet och som jag minns så väl därför att jag nära hade att göra med henne som patient och tyckte att hon var en så rar flicka, till de unga damer som försvinner från olika danshak i Sundbyberg eller Solna, är det en rad som blivit

Anslag till polisväsendet

borta utan att polisen kunnat ge någon förklaring till deras försvinnande.

Låt mig gärna erkänna att den nuvarande polisorganisationen har inneburit ett väsentligt framsteg och att polisens möjligheter till operativ koncentration kring vissa uppgifter obestriddligen är ett framsteg jämfört med tidigare situation. Men det är ännu långt ifrån tillräckligt. Vi syftar inte alls till någon polisstat, men vi önskar att man skulle kunna ge trygghet även ur dessa synpunkter åt våra medborgare.

I våra dagar är det två ting som ger extra uppgifter åt polisen. Det ena är den alltså ökande biltrafiken, det andra är narkotikasituationen. Vad den sistnämnda frågan beträffar vill jag än en gång komplimentera polisledningen för de framgångar man haft med den starka insats som gjorts i början av året. Detta har vi talat om förut, men jag vill gärna understryka att jag anser polisen vara värd en komplimang. Verkningarna av denna insats bredde ut sig även över andra områden, men den stora satsningen måste ha inneburit att andra uppgifter fick stå tillbaka. Med tanke på de resurser som finns måste det ju betyda att resurser för detta ändamål togs från andra områden.

Vad biltrafiken beträffar är polisens insatser i form av övervakning, inskrivanden m. fl. allmänpreventiva åtgärder obestriddligen av mycket stor betydelse när det gäller att minska antalet olyckor som leder till dödsfall och allvarliga skador. Om någon vecka kommer vi att behandla socialhuvudtiteln och diskutera frågan om hälsovårdsupplysning och möjligheterna att därigenom påverka kostnaderna för sjukvården. Låt mig redan nu framhålla att det är mycket svårt att ange vad en hälsovårdsupplysning kan säga oss om hur vi skall leva, vad vi skall äta osv. för att nå den bästa hälsan. De vetenskapliga undersökningar som man kan stödja sig på i dessa frågor är visserligen många men, såvitt jag förstår, alltså ovissa och deras bärkraft osäker. En sak vet vi dock

säkert: kan vi nedbringa olycksfallsfrekvensen på våra vägar väsentligt, när vi resultat även på detta område. Hur många vårdplatser och hur många vård dagar man skulle spara på det kan jag inte uppge, men att besparingarna skulle bli stora är jag övertygad om. Jag tror att polisens övervakning och vetenskapen om risken att överraskas av en polis är ett av de viktiga momenten för att nedbringa olycksfallsfrekvensen.

Herr talman! Dessa antydningar ger en uppfattning om anledningen till att vi anser det vara värt att göra en väsentligt större insats på detta område. Satsningen motsvarar ingalunda vad vederbörande centrala ämbetsverk eller ännu mindre vad de lokala myndigheterna har begärt — de som direkt har med saken att göra — men den överskrider dock väsentligen regeringens förslag. Jag är fräckt nog att tro att också justitieministern gärna skulle se att han fick större anslag. I ett svar som han gav mig förra året med anledning av en enkel fråga fanns det en undermening — han tyckte att det hade varit roligt att få mera pengar. Jag var i alla fall den som fick mest, sade han. Vi tror att detta är ett område där man kan satsa väsentligt mera — och det med samhällsekonomisk vinst.

Reservationen vid punkten 10 ansluter sig till reservationen vid punkten 9 på det sättet att i den förstnämnda reservationen begärs den ökade medelsanvisning som erfordras till följd av den personalökning som begärs i reservationen vid punkten 9. För den händelse reservationen vid punkten 9 skulle bifallas kommer jag att yrka bifall även till reservationen vid punkten 10.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC,
(cp):

Herr talman! Naturligtvis kan man inte påräkna att den fråga som vi nu behandlar, nämligen frågan om polisorganisationen, skall nå upp till samma dramatiska höjd som det närmast före-

Anslag till polisväsendet

gående ärendet kom upp till, även om man kan hysa den åsikten att frågorna i någon mån, av utvecklingen på ungdomsfronten att döma, hör samman.

Liksom i fjol har det varit delade meningar i statsutskottet om anslagen till polisväsendet. Alla oppositionspartierna har med hänsyn till att arbetsläget inom polisen är pressat och att polisens uppgifter ständigt växer yrkat på personalförstärkningar, som går utöver vad regeringen och utskottsmajoriteten velat vara med om.

Att kriminaliteten växer är ingenting nytt. Utvecklingen har varit densamma under tidigare år. Förutom att fler och fler brott blir begångna, ökar också svårighetsgraden. Särskilt allvarligt är att man kan iakta tydliga tendenser till ökad ligabrottslighet. Denna typ av brottslighet är t. ex. synnerligen vanlig i samband med narkotikabrott.

Även mera beskedliga former av brottslighet och asocialitet har emellertid visat tendenser att breda ut sig. Allt oftare förekommer bråk, hot om våld och allmänt störande uppträdande på allmänna platser. Vissa typer av mindre stölder har blivit så pass vanliga, att varken polisen eller allmänheten egentligen tar någon notis om dem. Detta är mycket allvarligt när det sker i en rättsstat.

Det går inte att ge någon generell förklaring till den här utvecklingen. Det är förvisso många faktorer som samverkar till att skapa dessa problem på välfärdssamhällets baksida. Därför finns det inte heller någon generell lösning av problemen. Vad man kan åstadkomma med skärpt polisbevakning är att man i viss mån hindrar att brott blir begångna och att man får flera brott uppklarade. Om en större del av brotten kunde klaras upp, skulle detta otvivelaktigt verka återhållande på brottsligheten. Den nuvarande låga procenten uppklarade brott — omkring 30 procent i genomsnitt — är knappast något incitament för en lägre brottsfrekvens.

Det är heller ingen tvekan om att läget nu är så allvarligt, att de enskilda medborgarna i många fall har svårt att få det skydd för sin person, som de har rätt att kräva av samhället. En så grundläggande trygghets- och standardfaktor som låt mig säga gatufrid har på många håll kommit i allvarlig fara.

Arbetsbelastningen på polisen växer dessutom inte bara på grund av att brottsligheten ökar. Biltrafiken ökar i intensitet och därmed behovet av trafikövervakning. Detta är en sak. En annan sak är att särskilt under de allra senaste åren stora polisstyrkor fått avdelas för övervakning i samband med demonstrationer och likartade arrangemang.

Den upprustning av polisorganisationen som skett under senare år har i första hand gällt de tekniska resurserna. Ett ökat antal fordon och effektivare sambandsmedel har gjort polisen rörligare. Också i andra avseenden har en icke oväsentlig upprustning på det tekniska området skett. Effektiviteten har dessutom förbättrats genom administrativa rationaliseringar, inte minst på utredningssidan.

Även personalförstärkningar har genomförts. I fjol utökades poliskåren med 350 tjänster. I årets statsverksproposition föreslås att ytterligare 400 polistjänster och 70 andra tjänster skall tillkomma.

Med hänsyn till behovet anser vi emellertid detta helt otillräckligt. I sina petita för det kommande budgetåret har de lokala polischeferna och länsstyrelserna ansett, att det skulle behövas omkring 2 500 nya tjänster i polisorganisationen för att fylla behovet. Rikspolisstyrelsen, som också måste ta hänsyn till möjligheterna att rekrytera personal och till andra faktorer, har begärt 970 tjänster, varav 700 polistjänster.

Man kan på grundval av detta ganska bestämt slå fast, att den allvarligaste svagheten hos polisorganisationen f. n. är de knappa personalresurserna. I den

Anslag till polisväsendet

föreliggande situationen har vi både inom centern och folkpartiet samt inom moderata samlingspartiet ansett det nödvändigt, att man tillmötesgår rikspolisstyrelsens anslagsframställning i högre grad än vad departementschefen har velat göra. Medan de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet valt att följa departementschefens förslag, yrkar vi, att den lokala polisorganisationens anslag till löner och andra förvaltningskostnader räknas upp med 10 miljoner kronor utöver vad Kungl. Maj:t föreslår. Därigenom skulle man få möjlighet att inrätta ytterligare 210 polismanstjänster och 50 tjänster för annan personal. En motsvarande höjning av anslaget till personlig utrustning måste då ske. Den merkostnaden beräknar man till en halv miljon kronor.

En sådan personalförstärkning skulle inte bara leda till att polisen totalt sett erhöll ökade resurser utan också till att effektiviteten i den tidigare organisationen höjdes genom att man fick en riktigare avvägning mellan personella och tekniska resurser. Det finns här förutsättningar att till en rimlig kostnad avsevärt öka polisens möjligheter att lösa sina svåra uppgifter.

Herr talman! Jag ber att på punkt 4 få yrka bifall till utskottets hemställan och återkommer, med herr talmannens benägna medgivande, till yrkandena under punkterna 9 och 10, där jag kommer att yrka bifall till reservationerna.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! I en debatt som denna — som gäller ett begränsat område — är det väl oundvikligt att olika talare kommer in på samma saker, kanske uttryckta med andra ord, och att det kan bli vissa upprepningar.

Jag vill också framhålla att det väl inte råder någon principiell skillnad mellan utskottets och reservanternas åsikter om behovet att öka polisens resurser i olika avseenden. Utskottet ut-

trycker saken så att enighet råder om att brottslighetens utveckling, omfattning och karaktär, arbetsbalanserna, trafikarbetena och speciella ordningsföreskrifter kräver en ökning av polisens personella resurser. Vi behöver alltså inte föra en diskussion på den punkten. Det hela är mer en fråga om avvägning och prioritering inom statsförvaltningen för detta ändamål.

Det är väl också överflödigt — speciellt efter vad som sagts av de föregående talarna — att orda särskilt mycket om utvecklingen i samhället på detta område: hur brottsligheten ökar, hur våldsbrotten och den grova brottsligheten tilltar och hur den söker sig nya former och uttryck, som ständigt ställer nya krav på de organ som skall möta denna våg av lagöverträdelser.

Man kan trösta sig med eller oroa sig över — vilket man nu vill göra — att denna utveckling i viss mån följer i välståndets spår och är en företeelse gemensam för hela den västliga världen. Men detta ändrar inte problemets karaktär av allvarlig realitet. Vi får inte glömma att otryggheten på våra gator och ensliga platser, inte minst i storstadsområdena, av många i dag upplevs som en akut fara. Vi talar ofta om trygghetskravet i olika sammanhang — det är ett väsentligt inslag i dagens politiska debatt. Jag tror för min del att vi här rör vid en ganska väsentlig sida av denna problematik och att kravet på trygghet till liv, lem och egendom egentligen är en fråga om standard.

Nu kan man naturligtvis invända att det aldrig går att bygga ut ett så effektivt polisskydd att det hindrar all brottslig verksamhet. En sådan invändning är naturligtvis riktig. Men frågan är om vi känner till något effektivare medel att bekämpa brott och laglöshet än just att öka riskerna för upptäckt. Genom att stärka polisens resurser ökar man möjligheterna att upptäcka och förhindra brott. Med andra ord ökar man riskerna och skapar därmed ett

Anslag till polisväsendet

återhållande moment, vars värde trogen inte skall underskattas.

Ett område där man med bestämdhet vågar hävda att en effektivare övervakning skulle ge resultat är just trafiken på våra vägar. En noggrannare övervakning och en snabbare reaktion mot vårdslösa och ansvarslösa trafikanter av olika slag skulle ofelbart leda till en minskad olycksfallsfrekvens och en minskning av alla de tragedier vi bevittnar och dagligen läser om i våra tidningar.

Vi diskuterade för en tid sedan här i kammaren narkotikaproblemet. Enbart detta ställer polisen inför nya, svårbemästrade och ytterst arbetskrävande arbetsuppgifter. Inför en sådan samhällsfara måste vi reagera kraftigt och effektivt använda de medel samhället självt förfogar över.

Ett annat problem som ter sig allvarligt och visar att våra resurser är otillräckliga är den långa tidsutdräkten när det gäller brottsutredningar. Denna sida av saken har många aspekter. Givetvis innebär de långa väntetiderna olägenheter för den misstänkte och inte minst för de skadelidande, som kanske väntar på att tilldömas skadestånd. Man går också miste om den preventiva effekten av ett snabbt ingripande. Gjorda undersökningar visar att tiden mellan brottets begående och ärendets redovisning till åklagarmyndighet i många fall är mycket lång. Det förhållandet att man sedan också möter en andra flaskhals, nämligen den stora arbetsbalansen vid våra domstolar, förbättrar inte situationen.

Rikspolisstyrelsen har i år begärt 790 nya polistjänster. Departementschefen föreslår 400, vilket innebär en väsentlig ökning — det skall gärna medges. Det har ju också skett ökning under de närmast föregående åren. Vi har inte kunnat sträcka oss så långt i detta fall som rikspolisstyrelsen har begärt. Vi föreslår dock i reservationen, som är gemensam för de tre oppositionspartierna, en ytterligare ökning med 210

polistjänster och därmed en snabbare upprustning än vad Kungl. Maj:ts förslag innebär.

I sammanhanget förtjänar det också påpekas att polisen föregående år haft övertidsarbete i orimligt stor omfattning. Även om man räknar med en betydande minskning av övertidsfrekvensen innevarande år — man har ställt i utsikt att kunna nedbringa övertiden väsentligt — kvarstår detta problem. En ökning av den ordinarie polisstyrkan måste bidra till en minskning av denna olägenhet. Övertidsarbete är dessutom en mycket dyr lösning av arbetsproblemet.

En ökning av antalet polistjänster på det sätt vi föreslår torde icke, enligt vad som uppgivits från ansvarigt håll, möta några svårigheter ur rekryterings-synpunkt i dagens läge.

Jag vill också, herr talman, i detta sammanhang säga några ord om reservationen i anslutning till punkt 10. Man kan säga att det i viss mån är fråga om en följdreservation till reservationen under föregående punkt. Det gäller anslag för utrustning till den lokala polisorganisationen. Den utökning vi föreslår av antalet polistjänster kräver även en förstärkning på utrustningssidan, varför vi här yrkar en höjning utöver Kungl. Maj:ts förslag med 500 000 kronor.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Huvudriktlinjerna i det förslag om en ytterligare förstärkning av polisen som framläggs i reservationer under punkterna 9 och 10 har redan dragits upp av tidigare talare, men jag skall ändå be att få knyta några reflexioner härtill.

Det är framför allt tre konkreta skäl som enligt allas vår mening måste vara avgörande för satsningen på en kraftigt förstärkt poliskår.

Det första skälet, som har med narkotikabekämpningen att göra, är av betydelse ur många olika synpunkter. Någon tidigare talare — jag tror det var

Anslag till polisväsendet

herr Per Jacobsson — har redan nämnt att vi för några dagar sedan diskuterade höjning av straffmaximum för narkotikabrott. I den debatten underströks att möjligheten att avslöja ett brott och straffet för brottet i realiteten är delar av samma sak. Är risken för upptäckt liten, har straffets höjd ingen större betydelse. Men är risken för upptäckt stor, kommer straffskalan att få sin väsentliga betydelse för brottslingen.

Riktigheten av detta resonemang har på ett övertygande sätt belysts under de senaste månaderna, när starka satsningar har gjorts då och då av polisen och tullen. Den intensitet som alltså med vissa mellanrum lagts i dagen vid razzior över hela landet har märkbart resulterat i temporära nedtrappningar i narkotikatillgången — men bara temporära. Pauserna utnyttjar »knarkadeln» till nyplanering, och inom kort är trafiken i gång igen. Information, propaganda, forskning och vård må ägnas aldrig så stora insatser, men stoppas inte tillförseln av giftet, är kampen förvägs. Det är där som polisen tillsammans med tullen har huvudrollen.

Det andra skälet är, som också nämnts tidigare, trafikens stigande krav på ordningsmakten.

Den nedgång av antalet trafikolyckor som följde omedelbart efter övergången till högertrafik var ju väntad, uppgången efter något år likaså. Dödsolyckorna i trafiken uppgick 1968 till 1 000, vartill skall läggas ytterligare ett antal dödsfall under kommande år vilka förorsakats av trafikolyckor under föregående år. 1968 års dödstal är i stort sett lika med dödstalet för 1965 och högre än för 1967. Antalet försäkringsanmälda skadefall i trafiken var 1968 i stort sett lika stort som 1967, men antalet trafikskadade personer var i fjol mycket högre än någonsin tidigare här i landet. Den starkt ökade biltrafiken ställer för framtiden enorma krav inte bara på forskning, fordonskontroll, upplysning och propaganda, utan även på förstärkt trafikledning och trafikkontroll.

Inte minst trafikanternas respekt för bestämmelserna är i det sammanhanget av stor vikt. Är det förbjudet att gå mot röd gubbe, skall det också vara det, inte bara för att ett brott mot bestämmelsen kan vara riskabelt. Om man struntar i denna röda gubbe varenda gång man inte ser en polis i närheten, innebär det en avtagande respekt för trafikreglerna. Är det tillåtet att köra med högst 90, 70 eller 50 km i timmen, måste detta respekteras. Jag tillåter mig säga att nu rådande brist på respekt för dessa hastighetsgränser innebär en farlig tendens. Såvitt jag kunnat bedöma på gator och vägar är det fler som överträder än som följer bestämmelserna.

Jag är ingen rättshaverist. Varje bilist vet hur svårt det är att från normal fart tvärstanna vid en övergång, därför att bilisten vid sidan eller snett framför upptäckt att han måste stanna. Likaså vet alla bilister hur svårt det är att samtidigt hålla ögonen på hastighetsmätaren och på vägen. Men det medvetna, överlägsna struntandet i hastighetsbestämmelserna, röd gubbe och liknande innebär i längden en fara för laglydnaden, ett urholkande av rättsmedvetandet i trafiken, förutom vilket all lagstiftning på detta område är meningslös. Kravet på förstärkt trafikledning och kontroll är därför mycket stort.

För det tredje: myndigheterna har tillhandahållit polisiära insatser i stigande grad för narkotikakampen och trafiken; inte tillräckligt, men i mån av resurser. Och då resurserna inte räckt till för allt har resultatet blivit, som talare tidigare påpekat, att kampen mot den övriga brottsligheten försvagats. Det finns inte mycket att tillägga utöver vad som sagts. Jag kan bara notera att i Stockholm är det praktiskt taget meningslöst att anmäla ett inbrott med någon mindre skadegörelse eller en stöld om några hundra kronors värde. Polisen har inte tid med sådant, åtminstone inte med någon närmare undersökning och s. k. spaning.

Anslag till polisväsendet

Väskryckare och gaturånare gör att många, särskilt äldre kvinnor, numera inte efter mörkrets inbrott vågar ensamma gå till eller från tunnelbanan, biografen, teatern eller annan samvaro. Här nämndes för en stund sedan av en talare att endast 30 procent av alla brott blir uppklarade här i landet. Jag tillåter mig att säga att detta är något av en skandal, varken mer eller mindre. Ingen skugga skall falla på polisen. Den arbetar ofta över måttet av sina krafter, men resurserna räcker inte till.

I ett rättssamhälle är det medborgarnas oförytterliga rättighet att åtnjuta ett rimligt skydd för sin säkerhet till liv, lem och gods. Den rättigheten hör till de ting som ovillkorligen måste prioriteras, den utgör ett grundelement i ett samhälle, som vill göra skäl för beteckningen rättsstat.

Därför, herr talman, kommer jag att rösta för reservationerna under punkterna 9 och 10. Jag anser inte att det krav som framställts i reservationen vid punkt 9 går tillräckligt långt. För min del skulle jag gärna sett att rikspolischefen fått hela sin begäran tillgodosedd. Men jag röstar med reservationen ändå, därför att den merkostnad som det är fråga om väl ligger inom den marginal, där varken statsbudgeten med sina 42 miljarder eller bruttonationalprodukten med sina 141 miljarder kronor behöver vidkännas någon nämnvärd rubbning.

Herr SVENINGSSON (m):

Herr talman! Om det skulle bli som herr Jacobsson redan uttalat, att vissa upprepningar av siffror och sådant skulle förekomma, så kan detta förklaras och försvaras med att debatten gäller ett mycket viktigt samhällsavsnitt. Det torde inte vara någon överdrift att påstå att detta utskottsutlåtande om polisen och rättsväsendet rör frågor som måste ses mot bakgrund av att samhällets försök att komma till rätta med den ökade brottsligheten har misslyckats.

Ingen kan förneka att när brottsutvecklingen redovisas i årets statsverksproposition, så är detta en dyster förkunnelse. Denna redovisning ger också klarhet i att de förslag som vi har lagt fram under en följd av år beträffande polisens antal kommit till i syfte att ordningsmakten skall kunna klara sitt arbete och att dessa förslag varit synnerligen berättigade.

Här har riksdagen troget och träget följt Kungl. Maj:ts mycket sparsamma förslag. Något annat har inte blivit bifallet. Regeringsförslagen om den arbetskraft som ställs till polisens förfogande har varit otillräckliga, även om man måste erkänna att polisväsendet kostar mycket pengar.

I år görs nu en jämförelse med den totala personalökningen i statsförvaltningen. Vi upplyses om att personalökningen på den statliga sektorn uppgår till drygt 4 000 tjänster. I dessa nya tjänster har skolväsendet redan en in-teckning på 2 500. När ordningens upprätthållande är så viktigt, borde även ordningsmakten från början ha en in-teckning i de nya tjänster som skall fördelas.

Vidare framhålles att när skolan fått sin redovisade del i personalökningen, får polisen och rättsväsendet ungefär hälften av den återstående delen. Detta är inte så litet — 400 nya polistjänster och 130 andra tjänster — men det är ändå otillräckligt. Det går inte att komma ifrån att ordningens upprätthållande är viktigare än någonting annat. Det är som rikspolischefen uttalade för några år sedan: Vad är allt annat värt om inte ordningen på ett tillfredsställande sätt kan tryggas?

Utskottet framhåller att polisen har tillförts betydande personella och materiella förstärkningar även under tidigare år och att arbetet bedrivs effektivare än förut. Men effektiviteten är inte större än att brottsligheten ökar på, som redan har framhållits, ett ytterst oroväckande sätt. Att lägga skulden till den ökade brottsligheten på välståndet

Anslag till polisväsendet

eller på det förhållandet att en ökning sker också i andra länder är en argumentering som inte kan godtas.

Nu lever utskottet i den tron och förhoppningen att med årets anslag skall den enormt stora kostnaden för övertidssättning — 48 miljoner kronor under budgetåret 1967/68 — kunna nedbringas. Det sägs bli en minskning med 4—5 miljoner kronor. Nog hade det varit bäst att vänta med detta uttalande tills redovisningen var färdig. Det kan allvarligt befaras att i stället för den tänkta besparingen får vi uppleva besvikelsen att minst samma ersättning för övertidsarbete måste utgå som de senaste åren. Kanske ökar övertidsarbetet ännu mer.

Dagens tidningar skriver om det jättelika brottssyndikat som har infångats, vilket klart visar att polisens resurser behöver ytterligare förstärkningar. Detta syndikat har ju ganska länge bedrivit sin brottsliga rörelse med ett trettiofåtal personer inblandade.

Det kan framhållas att sådana saker har inträffat sedan sammanställningen i statsverkspropositionen gjordes, att utskottet borde insett att man skulle ha beaktat oppositionens förslag. Jag åsyftar den ökade aktiviteten från polisen för att komma till rätta med narkotika-problemet. Efter de uttalanden som helt nyligen gjordes här i riksdagen om att narkotikan har kommit till vårt land för att stanna, att detta elände så helt har vuxit fast i vårt samhälle, borde man inse att det inte räcker med en kort, tidsbegränsad insats, utan den aktivitet som nu förekommer behöver fortsätta under lång tid framåt. Nog vore det angeläget att det rotfäste narkotikan fått försvann.

Jag vill gärna återkomma till min tidigare framförda synpunkt, att hade man i tid lyssnat till oppositionens varningar kunde tillståndet på detta område i dag ha varit ett helt annat. Man skulle ha kunnat undvika den katastrofsituation som uppkommit.

Om nu inte regeringen lyssnar till

oppositionens uppfattning beträffande ordningens upprätthållande i allmänhet kanske den dag inte är så långt borta då regeringen får hålla katastrofsammanträden även om detta, för att gällande lagar skall tillämpas och vårt rättsväsen fungera.

Reservanternas förslag är inte sådant att det kan ha någon undergörande betydelse. Vi inom moderata samlingspartiet hade gärna sett att rikspolisstyrelsens förslag om 970 nya tjänster kunnat bifallas. Staten har emellertid på olika sätt tagit på sig så stora utgifter, hushållat så illa med tillgångarna, att vi inte ansett detta möjligt. Reservationen föreslår dock ett välbehövligt tillskott, och den kostnad på 10 miljoner kronor som det här gäller kan inte vålla några bekymmer. Som läget nu är hade det i år varit mer berättigat än någonsin att vårt förslag om ytterligare 300 tjänster godtagits.

Här bör uttalas den förhoppningen att det sker en bättre avvägning. När rikspolisstyrelsen så kraftigt prutat ned önskemålen utifrån landet, borde rikspolisstyrelsens förslag tillstyrkas av regeringen. Om viljan funnes kunde det beredas utrymme för detta förslag.

Vad utskottet föreslår i år överensstämmer inte med vad rikspolisstyrelsen föreslagit för de närmaste åren. Här finns en vid och bred klyfta att överbrygga. Denna styrelse har helt nyligen lagt fram en reviderad prognos över anslagen till polisväsendet. Den innebär fram till 1973—1974 en ökning varje år på mellan 800 och 850 nya polistjänster. Därutöver fordras en ny och förbättrad teknisk utrustning. Det är inte bara så att polisen nu har alltför sparsamt med arbetskraft, så att det brister i dess arbete vad bevakningsuppgifterna beträffar, och att detta leder till en alltför låg uppklaringsprocent. Jag delar herr Lundströms uppfattning att denna uppklaringsprocent är så låg att man kan kalla det för en skandal. Den låga uppklaringsprocenten leder i sin tur fram till att en allt

Anslag till polisväsendet

svårare brottslighet bara ökar. Så länge uppklaringsprocenten endast rör sig om drygt 30 procent, kan vi vara säkra på att brottsligheten ökar, och det var inte vad statsutskottet menade med sitt sparsamma förslag. En högre uppklaringsprocent skulle helt säkert verka avskräckande på de många som vill röra sig på brottets bana. Med den låga uppklaringsprocent som nu förekommer avtrubbas respekten för liv och egendom.

I många fall tar utredningen efter en anmälan alltför lång tid. Här finns, tycker jag, anledning att föra en nyhetsnotis i Dagens Nyheter av den 1 mars till kammarens protokoll. Rubriken är »Års väntan på utredning hos polisen», och i notisen omtalas följande:

»Det är otillfredsställande, konstaterar JO, att man i Stockholm kan få vänta mer än ett år innan polisen får tid att utreda bedrägerifall, som anmälts av allmänheten.

I september 1967 polisanmälde en stockholmare att någon obehörigt utnyttjat hans checkräkning. Ännu drygt ett år senare hade anmälan inte behandlats av polisen, klagade han hos JO i november 1968.

Denne har inhämtat att utredningen måste kompletteras med en undersökning vid statens kriminaltekniska laboratorium. Ytterligare komplettering kan också bli nödvändig innan åtalsfrågan avgörs.

Dröjsmålet med denna förundersökning är uppenbart otillfredsställande, framhåller JO. Klagomålen har varit befogade.

Arbetsbelastningen hos polisen, och speciellt bedrägeriroteln, gör emellertid att dröjsmålet inte kan läggas någon befattningshavare till last som försumelse i tjänsten.»

Detta är ett intressant uttalande, ty den mot vilken JO här borde rikta anmärkning är riksdagen, som inte tillsett att det finns tillräckligt med arbetskraft utan att sådana här händelser skall behöva inträffa. Det här påtalade fallet är

säkert inte något särfall. Det finns när det gäller rättstillämpningen säkerligen tusentals liknande fall, men helt naturligt har inte JO vare sig vilja eller möjlighet att rikta någon anmärkning mot riksdagen; JO hör till riksdagens organ och utses av dess ledamöter. Var ansvaret ligger för att denna förundersökning tog så lång tid är däremot inte svårt att förstå.

Även om vi under en följd av år har fört talan för en starkare och bättre utrustad ordningsmakt, kan det bestämt uttalas att här inte finns något parti som vill ha en polisstat. Vad vi avser är endast att medborgarna skall kunna känna större trygghet i tillvaron. Vi vill inte heller ha någon folkpolis.

Genom att följa en motion i andra kammaren av herr Bergman föreslår nu utskottet att det skall bli ett starkare medborgerligt inflytande på polisens tjänsteutövning. Vad man här syftar till är en smula oklart och ovisst. I rikspolisstyrelsen ingår redan lekmanna-representanter.

Om meningen är att riksdagen i dag med sannolikhet skall fatta ett beslut som syftar till att vi får en politiskt dirigerad polis eller kanske tar ett första steg mot en folkpolis, skulle detta vara mycket olyckligt, vem som än skall svara för den politiska makten framöver. Polisen har en klar uppgift. I detta avseende behövs ingen ny ordning.

Här behöver fattas sådana beslut som är ägnade att skapa förtroende för samhällets rättsvärdande myndigheter och deras uppgifter.

Även jag, herr talman, yrkar bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Låt mig först göra två reflexioner! När man lyssnat till de fem talare som före mig haft ordet angående polisen, har man fått intrycket att vi lever i ett nästan laglöst samhälle. Man känner sig nästan som om man

Anslag till polisväsendet

vore bosatt i ett vilda västern-samhälle, där man går osäker när som helst. Så är ju inte fallet. De talare som hittills har yttrat sig överdriver avsevärt.

Man överdriver även när man beträffande den fråga i vilken moderata samlingspartiet är ensam reservant, såsom herr Sveningsson gjorde, vill ge sken av att utskottsmajoritetens avsikt skulle vara att lägga grunden till ett slags folkpolis. Detta påminner mig om förhållandena då vi i statsutskottets tredje avdelning behandlade en motion om polisens förststatligande. Jämte konstitutionsutskottets nuvarande ordförande herr Georg Pettersson hade jag motionerat om detta. Vi möttes då av farhågor från bl. a. ett par partivänner till herr Sveningsson, som framhöll att om polisen komme att förstatlignas skulle det innebära skapandet av ett slags och-rana, en farlig polisiär institution som skulle bli ett ohyggligt redskap i statens hand. Så har ju ingalunda blivit fallet. I stället har vi fått en polis som inte utan grund har bedömts som världens bästa polis och som världens bäst utrustade polis. Hade vi fortfarande haft vår tidigare polisorganisation, den kommunala, hade läget varit sämre.

Alltsedan polisens förstatlignande har vi undan för undan varje år ökat antalet polistjänster, samtidigt som den tekniska utrustningen har förbättrats och en långt driven rationalisering ägt rum.

Den som har någon erfarenhet av hur förhållandena var exempelvis på polis-kontoren i småstäderna, där det satt någon polisman och skötte skrivarbetet — ovan vid en skrivmaskin satt han och letade med fingret efter en lämplig bokstav, och det tog en oändlig tid att åstadkomma en rapport — och ser hur det är nu, då kvinnliga rappa biträden har övertagit en del av det arbete som polismännen tidigare fick utföra, måste förstå att det även på detta område har ägt rum en utveckling som omräknat i polistjänster har en inte ringa betydelse.

Det var dessa inledande reflexioner jag kände ett behov av att göra.

När det gäller rikspolisstyrelsens medborgerliga förankring, alltså det som berörs i moderata samlingspartiets reservation, har mot utskottets förslag att hos Kungl. Maj:t begära vissa konkreta åtgärder i fråga om rikspolisstyrelsens instruktion m. m. endast moderata samlingspartiets representanter reserverat sig. Man skulle kanske därav kunna få intrycket att utskottet tagit upp en partiskiljande fråga. Utskottets majoritet har vid sitt förslag om bifall till motion II:6 utgått från att det råder allmän enighet om vikten av att rikspolisstyrelsens handlande i principiella frågor knyts till beslut fattade med lekmannamedverkan. I fråga om instruktionen föreligger det faktum att ett stort antal viktiga ärenden går till plenum efter rikspolischefens beslut.

När utskottet vill skriva in en vidgad skyldighet att plenarbehandla ärenden är detta inte på något sätt — det bör kraftigt understrykas — någon anmärkning mot rikspolischefens faktiska handlande i dessa frågor. Önskemålet om en redovisning av lekmännens deltagande i beslut kan inte heller ses som ett avsteg från en princip eller som en förtäckt anmärkning mot någon. Även detta bör understrykas.

Förhållandet mellan polisen och allmänheten är vi alla intresserade av. Polismannen själv har ett direkt intresse av att känna att han fullgör uppgifter för medborgarnas räkning och inte för förvaltningsapparaten. Detta främjas genom vetskapen om **beslutsförfarandet**, och en redovisning därav gör att även riksdagen indirekt kan ställa sig bakom de principiella linjerna.

Vad som här närmast föreslås är med andra ord ingenting annat än en modernisering av den instruktion som nu gäller. Att det skulle behöva innebära att det blir så kanske inte moderata samlingspartiet går med på, men vi andra gör det. Det är i och för sig trå-

Anslag till polisväsendet

kigt, men det är ingenting att göra åt det. På den punkten, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Vad gäller den lokala polisorganisationen skall jag fatta mig tämligen kort. Jag skall inte alls ta så lång tid i anspråk som de fem tidigare talarna sammanlagt har gjort. Sedan polisen förstatligades har, som jag erinrade om, kraftiga höjningar skett, både personellt och tekniskt, av dess resurser, och mot varje förslag har ställts krav på en ytterligare ökning. Även ett år som detta då tredjedelen av den inte förut disponerade statliga personalökningen går till polisen kommer kravet upp. Det måste strykas under att den upprustning av polisens resurser som skett och som skall fortsätta är ganska enastående. Taktiken i upprustningen måste dock hållas inom en ram som är förenlig med samhällsekonomi och som inte ställer alltför stora krav punktvis på utbildningskapacitet, byggnader och tekniska resurser. Såvitt jag förstår kan en reservation som den nu gjorda i och för sig tänkas framförd även om upprustningstakten varit dubbelt så hög. Jag säger detta med vetskap om att vi varje år har fått reservationer från oppositionen med krav på fler poliser än regeringen föreslagit och statsutskottsmajoriteten har ansett sig kunna acceptera. Det finns ingen objektiv mätbar gräns för hur stor polisstyrkan bör vara i ett visst samhälle. Utskottets majoritet har, som jag antytt, med tillfredsställelse sett vad som gjorts och vad som föreslagits från Kungl. Maj:ts sida.

Majoriteten har också sett på den ökade effektiviteten och noterat de synnerligen lyckade ansträngningarna att skära ned övertidstjänstgöringen. Att helt skära bort den är säkerligen otänkbart, beroende därpå att under stora undersökningar när det allvarligt kriminalfall har seglat upp och det gäller att spana efter förövarna, ordinarie arbetstider tyvärr icke kan hållas. Det blir alltid en hel del övertid som icke kan kapas bort, vad man än beslutar.

Det står i utskottets yttrande att det »kan dock för nästa budgetår inte rimligen ställas större anspråk än de som tillgodoses genom Kungl. Maj:ts förslag». Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall göra ett mycket kort inlägg till svar på herr Birger Anderssons anförande. Han sade inledningsvis att samtliga fem talare före honom försökt framställa det svenska samhället som ett laglöst samhälle. Jag ber att herr Birger Andersson, min värderade vän, räknar bort åtminstone mig i det sammanhanget. Jag tror inte att han har någon som helst täckning för ett sådant påstående om han läser mitt anförande. Det är möjligt att »vilda västern», som han också nämnde, och herr Sveningsson kan vara litet mera att ta på därvidlag. Om det skall bli i Ponderosa eller var nu herr Birger Andersson och herr Sveningsson skall träffas vet inte jag.

Jag tror inte heller man kan beskylla centerpartiet för att vid statens övertagande av polisväsendet ha varit negativt på det sätt som herr Birger Andersson försökte göra gällande.

Herr KAIJSER (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles riktigt att vi har fått en upprustning av polisen. Den har gjort stora insatser. Men den statistik som vi hittills har sett och som finns i statsverkspropositionen visar ändå inte någon förbättring. Vi har ännu ingen statistik för i år, och det är möjligt att de insatser som har gjorts i år när det gäller narkotika och med de sidoeffekter som de har haft kan innebära en väsentlig förändring. Men ur den statistik som finns i statsverkspropositionen kan man inte utläsa att det har blivit bättre.

Jag vill något beröra vad herr Birger

Anslag till polisväsendet

Andersson sade beträffande den första reservationen. Jag poängterade förut att det enligt min mening inte torde föreligga någon större skillnad i uppfattningen mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Vi reservanter befarar emellertid att formuleringarna i den beställning som utskottet föreslår kan komma att leda till bestämmelser som innebär vissa risker i den riktning herr Sveningsson och jag antytt. Vi lever i ett samhälle som vi vant oss vid att betrakta som lugnt, ett samhälle där vi inte tror att några omstörtningar kan hända, och jag hoppas att det så skall förbli för framtiden. Jag arbetade visserligen inte aktivt i politiken på 1930-talet men följde med vad som hände ute i världen, så jag vet att det var en orolig tid överallt. Vilka vägar gick de rörelser som då önskade göra omstörtningar? Först övertog de kontrollen över polisen. På det sättet försäkrade de sig om möjlighet till ett maktövertagande. De som satt i riksdagen närmast efter kriget hade färska minnen av detta, och det var kanske inte så egendomligt att de i någon mån kunde betrakta förstatligandet av polisen som en fara.

Jag vill understryka att 1930-talet ligger långt i fjärran. Vi reservanter kan aldrig tro att någonting sådant som då hände i andra länder skulle kunna inträffa i dag, men vi vet inte hur utvecklingen kommer att gestalta sig, och det vore olyckligt med formuleringar som skulle kunna släppa in en möjlighet därtill.

Herr SVENINGSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Talet om vilda västern och att vi lever i laglöshetens samhälle tycker jag att vi kan lämna därhän. Ingen har använt dessa uttryck utom utskottets talesman herr Birger Andersson. Vilka uppfattningar som fanns vid den tidpunkt då polisen förstatligades skall jag inte heller uttala mig om. Jag

vill bara framställa en stilla undran om det inte fanns personer även i herr Birger Anderssons parti som vid den tidpunkten var tveksamma och som inte var tilltalade av tanken på förstatligandet av polisen. Nu råder det emellertid inga delade meningar. Verksamheten har ju fungerat bra. Jag uttalade att avsikten kanske var att ta ett steg mot införandet av en folkpolis, men jag hoppas att den misstanken är oberättigad.

Vad utskottet åsyftar med sitt uttalande är svårt att förstå, men det kan ju inte råda någon tvekan om att det uttalande som finns i herr Bergmans motion och som utskottet — utom moderata samlingspartiets representanter — ställer sig bakom kommer att förorsaka en viss oro när det gäller ordningens upprätthållande. Det är inte ofta det parti jag tillhör ställer stora förhoppningar på den sittande regeringen, men i detta fall hyser vi på vårt håll den förhoppningen att regeringen inte skall lockas eller ledas till att göra några misstag med anledning av den nämnda motionen och utskottets ställningstagande till den. Det är litet svårt att förstå att herr Birger Andersson delar den uppfattning som kommer till uttryck i utskottets utlåtande under denna punkt, samtidigt som han uttalar att vi har en så bra, ja världens bästa polis i vårt land. Jag delar den uppfattningen att polisen är **bra, kanske världens bästa**, men då är det förvånansvärt att man rekommenderar nya åtgärder, som vi anser inte behövs.

Även om herr Birger Andersson har en sådan respekt för vårt polisväsende och för rikspolisstyrelsen, har han ingen respekt för de önskemål och de förslag som har framförts av rikspolisstyrelsen om ett ökat antal tjänster.

Det är lätt att måla ut hur det var innan polisväsendet var förstatligt, men ingen kan komma ifrån att brottsligheten ändå har ökat otroligt mycket under senare år.

De där trevliga flickorna som sitter vid skrivmaskiner och som herr Birger

Andersson talade om är väl i och för sig trevliga och bra att ha på sin plats, men de kanske inte betyder så mycket när det gäller att nedbringa den ökade brottsligheten.

Herr JACOBSSON, PER, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det har sagts — från denna talarstol ett par gånger — att vi har världens bästa polis, och det tror jag är riktigt. Det är väl svårt att yttra sig bestämt på den punkten, men jag är också av den uppfattningen att vi har en mycket bra polis. Men vi har ju så mycket som är världsbäst här i landet. Vi har också världens bästa regering och så mycket annat som vi brukar anse vara bäst i världen.

Även om vi har världens bästa polis är det väl dock så på detta område, att inte bara kvaliteten är avgörande för arbetsresultatet utan i betydande grad också kvantiteten. Det väsentliga torde vara att relationen mellan arbetsuppgifterna och den personal som skall fylla dessa arbetsuppgifter är någorlunda rimlig.

Vi får inte ställa alltför stora krav på utbildningsresurser, lokaler osv., säger herr Birger Andersson, och följaktligen får vi inte heller ställa alltför stora krav på utökning av polisens resurser. Jag tror att rikspolisstyrelsen även har tagit dessa **överbäganden** i beaktande vid sin bedömning av personalbehovet och ansett det vara möjligt att förverkliga de krav som styrelsen har rest i sina petita.

Herr Andersson säger vidare att det inte finns någon objektiv gräns för hur stor en polisstyrka skall vara. Det gör det kanske inte, men jag tror att det finns en objektiv mätare på behovet, nämligen rättsläget och brottsutvecklingen inom ett samhälle. Om man använder den mätaren med hänsyn till samhällsutvecklingen i vårt land på detta område, tror jag inte heller att man behöver diskutera behovet.

Anslag till polisväsendet

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara ta upp ett par frågor. Herr Sveningsson hade en hel del funderingar i sitt senaste anförande liksom i det tidigare, men jag skall bara ta upp ett fall.

Herr Sveningsson säger att flickorna vid skrivmaskinerna inte jagar några brottslingar. Det gör de inte och skall inte göra det, men de frigör poliser så att dessa kan låt oss säga jaga brottslingar. Det innebär ju att man ökar antalet effektiva poliser. Herr Jacobsson var litet missnöjd med det mesta jag sagt, och det må vara honom förlåtet, jag är inte heller nöjd med vad han säger. Jag menar framför allt att om vi ökar antalet polistjänster mer än vad resurserna tillåter kommer det att medföra bekymmer när det gäller utbildning, lokaler och annat.

Sedan måste jag frita herr Nils-Eric Gustafsson från att ha pratat om vilda västern; det gjorde han ju inte. Han och jag lever i samma rättssamhälle, och så får herr Sveningsson vandra omkring i vilda västern ensam.

Vi har talat om skillnaden i förhållandena före förstatligandet och efter. Före förstatligandet ökades i Stockholm antalet polistjänster med i genomsnitt 31 per år, efter förstatligandet med 75 tjänster. Om polisen icke hade förstatligats, hur hade då läget varit i dag? Då hade det varit ännu svårare att placera en polis framför varje röd gubbe i trafiken för att visa folk över gatan.

Herr SVENINGSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte jag som har använt uttrycket vilda västern — det får stå för herr Birger Anderssons räkning.

Jag vill bara säga några ord om detta att man inte skall öka polistjänsterna mer än vad resurserna tillåter. Utskottets talesman herr Birger Andersson berömmar vår polis och utnämner den

Anslag till polisväsendet

till världens bästa i ena ögonblicket, i det andra ögonblicket verkar det som om polisen vore ansvarslös när den begär nya tjänster. Men kan inte rikspolisstyrelsen med stöd av vad som kommer in från länen och från polisdistrikten bedöma detta? Jag tror de kan bedöma denna sak minst lika bra som herr Birger Andersson.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har aldrig beskyllt polisen för att vara ansvarslös. Jag tycker det är en förnämlig kår, och jag håller med dem som anser att vi har världens bästa polis. Men skulle alla som begär fler tjänster än samhället anser sig ha råd med få sin vilja fram? Om skolan begär många nya lärare, om alla andra verk begär ytterligare tjänster, skall vi då gå med på det med risk att annars bli stämplade som ansvarslösa? Vill herr Sveningsson driva det dithän får han göra det, men jag tror han blir tämligen ensam.

Herr CARLSSON, VILHELM ERIK, (m):

Herr talman! Att jag begär ordet i denna fråga beror framför allt på att jag haft tillfälle följa detta ärende först som ordförande i ett kommunalt polisdistrikt under tio år och senare i den nu statliga polisenämnden i mitt polisdistrikt. Jag blev mycket förvånad av min bänkkamrat herr Anderssons yttrande att det var så dåligt ställt för polisväsendet före förstatligandet. Jag vill inte gå med på detta. Jag tror kommunerna i allmänhet gjorde så gott de kunde, det är den erfarenhet jag har från det kommunförbund som jag tillhörde. Vi byggde ut, vi skaffade polisen de resurser den önskade, och vi skaffade t. o. m. radioutrustning på den bil vi då hade. Vid förstatligandet utgjordes poliskåren av sju polismän. Efter förstatligandet fick vi fem polismän

i vårt lokalvaktområde. Från kommunens sida har vid åtskilliga tillfällen sedermera framställts krav på utökning av poliskåren. Polisenämnden har tillstyrkt, men rikspolisstyrelsen har sagt nej under förmenande att i statsbudgeten inte givits önskade anslag till utökning av de personella resurserna.

Man frågar sig i detta sammanhang: Är det verkligen riktigt, när brottsligheten ökats så katastrofalt som den gjort, att inte gå in för att utöka polispersonalen? Det borde vara en konsekvens av denna utveckling, även om man är medveten om att samhällets resurser är begränsade.

Det är fullt klart att man inte, vilket också mycket riktigt framhålles i propositionen, kan fortsätta att utöka övertidsersättningen. Rikspolisstyrelsen har också påpekat för polismästarna runt om i landet att de måste vara mycket försiktiga och restriktiva när det gäller övertid.

Hur skall man då förfara? Det finns väl ingen annan utväg — om man skall öka säkerheten i samhället i olika avseenden — än att utöka polispersonalen. Man kan i detta sammanhang fråga sig om vi inte har råd i vårt samhälle, som är så utomordentligt utbyggt på alla områden, att garantera medborgarna säkerhet när det gäller liv och egendom.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag lyssnade med stort intresse till min nyvordne bänkkamrats anförande. Han kan polisen i sin del av landet, i sin kommun. Det är alltid värdefullt att folk har erfarenheter, och det har vi alla i större eller mindre utsträckning.

När jag talade om polisen i vissa kommuner före förstatligandet utgick jag från erfarenheter som jag själv gjort under många resor runt om i landet i min egenskap av journalist. Jag fann då att man exempelvis i en kommun anställde poliser efter storlek och styrka

Anslag till polisväsendet

— inte efter kunnande. På vissa ställen anställdes poliser som var villiga att gå för en mycket låg lön. Det var med andra ord låg standard på polisen, och säkerligen blev också arbetsprestationerna ganska dåliga.

Allt detta taget tillsammans var väl en av orsakerna till att bland andra herr Georg Pettersson och jag motionerade om att polisen skulle förstärkas för att vi skulle få en effektivare och bättre polis. Allt sedan förstärkandet har resurserna och antalet polismän undan för undan ökat.

Vi är alla medvetna om att brottsligheten ökar, men det är inte så enkelt att komma till rätta med denna. Jag läste före jul en bok av förre ambassadören Joen Lagerberg. Boken hette »I stället för memoirer». I den kom författaren bl. a. in på de nutida förhållandena, ungdomsligor, kriminalitet och annat. Med en viss fröjdefull optimism utropade han: Kriminaliteten är det vi får betala för att vi har fått leva i fred. Det var hans syn, och jag vill inte stryka under den utan bara visa att man ser olika, inte endast i polisdistrikten utan även i vissa andra kretsar, när det gäller att bedöma polis, kriminalitet och ordning.

Herr förste vice talmannen, som för en stund ånyo övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Det är herr Birger Andersson som tvingar mig att gå upp i talarstolen. Jag tycker nämligen att han ger en alldeles falsk bild av situationen. Han tar alltför lätt på problemen när han skämtar om vilda västern och liksom vill göra gällande, om jag förstår honom rätt, att vi har ganska idylliska förhållanden här i landet. Det verkar som om herr Birger Andersson anser att det bara skulle vara fråga om borgerlig kverulans i detta ärende.

Detta gjorde att jag gick ut till biblioteket och plockade fram ett protokoll från den 6 december i fjol. Då hade vi nämligen här i kammaren en debatt om åtgärder för bekämpande av narkotikabrotten. I den debatten uppträdde en partikamrat till herr Birger Andersson, och jag ber att ur hans anförande få citera följande:

»När jag begärde ordet, herr talman, var det för att framhålla att jag upplever narkotikaproblemet och den ökande brottsligheten som en av de verkligen stora samhällsfrågorna. Det råder intet tvivel om att vi har en sådan situation i landet att folk inte känner att det råder en tillbörlig rättssäkerhet. Jag tänker i detta sammanhang mycket litet på dem som demonstrerar och förgår sig i ideellt sammanhang. Vad jag tänker på är de typer som inte vill arbeta utan som lever på brottslighet och samtidigt på grund av polisbristen och den begränsade risken att åka fast kan uppträda fruktansvärt utmanande och vårdslöst. Jag har själv under det senaste året bevittnat en företeelse på detta område som jag inte nu skall redovisa men som inte kan få förekomma i ett rättssamhälle. Jag ser ytterst narkotikaproblemet som en konsekvens av att vi inte har grepp om brottsligheten på det sätt som vi rimligen borde ha.»

Vidare säger han: »Min bestämda uppfattning är att vi kraftigt måste rusta upp polisen för att kunna klara av denna och andra yttringar av brottslighet som vi inte kan tolerera.»

Jag beklagar att den partikamraten till herr Birger Andersson inte har tagit till orda i dagens debatt.

I likhet med herr Vilhelm Eric Carlsson, som talade nyss, anser jag att våra resurser i samhället är illa disponerade. Vi borde ha råd att sätta av mer för detta mycket väsentliga område, så att vi får tillräckligt med poliser för att kunna trygga rättssäkerheten.

Till slut vill jag, herr talman, bara säga några ord om herr Bergmans motion. Även jag finner det olyckligt att den

Anslag till polisväsendet

kommit till och att statsutskottet ställt sig bakom den. Det är ytterligt allvarligt om polisens ledning på något sätt skulle politiseras. Vi måste ha garanti för att det inte blir någon politisk inblandning i polisens operativa arbete, och det är mycket allvarligt om vad som förekommit i detta ärende skulle skapa tveksamhet och oro hos polisleddningen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag förstår herr Birger Andersson när han säger att vi har vidtagit de och de åtgärderna, att vi har företagit anslagsökningar varje år för att förbättra och förstärka polisen, att vi har gett polisen bättre material och personalförstärkningar. Men har herr Birger Andersson bredvid den tabellen satt en annan tabell, nämligen över den år från år ökade kriminaliteten? Herr Birger Andersson talar om den gamla, icke förstatligade polisen. Hur ställde sig kriminalstatistiken då jämfört med nu? Trots de åtgärder som vidtas växer den polisanmälda brottsligheten med drygt 10 procent varje år. Den har fördubblats på ett fåtal år. Den har vuxit två och en halv gånger, från 200 000 till närmare 500 000, under denna regerings tid!

Förstår inte herr Birger Andersson att man inte kan sitta med armarna i kors? Man kan inte, som ibland i propositioner, trösta sig med att trenden minskar något, att brottsligheten inte ökar med samma frenesi som tidigare.

Vi har i själva verket kommit ifrån en hel del saker: mindre förseelser och dylikt förs på ett annat sätt, vilket skenbart förbättrar statistiken. Man bortser alldeles ifrån att det inte räcker med att behålla den nuvarande trenden i fråga om brottslighet. Det gäller att slå tillbaka denna våg och komma tillbaka till nivån på den tid då denna regering

startade. Det vore i alla fall en målsättning.

Nu vet vi att det kommer framställningar från lokala polismyndigheter och från länsstyrelser. Jag är för min del inte villig att sluka allt vad lokala polismyndigheter säger och tycker och tänker. Emellertid är jag ännu mera misstrogen mot polisstyrelsen, som hänvisar till att man fått budgetdirektiv uppifrån och anpassar sina petita efter den måttstocken. Där är missvisningen klart angiven.

Skulle vi inte kunna komma därhän att vi fick dessa frågor sakligt behandlade, att myndigheternas framställningar, i den mån de kanske i något fall ligger i överkant, blir sakligt bedömda? Jag kan bedöma de framställningar som gjorts från Uppsala län. Där har de lokala myndigheterna såvitt jag kan förstå inte begärt ett dugg för mycket — så mycket kan jag fastslå med den kändedom jag har om länet. Hur det är i andra län vet jag inte, men låt oss få en parlamentarisk utredning! Där kan lekmän se på dessa saker och försöka resonera sig fram till resultat utan budgetdirektiv från Kungl. Maj:ts regering och utan den missvisning som kan ligga i alltför stora lokala ambitioner. Då först kan det bli någonting annat.

Glöm inte bort att det inte räcker att bromsa nuvarande ökning av brottsligheten. Vi måste säga ifrån att den måste bringas ned. Man kan inte tolerera att brottsvägen växer, att de grova brottens antal växer, att tjuvnadsbrott många gånger knappast bestraffas.

Enligt referat i pressen skulle Broderskapsrörelsen i Uppsala på sin stämma härom året ha sagt att man fann det helt naturligt att det gamla Fattigsverige bestraffade tjuvnad hårt, men nu har vi det så gott så att nu kan man inte bestraffa på samma sätt!

Jag kan inte komma ifrån att de gamla budorden *Du skall* och *Du skall icke* innebär någonting väsentligt, som vi måste komma tillbaka till. Du skall icke dräpa. Du skall icke stjäla. Detta borde

Anslag till polisväsendet

ligga till grund. Då brister det när man underminerar från början, när uppfostran förlorar greppet på de unga. Och här fullföljer man med en valhänthet som tar sig delvis löjeväckande uttryck, med strejker vid fångvårdsanstalterna, fängelsesdemokrati och dylikt. Det är ju dock fråga om människor som själva ställt sig utanför samhället genom sitt beteende, som är ådömda straff osv. Allt detta måste vi komma ihåg. Vi måste ha en helt annan inställning till det hela. Vi måste tillbaka till en gammal uppfattning.

Då säger man: Det är ju reaktionärt. Ja, om så är fallet, då är jag reaktionär. Är det reaktionärt att tycka att man inte skall stjäla? Är det reaktionärt att tycka att människor skall få gå i fred på gatorna? Är det reaktionärt att tycka att vi skall få vara i fred i våra hem för våldsverkare osv? Det händer dagligdags saker och ting, som delvis polisanmäls, delvis inte.

Vi vet, herr talman, att vi har en ganska klar statistik i fråga om egendomsbrott. Varför? Jo, därför att där föreligger försäkring och de polisanmäls. Vi vet att för mindre misshandelsbrott föreligger inte samma intresse att polisanmäla. Jag vet att om man går med sådana saker till polisen, så får man till svar: Javisst kan herr Nilsson anmäla det. Det går bra. Men vi har inte tid att göra något åt saken, och därför tjänar det egentligen ingenting till. Vi är så överlupna med ärenden.

Under sådana förhållanden får man inte en riktig statistik på anmälda brottsfall. Beträffande de grova brotten är statistiken däremot fullständig. Därför är de siffrorna så skrämmande, men siffrorna för de mindre brottsfallen är mindre avskräckande än de i själva verket skulle vara om man såg till realiteterna.

Detta är det faktiska förhållandet, och vi kommer inte ifrån det. Skall vi inte i alla fall över lag, oavsett partilinjer, kunna vara överens om att man skall kunna uppehålla frid och att man

skall bekämpa våldsverkan och tjuvnad, inbrott osv., att man skall förhindra övervåld i olika sammanhang?

Kan vi inte komma överens om att detta inte är några partifrågor utan att det är något som vi borde kunna enas om? När det ligger så till att polisen inte orkar med att ta hand om ärendena utan visar dem ifrån sig, när de säger att den inte hinner ta hand om brottsfallen och dessutom slits ut genom övertidsuttag, då är det inte bra ordnat. Vi måste komma ifrån detta.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Om det vore så enkelt att man kunde få trygghet och ordning i samhället genom att återinföra Martin Luthers lilla katekes, så kanske det vore värt ett försök, trots att vi som läste katekesen i skolan har allt annat än ljusa minnen av den.

Men det var inte för att säga detta som jag begärde ordet. När herr Ferdinand Nilsson argumenterar här så verkar det, fastän han på slutet kom in på att vi väl alla är eniga om att bekämpa brott, ändå styckevis som om socialdemokraterna, i varje fall socialdemokraterna i utskottet, inte är lika ivriga att bekämpa brottsligheten som andra.

Vi är nog i detta fall fullständigt överens, herr Nilsson, men nu är det fråga om antalet poliser. Jag tror inte att vi avskaffar brottsligheten ens om vi anställer hur många poliser som helst. Den tar tyvärr icke hänsyn vare sig till lag eller polis, när den är som grövst. När polisen förstatlighades skedde det efter en utredning. Utredningens ordförande var herr Ferdinand Nilssons partiledare. Denna utredning tänkte sig att man genom ett förstatlighande skulle kunna ungefär med den styrka som man hade förut bedriva ett effektivt polisarbete, emedan man fick en rörlig polis som man kunde skicka dit där den behövdes. Det har visat sig att dessa prognoser — som fallet ofta är med prognoser — var felaktiga. Det har

Anslag till polisväsendet

blivit en ökad brottslighet, men vi har också fått en avsevärd ökning av såväl antalet polismän som av polisens tekniska resurser. Det har jag berättat upprepade gånger i dag, och det har jag gjort förut under liknande debatter. Slutligen tycker jag att man i varje fall borde vara överens om att det har gjorts och görs åtskilligt men att det i detta fall som i andra alltid finns ett slags resursgräns, som är svår att överskrida.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Vore det så enkelt säger herr Birger Andersson, att man kunde avskaffa brottsligheten bara genom att anställa fler poliser, så vore det inget problem. Han har givetvis rätt i att det ligger mycket djupare än så, men yttringar av brottsligheten kan stävjas och bekämpas genom en ordentligt tilltagen polismakt så att undersökningar kan utföras i tillfredsställande omfattning. Om herr Birger Andersson medger att brottslingarna genom att man minskade polismaktens numerär skulle få ökat spelrum, så tror han väl också på motsatsen.

Nu säger herr Birger Andersson att man då polisväsendet förstärktes ansåg att så och så många tjänster skulle räcka till. Erfarenheterna har dock visat att så inte blev fallet. Ja, herr Birger Andersson, vi som argumenterar för en förstärkning av polismakten har lärt av erfarenheterna. Jag undrar vad herr Birger Andersson har lärt sig. När brottsligheten stiger är det nödvändigt att vidta ytterligare åtgärder, den saken är alldeles klar. Herr Birger Andersson däremot menar att man kan sträcka sig så långt som Kungl. Maj:ts resursanvisningar ger utrymme för, och resten får vara. Med hans resonemang blir det ungefär på samma sätt som en ledamot av andra kammaren härom året yttrade om cykelstölder. Han omtalade att endast 10 procent av cykeltjuvarna åker fast. Av tio tjuvar åker en fast, de

andra åker cykel! Om vår bedömning är den, att resurserna inte räcker till så måste vi se till att de förstärks. Jag begriper att herr Birger Andersson inte är beredd att svära på oppositionens motioner; det bär honom helt naturligt emot. Om han skulle göra det, kan han inte heller räkna med att ha sina partikamrater bakom sig. Hans parti är nämligen försvuret till Kungl. Maj:ts propositioner. Det är Kungl. Maj:ts ansvar, det är herr Birger Anderssons ansvar och det är majoritetspartiets ansvar — det kommer man inte ifrån. Men borde vi inte försöka komma till roten med problemet genom att resonera bort ifrån prestigesympunkter, budgetdirektiv och lokala ambitioner och ta hänsyn endast till denna ökade och åter ökade brottslighet och se vad vi skall kunna göra. Är det en utopi att tro, att saklighet och god vilja skall kunna åstadkomma någonting inom ramen för en parlamentarisk utredning?

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i mom. 1.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen enligt de avseende mom. 2 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kajser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2 punkten 4 mom. 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kajiser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 95;

Nej — 25.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i mom. 3.

Punkterna 5—8

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9

Anslag till lokala polisorganisationen

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 757 100 000 kronor, varav 174 150 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 366, av herrar *Dahlén* och *Bengtson*, samt II: 426, av herrar *Hedlund* och *Wedén*,

Anslag till lokala polisorganisationen

dels de likalydande motionerna I: 373, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 430, av herr *Holmberg m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 546, av herrar *Larfors* och *Bengt Gustavsson*, samt II: 675, av herr *Zetterström m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 578, av herr *Strandberg*, och II: 657, av herr *Petersson* i Gäddvik,

dels ock de likalydande motionerna I: 586, av herr *Tistad* och fru *Segerstedt Wiberg*, samt II: 647, av herr *Mundebo m. fl.*

I motionerna I: 366 och II: 426 hade anhållits, att riksdagen måtte besluta att till Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader under andra huvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 10 000 000 kronor förhöjt förslagsanslag om 767 100 000 kronor.

I motionerna I: 373 och II: 430 hade yrkats, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen skulle till Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 771 100 000 kronor, varav 175 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 366 och II: 426 samt I: 373 och II: 430, de två sistnämnda såvitt nu vore i fråga, till Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 757 100 000 kronor, varav 174 150 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 578 och II: 657,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 586 och II: 647,

4. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 546 och II: 675.

Ang. arbetsbalansen vid regeringsrätten

Reservation hade anförts, beträffande medelsanvisningen, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Virgin* (m), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp), *Nyman* (fp) och *Kaijser* (m), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Bohman* (m), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Nilsson* i Tvärålund (cp) och *Mundebo* (fp) samt fru *Sundberg* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 366 och II: 426 samt I: 373 och II: 430, de två sistnämnda såvitt nu vore i fråga, till Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 767 100 000 kronor, varav 176 150 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Herr **KAIJSER** (m):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs hämed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt angående mom. 1 samt därefter särskilt beträffande mom. 2—4 av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen enligt de rörande mom. 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2 punkten 9 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 61.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i mom. 2—4.

Punkterna 10—13

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14**Ang. arbetsbalansen vid regeringsrätten**

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i denna punkt hemställt, att riksdagen måtte för budgetåret 1969/70 anvisa

1. till Högsta domstolen m. m. ett förslagsanslag av 9 158 000 kronor,

2. till Regeringsrätten ett förslagsanslag av 3 284 000 kronor,

3. till Regeringsrättens årsbok ett förslagsanslag av 150 000 kronor,

Om statlig ersättning till frikyrkliga vigselförrättare

4. till Hovrätterna ett förslagsanslag av 31 832 000 kronor.

Herr BERGLUND (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet vid denna punkt med anledning av den balans som föreligger i regeringsrättens arbetsbörda.

Enligt tillgänglig statistik släpade regeringsrätten vid 1968 års utgång efter med inte mindre än 6 213 ärenden. Det är en mycket kraftig balans med tanke på att regeringsrätten, efter de förstärkningar den fick år 1967, avgör ungefär 5 000 ärenden per år samt att det inkommer 4 500 nya ärenden varje år, ett antal som är statt i tillväxt. Med den personalförstärkning som regeringsrätten efter utredning erhöll 1967 beräknades att man skulle avarbeta då föreliggande balans på tre år. Man har inte alls lyckats med det. Man har väl minskat balansen sedan den tiden med i runt tal 400 eller välvilligt räknat med 500 ärenden. Fortsätter man på detta sätt med nuvarande arbetstakt kommer det att ta tolv år, om inte regeringsrättens arbetsbörda utökas på grund av att målens antal ökas, innan man hunnit avarbeta hela balansen.

Hur regeringsrätten arbetar är inte en fråga som är likgiltig för den svenska allmänheten. Det är skattemål, hälsovårds mål, administrativa besvärsmål och byggnadsmål. En mängd människor är i hög grad beroende av de besked man får genom ett domstolsutslag. Man kan inte i ett rättssamhälle ha det så att man besväras sig och att det sedan dröjer årtal innan ärendena blir avgjorda. Här är ett område där det måste vidtagas åtgärder. Den nuvarande situationen är fullständigt otillfredsställande, och vi kan i längden inte ha det på detta sätt.

Vad skall man nu göra? Man kan naturligtvis öka antalet befattningshavare i regeringsrätten, men det är inte tillräckligt för att inom begränsad tid komma till rätta med förhållandena. Man måste här, som en företagare gör

när han finner att någonting inte fungerar tillfredsställande, titta på själva uppläggningsen av arbetet och angripa problemet, det vill säga i detta fall fråga sig hur man skall bete sig för att få fram ett snabbare avgörande av regeringsrättens arbete så att man kan avarbeta den balans man har. De gamla romarna sade att straffet kommer om än på haltande fot, men här kan man knappast säga ens det, ty det kommer vid många tillfällen mycket långt efter.

Jag har, herr talman, inget yrkande i denna fråga, då ju situationen inte är sådan att jag nu kan få igenom ett yrkande. Men detta är en fråga där vi alla, oavsett politiskt parti, har intresse av att det görs någonting, att det görs hastigt och att det görs rationellt.

Häri instämde herr *Nilsson, Ferdinand*, (cp).

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 15 och 16

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17

Om statlig ersättning till frikyrkliga vigselförrättare

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Ersättning åt domare, vittnen och parter för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 21 600 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 4, av herr *Sörenson m. fl.*, och II: 5, av herr *Eriksson* i Arvika *m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 582, av herrar *Svanström* och *Ernst Olsson*, samt II: 613, av herr *Glimnér m. fl.*,

dels ock motionen I: 745, av herr *Göran Karlsson*.

Om statlig ersättning till frikyrkliga vigselförrättare

I motionerna I: 4 och II: 5 hade anhallits, att riksdagen måtte besluta, att frikyrkopastorer, som hade laglig rätt att å statens vägnar förrätta vigsel, skulle erhålla ersättning för denna sin tjänst genom statsmedel.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återropade grunder hemställt,

1. att riksdagen måtte till Ersättning åt domare, vittnen och parter för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 21 600 000 kronor,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 4 och II: 5,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 582 och II: 613,

4. att riksdagen måtte avslå motionen I: 745.

Vid punkten hade reservation avgivits, beträffande statlig ersättning till frikyrkliga vigselförrättare, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Enskog* (fp) och *Mundebo* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 4 och II: 5 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om ersättning till vissa vigselförrättare.

Herr **JACOBSSON, PER**, (fp):

Herr talman! Den fråga det här gäller är huruvida ersättning skall utgå till frikyrkliga vigselförrättare som förrättar kyrklig vigsel inom annat trossamfund än svenska kyrkan.

Som vi alla vet förrättas de flesta vigslar av präster i svenska kyrkan. Sedan 15 år tillbaka har emellertid också vissa frikyrkliga samfund haft vigselförrätt. Den praktiska frågan om vilka som får utöva denna vigselförrätt har ordnats så att myndigheterna lämnar licens åt vissa pastorer inom dessa samfund att förrätta lagligt giltig vigsel. Vad beträffar formerna för borgerlig vigsel gäller

att denna förrättas av lagfaren underdomare eller av annan person som av länsstyrelsen, i regel efter kommunalt initiativ, särskilt förordnas till denna uppgift.

I fråga om ersättning till vigselförrättare må erinras om att i den mån vigselförrättas av präst i svenska kyrkan eller, beträffande borgerlig vigsel, av lagfaren domare, ingår detta i vederbörandes tjänsteåliggande, för vilket han också uppbär lön av staten. När det gäller person med särskilt förordnande att utföra borgerlig vigsel kommer också ersättning efter vissa grunder att utgå. Beträffande de frikyrkopastorer, som efter prövning av vederbörande statliga myndigheter erhållit laglig behörighet att förrätta vigsel finns det inga regler om ersättning från statens sida för dessa tjänster.

Man kan naturligtvis föra ett akademiskt resonemang om huruvida vigselakten skall betraktas som en statlig angelägenhet eller inte. Utskottet gör också ett försök till ställningstagande genom att göra gällande att vigseln inte vore att anse som »ett handhavande av en statlig angelägenhet som sådan utan är i första hand en samfundsakt till vilken rättsverkningar knutits».

I anslutning härtill må erinras om departementschefens uttalande att förrättande av borgerlig vigsel måste vara en statlig angelägenhet. Detta uttalande borde rimligtvis, vilket även påpekas i motionerna, gälla över hela vigselfältet, dvs. för alla former av vigsel som leder till gemensamma och bindande rättsverkningar. Dessa omständigheter talar enligt min uppfattning för att ersättning bör utgå av statsmedel till frikyrkliga vigselförrättare. I vilken form denna ersättning skall utgå och om den skall utgå till vigselförrättaren själv eller till vederbörande samfund, är såvitt jag kan förstå en fråga av underordnad betydelse.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Om statlig ersättning till frikyrkliga vigselförrättare

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Då utskottsmajoriteten yrkar avslag på dessa motioner är det inte av något slags ovilja mot frikyrkorna. Vad vi egentligen anser framgår klart av utskottets svar på de motioner som väckts. Utskottet konstaterar att de i motionen angivna skälen för statlig ersättning inte kan anses bärande och att en ersättning på andra grunder inte är förenlig med vigselrättens nuvarande utformning.

Det kan till och med anses förvånande med detta krav om man drar sig till minnes hur kravet på vigselrätt framfördes. Anledningen var närmast den att det skulle bli möjligt för de medlemmar i frikyrkoförsamlingar som så önskade att bli vigda av en frikyrkopastor. Ett krav framfördes om att dessa pastorer skulle få vigselrätt. Den gången talades det inte om ersättning. Man var bara angelägen om att det skulle bli möjligt för frikyrkomedlemmarna att ha den valfrihet som de ansåg att andra människor har. Vigselrätten för frikyrkopastorer har inte tillkommit för de civilrättsliga verkningarnas skull, utan just för att kontrahenterna skall få möjlighet — men inte rätt — att vigas enligt sin trosuppfattning.

Med denna motivering, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr **JACOBSSON, PER**, (fp):

Herr talman! Jag tycker inte att herr Birger Anderssons argumentering är särskilt övertygande. Han säger att möjligheten att förrätta vigsel inom de frikyrkliga samfunden har tillkommit därför att de som så önskar skall kunna vigas av frikyrklig pastor, och det är riktigt. Men på samma sätt har väl kravet på borgerlig vigsel rests därför att de som inte önskar använda sig av kyrklig vigsel skall ha möjlighet att välja annan vigselform. Det är väl ungefär jämförbara förhållanden. Har man tillmötesgått önskemålen i ett avseende,

så är det rimligt att man försöker göra det också i det avseende som det nu gäller.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Den jämförelse herr Jacobsson gjorde haltar rätt mycket. Den borgerliga vigseln är en sak för sig, så den kan vi lämna åsido i det här sammanhanget.

Här vill man nu jämföra frikyrkopastorer med statskyrkokopräster. Statskyrkokoprästen har lön, och i hans arbete ingår att viga människor, förrätta dop och jordfästningar samt handha den andliga verksamheten i pastoratet. Frikyrkoförsamlingarna vill att deras pastorer skall ha vigselrätt, och en del har fått det. I det avseendet är alltså vissa frikyrkopastorer jämställda med statskyrkokoprästerna. Om en statskyrkokopreäst förrättar en vigsel om året eller hundra spelar ingen roll för den lön han uppstår. Statskyrkokoprästen och frikyrkopastorn är alltså jämställda även i det avseendet — ingen av dem får någon särskild ersättning för vigselförrättningarna.

Herr **JACOBSSON, PER**, (fp):

Herr talman! De särskilt förordnade vigselförrättare som förrättar borgerlig vigsel har inte heller någon speciell lön för att de utför den uppgiften. De kommer emellertid nu att få en särskild ersättning av staten.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talman, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt angående vartdera momentet 1 och 2 av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan samt därefter särskilt beträffande mom. 3 och 4.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i mom. 1.

Anslag till kriminalvården

Därefter gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de avseende mom. 2 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2 punkten 17 mom. 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 104;

Nej — 21.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i mom. 3 och 4.

Punkten 18

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 19**Anslag till kriminalvården**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att

a) godkänna de riktlinjer för kriminalvårdsstyrelsens organisation som angivits i statsrådsprotokollet över justitieärenden för den 3 januari 1969,

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att hos kriminalvårdsstyrelsen inrätta två extra ordinarie tjänster för chefer för avdelningar och fyra extra ordinarie tjänster för chefer för byråer,

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de övergångsanordningar som behövdes med anledning av omorganisationen,

d) till Kriminalvårdsstyrelsen för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 14 542 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 311, av herr *Dahlén m. fl.*, och II: 355, av herr *Wedén m. fl.*, hade, såvitt nu vore i fråga, anhållits, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en parlamentarisk utredning om kriminalvårdens framtida utformning samt att denna utredning måtte få resurser att följa pågående försöksverksamhet på området för att starta ny försöksverksamhet i enlighet med vad som i motionerna anförts.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag

a. godkänna de riktlinjer för kriminalvårdsstyrelsens organisation som angivits i statsrådsprotokollet över justitieärenden för den 3 januari 1969,

b. bemyndiga Kungl. Maj:t att hos kriminalvårdsstyrelsen inrätta två extra ordinarie tjänster för chefer för avdelningar och fyra extra ordinarie tjänster för chefer för byråer,

c. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de övergångsanordningar som be-

hövdes med anledning av omorganiseringen,

2. att riksdagen måtte till Kriminalvårdsstyrelsen för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 14 542 000 kronor,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I:311 och II:355 i vad de avsåge en parlamentarisk utredning.

Reservation hade avgivits, beträffande en parlamentarisk utredning om kriminalvårdens utformning, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp) och *Nyman* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Eliasson* i Sundborn (cp), *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Nilsson* i Tvärålund (cp) och *Mundebo* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I:311 och II:355, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anför om en parlamentarisk utredning.

Herr förste vice talmannen yttrade, att vid överläggningen angående förvarande punkt jämväl finge beröras punkterna 20—23 i föreliggande utlåtande; yrkanden beträffande sistnämnda punkter skulle dock framställas först sedan respektive punkt föredragits.

Herr **JACOBSSON, PER**, (fp):

Herr talman! Man kan väl utgå från det antagandet att frågan om hur vår kriminalvård skall vara utformad aldrig kommer att få någon definitiv lösning. Debatten kommer att leva och fortsätta, beroende främst på att vi här verkligen inte rör oss med någon exakt vetenskap. Vi har på detta område så många irrationella faktorer att räkna med, ett labilt och heterogent människomaterial att syssla med, sociala anpassningsproblem som faller tillbaka på frågor som berör samhällets uppbyggnad och utformning, med andra

Anslag till kriminalvården

ord ett område där det finns utrymme för så mycket tyckande. Ingen lär bestrida att vi här har att göra med ett inträngande och viktigt samhällsproblem där vi i vårt handlande känner oss trevande och osäkra och där forskningens resultat ingalunda är entydiga.

Kriminalvården med allt vad den innefattar kostar mycket pengar. Det är en sida. Den andra sidan är att vi här rör oss med ett mänskligt material. Hur skall vi agera för att göra det bästa möjliga av detta material? Hur skall vi bete oss för att både tillgodose allmänpreventionens krav, samhällets och den enskilde medborgarens krav på rättsskydd och rättssäkerhet och samtidigt åstadkomma den vård och återanpassning som alltjämt är det primära syftet med det arbete och de kostnader som vi lägger ned på detta område.

Utskottet understryker för sin del i likhet med departementschefen att huvudmålet för kriminalvårdens verksamhet är resocialisering och återanpassning i samhället och att denna målsättning är fastlagd av statsmakterna. Man erinrar också om att utredningar arbetar på detta område och nämner fångvårdens byggnadskommitté, kommittén för anstaltsbehandling inom kriminalvården m. m.

Utskottet framhåller vidare att medlen för denna verksamhet och de underordnade målsättningarna är föremål för debatt, utredning och forskning. Utskottet uttalar också vissa förhoppningar om att pågående forskning och undersökningar skall lämna värdefulla bidrag i fråga om resocialiseringseffekter och specialpreventiva effekter av skilda handlingsmönster.

Med denna argumentering som bakgrund anser sig utskottet inte nu — jag vill betona nu — böra föreslå en utredning där frivården sätts i motsatsställning till den slutna vården. Samtidigt som man radar upp alla dessa åtgärder, utredningar och forskningsaktiviteter, kommer man till den sammanfattande slutsatsen, att i avsaknad av tillräcklig

Anslag till kriminalvården

grundinformation en utredning av förelaggen typ och inriktning inte kan förordas.

Jag vill först och främst erinra om att det från reservanternas sida aldrig har satts i fråga att man skall sätta frivården i — som man uttrycker det — motsatsställning till den slutna vården.

Även om vi är rätt övertygade om att frivården i dess olika former är ett i viss mån försummat område inom vår kriminalvård, att man genom en organiserad och väl genomtänkt frivård med goda resurser skulle kunna avlasta en betydande del från de fasta anstalterna, kan det aldrig bli tal om annat än att vi alltjämt behöver — och kommer att behöva — de slutna anstalterna. I stället för att tala om ett motsatsförhållande mellan dessa båda behandlingsformer är jag angelägen understryka att öppna och slutna vårdformer måste komplettera varandra och samordnas på ett annat sätt än vad som hittills varit möjligt.

Man hänvisar till pågående utredningar. Ja, visst finns det sådana. Säg mig det område i svensk statsförvaltning där inte något avsnitt är föremål för en pågående utredning. I detta fall erinrar man om fångvårdens byggnadskommitté och om kommittén för anstaltsbehandling inom kriminalvården.

Jag skall självfallet inte ta upp en diskussion om fångvårdens byggnadskommitté, vad den har för uppgift och vad den sysslar med — den redovisningen är utskottets talesman mera skickad att göra — men jag vill hänvisa till namnet byggnadskommitté, en byggnads-, utrustnings- och planeringskommitté som inom givna ramar och direktiv, ekonomiska och andra, har att pröva och fatta beslut inom sitt kompetensområde. Jag skall inte vidare yttra mig om kommitténs arbete och verksamhet utan bara konstatera att det inte förefaller vidare adekvat att beteckna den som en utredning.

Vad kommittén för anstaltsbehandling inom kriminalvården beträffar så

har den förvisso en nog så betydelsefull uppgift att fylla, men den arbetar dock på ett begränsat avsnitt av det vida fält vi här rör oss på.

Utskottet säger, som jag redan påpekat, att man inte *nu* vill förordas en utredning. Ligger däri ett medgivande att man inte motsätter sig tanken i och för sig? Motiven för den avvisande hållning man intar för dagen skulle vara, som man uttrycker det, att den grundläggande forskningen hittills inte gett underlag för en diskussion grundad på värderade och sammanställda iakttagelser.

Låt mig ställa frågan: När kommer vi i det läget att vi får oss förelagt ett material, vetenskapligt och erfarenhetsmässigt bearbetat, entydigt och kristallklart, där en utredning bara får till uppgift att lägga pusselbitarna till varandra och konstatera att så skall det vara. I det läget kommer vi aldrig.

Debatten omkring de grundläggande principfrågorna, frågor om frihetsberövande och dess allmänpreventiva verkningar, frågor om anstaltsvård kontra frivård, frågor om skyddstillsyn, eftervård och rehabiliteringsmöjligheter, om anstalternas storlek, utformning och funktionssätt, frågor om samarbete mellan tjänstemän och lekmän, om övervakning, uppföljning, återanpassning och många andra ting, den debatten pågår, men fältet är splittrat, och vi saknar ett enhetligt och samlat mönster.

Man kan invända att detta är ett område för experterna. Ja, visst är det så. Men hur skall man kunna dra de praktiska slutsatserna av experternas splitttrade utsagor? Hur skall man komma fram till praktiska handlingslinjer utan att sätta sig ned och penetrera materialet, bearbeta och sammanställa det och på den vägen komma fram till lösningar och förslag, som kan läggas till grund för politiska beslut?

Debatten kring kriminalvårdens många problem är livlig och mer eller mindre nyanserad. Den kommer inte att tystna. Vi befinner oss också i ett

expansivt skede på detta område. Vi behöver klarare linjer för vårt framtida handlande. Detta kan vi svårligen få på annat sätt än genom en utredning med en bred parlamentarisk förankring, som tar upp frågan i dess olika aspekter och drar upp de huvudlinjer efter vilka morgondagens kriminalvård skall utformas.

Herr talman! Jag ber att sedan få övergå till att något beröra de frågor som behandlats under punkt 20. Det gäller alltså frigivningsplaneringen och återanpassningsproblemen inom anstaltsvården.

En av de största svagheterna i den nuvarande anstaltsorganisationen är utan tvivel de otillräckliga resurser som står till förfogande för fritidsplanering och den intagnes återanpassning till arbetslivet och en i övrigt normal tillvaro i samhället. För den som varit omhändertagen i årtal, kanske tidigare har en ogynnsam social bakgrund, är det ett äventyr att återvända till vardagen och fogas in i den hårda livsrytmen. Det är en omställning som måste förberedas i samråd med den intagne, eventuellt med hans familj och anhöriga och med de organ i samhället som har till uppgift att utanför anstalten jämna vägen och eliminera de risker som friheten alltid innebär.

Såväl frigivningsplaneringen som det direkta arbetet med återanpassningen är i första hand en fråga om personella resurser.

Beträffande motionsyrkandet om ytterligare personal för frigivningsplanering — tre tjänster för handläggande personal och åtta biträden — som tagits upp i reservationen och närmast avser Härnösand, Mariestad och Kumla, skriver utskottet: »Även om kraven delvis får anses angelägna får utskottet vid en avvägning mot övriga anspråk avstyrka motionerna i denna del.» Förhållandet är sålunda att utskottets vitsordar behovet men av i huvudsak ekonomiska skäl avstyrker yrkandet.

Jag vill ingalunda bestrida att de eko-

Anslag till kriminalvården

nomiska aspekterna måste beaktas i detta såväl som i alla andra sammanhang, men det måste också vara en angelägenhet av hög prioritet att man vid dessa anstalter med höga fasta driftskostnader får möjlighet att göra allt för att söka minska återfallsprocenten, som tyvärr är oroväckande hög.

Fritids- och undervisningsverksamheten vid anstalterna är utomordentligt betydelsefull för klientelet's återanpassningsmöjligheter. Den ökade fritiden, delvis beroende på arbetstidsförkortningen, kräver ökade insatser i detta avseende, men innebär också ökade möjligheter att verkligen göra någonting för den intagnes trivsel och anpassning inom anstalten samt också, vilket inte är mindre viktigt, ökade möjligheter att genom samtal, studier och terapeutisk påverkan stimulera till aktivitet och självverksamhet, att bygga upp självkänslan och viljan att klara sig själv och stå på egna ben.

Om vi verkligen vill ge eftertryck åt vårdaspekten — vi talar ju ändå här om vårdanstalter — tror jag att vi måste satsa hårdare och mera medvetet på denna verksamhet. Därför föreslår vi på denna punkt en höjning utöver departementschefens förslag med 230 000 kronor.

Vi har också i reservationen berört frågan om expensposten för undervisning och sysselsättning. Enligt vår mening borde kostnaderna för utgående arbetspremier inte belasta arbetsdriftens överskottsmedel. Vi anser att detta bör ges Kungl. Maj:t till känna.

Vad slutligen gäller anslaget till expenser för biblioteken föreslår vi att 55 000 kronor skall anvisas för detta ändamål.

Här ber jag att få citera vad utskottet skriver: »Vad motionärerna anfört synes värt att beakta. Utskottet har emellertid förutsatt att frågan om kostnadsfördelningen prövas inom departementet och föreslår inte någon riksdagens åtgärd.» Tolkar man skrivningen välvilligt, kan man kanske säga att den in-

Anslag till kriminalvården

nebär ett bifall till motionerna. I varje fall kan man ju hoppas att departementschefen tolkar den på det sättet. Vi anser dock att riksdagen borde anvisa de erforderliga medel som vi här har föreslagit.

Under punkten 20, moment 3, behandlas frågan om försöksverksamhet och medinflytande vid anstalterna. Man är väl numera allmänt överens om att omedelbara, förtroendeskapande kontakter mellan anstaltsledningarna och anstaltsklientelet har en mycket stor betydelse när det gäller att skapa en god atmosfär och ett gott behandlingsresultat. Detta är ingen nyhet, men försöken att i mera praktiskt organiserade former möjliggöra ömsesidiga kontakter är någonting relativt nytt.

I reservationen till detta avsnitt föreslår vi att riksdagen med bifall till motionerna som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om försöksverksamheten med medinflytande.

I motionerna har yrkats att sådan försöksverksamhet skall startas vid så många anstalter som möjligt.

På den punkten säger utskottet helt kort: »Som motionärerna angett har samarbete med förtroenderåd för de intagna förekommit. Erfarenheter av dessa försök bör avvaktas. Något riksdagens beslut kan inte anses erforderligt.»

Jag kan inte värja mig för känslan att utskottets utlåtande avslöjar en ängslig försiktighet, som är helt omotiverad. Vad är man ängslig för? Är man rädd för att dessa försök till samråd och kontakter mellan anstaltsledning och företrädare för de intagna skall innebära några risker som man inte vill utsätta sig för? Enligt min mening innebär utskottets ställningstagande en allvarlig olägenhet.

Utskottet säger att erfarenheter av dessa försök bör avvaktas. Vad betyder nu detta? Såvitt jag förstår måste det innebära att anstaltsledningarna uppfattar situationen så, att riksdagen har sagt att några nya försök av detta slag

inte skall ske innan man har gjort ytterligare erfarenheter. Det vore att beklaga. Först när man fått tillfälle att göra försök med denna samarbetsform vid ett flertal anstalter kan man få fram erfarenhetsmaterial av betydelse och dra några slutsatser av värde.

I fråga om punkt 21, som berör frivården, skall jag inte säga så mycket. Den punkten kommer att behandlas av andra talare. Jag vill bara framhålla att antalet klienter inom frivården ökar kraftigt, och att vi därför är angelägna om att en utbyggnad av frivården skall kunna ske. Det har tillkommit många nya typer av brottslighet, som man tidigare inte haft att ta befattning med och bekämpa. Detta kommer att ytterligare belasta frivården och ställa nya stora anspråk på dem som arbetar på detta område.

Vi har därför här föreslagit att man skall skapa utrymme för att inrätta utöver vad som förordas i statsrådsprotokollet sex skyddsassistenttjänster och nio biträdestjänster. Vi tror att det genom en sådan avvägning skulle vara möjligt att tillgodose de anspråk som förts fram på ett mera rationellt utnyttjande av redan befintlig handläggande personal.

Under punkt 21, moment 5, behandlas en motion som berör frivårdshotellet i Borås. Det gäller personal och utrustning vid detta hotell.

Syftet med dessa hotell, av vilka ett par tas i bruk innevarande budgetår, är att bereda frigivna en lämplig och i viss mån skyddad bostad under en övergångstid. Hotellet blir sålunda ett övergångsalternativ till dess vederbörande kan skaffa sig annan, mera fast bostad.

Givetvis är det meningen att denna replikpunkt skall kunna erbjuda en så långt möjligt skyddad miljö. Det synes vara av stor betydelse att den frigivna vid denna första kontakt med yttre världen har möjlighet till råd, hjälp och vägledning i de personliga problem som han regelmässigt har att brottas med

Anslag till kriminalvården

under en kritisk övergångstid. Det är därför angeläget att den som skall vara föreståndare för en anläggning av detta slag har lämplig utbildning och personliga förutsättningar att ta sig an de uppgifter det här är fråga om. Vi har kommit till den slutsatsen att föreståndaren bör vara socionom eller ha en akademisk utbildning som passar för uppgiften. Det är också önskvärt att han erhåller tjänsteställning som biträdande skyddskonsulent.

Enligt planerna är det inte meningen att någon mat skall serveras på hotellet. Reservanterna anser inte heller att det kan bli fråga om någon fullständig restaurangrörelse, men i likhet med motionärerna anser vi att åtminstone ett mål mat om dagen borde kunna serveras på hotellet. Detta skulle säkerligen kunna ordnas genom relativt enkla anordningar. Maten kunde rekvireras färdiglagad från en restaurang, eller också kunde djupfryst färdiglagad mat i särskilda portionsförpackningar serveras. För att detta skall vara möjligt måste dock anordningar för snabbupptining och uppvärmning finnas.

I det fall som här är aktuellt har också uppgivits att närmaste matställe ligger långt från hotellet. Vi finner det ur många synpunkter otillfredsställande att klienterna under arbetsfria dagar eller efter arbetsdagens slut skall nödgas begiva sig till stadens centrum för att få ett mål mat. Att detta måste innebära risker och olägenheter för den frigivne ligger väl i öppen dag. Utskottet säger att de önskemål som framförts i motionen skulle innebära att anläggningen skulle förvandlas till inackorderingshem. Jag vill fästa uppmärksamheten på att vi i reservationen inte tagit upp alla yrkanden i motionen och att de åtgärder som vi föreslår på intet sätt förändrar anläggningens karaktär av hotell.

Vad vi är angelägna om att betona är att hotellet i fråga om personell ledning och utrustning bör anpassa sig till de speciella uppgifter som det har att fylla.

Herr talman! Jag ber att få sluta med detta och kommer att ställa yrkanden vid de olika punkterna.

Herr KAIJSER (m):

Herr talman! När vi behandlar det avsnitt som nu skall diskuteras är det bl. a. fråga om två olika utredningar. Den ena som är anförd i punkten 19 gäller en parlamentarisk utredning om kriminalvårdens utformning, den andra, vid punkt 23, gäller en utredning om strafflagstiftningens utformning.

Beträffande reservationen vid den förstnämnda punkten, för vilken herr Jacobsson nyss talat, vill jag med ett par ord motivera varför jag inte kunnat ansluta mig till den.

Det är ju fråga om ett yrkande om en parlamentarisk utredning om kriminalvårdens utformning. Som herr Jacobsson sade pågår två utredningar inom områden som berör kriminalvården. Den ena är, som nämnts, fångvårdens byggnadskommitté som närmast har till behandling frågan om utformningen av de nya anstalter som skall byggas för fångvården. Den andra är kommittén om anstaltsvården inom kriminalvården.

Samtidigt som jag får betyga med vilken bredd de frågor som skall utredas inom denna kommitté tas upp till behandling, vill jag framhålla att huvudsyftet, såsom utskottsmajoriteten anför, är återanpassningen till samhället. Den breda grund, den diskussion över såvitt jag förstår hela fältet med psykologer och psykiatrer, det statistiska materialet rörande klientelet, dess art, dess återfallsfrekvens, dess tidigare behandling osv. som avses ligga till grund för den nu pågående utredningens ställningstaganden gör det svårt för mig att i detta läge ansluta mig till reservationens yrkande om ytterligare en utredning.

Mot bakgrunden av att den skarpa skillnaden mellan slutenvård och frivård alltmera luckras upp, något som

Anslag till kriminalvården

har diskuterats i olika sammanhang och som försiggått på olika sätt, är det för mig ännu svårare att påyrka ännu en utredning som till stor del skulle satsas på sig med ungefär samma material som den som KAIK har till behandling nu. Därför yrkar jag på denna punkt bifall till utskottets förslag.

Beträffande ämnet för den andra utredningen, som är omnämnd i punkt 23 och som gäller frågan om allmänpreventionens betydelse, råder ju olika uppfattningar, vilket kommit till synes både inom diskussionen och inom lagstiftningen. Man kan inte säga att det finns någon fast vetenskaplig grund att bygga sin uppfattning på. Det kan leda till vissa inkonsekvenser i lagstiftningen. Ibland tar man hänsyn till den ena synpunkten, ibland till den andra, och många anser att allmänpreventionen helt saknar betydelse nu för tiden. Man kan då peka på en sådan sak som narkotikastrafflagen, som vi behandlade för ett par veckor sedan. Man kan också nämna fängelsestraffet vid rattfylleri. Det är sådana ärenden där man använder sig av allmänpreventiva åtgärder. Jag anser att vetenskapliga undersökningar inom detta område måste vara av stor betydelse. Vi tycker att man inom justitiedepartementet eller på annat sätt bör dra upp riktlinjerna för hur sådan kriminologisk forskning skall bedrivas och föranstälta om erforderliga medel till den. På det området kan man lämpligen också bedriva ett internerdiskt samarbete.

Beträffande reservationerna under punkterna 20 och 21 så vill jag erinra om att de allesammans gäller frågor som går ut på att försöka underlätta anpassningen för dem som vårdas på anstalter så att de skall klara sig bättre när de kommer ut därifrån. Reservationerna gäller också — som herr Jacobsson nämnde — problem inom anstalterna, såsom fritiden, biblioteksverksamheten och den rådgivning de intagna skall få innan de lämnar anstalten.

Punkt 21 handlar vidare om den ytterligare personal som behövs för att ta hand om dem i frivård. Denna förstärkning är något som frivårdens personal i allra högsta grad har begärt. Krav därpå framfördes bl. a. vid den konferens som ägde rum här i Stockholm för inte så länge sedan med ett stort deltagande av kriminalvårdspersonal. Det framfördes där också i hög grad behovet av ökade medel för att ge understöd åt villkorligt frigivna på det sätt som kommer till uttryck i reservation 8 vid punkt 21, där reservanterna begär ytterligare medel för detta ändamål.

Vi anser, herr talman, att vi inte kan tillstyrka motionsförslagen på alla punkter. De är givetvis alla i och för sig värdefulla. Men vi har inte kunnat följa dem på alla punkter. Vi har velat prioritera dels en personalökning inom frivården, dels en ökning av de medel som skall ställas till förfogande för understöd åt villkorligt frigivna, i enlighet med vad som framförts i reservationen 8.

Jag ber, herr talman, att vid vederbörliga punkter få återkomma med yrkande om bifall till reservationen 8 vid punkt 21 och reservationen vid punkt 23.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga ävensom handläggningen av återstående ärenden å föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 101, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m. jämte motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 34 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 47, angående inrättande av koncessionsnämnden för miljöskydd och anslag till statens naturvårdsverk för budgetåret 1969/70; samt

nr 61, angående anslag till teckning av aktier i Kalmar Verkstads AB.

Anmälades och bordlades riksdagens revisorers framställning med anledning av verkställd granskning rörande riksbankens avdelningskontor.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av motioner om sekretesskydd för röstlängd;

nr 16, i anledning av motion om utredning angående den regionala och lokala förvaltningens uppgifter och organisation; samt

nr 17, i anledning av motion om stärkande av riksdagens kontrollmakt i en ny författning;

statsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på kapitalbudgeten för budgetåret 1969/70 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner;

andra lagutskottets memorial nr 27, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandlingen av andra lagutskottets utlåtande i anledning av motioner angående inkomstprövningen beträffande änkepension i vissa fall; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av motion om översyn av inkassofirmornas verksamhet.

Interpellation ang. administrationen av den kommunala naturvårdsverksamheten

Herr AUGUSTSSON (s) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Den kommunala naturvårdsverksamheten bedrivs för närvarande på olika sätt i skilda delar av landet. I flera kommuner har man skapat särskilda organ såsom naturvårdsnämnder eller i några fall särskilda naturvårdsombud, medan i andra kommuner dessa uppgifter överlåtits på befintligt organ. I åtskilliga andra kommuner återigen har naturvårdsärenden inte anförtrotts åt visst organ utan handhas som regel av kommunalnämnd eller drätselkammare.

I propositionen 71 år 1963 uttalade departementschefen att kommunerna borde ha frihet att vid behandlingen av naturvårdsfrågorna i organisatoriskt hänseende anpassa sig till vad som är mest praktiskt för deras vidkommande samt att, om ej annat beslutas eller gäller på grund av särskild författning, det bör ankomma på kommunens styrelse att handlägga naturvårdsfrågorna. Departementschefens uttalande var säkerligen berättigat vid den tidpunkten. Men uppenbart är nu att en viss villrådighet gör sig gällande om vilka instanser som skall handhava de kommunala naturvårdsfrågorna.

I den diskussionen hävdar en del att hälsovårdsnämnderna bör tilldelas det kommunala naturvårdsarbetet och att de till sig i så fall har att knyta erforderlig expertis och samband med övriga berörda nämnder. Med den oklarhet som råder, menar man, riskeras alltid att kompetenskonflikter uppstår. Med stöd av vad som ovan anförts hemställs om kammarens tillstånd att till chefen för kommunikationsdepartementet ställa följande interpellation:

Anser statsrådet att nuvarande tillstånd på detta område är tillfredsställande, och om så icke skulle vara fallet, avser då statsrådet att på något sätt

Meddelande ang. enkla frågor

skapa de förtydligande bestämmelser som kan anses erforderliga.

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spørsmål finge framställas.

Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla frågor framställts, nämligen

den 18 mars

av herr *Skårman* (fp) till hans excellens herr statsministern: »Med hänsyn till att riksdagen redan avvisat Vindelälvens utbyggnad men regeringen fortfarande synes tveka, vill Statsministern inte medverka till att frågan underställes rådgivande folkomröstning?»; samt

den 19 mars

av herr *Berglund* (s) till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet: »Har Statsrådet uppmärksammat, att av ca 300 000 brott mot parkeringsbestämmelserna i Stockholm under ett år, ca 100 000 fall har måst avskrivas på grund av att ansvaret för felparkeringen inte kunnat fastställas med nuvarande bestämmelser om förarens men ej ägares ansvar för ett fordon's felparkering? Vilka åtgärder ämnar Statsrådet vidtaga för att komma till rätta med detta förhållande?»

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 16.58.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Onsdagen den 19 mars eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Anslag till kriminalvården (Forts.)

Fortsattes överläggningen vid punkten 19 i statsutskottets utlåtande nr 2.

Fru OLSSON, ELVY, (cp):

Herr talman! Målet för kriminalvården är rehabilitering och återanpassning till samhället, därom är vi alla ense. För att vi skall nå goda resultat i detta avseende krävs det resurser, och det krävs mer vetande, mer forskning. Men forskning är någonting som sker på längre sikt, under tiden måste arbetet med att förbättra och göra nya överväganden naturligtvis fortsätta.

Det arbete som jag anser bör göras är förarbete, det gäller överväganden om inriktningen av den framtida kriminalvården, om avvägningen mellan anstaltsvård och frivård, om anstalternas storlek, frågor om studier och utbildning under anstaltstiden, frågor om den inre organisationen på anstalten.

Vi reservanter anser att det behövs en ny utredning som ser över hela frågekomplexet för att vi skall få målet klart utstakat, att de straffade skall återanpassas i samhället, inte bara förvaras under en tid. Vi måste leva upp till det fina ordet kriminalvård som vi alltid använder i detta sammanhang. Utskottet säger att det inte är lämpligt att nu tillsätta en utredning som skall se över hela frågan. Jag skulle vilja ha besked om när utskottets talesman anser att tiden kan vara mogen för det; om det kanske blir redan nästa år.

I avvaktan på den utredning som vi reservanter hoppas på är det emellertid utomordentligt viktigt att både anstaltsvården och frivårdssektorn får tjänster och övriga resurser så att de kan fungera någorlunda bra.

I vår reservation, nr 6, påpekar vi behovet av ytterligare personal för frigivningsplaneringen. Om vi har den målsättningen — jag upprepar vad jag sade nyss — att den intagne skall återanpassas, måste det också finnas personal som hinner med att sköta frigivningsplaneringen på ett tillfredsställande sätt. Det måste vara missriktad samsamhet att ej tillmötesgå kriminalvårdsstyrelsens begäran härvidlag. Jag finner det högst angeläget att de begärda tjänsterna också kommer till stånd — angeläget ur samhällets synpunkt och högst angeläget för den enskilde internen.

Vad gäller den utredning som vi anser bör tillsättas sade jag förut att den bör ta upp studie- och undervisningsfrågor, men redan nu behövs ökade resurser för fritidsverksamheten och för undervisningen. Fritiden är nu längre även på anstalterna och den måste göras så meningsfull och stimulerande som det är möjligt, återigen helt i linje med att vi vill att internerna skall återanpassas. Detta måste — jag poängterar det än en gång — helt vara i linje med samhällets intresse för återanpassningen, och vi skall lägga helt mänskliga aspekter på det.

Vi reservanter är blygsamma och föreslår endast fem nya assistenttjänster. Vi anser det också mycket tveksamt om överskott av arbetsdriften skall gå till arbetspremier för studerande.

När det sedan gäller anslaget till bibliotek vid fångvårdsanstalterna föreslås

Anslag till kriminalvården

oförändrat 55 000 kronor. Kriminalvårdsstyrelsen vill ha en fördubbling, och detta är enligt min mening ett mycket måttligt önskemål när det rör sig om belopp av denna storleksordning.

Biblioteksverksamheten bygger på en gammal central rekommendation mellan anstalter och kommunbibliotek. Kalkylerna bygger på 20 år gamla premisser, och ersättningssumman är 10 kronor per vårdplats. Den summan måste anses helt inaktuell om man tänker på penningvårdets fall under alla dessa år. Numera får kommunerna till stor del träda emellan och stå för kostnaderna, och kommunerna påtar sig kostnader för icke kommuninvånare som det borde vara självklart att staten skulle betala. Vi kan göra en jämförelse med biblioteksverksamheten på sjukhus, där man räknar med kostnader på upp till 100 kronor per vårdplats och år. Jag påpekar då att beloppet per vårdplats på fångvårdsanstalt är 10 kronor.

I reservation nr 7 tar vi upp internernas medinflytande på anstalterna, med andra ord vad man brukar kalla förtroenderåd. Det kan helt naturligt vara svårt att skapa samarbete och förtroende mellan ledning och interner. Jag har full förståelse för det. Men för både ledningen och internerna måste det vara mycket angeläget att kanaler för det samarbetet skapas. Där förtroenderåd inrättats har det också visat sig att erfarenheterna varit goda. Vi eftersträvar ju demokrati på arbetsplatserna och i skolan. Vi måste också, anser jag, eftersträva demokrati på våra fångvårdsanstalter. Att skapa medinflytande för internerna genom förtroenderåd är ett steg mot ökad demokrati. Internerna måste känna att de kan få vara med och ha i varje fall litet att säga till om eller åtminstone få resonera. Jag påpekar än en gång att där detta praktiserats har det också utfallit till belåtenhet från ledningens sida.

Vi har i dag ett mycket stort antal personer i frivård — omkring 20 000.

På anstalterna har vi ungefär 5 000 intagna. Men det är endast 15 procent av anslagen som går till frivård. Frivården har med den lilla satsning som vi gör i dag små möjligheter att ge resultat — ytterst små möjligheter. Avvägningen mellan anstaltsvård och frivård och arbetet med att finna formen för en resursfördelning bör, som jag sade förut, ankomma på en utredning. Jag skall inte beröra detta mera i dag utan vill bara yrka bifall till reservationen vid punkten 19, där vi för att klara de akuta problemen för dagen förordar ytterligare några tjänster utöver dem som majoriteten föreslagit, nämligen sex skyddsassistenttjänster och nio biträdestjänster.

I reservation nr 9 framför vi en del synpunkter på frivårdshotellet i Borås. Vi finner det angeläget att den frigivne kommer ut i samhället på ett naturligt sätt och inte till kategoriinrättningar. Under en övergångstid måste vi ändå i vissa fall acceptera t. ex. hotell för frigivna eftersom svårigheterna att ordna bostad är mycket stora.

När nu ett frivårdshotell planeras och byggs, anser vi reserverat att ambitionen skall vara att göra detta hotell så likt ett vanligt hotell som möjligt. Den tanken är god. Vi ställer oss dock något undrande till om man kan klara detta så enkelt som genom enbart ett hotell. Behövs det inte någon personal med utbildning på den sociala sidan, t. ex. en socionom? Vi tror att det kan vara bra för den frigivne att få diskutera sina problem med någon annan än kamraterna. Vi tror att den frigivne skulle finna en trygghetskänsla i detta.

Som det har sagts här tidigare skulle det vara en fördel om man kunde ordna servering av mat på det aktuella hotellet i Borås, så att inte den som bor där skall ha flera kilometer till närmaste matställe. Detta är både obekvämt och orimligt i den frigivnes situation. Vi är övertygade om att frivårdshotellet, även om det bara skall vara en bostad under

en övergångstid, måste fungera som den fasta punkten, som ett hem, där den boende inte bara har möjlighet att få mat utan också har någon att tala med och få hjälp av för att lösa sina problem.

Herr talman! Jag återkommer med bifallsyrkande till reservationerna.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Tillsammans med några länskamrater har jag motionerat om en uppdelning av Kalmar skyddskonsulentdistrikt i ett Kalmar- och ett Västerviksdistrikt och föreslagit att Västerviksdistriktet måtte tilldelas en skyddskonsulenttjänst och en biträdestjänst.

Såvitt vi motionärer förstår är vårt förslag mycket väl underbyggt. Kriminalvårdsstyrelsen har nämligen tre år i följd framställt yrkande om delning av Kalmar skyddskonsulentdistrikt. Detta har skett på initiativ av övervakningsnämnden i Västervik, som ansvarar för samtliga övervakningsfall i norra Kalmar län inklusive städerna Västervik och Vimmerby. Detta område omfattar ungefär en tredjedel av distriktets cirka 500 klienter, vilket väl motiverar inrättandet av ett nytt distrikt.

Den nuvarande ordningen i vårt län är otillfredsställande. Den innebär nämligen att en i Kalmar placerad skyddsassistent varje vecka måste ha mottagning i Västervik, varannan vecka sammanträde med övervakningsnämnden där och dessutom i katastroffall företa resor till klienter i Västerviksområdet.

Det är ganska naturligt att kriminalvårdsstyrelsen vill ha en ändring till stånd. Arbetsbelastningen i Kalmardistriktet har blivit så betungande och arbetsförhållandena så pressande att styrelsen ansett det angeläget med en uppdelning av distriktet. Vi motionärer har funnit det anmärkningsvärt att Kungl. Maj:t ej tillmötesgått kriminalvårdsstyrelsens önskemål härvidlag. Nu konstaterar vi med besvikelse att ej heller statsutskottet velat göra detta.

Utskottet anser sig ha funnit skäl tala

Anslag till kriminalvården
för en översyn men menar att skäl av liknande art talar även för en översyn av distriktsindelningen på andra håll. Utskottet säger sig ha erfarenhet att dessa frågor kommer att övervägas inom justitiedepartementet, varför någon riksdagens åtgärd i enlighet med motionerna inte skulle vara erforderlig.

Herr talman! Alla torde vi vara överens om att den politik som vi nu för och som innebär en ökning av frivårdens del av vår kriminalvård är riktig. Men då måste vi också vara beredda att tillgodose de ökade kraven på frivårdens organisation. En väl utbyggd frivård med relativt små distrikt, där klientövervakningen kan underlättas och bli så effektiv som möjligt, torde för övrigt vara att rekommendera både ur vårdsynpunkt och ur ekonomisk synpunkt.

Jag vet inte om en översyn av distriktsindelningen i hela landet behövs. För Kalmar läns del är behovet av en uppdelning av nuvarande distrikt fullt styrkt, varför någon sådan översyn ej är erforderlig. Beslut om en uppdelning av Kalmardistriktet borde utan vidare utredning ha kunnat fattas redan vid denna riksdag. Som ärendet nu ligger till kan jag endast uttala den förhoppningen att justitiedepartementet påskyndar sin utlovade översyn av distriktsindelningen. Uppenbara brister i fråga om den så viktiga frivården måste täckas snarast möjligt.

Herr talman! Då reservation nr 8, även om den ej tillgodoser Kalmarlänsmotionärernas önskemål, dock innebär yrkande om en välbehövlig förstärkning av frivårdens samlade personella resurser, kommer jag att yrka bifall till denna.

Häri instämde herr *Svanström* (cp).

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC,
(cp):

Herr talman! Eftersom jag tillhör den avdelning av statsutskottet som står för

Anslag till kriminalvården

det här utlåtandet och inte anser mig kunna biträda reservationen vid punkten 19 och reservationen 7 vid punkten 20, vill jag avge en kort röstförklaring.

Reservationen vid punkten 19, där en ny parlamentarisk utredning påyrkas om kriminalvårdens utformning, synes mig svagt underbyggd. Detta beror delvis på att två kommittéer med parlamentarisk förankring redan sysslar med den problematik som reservationen tar upp.

Reservationen 7 vid punkten 20 handlar om försöksverksamhet med medinflytande. Jag vill peka på att sådan försöksverksamhet — liksom fast etablerad sådan verksamhet som vårdform — redan finns på våra anstalter. Främjandet av återanpassning utgör redan nu ett omfattande inslag i svensk kriminalvård.

Vi skall väl inte diskutera KRUM i dag, eftersom vi får tillfälle till det om någon vecka, men jag kan inte underlåta att göra den reflexionen att herr Nestius med sällskap snarare gjort skada än nytta för de interner man kommit i kontakt med. Jag fruktar att ett riksdagens uttalande enligt reservationen 7 på samma sätt skulle försvåra den naturliga anpassning till det fria samhället som vi alla vill främja. Jag finner inte utskottsmajoritetens linje i den här frågan vara någon form av »odemokrati».

Jag har, herr talman, ansett det hederligt att tala om att jag vid voteringen inte kan stödja de nämnda reservationerna.

Herr LINDBLAD (fp):

Herr talman! Det är svårt att se fängelseystemet annat än som en paradox. Ett veckoblad, känt också i vår omnejd, skrev med anledning av en rymning: »Vill man anpassa en person till friheten genom att under något år beröva honom densamma, förstår envar att det

inte kan gå väl om vederbörande tar sig ut i frihet utan att tillräckligt länge ha varit avspärrad därifrån.»

Det är lätt att säga att vi vet så litet på detta område och att vi behöver mera forskning. Det är då också lätt att säga att det förhållandet utgör ett skäl att inte göra så mycket. Det kanske kan bli en felinvestering. Med den tanken i bakhuvudet ligger det nära till hands att ge kriminalvården en lägre prioritering.

Det finns emellertid sektorer där detta resonemang inte kan tillämpas. Alldeles uppenbart är frivården en sådan sektor, ty oavsett vilken roll vi vill ge anstaltsvården måste frivården finnas. Frivården har i dag betydligt flera människor om hand än vad anstalterna har. Hur många anstalter vi än har kommer de människor, som lämnar anstalterna, att behöva frivård för sin rehabilitering. Det går inte att säga: därför att vi vet så litet kan vi hålla tillbaka också frivårdssidan.

I dag står frivården mer eller mindre som en restpost. Det är ett stort antal människor som behöver denna frivård, men anslagen är små. Vi vet att var och en som arbetar där har alltför många fall att ta hand om. De kan inte utföra ett vettigt arbete. De senaste årens kriminalvårdsdebatt har väl också till stor del bestått av redogörelser för under vilka förhållanden denna sida av vården arbetar.

Också vad gäller förhållandena inom anstalternas väggar finns det åtskilligt som kan påtalas, oavsett vilken roll vi vill ge anstalterna som sådana. Även debattörer som tvivlar på att anstaltsbehandling i längden över huvud taget har någon uppbyggande effekt säger att de anstalter, som vi i dag har, inte fått en rejäl chans att återanpassa människor.

Låt mig ge några enkla exempel. Den största interneringsanstalten i landet har anslag för fritidssysselsättning, studier och dylikt som motsvarar ungefär 7 öre per dygn och intagen. Med det

Anslag till kriminalvården

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Den senaste talarens inlägg föranleder mig att göra några inledande reflexioner.

Den kriminalvårdsdebatt som förs och länge förts i detta land har fått vissa egenartade yttringar. Jag har intrycket att man tror att de människor som måste bli omhändertagna är på något sätt utstötta av samhället; att det är människor som vi helt enkelt i något slags elakhet söker avskärma från samhället. Verkligheten är att det i många fall gäller människor som inte vill underordna sig samhällets regler och som vägrar att följa de handlingsmönster som vi anser vara de riktiga i ett rätts-samhälle. Hela skalan av människor finns på våra anstalter: från sådana som man tvingas internera på obestämd tid till dem som kan omhänderhas på våra öppna anstalter.

När man talar om kriminalvården får man inte glömma att den ram är vid inom vilken människor omhänder-tas när de har brutit mot samhällets lagar och blir straffade. De tas in på anstalter efter det att domstolarna dömt dem enligt bestämmelserna i en brottsbalk som riksdagen antagit. En del vill göra gällande att det är orätt att döma människor, men vad skall samhället göra? Varför blir en del insatta på fångvårdsanstalter? Jo, för att samhället måste skydda medborgarna från sådana människor som är till skada för samhället. Det finns en rad olika brott — några mycket allvarliga — och om de människor som begått dessa brott fick löpa i frihet skulle det upphävas ett ramskri för att samhället inte sköter sina uppgifter.

Med dessa inledande ord vill jag gå över till de reservationer som vid de nu aktuella punkterna fogats till utskottets utlåtande. Det finns flera reservationer och i en av dem framförs önskemål om att det skulle tillsättas en utredning om kriminalvårdens utformning. Utskottet har noterat att de motioner som reservationen bygger på har upp-

beloppet skall man ge internerna den undervisning de vill ha och sysselsätta dem med all den verksamhet de vill bedriva under den tid då de inte arbetar. Det säger sig självt att med de små belopp och med de små personalresurser som står till förfogande så kan inte anstaltsledningarna göra särskilt mycket.

Det har sagts att kriminalvården under senare tid börjat satsa mer och mer på undervisning. Det finns exempel på rätt avancerade försök i det avseendet, närmast av akademikerklass. Men hur mycket görs för att hjälpa de många interner som under barndomen av olika anledningar försummade sin skolundervisning? För att hjälpa dem som inte skickar brev till sina vänner och bekanta därför att de inte vill inför censuren visa att de inte kan stava? För att hjälpa dem som inte kan de elementära saker som de skulle ha lärt sig under den tid då skolgången försumrades? Det går inte att med en anslagstilldelning av 7 öre per intern och dag göra så mycket för dessa människor.

Det finns en anstalt i landet där det sägs att fritidsverksamheten har fungerat och som har tagits fram som en mönsteranläggning. Det är en liten anstalt med drygt 50-talet interner. Alla torde vara överens om att därest det hade gällt en av våra stora anstalter hade detta inte varit möjligt. Där har man också några 10-tal ören per intern och dygn att röra sig med. Anstaltsledningen, de intagna själva, enskilda och organisationer har tagit på sig uppgiften därför att samhället inte givit ekonomiska resurser till material och annat, inte givit möjlighet till heltids- eller deltidsanställda funktionärer. Man har i stället låtit Röda korset, idrottsorganisationer och andra i staden sköta arbetet.

Herr talman! Det låter kanske hårt, men på de anstalter där fritidsverksamheten fungerat har den gjort det inte tack vare statsmakterna utan trots den politik som förts på området.

Anslag till kriminalvården

satt som mål att få till stånd en ökad satsning på frivården. Kravet på utredning motiveras i huvudsak med att detta mål kan nås endast genom rent politiska åtgärder och att forum för dessa skulle skapas genom utredningen.

Skrivningen i motionerna ger intryck av att det skulle föreligga något slags principiell motsättning i fråga om satsningen på rehabilitering. Detta mål är för länge sedan fastlagt. Påföljdssystemet som sådant angrips inte i motionerna, och man för inte heller fram förslag om ändrade verkställighetsregler. Meningsskiljaktigheterna skulle sålunda gälla omfattningen av de resurser som samhället ställer till förfogande för att följa verkställighetsreglerna. Det är givet att uppfattningarna kan bryta sig i dessa frågor. Ett exempel har vi just i det föreliggande utlåtandet, där reservationsvis föreslås en medelsanvisning med 775 000 kronor utöver majoritetens 35,5 miljoner. Avgörandet därom kan vi träffa politiskt då kammaren behandlar den punkten.

Det konkreta, redovisade förslaget tyder om något på att det inte finns principiella motsättningar om rehabiliteringsmålet, bara skilda — och inte alltför skilda — ekonomiska överväganden. Det kan inte tjäna ett ärligt uppsåt att försöka konstruera vare sig politiska motsättningar eller motsättningar mellan frivård och sluten vård. I många fall rör det sig ofta om samma människor, som skall följas med skilda typer av vård och stöd.

Mot den bakgrunden och då utredningen, såvitt framgår av motionerna, i huvudsak inte skulle utreda någonting utan bara bli en ny typ av rundabordskonferens, har utskottet avstyrkt förslaget. Det kan knappast vara lämpligt att tillsätta ett slags paraplyutredning över de två parlamentariska utredningar som redan är i arbete.

Jag är helt medveten om att det i och för sig kan finnas frågor som skulle behöva utredas inom det område som vi kallar frivård, efter anslagsuppdelning-

en i statsverkspropositionen. Den föreslagna konstruktionen tjänar dock inte sådana reella syften. Jag vill också erinra om att kriminalvårdsstyrelsen genom omorganisationen får bättre utrednings- och planeringsresurser.

När vi talat om att det redan sitter två utredningar, framhöll herr Jacobsson i sitt inlägg att fångvårdsbyggnadskommittén knappast kan kallas för en utredning. Herr Jacobsson och jag tillhör denna kommitté, och han bör veta lika väl som jag att fångvårdsbyggnadskommittén är såväl en utredande som en verkställande kommitté. Hela förnyelsen av våra anstalter har tillkommit efter utredning och planering inom fångvårdsbyggnadskommittén. När vi frångick det gamla systemet med cellfängelser och övergick till de nya anstalterna, som är så att säga industrier kring vilka man har förläggingsbyggnader — något nytt inte bara i vårt land utan något nytt inom hela kriminalvården — skedde det efter utredning och på förslag av fångvårdsbyggnadskommittén. Förra året tillfördes fångvårdsbyggnadskommittén en del vetenskaplig expertis för att på olika områden kunna framlägga förslag, syftande till att förbättra och i vissa fall omvandla hela den fångvård vi har.

I en annan reservation talas om fångvårdsanstalterna. Det är en reservation från centern och folkpartiet, och den gäller i huvudsak en ytterligare medelsanvisning på 635 000 kronor — 350 000 för frigivningsplanering, 230 000 för fritidsverksamhet och 55 000 kronor för att kompensera kommunerna för vissa bibliotekskostnader. Majoritetens tillstyrkan av propositionens medelsberäkning i de två första delarna, sedd som prioriteringsfråga, har utförligt motiverats i yttrandet. Bibliotekskostnaderna har fått en skrivning som i sak väl motsvarar reservationens mål. Det vill jag särskilt stryka under för att fru Olsson skall vara medveten om att vi icke på något sätt varit ovilliga, men att vår skrivning gör det möjligt för Kungl.

Maj: att, om så anses nödvändigt, där göra en annan avvägning.

Konkret ligger skillnaderna när det gäller frigivningsplaneringen på assistenttjänster i Härnösand, Kumla och Mariestad och åtta biträdestjänster. För fritidsverksamheten gäller det fem assistenttjänster. I kriminalvårdsstyrelsens prioritering har tjänsterna endast delvis satts i angelägenhetsgrupp 2. Differenserna rör sålunda en prioritering i detalj, vars alla aspekter riksdagen knappast kan ta ställning till. Det är dock uppenbart att det inte räcker att bara konstatera uppgifternas obestridda vikt.

Vad det gäller medinflytandet har till utskottsutlåtandet fogats en folktopreservation där man talar om medinflytande vid anstalterna. Majoriteten har velat avvakta erfarenheterna från bl.a. Hall. Reservanterna vill ha ett uttalande om försök med förtroenderåd eller dylikt vid så många anstalter som möjligt. Enligt utskottets mening erfordras inte något sådant uttalande. Det gäller ju inte att ändra på några gällande regler. Vad som kan vara lämpligt på en anstalt och i en situation är inte överallt lika lämpligt. Formerna för kontakterna måste få växa fram efter de skilda förhållandena. Det är också möjligt att anstaltsbehandlingsutredningen kan få anledning att se på närliggande frågor.

Även reservationen när det gäller frivården tarvar en kommentar. Jag har redan i samband med förslaget om en parlamentarisk utredning berört frivårdsanslaget och tillåtit mig konstatera att därvidlag egentligen inte finns några principella motsättningar. Departementschefen, utskottsmajoriteten och reservanterna anser alla att utbyggnaden av frivården bör fortsätta. Det har också sagts att yrkandena på frivårdssidan är vad som konkret skiljer i prioritering.

Det är i och för sig intressant att konstatera hur föga underbyggt motionsförslaget är. Av de tjänster, för vilka medel yrkades i motionerna, åter-

Anslag till kriminalvården
finnes inte en enda i reservationen. Jag medger gärna att det kan vara svårt att tolka de komprimerade propositionerna. Men det är inte detta som saken gäller. Jag vill bara visa att det ursprungliga syftet tydligen är att markera en större satsning i pengar än regeringen föreslår när det gäller frivårdsanslaget. Vad pengarna skall gå till får bestämmas i efterhand, sedan utskottsbehandlingen gett vid handen att vad man motionerade om i vissa fall har mer än tillgodosetts och i vissa fall varit rentav obehövligt. Såvitt jag förstår visar detta på ytterligare en linje att försöka skapa en politisk motsättning även när den inte finns. Som skäl för att bifalla majoritetsförslaget i fråga om tjänster kunde därför även åberopas att det i januari har godtagits av motionärerna.

Därutöver rör reservationen också medel för understöd åt villkorligt frigivna m. fl. Argumentationen går i stort ut från en indexberäkning. Även med en sådan utgångspunkt får förslaget i propositionen anses godtagbart. Det intressanta får dock anses vara i vilken mån man skall behöva anlita ett supplementärt anslag för frivården, dvs. i vilka fall det stöd, som samhället ger i andra sociala sammanhang, inte kan nås eller inte är tillräckligt för de särskilda behoven. Det får inte bli vatten-täta skott mellan stödformerna.

Reservation nr 9 innebär att reservanterna vill avbryta försöksverksamheten med frivårdshotell och utan att avvakta försöken talar för inackorderingshemmet som övergångsform.

Jag vill inte bestrida inackorderingshemmets fördelar i många fall. Uppenbarligen skall den frigivne dock slutligen ut i en vanlig arbetsmiljö, enligt målsättningen. Det mesta av vad som begäres ligger redan på skyddskonsumtorganisationen och övervakarna. Det förefaller som en dålig prioritering att det 20-tal personer som kan erbjudas rum på det under byggnad varande frivårdshotellet i Borås dessutom skall ta upp en assistenttjänst, som i vanliga

Anslag till kriminalvården

fall har ett mycket större antal personer att ta kontakt med.

De rent tekniska detaljerna om matlagningsmöjligheter och annat bör överlämnas till kriminalvårdsstyrelsen. Just i det aktuella fallet — alltså Borås — kan avstånden kanske tala för att någon form av självhushållsmöjlighet skapas. Vi skall också komma ihåg att detta är det första hotell av denna art som man bygger. Det är en försöksverksamhet. Man bör avvakta att försöket göres, innan man vidtar ändringar.

Slutligen har moderata samlingspartiet en reservation angående kriminologisk forskning. Förslaget om en forskning rörande allmänpreventionen har överlämnats till statsutskottet, på grund av att det upptar ett anslag till kriminologisk forskning. Allmänprevention — vad är det? Därom tvistar de lärde. En del anser ett, en del något annat. Att sätta i gång en forskning rörande något som forskarna blivit oense om är inte så enkelt.

Jag var nyss i samband med den föreslagna parlamentariska utredningen inne på att diskussionen egentligen rör tre skilda ting — påföljdssystemet, verkställighetsföreskrifterna och kriminalvårdens resurstilldelning. Då en påföljd stadgas för ett handlingssätt, har denna bl. a. bestämts av en uppfattning om vad påföljden rent praktiskt innebär och att detta skulle ha en avskräckande effekt även på andra.

Utskottet kan dela motionärernas uppfattning att vi inte vet så mycket om det sista ledet. Preventionen kanske ibland ligger lika mycket i publiciteten och ett väntat fördömande från omgivningen. Utskottet har emellertid sagt sig att detta är en uppgift av sådan vidd att man knappast når lösningen ens på nordisk bas, om man hoppas på en vetenskaplig lösning. Utskottet har därför utan att ta ställning mot motionärernas tankar nöjt sig med att hoppas på att den plan för den kriminologiska forskningen som det arbetas på inom justitiedepartementet i varje fall skall

ge underlag till en för politikerna klargörande begreppsanalys på detta område av tro och vetande. Mot den bakgrunden har majoriteten inte velat föreslå någon riksdagens åtgärd.

Beträffande den motion som herr Schött har berört är endast att säga att det klart framgår av utskottets skrivning vad vi anser om den. Det är nämligen inte bara i Kalmar län som man önskar vissa gränsrevisioner. Liknande önskemål finns på olika håll i landet, och såvitt utskottsmajoriteten vet har departementet ögonen öppna för detta. Vi får kanske så småningom se resultat, men för dagen är det icke lämpligt att vidta den ändring som de värderade ledamöterna från Kalmar län har hemställt om.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! Jag kanske får börja med ett par ord till herr Nils-Eric Gustafsson. Han har här deklarerat att han anser det hederligt att säga att han inte kan stödja vissa reservationer. Jag hoppas att han inte anser det ohederligt att jag har en annan mening.

Att det förekommer arbete med återanpassning och resocialisering är alldeles riktigt, men här är det egentligen fråga om andra saker. När vi talar om försöksverksamhet och medinflytande vid anstalterna vågar jag göra gällande att det är en samarbetsform som ännu inte har fått någon större omfattning. Utskottet vill avvakta erfarenheterna av vad som redan har förekommit innan man går vidare med detta arbete. Vi anser att man utan större olägenheter kan fortsätta på den inslagna vägen.

Herr Birger Andersson är inte särskilt intresserad av en utredning om kriminalvården och dess förhållanden för närvarande, och det kan jag möjligen förstå. Han säger att det skulle bli en ny typ av rundabordskonferens, ett slags paraplyutredning vad det nu kan

vara för någonting. Det är tydligen en ny utväxt inom de parlamentariska utredningarnas område som man därmed vill lansera. Han hänvisar till fångvårdens byggnadskommitté, och jag känner mycket väl till att den existerar och arbetar eftersom vi samarbetar just inom den kommittén. Men nog är det väl på det sättet med fångvårdens byggnadskommitté att den i stor utsträckning har verkställt de intentioner som kriminalvårdsstyrelsen och vissa experter förordat. Någon utredning i egentlig mening och någon djuplodning eller prövning av problemens olika aspekter kan man väl ändå inte påstå förekommer inom fångvårdens byggnadskommitté. Den arbetar helt enkelt inte så.

Beträffande våra yrkanden om anslag till frivården och personalförstärkning ar inom anstaltsvården säger herr Birger Andersson att det inte är så viktigt vad pengarna går till utan huvudsaken är att man får ställa yrkanden och reservera sig. I reservationerna har vi ändå preciserade yrkanden om vad pengarna skall gå till, vilka områden vi anser skall förstärkas och på vilka avsnitt i personaluppsättningen vi anser att förstärkning bör ske.

Herr Birger Andersson anför vidare att man vill byta ut frivårdshotellet mot ett inackorderingshem. Det är herr Birger Andersson själv medveten om är en stor överdrift, ty något sådant har vi aldrig påstått. Vi tror att det bör vara en klar gräns mellan dessa båda slag av anläggningar. Ett frivårdshotell är ett hotell med ett sådants funktioner i huvudsak, och ett inackorderingshem är något vida därutöver, som inte kan rymmas inom detta begrepp. Är det däremot bara fråga om att skaffa rum över natten för frigivna, kan man ifrågasätta om ett hotellbygge är särskilt angeläget. Det är angeläget endast under den förutsättningen att man har ont om hotellrum i t. ex. Borås. Är så inte fallet finns det, såvitt jag förstår av den definition som herr Birger Andersson ger begreppet hotell, ingen anledning att bygga ett

Anslag till kriminalvården hotell speciellt för detta ändamål. Jag har uppfattat det så att dessa lokaler skall vara en replipunkt för de frigivna, dit de kan vända sig när de kommer ut från anstalten och där de möter människor som kan ta hand om deras problem och hjälpa dem i den svåra situation som de då i regel befinner sig i.

Sedan var herr Birger Andersson också inne på frågan om försöksverksamhet med medinflytande. Där bekräftar han bara ytterligare vad utskottet sagt i sitt utlåtande, att man vill avvakta erfarenheterna av vad som har förekommit på detta område. Här måste jag få citera något ur en artikel i Dagens Nyheter av den 10 februari under rubriken »Fångar på Hall får möta chefer i förtroenderåd». Där sägs det: »Det är en sammankomst som visar att något mycket hoppfullt håller på att ske bland de 350 återfallsfångarna på Hall. Här satsar en grupp pionjärer på något som kan utvecklas till ett slags företagsdemokrati i denna egendomliga, grymt slutna värld med ett minimum av mänskliga rättigheter. Dessa 'av ingen älskade' börjar förstå vikten av sammanhållning.

Det är ett debattmöte på hög nivå. Som ordförande sitter Halls chef, kriminalvårdsinspektör Paul Samuelsson, vid sin sida har han överläkaren Karl-Erik Törnqvist; råjongspsykologen Joachim Volckerts är där samt representanter för vaktpersonalen, 'de blå', och där är alltså de tolv utsedda av 'de grå'.

Man är samlad i två och en halv timme. Replikerna är direkta och ibland fräna, man avkräver klart besked i en rad frågor, man diskuterar öppet och ett leende kan glimta i beskheterna, skäl ges och tas. Mötesdisciplinen är påtaglig, och frågorna vidgas någon gång och ger slutsatser som är viktiga inom hela fångvården.»

Jag vill göra ännu ett citat, ur Dagens Nyheter av den 12/3, alltså förra onsdagen, där det står under rubriken »LO granskar demokratin i fängelserna»: »LO-chefen Arne Geijer lovade på tisdag

Anslag till kriminalvården

gen att undersöka LO:s möjligheter att bidra till ökad företagsdemokrati i fängelserna. Det var kriminalvårdsstyrelsen som tagit kontakt med LO för att ventilera fackföreningarnas möjligheter att medverka i ett förbättrat samarbete mellan anstaltsledningarna och de in-tagna.»

Statsutskottets majoritet säger att man vill avvakta erfarenheterna av vad som förekommit på anstalterna, innan man överväger att gå vidare på denna väg. Jag anser, herr talman, att ytterligare kommentarer på den punkten är överflödiga.

Herr SCHÖTT (m) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Birger Andersson skulle jag vilja säga att det är att märka att kriminalvårdsstyrelsens förslag till uppdelning av skyddskonsulentdistrikt avser endast Kalmar län, varför denna fråga måste vara den mest angelägna. Vidare bör observeras att yrkandet från kriminalvårdsstyrelsen nu återkommer för tredje gången. Att då ej acceptera förslaget utan låta denna angelägna uppdelning få vänta och sammankoppla den med en översyn, avseende hela landet, förefaller ej särskilt lyckligt. Man kan rent av beteckna det som inhumant att fördröja en effektivisering av hjälpen åt de medborgare som det här gäller.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! Herr Per Jacobsson log sitt vanliga vänliga leende. Jag tackar för det. Det gick ju väl ihop med det han citerade i slutet av sitt anförande. Jag vill till herr Jacobsson bara säga — han tycktes vara osäker på den punkten — att jag anser det precis lika hederligt av herr Jacobsson att kunna tycka annorlunda än jag som att jag inte anser mig kunna stödja reservationen vid punkten 19 och reservationen 7 vid punkten 20.

Herr LINDBLAD (fp):

Herr talman! Jag fick det intrycket av herr Birger Anderssons anförande att han menar att det i kriminalvårdsdebatten förekommit talare som ansåg att man skulle rasera kriminalvårdsväsendet för någons eller någon grupps vackra ögons skull. Det är möjligt att man om man medvetet söker kan hitta något sådant uttalande. Men de allra flesta inläggen har väl gått ut på att finna ett system som kan minska skadorna i samhället, reducera återfallsfrekvensen. Med samhällsskydd menar man väl sällan att vi skyddar en människa genom att för tid och evighet ha vederbörande inlåst. Vi skyddar samhället bäst om vi kan hitta former som gör att antalet brott i framtiden blir så litet som möjligt.

När debatten till stor del har rört sig om dels frivården, som man tycker är underdimensionerad i förhållande till den slutna vården, dels fritidssysselsättningar och utbildningsanordningar inom anstalterna, som man tycker är underdimensionerade i förhållande till annan verksamhet inom anstalterna, har argumenteringen och motiveringen i de flesta fall varit att man tror att en sådan uppläggning skulle öka möjligheterna till rehabilitering.

Man säger ibland i den näringspolitiska debatten, börskommentarer m. m. att näringslivet lätt drabbas av någon-ting som man kallar betongsjuka. Det är så lätt att peka på byggnader och investeringar. Det blir något rejält att ta på. Jag tror att politiker också väldigt gärna pekar på byggnader och liknande, men vilka anslag finns det för t. ex. fritidsverksamhet för de människor som vistas i dessa byggnader? Den där »sjuöringen» märks inte vid sidan av de 1 000—1 200 gånger större dygnsbelopp som inkluderar mer eller mindre fasta kostnader.

Det är som sagt utomordentligt lätt att drabbas av betongsjukan. Men det finns dock, herr talman, en del som tyder på att kriminalvårdsstyrelsen

själv förbereder en aktion för att försöka ändra relationerna till förmån för en större satsning på frivården.

Fru OLSSON, ELVY, (cp):

Herr talman! Utskottets talesman, herr Birger Andersson, sade att de som vistas på anstalter är människor som inte har kunnat underkasta sig samhällets regler. Det är alldeles riktigt. Anledningen härtill vet vi så litet om, och därför skall vi heller inte döma dem för hårt.

Men det är också alldeles riktigt att samhället måste skydda sig mot en del farliga individer. Därom råder väl heller inte några delade meningar. Vad det kan råda delade meningar om är kanske hur många som bör vistas på anstalt och hur många som både för sin egen och för samhällets skull hellre bör placeras i frivård.

Jag upprepar än en gång vad jag sade förut, nämligen att det för samhället och för den enskilde är angeläget att det blir en återanpassning. Därför är det inte något motsatsförhållande för närvarande mellan anstaltsvård och frivård. Vi reserverar har inte på något sätt antytt något motsatsförhållande, utan det är utskottet som talar om ett sådant. Reservanterna anser att det i dag behövs förstärkningar både för anstalterna och för frivården. Det är dock ett faktum att särskilt frivården med det stora antal personer som där måste tas om hand i dag har utomordentligt små resurser. Jag upprepar vad jag sade tidigare att frivården har så små möjligheter att nu åstadkomma goda resultat.

När det sedan gäller anslaget på 55 000 kronor till biblioteken noterar jag med tacksamhet att man skall tolka utskottets skrivning så att det är en beställning till departementet. Jag är glad över det, även om jag tycker att det är mera reellt att som reservanterna har gjort begära pengarna direkt.

Förtroenderåden skall jag inte säga

Anslag till kriminalvården

mera om. Det citat som herr Jacobsson här läste säger allt om förtroenderåden, det säger allt om hur nödvändiga de är för att det skall bli förtroendefulla kontakter mellan anstaltsledning och interner.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Låt mig bara göra några repliker.

Jag sade tidigare att principiella skiljaktigheter strängt taget inte föreligger. Jag framhöll vidare att det inte finns något förbud mot förtroenderåd vid anstalterna. Man prövar sig fram, och den prövningen bör fortsätta. Det passar på vissa anstalter men inte på andra.

Herr Lindblad talade om betongsjuka, vad han nu menade med det. Tänker han möjligen på att för en del år sedan motionerade den riksdagsgrupp han nu tillhör om att man skulle bygga rymningssäkra fängelser med höga murar? Vem som då led av betongsjuka vet inte jag. I varje fall blev det en opinion att myndigheterna skulle göra vad man kunde för att förhindra rymningar. Murarna höjdes, fängelserna gjordes så säkra som det är möjligt — helt rymningssäkra fängelser kan man ju inte bygga. I varje fall har antalet rymningar minskat.

Inom fångvården förekommer, som jag förut sade, en viss gradering då det gäller internernas placering. Till att börja med har man de straffade i en säker anstalt. Undan för undan söker man föra ut dem tills de slutligen kommer på en öppen anstalt. Det beror på deras eget uppträdande. Kriminalvårdsstyrelsen är mycket angelägen att göra det så humant för internerna som det över huvud taget är möjligt. Det är dock inte alltid så lätt att samarbeta med en del av internerna. Det är nämligen ibland ett mycket svårt klientel som fångvårdsmyndigheterna har att arbeta med. Det är ingen hjärtlöshet eller något utslag av s. k. betongsjuka att man i en del fall

Anslag till kriminalvården

måste isolera människor som är farliga för den allmänna säkerheten.

Det föreligger här som sagt inga principiella skiljaktigheter, utan det är mest skiljaktiga uppfattningar i fråga om pengar. Vi är alla lika angelägna om att skapa anstalter som är sådana att de internerade kan gå ut därifrån som laglydiga och skötsamma medborgare.

Till herr Schött vill jag bara säga — och jag upprepar vad jag tidigare sagt — att vi har sett saken på ett visst sätt, medan herr Schött ser den på ett annat sätt. Vi har förklarat hur vi för närvarande anser att man skall ordna det i distrikten. Det är helt naturligt och fullkomligt riktigt att de som bor i Kalmar län slåss för sitt län. Jag slåss ibland för Skaraborgs län, och jag är då ofta ensam. Nu är kalmariterna ensamma. Det är så här i livet.

Herr SCHÖTT (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte bara vi från Kalmar län, utan det är främst kriminalvårdsstyrelsen som tre år i följd har ställt detta krav. Det är den sakkunniga styrelsen, och det är förvånansvärt att Kungl. Maj:t och statsutskottet inte följer den.

Herr KAIJSER (m):

Herr talman! Jag vill än en gång ta upp frågan om varför vi inte vill vara med om att tillsätta en utredning om hur kriminalvården skall organiseras.

Vi har sagt att det nu pågår två utredningar i hithörande frågor, och jag har särskilt understrukit att kommittén rörande anstaltsvård inom kriminalvården — KAIK — har lagt upp sitt arbete på sådant sätt att huvudparten av de frågeställningar man i reservationen önskar få undersökta verkligen också blir det inom denna kommitté. Det sägs att undersökningen bara gäller anstaltsvård, men det är också en tvärsnittsundersökning av det klientel som omhändertagits i slutna vård. Man undersöker

klientelet med avseende på bakgrund, brottets art, skolutbildning, tidigare kriminell belastning, det sätt på vilket de intagna tidigare behandlats osv., och detta material bearbetas sedan statistiskt. De diskussioner som förs med psykologer och psykiatrer har också väsentlig betydelse.

Jag har tidigare sagt att det f. n. inte finns anledning att sätta i gång en parlamentarisk utredning av denna fråga. Om de undersökningar som görs inom KAIK inte ger så mycket som vi hoppas att de skall ge, då kan en ny parlamentarisk utredning säkerligen ha en uppgift att fylla. Såvitt jag kan förstå skulle den, om den tillsattes nu, till stor del i sitt arbete komma att syssla med just de frågor som redan behandlas av KAIK. Det kan inte vara riktigt att två kommittéer samtidigt skall bearbeta samma material.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr andre vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande mom. 1 och 2 av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan samt därefter särskilt rörande mom. 3.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. 1 och 2 hemställt.

Sedermera gjorde herr andre vice talmannen enligt de angående mom. 3 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Jacobsson, Per, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2 punkten 19 mom. 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 30.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 20

Anslag till fångvårdsanstalterna

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Fångvårdsanstalterna för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 207 115 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 66, av herr *Lindblad*, och *II: 84*, av herr *Westberg* i Ljusdal, vari anhållits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att fritidsverksamheten och kontakterna samhälle—anstalt vid fångvårdsanstalten i Gävle under en försöksperiod måtte givas ökade resurser och att erfarenheterna av försöksverksamheten måtte bearbetas för att kunna nyttjas även vid övriga anstalter,

dels de likalydande motionerna I: 311, av herr *Dahlén m. fl.*, och *II: 355*,

Anslag till fångvårdsanstalterna

av herr *Wedén m. fl.*, i vad avsåge hemställan

a) att riksdagen måtte under andra huvudtiteln, rubriken F 2 Fångvårdsanstalterna, anvisa ett — i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag — med 545 000 kronor till 207 660 000 kronor förhöjt anslag för inrättande av fem tjänster som assistenter för fritidsverksamheten vid anstalterna samt en tjänst som fångvårdsinspektör, två assistenttjänster och åtta biträdestjänster för arbetet med de intagnas frivårdning ävensom höja anslaget till studie- och fritidsverksamhet med 115 000 kronor,

b) att riksdagen måtte uttala, att försöksverksamhet med olika former av medinflytande borde startas vid så många av kriminalvårdens institutioner som möjligt,

dels de likalydande motionerna I: 550, av fru *Lindström*, och *II: 611*, av herr *Gadd m. fl.*, vari yrkats,

a) att riksdagen i enlighet med kriminalvårdsstyrelsens äskanden under andra huvudtiteln punkt F 2 skulle besluta inrätta en tjänst som överläkare för inspektion av hälso- och sjukvården vid fångvårdsanstalterna, en tjänst som biträdande överläkare vid Hall och en psykologtjänst vid Hall, en överläkartjänst vid fångvårdsanstalten för unga i Uppsala och tjänster för en psykolog vid samma anstalt samt två biträdande psykologer för vårdarbetet på räjongerna i övrigt, vilket sammanlagt innebure en anslagshöjning med 455 572 kronor, och

b) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära en skyndsam översyn av kriminalvårdens totala personalbehov,

dels de likalydande motionerna I: 555, av fru *Elvy Olsson*, och *II: 665*, av herr *Sundman*, i vad avsåge hemställan att riksdagen måtte besluta att till Fångvårdsanstalterna under andra huvudtiteln (F 2) anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 545 000 kronor förhöjt anslag om 207 660 000 kronor,

Anslag till fångvårdsanstalterna

dels ock de likalydande motionerna I: 590, av herr *Wirtén* och fru *Elvy Olsson*, samt II: 666, av herrar *Sundman* och *Ahlmark*, vari föreslagits att riksdagen vid sin behandling av punkt F 2 i bilaga 4 till statsverkspropositionen skulle besluta om höjning av anslaget till Bibliotek vid fångvårdsanstalter med 55 000 kronor och således till Fångvårdsanstalterna för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 207 170 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 550 och II: 611 samt med avslag å motionerna I: 311 och II: 355, I: 555 och II: 665 samt I: 590 och II: 666, de sex förstnämnda såvitt nu vore i fråga, till *Fångvårdsanstalterna* för budetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 207 215 000 kronor,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 66 och II: 84,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 311 och II: 355 i vad anginge försöksverksamhet med medinflytande,

4. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 550 och II: 611 i vad de ej behandlats under 1.

Vid punkten hade avgivits två särskilda, med 6 och 7 betecknade reservationer.

I reservationen 6, beträffande medelsanvisningen, hade herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp) och *Nyman* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Eliasson* i Sundborn (cp), *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Nilsson* i Tvärålund (cp) och *Mundebo* (fp) ansett, att utskottets yttrande i vissa angivna delar bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte

a. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 550 och II: 611, I: 311 och II: 355 samt I: 555 och II: 665, nämnda motioner såvitt nu vore

i fråga, samt med bifall till motionerna I: 590 och II: 666 till Fångvårdsanstalterna för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 207 850 000 kronor,

b. i anledning av motionerna I: 311 och II: 355 samt I: 555 och II: 665, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anført om arbetspremier till studerande.

I reservationen 7, beträffande försöksverksamhet med medinflytande, hade herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp) och *Nyman* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Eliasson* i Sundborn (cp), *Enskog* (fp) och *Mundebo* (fp) ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 311 och II: 355, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anført om försöksverksamhet med medinflytande.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna nr 6 och 7.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr andre vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

I fråga om mom. 1, fortsatte herr andre vice talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Anslag till frivården

Därefter gjorde herr andre vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2 punkten 20 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 33.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i mom 2.

Med avseende å mom. 3, fortsatte herr andre vice talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 7 betecknade reservationen.

Därpå gjorde herr andre vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2 punkten 20 mom. 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 7 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 27.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härefter utskottets hemställan i mom. 4.

Punkten 21

Anslag till frivården

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Frivården för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 31 434 000 kronor.

Anslag till frivården

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 6, av herr *Sörenson m. fl.*, och II: 36, av herr *Jönsson i Ingemarsgården m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 190, av herrar *Ernulf* och *Alexander-son*, samt II: 213, av herr *Wiklund* i Stockholm,

dels de likalydande motionerna I: 311, av herr *Dahlén m. fl.*, och II: 355, av herr *Wedén m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 555, av fru *Elvy Olsson*, och II: 665, av herr *Sundman*,

dels de likalydande motionerna I: 574, av herrar *Schött* och *Svanström*, samt II: 638, av herr *Krönmark*,

dels ock motionen II: 678, av fröken *Åsbrink m. fl.*

I motionerna I: 190 och II: 213 hade anhöllits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening uttala, att de önskemål om frivårdshotellet i Borås som framförts i motionerna borde beaktas vid den slutliga utformningen av beslutet.

I motionerna I: 311 och II: 355 hade yrkats, såvitt nu vore i fråga,

a) att riksdagen skulle under andra huvudtiteln, rubriken F 3 Frivården, anvisa ett — i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag — med 562 000 kronor förhöjt anslag om 31 996 000 kronor till inrättandet av ytterligare tjugi tjänster inom frivården samt höja anslaget till understöd åt villkorligt frigivna med 250 000 kronor,

b) att försöksverksamhet med en i motionerna skisserad uppdelning av uppgifter mellan lekmän och tjänstemän inom frivården skulle startas.

I motionerna I: 555 och II: 665 hade, utom annat, föreslagits, att riksdagen skulle besluta att till Frivården under andra huvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 562 000 kronor förhöjt förslagsanslag om 31 996 000 kronor.

I motionerna I: 574 och II: 638 hade framlagts förslag om att riksdagen skulle besluta,

a. att nuvarande Kalmar skyddskon-
sulentdistrikt skulle uppdelas i ett kalmar- och ett västerviksdistrikt samt att västerviksdistriktet skulle tilldelas en tjänst som skyddskon-
sulent och en bi-
trädestjänst,

b. att till Frivården för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 31 503 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 311 och II: 355, I: 555 och II: 665 samt I: 574 och II: 638, de fyra förstnämnda såvitt nu vore i fråga, till Frivården för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 31 434 000 kronor,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 311 och II: 355 i vad avsåge försöksverksamheten inom frivården,

3. att riksdagen måtte avslå motionen II: 678,

4. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 6 och II: 36,

5. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 190 och II: 213.

Vid punkten hade anförts två särskilda, med 8 och 9 betecknade reservationer.

I reservationen 8, angående medelsanvisningen, hade herrar *Axel Andersson* (fp), *Virgin* (m), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp), *Nyman* (fp) och *Kajser* (m), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Bohman* (m), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Nilsson* i Tvärälund (cp) och *Mundebo* (fp) samt fru *Sundberg* (m) ansett, att utskottets yttrande i vissa angivna delar bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 311 och II: 355 samt I: 555

Anslag till frivården

och II: 665, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, och med avslag å motionerna I: 574 och II: 638 till Frivården för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 32 209 000 kronor.

I reservationen 9, beträffande frivårdshotellet i Borås, hade herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp) och *Nyman* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Eliasson* i Sundborn (cp), *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Nilsson* i Tvärålund (cp) och *Mundebo* (fp) ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 5 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 190 och II: 213 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om utformningen av frivårdshotellet i Borås.

Herr **JACOBSSON, PER**, (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 8 och 9 vid denna punkt.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmanen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående mom. 1, därefter särskilt rörande mom. 2—4 samt vidare särskilt avseende mom. 5.

Därefter gjorde herr andre vice talmanen enligt de beträffande mom. 1 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 8 betecknade reservationen; och förklarade herr andre vice talman-

nen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2 punkten 21 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 8 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmanen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 56.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i mom. 2—4.

Vidare gjorde herr andre vice talmanen enligt de avseende mom. 5 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 9 betecknade reservationen; och förklarade herr andre vice talmanen, sedan han upprepat proposi-

Anslag till kriminologisk forskning

tionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2 punkten 21 mom. 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 9 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 32.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 22

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 23***Anslag till kriminologisk forskning**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Kriminologisk forskning för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 373, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 430, av herr *Holmberg m. fl.*, hade anhållits,

såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att kriminologisk forskning rörande allmänpreventionens betydelse snarast måtte igångsättas och att erforderliga resurser härför måtte ställas till förfogande.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på återopade grunder hemställt,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 373 och II: 430 såvitt nu vore i fråga,

2. att riksdagen måtte till Kriminologisk forskning för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor.

Reservation hade avgivits, beträffande forskning rörande allmänpreventionens betydelse av herrar *Axel Andersson* (fp), *Virgin* (m), *Kaijser* (m) och *Bohman* (m) samt fru *Sundberg* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 373 och II: 430, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om viss forskning.

Herr **KAIJSER** (m):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr andre vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Sedermera gjorde herr andre vice talmannen enligt de rörande mom. 1

Anslag till främjande av utrikeshandeln m. m.

framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kajser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2 punkten 23 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kajser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 82;

Nej — 31.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i mom. 2.

Punkterna 24—27

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1969/70 inom handelsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkterna 1—6

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7**Anslag till främjande av utrikeshandeln m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Främjande av utrikeshandeln m. m. för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 7 540 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 270, av herrar *Tistad* och *Österdahl*, samt II: 366, av herr *Andersson* i Örebro m. fl.,

dels de likalydande motionerna I: 649, av herrar *Mattsson* och *Johan Olsson*, samt II: 741, av herrar *Gustafsson* i Stenkyrka och *Franzén* i Träkumla, såvitt nu vore i fråga,

dels ock de likalydande motionerna I: 662, av herr *Stefanson* m. fl., och II: 740, av herr *Ericsson* i Ätvidaberg m. fl.

I motionerna I: 649 och II: 741 hade, såvitt nu vore i fråga, yrkats,

I. att riksdagen skulle besluta om ett anslag om 551 000 kronor till Småindustrins exportråd och Småindustrins exportbyrå, om ett anslag om 530 000 kronor till Utrikeshandelstipendier och om ett anslag om 450 000 kronor till Praktikantverksamhet vid de svenska handelskamrarna i utlandet,

II. att riksdagen skulle till Främjande av utrikeshandeln m. m. under tionde huvudtiteln för budgetåret 1969/70

Anslag till främjande av utrikeshandeln m. m.

anvisa ett reservationsanslag av 8 151 000 kronor.

I motionerna I: 662 och II: 740 hade anhållits, att riksdagen måtte under handelsdepartementets huvudtitel anvisa ett särskilt anslag för »Svenskt deltagande i världsutställningen i Osaka» för budgetåret 1969/70 med 1,5 miljon kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 662 och II: 740,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 270 och II: 366 samt I: 649 och II: 741, sistnämnda motioner i vad de avsåge småindustrins exportråd och småindustrins exportbyrå,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 649 och II: 741 i vad de avsåge utrikeshandelsstipendier,

4. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 649 och II: 741 i vad de avsåge viss praktikantverksamhet,

5. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 270 och II: 366 samt I: 649 och II: 741, samtliga motioner i vad de avsåge medelsanvisningen, till Främjande av utrikeshandeln m. m. för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 7 540 000 kronor.

Vid punkten hade beträffande kommersiell information i utlandet avgivits reservation av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Ottosson* (m), *Bengtson* (cp), *Nyman* (fp), *Strandberg* (m), *Johan Olsson* (cp), *Bohman* (m), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Mattsson* (cp), *Sjönell* (cp), *Westberg* i Ljusdal (fp), *Lothigius* (m) och *Eriksson* i Arvika (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort

dels under 1 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 662 och II: 740 till kommersiell information

i utlandet för budgetåret 1969/70 beräkna 500 000 kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag,

dels under 5, vid bifall till yrkandet beträffande hemställan under 1, hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 270 och II: 366 samt I: 649 och II: 741, samtliga motioner i vad de avsåge medelsanvisningen, till Främjande av utrikeshandeln m. m. för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 8 040 000 kronor.

Herr OTTOSSON (m):

Herr talman! Vårt land, som är ett av världens mest utvecklade industriländer, är för sin sysselsättning och avsättningen av sina produkter beroende av goda affärsmässiga relationer med den övriga världen. Näringslivet gör i dag större ansträngningar och ekonomiska satsningar än någonsin tidigare för att få behålla gamla och samtidigt finna nya marknader och avsättningsmöjligheter.

Vi har av hävd kunnat göra oss gällande i konkurrens med andra länder tack vare att våra produkter har varit tekniskt och detaljmässigt väl framme och dessutom som regel kända för hög kvalitet. Men i dagens alltmer hårdnande konkurrensläge, där vi bl. a. på många områden har att slåss om kunderna med såväl länder som inte praktiserar kalkylmässigt betingade priser som internationella industrikoncerner med för våra förhållanden enorma ekonomiska resurser, har vårt tidigare försprång krympt. Vi möter i dag på världsmarknaden ett betydligt hårdare säljklimat och måste därför naturligt intensifiera våra ansträngningar för att kunna hävda oss.

Inom näringslivet, i såväl de stora traditionella exportföretagen som även i ökad omfattning de mindre och medelstora, har man förstått innebörden av denna hårdnande konkurrens, och man har på olika områden, såväl i samarbete som enskilt, ökat sina ansträngningar ur

Anslag till främjande av utrikeshandeln m. m.

marknadsföringssynpunkt. Därvid har vi på senare tid kunnat konstatera hur våra konkurrentländer, inte minst våra nordiska grannar, gjort betydande insatser och hur där staten och näringslivet gemensamt genom ekonomiska satsningar skapat skyltfönster och publicitet för vederbörande lands produkter, vilket medfört att de internationella köparna har dragits till dessa samlade och inbjudande expositioner. Jag tänker här närmast på vårt eget deltagande i olika internationella sammanhang, mässor och utställningar, något som fortfarande är en intressant detalj i marknadsföringen ur exportsynpunkt.

Jag har en känsla av att staten i detta avseende måste ställa betydligt större resurser till förfogande för att vårt näringsliv skall på samma villkor som våra konkurrentländers kunna på ett riktigt sätt exponera sina produkter. Näringslivet har i dag inte resurser att sälja både sina produkter och AB Sverige, utan en ökad kommersiell information om vårt land måste ske från statsmakterna jämsides med de exportansträngningar som göres från näringslivet.

I statsutskottets utlåtande nr 10 har i anledning av anslagsäskanden till främjande av utrikeshandeln behandlats flera motioner med begäran om ökad medelstildelning på en rad områden.

Såsom framgår av utlåtandet har utskottets vederbörande avdelning vid behandlingen av propositionen och motionerna fått kompletterande uppgifter från departementet, bl. a. om att sedan statsverkspropositionen avlämnades det bedömts möjligt att från handels- och sjöfartsfonden disponera ytterligare medel för exportfrämjande verksamhet. Jag har ingen anledning att närmare gå in på den något ovanliga behandlingsmetodik som avdelningen här ställts inför, utan hänvisar till det i denna del enhälliga utskottsutlåtandet.

I en reservation vid punkt 7 har av utskottets borgerliga ledamöter yrkats

på en medelsanvisning av ytterligare 500 000 kronor för kommersiell information i utlandet. Reservanterna har här stött sig på en promemoria från handelsdepartementet, där man aviserat att utöver de medel i handels- och sjöfartsfonden som avses skola ställas till förfogande under budgetåret 1969/70 skall medel ur samma fond finnas tillgängliga för en viss förstärkning för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1970/71.

Då reservanterna ansett att de förstärkningar genom handels- och sjöfartsfonden som utlovats för budgetåret 1969/70 inte är tillräckliga för att man skall kunna dels följa upp redan gjorda satsningar i skilda länder, dels i samarbete med näringslivets organisationer ta nya initiativ, vill reservanterna yrka på att av reserverade medel i den nämnda fonden ytterligare 500 000 kronor ställs till förfogande för kommersiell information i utlandet under budgetåret 1969/70. Yrkandet avser alltså ett tidigareläggande av medel som redan finns reserverade för det ändamål reservanterna avser.

Till sist, herr talman, vill jag understryka nödvändigheten av att den utredning rörande exportstödjande verksamheter, som riksdagen begärde i fjol och som enligt vad representanter från departementet upplyst skall tillkallas inom kort, även får direktiv att arbeta snabbt, så att vi så snart som möjligt kan få en bättre samordning och bättre resurser inom detta område.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den vid punkten avgivna reservationen av herr Axel Andersson m. fl.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Herr Ottosson har närmare redogjort för betydelsen av ex-

Anslag till främjande av utrikeshandeln m. m.

portfrämjande åtgärder för Sveriges näringsliv och deras betydelse för vårt lands ekonomi samt även nämnt den reservation som är fogad till denna punkt i statsutskottets utlåtande nr 10. Inom femte avdelningen har, från början rått en viss tveksamhet om hur mycket pengar som vårt land egentligen ställer till förfogande av allmänna medel för exportfrämjande åtgärder och hur vi står oss i jämförelse med vad andra länder satsar. Genom anslaget från handels- och sjöfartsfonden har ytterligare en miljon kronor ställts till förfogande, vilket vi noterat med tacksamhet.

Det har visat sig svårt att göra adekvata jämförelser mellan länderna och deras ekonomiska insatser. Men det är kanske ändå en hel del som talar för att vårt land icke ligger i topp i förhållande till sina resurser och sitt näringsliv som i så stor utsträckning tillverkar på export, varför det ändå gäller att satsa av allmänna medel på exportfrämjande verksamhet.

Under tiden 1962—1964 började en utbyggnad av resurserna för Sverige-information i utlandet, vilken ju är av väsentlig betydelse för vår export. Under åren 1964—1967 bröts denna utveckling. Fortsättningen blev icke början lik, vilket vållat en viss besvikelse och villrådighet i kretsar där man glatt sig åt regeringens initiativ.

Visserligen ökade anslaget 1968 med en miljon kronor, medan det i år inte ökat så mycket. Man har därför efterlyst sambandet mellan å ena sidan talet om exportens stora betydelse för vår svenska ekonomi och sysselsättning och å den andra anslagens storlek, särskilt i år. Visserligen är budgeten i år sträv, men därför får icke exportfrämjande åtgärder eftersättas i en tid då konkurrensen på exportmarknaden hårdnar, vilket ställer ökade krav på marknadsföring såväl vad gäller resurser som metoder. Marknaderna måste, som vi framhållit i reservationen, bearbetas under avsevärt längre tid än tidigare

innan man kan nå mer påtagliga resultat.

När förra årets riksdag behandlade frågan om en utredning beträffande samordningen av den exportfrämjande verksamheten, som berör de helt eller delvis statligt finansierade organen, underströks att beslutet om utredning inte fick tas till intäkt för att minska resurserna under den tid utredningen pågick och att det var nödvändigt att fortsätta utbyggnaden av den exportfrämjande verksamheten.

Kollegiet för Sverige-information begärde i sina äskanden 14 miljoner kronor och får 7,6 miljoner kronor för exportfrämjande åtgärder, vartill kommer det tidigare nämnda anslaget ur handels- och sjöfartsfonden. Det sägs nu att man måste lägga ned aktiviteterna i Holland, Belgien och Österrike och att verksamheten i bland annat England, Frankrike och Italien endast kan tilldelas ett minimum av medel. Endast ett par större aktioner blir möjliga. Det gäller Västtyskland, Nordamerika och Japan — i det senare fallet i samband med Osakautställningen. Om det är något, herr talman, som sakkunskapen enligt hävdar, så är det vikten av att agera på längre sikt när det gäller marknadsföring. Punktinsatser lönar sig inte så mycket då det gäller att komma in på utländska marknader, särskilt i framtiden.

Herr talman! Vår export har ett värde av cirka 25 miljarder kronor. I det sammanhanget är ytterligare en halv miljon kronor utöver de 7,6 miljoner kronor som förordas inte så mycket med tanke på vad beloppet kan betyda för svensk export.

Jag ber att få yrka bifall till den av herr Axel Andersson m. fl. avgivna reservationen vid denna punkt.

Herr OLSSON, JOHAN, (cp):

Herr talman! Jag vill också för centerpartiets del understryka den stora vikt vi fäster vid denna fråga. I en

Anslag till främjande av utrikeshandeln m. m.

motion, I: 649, har vi anfört en rad skäl till att Sverige bör öka insatserna för att främja utrikeshandeln. Vi tror att en ökad satsning på exportfrämjande åtgärder är en klart lönsam investering som också ger ränta. Investeringar på detta område anser vi är att jämföra med det enskilda företagens anslag till marknadsföring och kundinformation, utgifter som ju i de flesta fall är grundläggande för företagens lönsamhet och existens.

Det är så mycket större anledning att öka intresset för de exportfrämjande åtgärderna som vårt land i allt större utsträckning är beroende av en ökande export och utrikeshandel. Finansministern har i årets finansplan på flera punkter mycket kraftigt understrukt den betydelse som en ökad utrikeshandel har. Det räcker inte med att hålla en jämn nivå, utan vi måste öka utrikeshandeln, eftersom vår hemmamarknad inte är tillräcklig för att där kunna avsetta den alltmer ökande industriella produktionen. Varje år investerar vi i nya industrianläggningar, vi rationaliserar, varje anställd producerar mer, och dessutom tillför vi industrin allt fler människor från jord- och skogsbruk samt från tidigare ej utnyttjade arbetskraftsreserver.

För denna ökade produktion måste vi finna avsättning, och då blir det i stor utsträckning på den utländska marknaden. En sådan utveckling är också nödvändig om vi skall kunna dra nytta av det jämförelsevis höga tekniska kunnande som vi har. Vi måste söka avsättning för långt förädlade produkter och tekniska produkter i högt kvalificerat utförande.

Givetvis satsar näringslivet och företagen stora pengar på information och marknadsföring i utlandet. Men vi anser det angeläget att den enskilda insatsen här kompletteras med insatser av det allmänna. Visserligen har en hel del redan gjorts, vilket förmodligen kommer att åberopas av utskottets talesmän senare. I förhållande till vår utrikes-

handels omfattning och till de krav som ställs på oss för framtiden när det gäller att kunna behålla och öka vår standard så är dock anslagen ytterst ringa. Detta område borde vara ett fält för ökade gemensamma ansträngningar från samhället och näringslivet.

I vår motion har vi föreslagit ytterligare en handelssekreterare, ökade anslag till utrikeshandelsstipendier, till praktikantverksamhet och ökade anslag till Småindustrins exportbyrå och till Småindustrins exportråd. En del av dessa önskemål har inte vunnit utskottets bifall. Småindustrins exportbyrå och Småindustrins exportråd har däremot utlovats anslag av samma storleksordning som vår motion krävt. Detta sker, som antytts tidigare, genom medel från handels- och sjöfartsfonden. Även om medel från denna fond också i annat sammanhang utlovats till vissa anslagsbehov inom området, anser vi att ytterligare en halv miljon kronor borde ställas till förfogande för kommersiell information i utlandet.

Jag får därför, herr talman, yrka bifall till den av herr Axel Andersson m. fl. avgivna reservationen vid denna punkt.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Utskottsmajoriteten har inte kunnat ansluta sig till reservanternas uppfattning, när de har önskat gå utöver departementschefens förslag med en halv miljon kronor. Orsaken härtill är närmast den att det de facto har skett en avsevärd uppräknings av anslaget under den här titeln. Jag vill bara erinra om att under de tre närmast föregående budgetåren, före det nu löpande, anvisades 3,9 miljoner till detta ändamål. I fjol höjdes anslaget med en miljon. Det var en ökning på 25 procent, som alltså innebar en höjning till 4,9 miljoner kronor. Samtidigt anvisas under tredje huvudtiteln 2,6 miljoner kronor. Det är därmed i runt tal 7,5 miljoner som disponeras av kollegiet för Sverige-information i utlandet.

Anslag till främjande av utrikeshandeln m. m.

Nu har departementschefen räknat upp detta anslag med 100 000 kronor till 5 miljoner. Det har, som de föregående talarna erinrat om, varit en rad motioner knutna till denna punkt. Bland annat har motioner väckts om anslag på 1,5 miljon till den blivande världsutställningen i Osaka 1970. Där kan man notera att det för innevarande budgetår har avsatts en miljon kronor för detta ändamål. Sveriges del i det nordiska deltagandet i denna världsutställning kommer att belöpa sig på i runt tal 2,5 miljoner kronor. Det är emellertid på det sättet att från och med nästa budgetår frigörs cirka 1,5 miljon av ett belopp som under de tre senaste förflutna budgetåren disponerats för att täcka kostnaderna för världsutställningen i Montreal. Det beloppet kan nu överföras och nyttjas för utställningen i Osaka. Det innebär att här disponeras en miljon utöver vad man tidigare haft till förfogande. Det är en rätt avsevärd ökning. Vi har fått kännedom om att det dessutom finns förutsättningar att av reservationsmedel och fondmedel ytterligare kunna tillföra detta avsnitt en miljon. Det innebär i praktiken att anslaget för det löpande budgetåret har räknats upp med 25 procent. Om nu detta anslag beviljas, vilket man har all anledning att räkna med, kommer det att ytterligare räknas upp med 20 procent. Det är, anser vi, mot bakgrund av det kärva budgetläge som råder en betydande prioritering av ett område som vi alla är överens om är angeläget. Självfallet anser vi från majoritetens sida att det då inte finns någon direkt anledning att ytterligare räkna upp anslaget med 500 000 kronor.

Sedan var herr Nyman inne på jämförelser med andra länder. Sådana jämförelser har gjorts i motionen, där man begärt 1,5 miljon till världsutställningen i Osaka. De siffrorna kan man kanske diskutera. Vi har under hand inhämtat upplysningar om vilka siffror som skulle kunna sättas emot dem som redovisats från andra länder. Det visar

sig då att vi beträffande anslaget för kommersiell information kommer upp till ett belopp på i runt tal 14,6 miljoner kronor. Läger man därtill också anslaget till Turisttrafikförbundet — vilket kanske inte är helt osakligt att göra — kommer man upp till mellan 18 och 19 miljoner. Då hamnar Sverige faktiskt på tredje plats i den tabell som här har redovisats. Det är en ganska förnämlig placering och belyser det stora intresse som utan tvekan visats för dessa frågor av departementschefen och regeringen, frågor om vilka vi som sagt är överens att de är mycket angelägna.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr OTTOSSON (m):

Herr talman! Jag vill gärna betyga att det vid behandlingen i utskottsavdelningen av denna fråga inte rådde några delade meningar om att detta var ett ändamål som behövde prioriteras. På regeringshåll har man naturligtvis vid de allra flesta tillfällen möjlighet att skylla på den ekonomiska situationen och på att det finns angelägnare ändamål att prioritera, men jag har själv den känslan att detta är en prioritering som samtidigt är en investering av betydande värde. Jag tror att vi i och med att vi kan öka vår handel med utlandet kanske kan underlätta lösningen av åtskilliga problem inom vårt land, som i och för sig kostar en hel del pengar, bl. a. lokaliseringspolitiken och de bidrag som genom arbetsmarknadsstyrelsen i olika former måste ställas till förfogande.

Jag vill också gärna bekräfta att vi är tacksamma för den miljon som vi fick till julklapp under behandlingen av ärendet. Men när vi nu talar om de medel som tidigare ställdes till förfogande för världsutställningen i Montreal och som under de två senaste åren har fått

Anslag till främjande av utrikeshandeln m. m.

användas till Osakautställningen vill jag nämna att vi har resonerat så i avdelningen att under budgetåret 1970/71 — man räknar givetvis med att det under alla förhållanden inte skall bli någon sänkning av detta anslag — blir det inga kostnader för någon världsutställning eftersom en sådan inte kommer att anordnas förrän 1976. När vi då samtidigt från handelsdepartementet fick besked om att man förutom den miljon som ställs till förfogande för det kommande budgetåret hade gjort reservationer för samma ändamål för det därpå följande budgetåret, ansåg vi att det var väsentligare att medel utgick under det budgetår som nu kommer, ty då har man kostnader för nämnda världsutställning, vilket man inte har under det därpå följande budgetåret. Jag tror därför att det skulle främja möjligheterna att öka vår utrikeshandel, om man ger det bidrag som reservationen föreslår. Jag tror det är en investering som skulle kunna ge god avkastning.

Låt mig vidare säga att denna medelstillsdelning för gemensamma framträdanden på olika internationella mässor i utlandet har givit ett mycket positivt resultat. Den har fått det goda resultatet att den mindre och medelstora industrin i stor utsträckning har kunnat slå sig ihop — 20—30 eller 40—50 olika företag — och uppträtt som en enhet och därigenom fått bättre möjligheter att hävda sig. Vid den senaste internationella mässan som hölls i Frankfurt am Main för några veckor sedan kunde vi konstatera hur den svenska delegationen där fick ställa sig åt sidan i en förhyrd lokal, medan t. ex. våra nordiska grannländer hade uppfört verkligt propra och eleganta hallar där de var för sig presenterade sina produkter på ett sätt som gjorde dem attraktiva och lättfunna för köparna. Dessa behövde inte leta efter utställarna på samma sätt som de tyvärr måste göra med de svenska utställarna på den mässan.

Vi har alltså betydande investeringar att göra även i fortsättningen för att komma i nivå med andra och även litet före, vilket ur konkurrenssynpunkt kan vara nödvändigt.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Som jag sade i mitt första anförande hade vi inom femte avdelningen vissa problem att komma underfund med hur mycket medel som vi egentligen skulle ställa till förfogande, och vad det var för slags medel. Många siffror nämndes, men vi kom fram till att vad vi egentligen skulle resonera om i det sammanhanget var de operativa medel som kunde ställas till Exportföreningens förfogande för insatser på marknadsföringens område i olika länder.

Vi vet också att det finns andra medel som anslås till andra huvudtitlar. Man kan komma upp till över 28 miljoner kronor, som herr Petersson vet, och han nämnde själv 14,6 miljoner och t. o. m. 18—19 miljoner. Vad vi resonerade om var, som jag har fattat det hela, att de operativa medel som ställdes till förfogande inte var så stora utan behövde ökas. Vi menade därför att när Osakautställningen kom in i bilden och kostade en hel del behövdes åtminstone 1,5 miljon, vilket motionärerna nu begärde. Osakautställningen har inte varit det väsentligaste för oss reservanter, utan det väsentligaste har varit att få fram operativa medel för att främja exporten och marknadsföringen. Då menade vi att det fattades ungefär 1,5 miljon med hänsyn till Osakakostnaderna. Vi fick en miljon genom handels- och sjöfartsfonden, och det behövdes då ytterligare en halv miljon. Det är därför vi har stannat inför kravet på 1,5 miljon kronor.

När det gäller att jämföra de olika insatserna inom olika länder sade jag också att det var svårt att göra riktiga jämförelser. Det skulle betyda att man skulle undersöka olika faktorer. Det var

Anslag till främjande av utrikeshandeln m. m.

ogörligt. Jag vågade ändå antyda att vi kanske inte ligger så märkvärdigt till. Det är svårt att säga om vi ligger på tredje plats, i mitten eller mot slutet.

Herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Jag kan fatta mig mycket kort. Jag har i sak ingenting att tillägga till vad utskottets talesman har framfört. Men jag vill understryka att det glädjande nog inte råder några delade meningar här om betydelsen av denna verksamhet. Det har också tagit sig uttryck i att detta anslag oavbrutet sedan 1962 har räknats upp med belopp som vida överstiger vad man kan finna under många andra anslagsrubriker i statsverkspropositionen. Här råder inga delade meningar. Vad debatten egentligen rör sig om är frågan om ett anslag på 8,5 miljoner — jag räknar nu de medel som ställs till förfogande från fonden och även de 60 000 kronorna till Småindustrins exportbyrå utöver de 8,5 miljoner som anvisats på detta anslag — bör utgå eller ytterligare 500 000 kronor. De pengarna skulle givetvis också finna sin goda användning, men det är ändå en väsentlig ökning av de tillgängliga resurserna som på detta sätt kommer till stånd. Det vill jag att kammarens ledamöter skall observera. Det är få anslag i denna budget som har rönt en så välvillig behandling som just detta.

Slutligen, herr talman, vill jag säga att jag inte förstår reservanternas resonemang om Osaka och Montreal. Utskottets talesman påpekade ju att 1,5 miljon kronor blir lediga därför att medel inte längre tas i anspråk för världsutställningen i Montreal. Den summan ingår i år i anslagsbeloppet och kan därför disponeras för Osaka-utställningen. Beloppet kommer att finnas kvar efter nästa år också och kan, då det ej längre behöver användas för att fullfölja det åtagande som vi gjort i det nordiska samgåendet för ett gemensamt utställningsframträdande i Ja-

pan frigöras för andra ändamål. Jag kan därför över huvud taget inte förstå logiken i reservanternas uppfattning på den här punkten.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående mom. 1 samt därefter särskilt rörande mom. 2—5.

I fråga om mom. 1, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen i förevarande del.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Johan*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 7 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Olsson, Johan*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 64;
Nej — 56.

Sedermåra bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i mom. 2 —5.

Punkterna 8 och 9

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10

Ang. konsumentfrågor

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för budgetåret 1969/70 anvisa

a) till Statens pris- och kartellnämnd ett förslagsanslag av 8 603 000 kronor,

b) till Statens institut för konsumentfrågor: Förvaltningskostnader ett förslagsanslag av 5 422 000 kronor,

c) till Statens institut för konsumentfrågor: Undersökningar och upplysningsmateriel m. m. ett reservationsanslag av 314 000 kronor,

d) till Konsumentvaruforskning och konsumentupplysning ett reservationsanslag av 3 904 000 kronor,

e) till Bidrag till Varudeklarationsnämnden ett anslag av 900 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 643, av herr *Dahlén m. fl.*, och II: 769, av herr *Wedén m. fl.*, hade yrkats,

I. att riksdagen skulle besluta att till Statens pris- och kartellnämnd anvisa ett anslag med 192 000 kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag eller 8 795 000 kronor, att till Statens institut för konsumentfrågor: Förvaltningskostnader för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 5 864 000 kronor, dvs. 442 000 kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag, att till Konsumentvaruforskning och konsumentupplysning för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag med 1 596 000 kronor utöver

Ang. konsumentfrågor

Kungl. Maj:ts förslag eller 5 500 000 kronor, att till Bidrag till varudeklarationsnämnden för budgetåret 1969/70 anvisa ett anslag med 365 000 kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag eller 1 265 000 kronor,

II. att riksdagen skulle besluta hemställa, att regeringen måtte taga initiativet till bildande av ett »Samrådsorgan mellan näringslivet och konsumenterna» med de uppgifter som angivits i motionerna,

III. att riksdagen skulle besluta, att motionerna i vad mån de icke avsåge ovannämnda anslagsfrågor, skulle överlämnas till den sittande konsumentutredningen.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 643 och II: 769, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Statens pris- och kartellnämnd för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 8 603 000 kronor,

2. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 643 och II: 769, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Statens institut för konsumentfrågor: Förvaltningskostnader för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 5 422 000 kronor,

3. att riksdagen måtte till Statens institut för konsumentfrågor: Undersökningar och upplysningsmateriel m. m. för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 314 000 kronor,

4. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 643 och II: 769, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Konsumentvaruforskning och konsumentupplysning för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 3 904 000 kronor,

5. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 643 och II: 769, näm-

Ang. konsumentfrågor

da motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till Varudeklarationsnämnden för budgetåret 1969/70 anvisa ett anslag av 900 000 kronor,

6. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 643 och II: 769 i vad de avsågo visst samrådsorgan,

7. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 643 och II: 769 i vad avsågo deras överlämnande till konsumentutredningen.

Vid punkten hade avgivits fyra särskilda, med 3, 4 a, 4 b och 5 betecknade reservationer.

I reservationen 3, beträffande medelsanvisningen, hade herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Westberg* i Ljusdal (fp) och *Eriksson* i Arvika (fp) ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 1, 2, 4 och 5 hemställa,

1. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 643 och II: 769, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Statens pris- och kartellnämnd för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 8 795 000 kronor,

2. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 643 och II: 769, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Statens institut för konsumentfrågor: Förvaltningskostnader för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 5 864 000 kronor,

4. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 643 och II: 769, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Konsumentvaruforskning och konsumentupplysning för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 5 500 000 kronor,

5. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 643 och II: 769,

nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till Varudeklarationsnämnden för budgetåret 1969/70 anvisa ett anslag av 1 265 000 kronor.

I reservationen 4 a, beträffande samrådsorgan mellan näringslivet och konsumenterna, hade herrar *Bengtson* (cp), *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Mattsson* (cp) och *Sjönell* (cp) ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 6 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 643 och II: 769 anhålla, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt konsumentutredningen att taga under övervägande i motionerna föreslaget samrådsorgan.

I reservationen 4 b, beträffande samrådsorgan mellan näringslivet och konsumenterna, hade herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Westberg* i Ljusdal (fp) och *Eriksson* i Arvika (fp) ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 6 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 643 och II: 769 anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga initiativ till bildande av i motionerna förordad samrådsorgan.

I reservationen 5, beträffande överlämnande av motionerna I: 643 och II: 769 i övrigt till konsumentutredningen, hade herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp), *Nyman* (fp), *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Mattsson* (cp), *Sjönell* (cp), *Westberg* i Ljusdal (fp) och *Eriksson* i Arvika (fp) ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort lyda så, som reservationen visade, samt att utskottet bort under 7 hemställa, att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t för beaktande till konsumentutredningen måtte överlämna motionerna I: 643 och II: 769 i de delar, varom yrkande härom framställts i motionerna.

Ang. konsumentfrågor

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Konsumentens ställning inom marknadsekonomin eller, som vi ibland också säger, i konsumtionssamhället har under senare år blivit föremål för en allmän uppmärksamhet och debatt. Det är en debatt som förts på flera olika plan och med utgångspunkt från olika politiska uppfattningar, som sannerligen inte tyder på att ideologierna i svenskt politiskt liv är döda. Stark kritik har riktats mot konsumtionssamhället, i vilket konsumentens fria val anses vara mer eller mindre en myt, konkurrens satts ur spel, konsumenterna styrs av företagen, som noga planerar marknaden och som genom reklam och allsköns överenskommelser får konsumenterna dit de vill.

Folkpartiet har i motionerna I: 643 och II: 769 tagit upp ett antal spörsmål kring konsumentpolitiken till diskussion och visat på såväl styrkan i nuvarande marknadsekonomi som svagheter, där samhället har anledning att stärka konsumentens ställning.

»Vi känner inom folkpartiet mot alla, som utgår från en för låg uppfattning om människors förmåga att genom utbildning och eget omdöme göra sina konsumentval, en stark misstänksamhet», har vår partiledare framhållit i årets remissdebatt. Vi vill att konsumentekonomin skall vara dominerande i motsats till förmyndarekonomin, där statsmakterna skall försöka reglera efterfrågan även inom utrymmet för privat konsumtion. För folkpartiet är alltså konsumentpolitiken en stor politisk fråga — en fråga om fritt val för människan i konsumtionssamhället, vilket kräver såväl fri konkurrens som balans, dvs. samhällsinsatser för att stärka konsumentens ställning i en marknadsekonomi av vår svenska struktur.

Medverkan till maktbalans mellan producenten och konsumenten sker i en fri marknadsekonomi genom konsumentupplysning och information. Konsumentupplysningskommittén har i sitt betänkande »Konsumentupplysning —

principer och riktlinjer» på ett utmärkt sätt sammanfattat de allmänna riktlinjerna för konsumentupplysningen, vilket har varit av stort värde efter ett års tyckande om konsumentens maktlöshet i konsumtionssamhället.

Kommittén framhåller att konsumentupplysningens tyngdpunkt alltmer bör läggas på s. k. konsumentfostran, dvs. att öka konsumentens förmåga att kritiskt bedöma erbjudanden och information rörande inköpskälla, pris, kvalitet och service och underlätta för konsumenten att fatta rationella inköpsbeslut. En sådan konsumentupplysning bör ske i skolorna och i samband med vuxenutbildning för att sprida ökade insikter i familje- och hushållsekonomi, produktions- och distributionsförhållanden samt konsumtionsutveckling. Vi delar helt den uppfattningen.

Beträffande den statliga konsumentupplysningens inriktning har framhållits i utredningen att konsumenternas informationsbehov först måste klarläggas. Härefter skulle lämplig information lämnas åt grupper som bäst behöver sådan upplysning. För detta krävs emellertid en ökad konsumentforskning — studier som skall gå ut på bland annat att kartlägga olika konsumentgruppers behov och situation. Sådan forskning skulle också kunna vara näringslivet och dess produktutveckling till stor nytta. Forskningsresurserna har emellertid hittills inte räckt till.

Konsumentupplysningens resurser, om den kombineras med en mera direkt information till producenterna om konsumentattityder, behovssituationer och krav, bör kunna utnyttjas effektivare. Tyvärr har ett motsatsförhållande mellan konsumenterna å ena sidan och producenterna och handeln å andra sidan uppstått. Näringsfrihetsombudsmannen säger — det har jag läst i en tidning i dag — att debatten skapat motsättningar mellan olika intressen och inte en önskad dialog. En sådan motsatsställning är inte bara meningslös utan även farlig. Både konsumenten

Ang. konsumentfrågor

ter och producenter har stora gemensamma intressen att bevaka. I stället för att beskjuta varandra måste de arbeta sig fram till en samverkan, komma till en dialog.

De undersöknings- och upplysningsorgan som för närvarande är verksamma på konsumentforsknings- och konsumentupplysningsområdet är framför allt statens konsumentråd, statens institut för konsumentfrågor, statens pris- och kartellnämnd och varudeklarationsnämnden. Alla dessa statliga eller halvstatliga konsumentupplysningsorgan har nedlagt ett synnerligen förtjänstfullt arbete inom sina områden, men tyvärr har de hämmats i sina aktiviteter på grund av alltför små resurser. Man kan nästan tala om att dessa institutioner hållits på sparlåga, och anledningen är väl delvis alla de många utredningar som har varit verksamma inom området och som har gjort att man har avvaktat en effektivare organisation och ett ökat anslagsgivande.

Folkpartiet har i år begärt avsevärt högre anslag för dessa organs verksamhet med tanke på att vi anser dem så betydelsefulla och att man trots alla utredningar inte kan vara tillfreds med att inte ge dem vad de själva anser sig behöva i det här läget.

De anslagsökningar som nu föreslås till konsumentorganen är blygsamma. Departementschefen hänvisar som skäl för återhållsamheten till den sittande utredningen. Vi för vår del tycker naturligtvis att det är rimligt att man inte vidtar några stora principiella förändringar i konsumentupplysningen och dess organ, innan utredningen lagt fram sina förslag. Däremot är det fullt möjligt och också nödvändigt, anser vi, att förstärka de redan existerande institutionerna i enlighet med deras egna bedömningar, som ju inte alltid behöver vara tilltagna i överkant.

Sålunda är det önskvärt att statens institut för konsumentfrågor får möjlighet att genomföra egna undersökningsprojekt i tillräckligt stor omfatt-

ning, att institutet får nödvändig personalförstärkning och övrig förändring för detta ändamål i enlighet med institutets eget förslag. Vi anser också att statens konsumentråd i större utsträckning bör ges möjlighet att ta initiativ och lämna stöd till den samhällsvetenskapliga forskningen inom konsumentrådet.

Beträffande varudeklarationsnämnden är det alltmera angeläget att arbetet där intensifieras så att äldre normer kan revideras och nya utarbetas i takt med den snabba tekniska utvecklingen. Samtidigt bör normarbetet utsträckas till att avse också kapitalvaror.

Varudeklarationsnämnden bör också ges ökade resurser för en mera effektiv marknadsföring och information.

Ökade krav ställs på statens pris- och kartellnämnd. Utredningsuppgifterna har i många fall blivit mer komplicerade, bland annat till följd av näringslivets strukturförändringar. Vi anser att pris- och kartellnämnden bör få ökade resurser för att fullfölja sina uppgifter på önskvärt sätt.

Reservanternas förslag innebär sammanlagt ett belopp utöver Kungl. Maj:ts förslag av 2 595 000 kronor som i stort också motsvarar de anslagsäskanden som berörda institutioner har gjort.

Herr talman, jag ber alltså att få yrka bifall till reservation 3.

Det är i mycket stor utsträckning erkänt inom näringslivet att ju större kunskap producenten och distributören kan få av en upplyst konsumentopinion, desto större möjligheter har han att inrikta sin verksamhet på att tillgodose rimliga konsumentbehov. Det allmännas uppgift är därför att medverka till att skapa bättre balans mellan parterna på produktions-, distributions- och efterfrågesidan och därvid beakta både det samhällsintresse som dessa uppenbarligen har och den förstärkning av konsumentens sida som utvecklingen ger anledning till. Det finns anledning att på olika sätt bygga ut skyddet för konsumenterna, eftersom detta skydd är

Ang. konsumentfrågor

starkt eftersatt. De statliga och halvstatliga konsumentupplysande organens verksamhetsfält är tämligen väl avgränsade från varandra. Det måste allvarligt ifrågasättas om man skulle vinna något på att sammanföra deras verksamhet till ett statligt mastodontartat konsumentverk, som har framskytmats i olika sammanhang. Det behov av samråd som givetvis föreligger borde kunna tillgodoses i en annan form. Några hinder när det gäller att ytterligare fördjupa samarbetet mellan de bestående organen föreligger icke.

Folkpartiet har i sin motion föreslagit ett samrådsorgan mellan näringslivet och konsumenterna. Ett sådant samordnande organ anser vi skall stå fritt gentemot staten, även om det behöver dess ekonomiska stöd. I detta organ skulle ingå en allsidig representation för produktion, handel och konsumenter, och uppgiften skulle vara att tillhandahålla de skilda, mer tekniskt verkande organen klarlägganden av konsumenternas behovsriktning och näringslivets möjligheter att effektivt och ekonomiskt tillgodose »medborgarnas intresse att få tillgång till goda och ändamålsenliga varor till så låga priser som möjligt». De senaste orden har jag citerat ur utskottsutlåtandet.

Vi anser att staten bör ta initiativ till ett sådant samrådsorgan och ge det stort utrymme för fri aktivitet. Det förutsättes givetvis att företrädare för de olika statliga och halvstatliga konsumentupplysningsorganen skall delta i de överläggningar som förs i den rådgivande församlingen. Utskottets majoritet har inte ansett att ett sådant förslag nu bör läggas fram av regeringen utan vill avvakta sittande utrednings förslag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 4 b, som går ut på att Kungl. Maj:t tar initiativ till bildandet av ett samrådsorgan med en sådan konstruktion som här antytts.

Jag övergår till att beröra reservationen 5. I partimotionen har föreslagits att man skulle undersöka förutsättning-

arna för att bilda en frivillig konsumentorganisation, som skulle få ordentligt tilltagna statsanslag för sin verksamhet. Jag avser ett slags frivilliga konsumentorganisationer som existerar i såväl Storbritannien som USA och utövar en betydelsefull verksamhet. Dessa organisationer står helt oberoende gentemot myndigheter och bedriver en omfattande och vetenskapligt grundad provverksamhet, vars resultat publiceras i särskilda tidskrifter som har en stor spridning. Vi har i vårt land åtminstone prövat konsumentkommittéer, men vi anser att de inte räcker till. Man kunde tänka sig en utveckling av konsumentkommittéer till ett sådant konsumentorgan som föreslagits.

Andra förslag som väckts i motionerna har gått ut på att inrätta informationskontor i större utsträckning och vidga dessa så att konsumenterna kan få sakkunniga råd i form av kritik och upplysningar om brister hos olika varor.

Vidare bör det undersökas om man kan få till stånd en mot producenter och distributörer riktad upplysnings- och dokumentationstjänst, som i stor utsträckning borde kunna finansieras med avgifter.

Herr talman! Dessa och andra förslag har väckts i motionerna, och vi vill gärna överlämna dem till den sittande konsumentutredningen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall också till reservation 5.

Herr OLSSON, JOHAN, (cp):

Herr talman! Jag kan i stort instämma i herr Nymans anförande, när han pläderar för effektivare konsumentupplysning och ökad varuinformation. Vi finner att många goda synpunkter har anförts i de redovisade motionerna, och vi har i en av reservationerna också föreslagit att motionerna skulle lämnas till den sittande konsumentutredningen.

Centerns representanter har emellertid inte redovisat någon mening som

Ang. konsumentfrågor

avviker från utskottets i fråga om anslagskraven. Vi biträder alltså därvidlag utskottsmajoriteten. Det är endast i ett avseende som vi har ett särskilt yrkande, nämligen i frågan huruvida regeringen bör ta initiativ till bildandet av ett organ för samråd mellan näringslivet och konsumenterna, en fråga som ju också har aktualiserats i motioner under denna punkt. Vi finner det vara ett intressant uppslag som bör prövas. Det bör befrämja uppnåendet av en rätt vald produktion till lägsta priser för konsumenterna om det sker ett fortlöpande samråd mellan producenter, handel och konsumenter. Vi finner dock knappast att det är möjligt att riksdagen med en gång ger Kungl. Maj:t direktiv till bildandet av ett sådant samrådsorgan. Förslaget bör i stället enligt vår mening prövas allsidigt, och detta kan lämpligen göras av den sittande konsumentutredningen.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservation 4 a och reservation 5.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Till den här punkten har fogats fyra reservationer av folkpartiet och centern. I den första reservationen, som folkpartiet är ensamt om och som herr Nyman nyss yrkade bifall till, begärs kostnadsökningar till detta avsnitt på 2 595 000 kronor. Det är summor som i allt väsentligt överensstämmer med verkens petitaframställningar. Majoriteten har inte kunnat biträda dessa förslag, bl. a. därför att frågorna befinner sig under utredning och därför att utredningsresultatet, åtminstone i de väsentliga delarna, beräknas föreligga innevarande år. Utskottet understryker emellertid det angelägna i att utredningens tidsplan hålls.

Men självfallet — och det kanske man inte skall dölja — spelar det kärva budgetläget in även när det gäller detta avsnitt. Det är kanske inte helt oväsentligt för konsumenten hurudan budget-

politiken är. En budgetpolitik som tar sikte på att begränsa kostnadsstegringarna kan kanske ha väsentlig betydelse för konsumenten och i viss mån uppväga de nackdelar som kan uppstå genom att exempelvis dessa organ inte får ökade anslag.

I motionerna framförs vidare, som vi nyss har hört, krav på ett organ för samråd mellan näringsliv och konsumenter. Utskottet har inte kunnat gå med på vare sig ett direkt beslut här i frågan eller, som centerpartiet önskar, hänskjutande av densamma till den sittande utredningen. Detsamma gäller folkpartiets önskemål i en av folkpartireservationerna att de synpunkter och förslag — det är åtskilliga sådana — som framförs i partiets stora motion skall överlämnas till utredningen. Enligt utskottet skulle det vara mindre lämpligt att nu binda vare sig riksdagen eller utredningen på detta sätt. Dessutom kan man väl ifrågasätta om det är så lämpligt med hänsyn till att utredningen avser att avsluta sitt arbete under innevarande år och alltså nu bör vara inne i slutskedet. Att man på detta sätt skulle hos utredningen göra nybeställningar måste väl leda till att arbetet fördröjs och att genomförandet av de förslag som uppenbarligen inte minst reservanternas framför också skulle fördröjas. Vi menar alltså att man i det avseendet inte skall villfara reservanternas önskemål.

Med de anförda synpunkterna ber jag, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets utlåtande.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Jag ämnar inte upprepa vad jag i remissdebatten sade om konsumentupplysning och konsumentforskning, ty det lär väl inte göra större intryck på kammaren nu än det gjorde då. Det var för övrigt ungefär lika tomt i kammaren då som det är nu. Men jag kan inte underlåta att göra några kommentarer till herr Peterssons försvar för utskottets inställning i denna fråga.

Ang. konsumentfrågor

Det är alldeles självfallet att en skickligt fördd budgetpolitik är till förmån för konsumenterna, det behöver man inte ens påpeka. Men jag tycker att det är litet långsökt att sedan påstå att detta inte skulle rimma med en ökad konsumentupplysning. Det kan inte vara någon motsatsställning där. Så förfärligt stora summor gäller det inte att man behöver föra in budgetresonemanget på det sättet i diskussionen. Skall vi vänta på att konsumentutredningarna blir färdiga, då lär vi få vänta, om det inte blir någon ändring i regeringens utredningspolitik. Detta är väl den elfte, om det inte är den tolfte utredningen som har haft konsumentupplysning och konsumentforskning på sitt program, sedan vi över huvud taget började diskutera den här frågan i riksdagen. Dessa utredningar har en benägenhet att yngla av sig, som väcker betänkligheter inför vad som skall ske i framtiden. Det finns ingenting som säger att inte också denna konsumentutredning följs av en ny utredning. Att man då skall behöva strypa åt anslagen till de konsumentorganisationer som onekligen tillkommit som följd av dessa utredningar — det vill jag inte alls förneka — tycker jag är både opraktiskt och mycket olyckligt för konsumenterna. Jag skulle vilja framhålla att statsrådet Lange själv har sagt att den utredning vars resultat vi nu väntar på inte får hindra att befintliga konsumentorgan och deras upplysningsverksamhet tillgodoses. Jag tycker att det är fullt naturligt att de under tiden får tillräckliga medel att fortsätta sin verksamhet — det har de inte nu. Om man hör efter hos konsumentinstitutets och pris- och kartellnämnden får man höra att strypningen av anslaget verkligen är till stort men för deras upplysningsverksamhet, och det är enligt min uppfattning mycket olyckligt för konsumenterna. Konsumentinstitutet saknar tjänster för forskare som verkligen kan driva fram undersökningsresultat, och utan undersökningsresultat har man

ingenting att upplysa konsumenterna om. Detta gäller också för de andra organen. Vad varudeklarationsnämnden beträffar är det enligt min uppfattning särskilt olyckligt att den inte har tillräckliga medel för att bedriva dels ett nordiskt samarbete och dels ett internationellt samarbete, vilket skulle förhindra en dubbling av arbetet och betydligt förenkla detta.

Vad näringsrådet beträffar finner reservanterna och folkpartiet att det vore en utmärkt metod att försöka få ett bättre samarbete till stånd mellan företagare, producenter, handelns representanter och konsumenterna, varvid man skulle kunna samarbeta och samråda, medan det nu finns tydliga tecken på att det byggs upp barriärer mellan representanterna för dessa olika områden. Detta kan i framtiden inte vara nyttigt.

Vad som behövs är just att man samarbetar till fördel för konsumenterna och inte stannar i en motsatsattityd som tycks vara fallet just nu. De antydningar som gjorts om konsumentutredningens framtida förslag, nämligen ett statligt konsumentverk, är man inte särskilt benägen att önska sig. Jag tror inte att det i en marknadshushållning och med en fri konkurrens skulle vara till förmån för konsumenterna att vi skulle få ett dylikt konsumentverk. Detta är naturligtvis en fråga som man kan diskutera när förslaget väl ligger på riksdagens bord, men ingen har dementierat ryktena, och därför har jag velat kommentera dem med dessa ord.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till de reservationer som är fogade till denna punkt.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! I årets remissdebatt hade jag i andra kammaren tillfälle att utveckla min principiella syn på konsumentens ställning i ett samhälle som undergår så snabba förändringar som fallet är med vårt. Trots att tiden lider

Ang. konsumentfrågor

skall jag ändå tillåta mig att återge ett litet avsnitt som även sätter in den av mig tillsatta utredningen i dess rätta sammanhang.

Jag sade att statsmakterna måste inrikta ansträngningarna att ställa de resurser till förfogande och sätta de vapen i händerna på konsumenterna som gör det möjligt för dem att aktivt påverka priser, varudistribution och produktutveckling. Jag erkände att en del hade gjorts, men jag menade att det fanns plats för och behov av reformer.

Den i fjol tillsatta konsumentutredningen, det betonade jag då, har till uppgift att företa en ingående och allsidig granskning av snart sagt hela fältet av konsumentfrågor och den problematik som vi här möter. Den prövar bl. a. frågorna om effektivare samordning av konsumentupplysningen och om varors egenskaper och priser. Nya organisationsformer kan därvid visa sig erforderliga.

Vad vi emellertid först behöver är ett underlag för en diskussion om de bärande principerna för effektiva åtgärder på konsumentområdet. Vi måste utforma en progressiv konsumentpolitik som verkligen ställer konsumenten i centrum, och det är naturligtvis, tillade jag, inte gjort i en handvändning. Jag har ändå hemställt till utredningens ordförande att åtminstone delförslag skall kunna föras fram i sådan tid att de kan föreläggas nästa års riksdag. Alltnog, man kan inte komma ifrån denna problematik och bara säga att det går att göra reformer. Enligt min övertygelse måste man se över hela området. Jag skall emellertid inte fördjupa mig i detta utan bara tillägga att jag då hade tillfälle att till min glädje konstatera att bland annat folkpartiets intresse för dessa frågor var ett helt annat än det jag många gånger mött under min tid som handelsminister och då jag haft anledning att framlägga förslag.

Redan år 1956, när den första reformen av konkurrenslagstiftningen infördes och när vi avskaffade priskontrol-

len, mötte jag i andra kammaren hårt motstånd från folkpartiets talesman mot tanken på att ge så stora personalförstärkningar som då föreslogs till de organ som skulle vara verksamma på detta område. Det kan fru Hamrin-Thorell få bekräftat, om hon läser herr Kollbergs anförande i riksdagsprotokollet från det tillfället. Men jag är glad över att folkpartiet i någon mån har nyktrat till på detta område.

Man skall därför inte framställa det som om utvecklingen stått alldeles stilla. I själva verket har de sammanlagda anslagen för dessa ändamål sedan åren 1965/66 ungefär fördubblats. Även om jag håller mig till årets snäva behandling i avvaktan på att vi får ett bättre grepp över hur verksamheten skall inriktas för att bli effektiv så är resurserna, bortsett från lokalkostnads- och lönekostnadspålägg, höjda med en miljon kronor för nästa budgetår i förhållande till innevarande år. Utvecklingen står inte ens nu stilla, fru Hamrin-Thorell.

Jag kan nämna att sedan 1959/60 har personalstyrkan hos t. ex. näringsfrihetsombudsmannen ökat från tio till tjugo. Statens pris- och kartellnämnd hade cirka 100 personer 1959/60 mot 150 i dag. Konsumentinstitutet hade 50 anställda 1959/60 och 90 i dag osv. Anslagen har nära nog ökat oavbrutet, låt vara att takten inte varje år varit densamma. De personella resurserna har förstärkts undan för undan. Vi står alltså inte stilla, men vi har ett behov av att få en total översyn, som ger oss en grundval för en konsumentpolitik som inte bara passade för 1950-talets samhälle utan i stället för det samhälle som vi får leva i under 1970-talet.

Alla önskemål om att ge tilläggsdirektiv till den sittande utredningen är i och för sig värdefulla, men de är också ganska obehövliga. Jag har nämligen förvissat mig om att utredningen bland annat sysslar med dessa frågor. Jag saknar därför förståelse för att man reservationsvis framför ett yrkande om

att utredningen bör få något slag av tilläggsdirektiv. Det är obehövt, ty utredningen sysslar som sagt redan med dessa problem.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av fru Hamrin-Thorells påstående att jag ställde budgetpolitiken emot denna anslagsframställning. Det gjorde jag faktiskt inte, utan jag framhöll att även om man kanske inte kan villfara verkens önskemål i fråga om höjda anslag, så kan ändå budgetpolitiken som sådan ha en viss betydelse för konsumenten. Jag skall här ur en ledande artikel i tidningen Vi med rubriken »Konsumenten i budgeten», där man behandlar dessa frågor, ta mig friheten citera ett avsnitt som jag tycker understrekar dessa synpunkter. Man säger där som sammanfattning av ledaren: »Det ur konsumentsynpunkt värdefullaste i årets statsverksproposition är kanske ändå, att statsmakterna äntligen tycks ha fått ett fast grepp om kostnads- och prisutvecklingen inom vårt ekonomiska liv. Trots att lönestegringen 1968 var lägre än 1967, påpekar finansministern, ökade hushållens disponibla realinkomster med 3,5 procent mot knappt 2,5 procent året därförut. Det är framför allt den låga takten i prisstegringarna som förklarar denna gynnsamma utveckling.

Under 1969 räknar man med en fortsatt utveckling av samma glädjande slag. Man förutser en prisuppgång som stannar vid 2 procent samtidigt som man väntar sig en volymmässig konsumtionsökning på 3 procent, en fortsatt rekordhög bostadsproduktion, en 4-procentig ökning av näringslivets investeringar och en exportökning på 7 procent. Det är en ljus bild som tecknas av ekonomin i välståndslandet Sverige.

Den är ljus, inte minst därför att utvecklingen ger ökade praktiska möjligheter till effektiva insatser för de svaga i samhället — för dem som drabbas av

Ang. konsumentfrågor
sjukdom och handikapp, för dem som blir offer för strukturrationaliseringens arbetslöshet, för de resurssvaga konsumenterna. Och inte minst till större insatser för de fattiga folken.

Årets statsverksproposition är sålunda uttryck för en sund ekonomisk politik, präglad av socialt ansvar. Ur konsumentsynpunkt framstår budgeten som särskilt värdefull därför att den lovar en aktiv miljövärdande politik och därför att den fullföljer strävanden som syftar till att bevara den ekonomiska balansen i samhället och samtidigt främja en fortsatt produktivitetshöjning inom näringslivet.»

Det är alltså synpunkter som förts fram i ett organ som företräder i runt tal 1,5 miljon konsumenter, och det understryker väl, att det kanske inte är så oväsentligt med en budgetpolitik som ger konsumenterna ökade resurser.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Herr Bertil Petersson har citerat en ledare i tidningen Vi. Jag kommer också ihåg en artikel i tidningen Vi för några veckor sedan, där man diskuterade den nya budgeten. Där tog man upp just frågan om anslagen till konsumentfrämjande åtgärder. Jag kommer särskilt ihåg ett ord: man sade att tyvärr för dessa organ fortfarande en »baracktillvaro». I den ledande artikeln av redaktör Thedin ansågs det att man inte alls hade givit tillräckligt just åt konsumtionsfrämjande åtgärder.

Herr Bertil Petersson var litet orolig för att vi med våra propåer i motionerna skule fördröja utredningen. Jag vill då nämna att det av utskottets egen skrivning framgår att majoriteten anser att dessa frågor faller inom konsumentutredningens uppdrag. Handelsministern har också bekräftat att många av dessa propåer i folkpartiets motioner så gör. Vi har i vår reservation aktualiserat dessa spörsmål, som vi anser vara av så vital betydelse för hela konsumentupplysningsverksamheten att riks-

Ang. konsumentfrågor

dagen bör förvissa sig om att konsumentutredningen tar upp dem till ingående prövning. Det är nämligen så, herr statsråd, att propäer från oppositionspartiernas sida inte alla gånger tas upp i en utredning. Eftersom vi inom folkpartiet har ett stort intresse för dessa frågor, har vi gjort denna reservation för att förvissa oss om att spørsmålet tas upp.

Jag tackar statsrådet för den blomma som ni gav åt folkpartiet. Jag tycker att de synpunkter som ni lade fram här och som ni även har framfört i andra kamraren överensstämmer väl med våra. Vi anser emellertid att det behövs mer medel. Man har begärt det från ifrågasvarande organ. Varför inte ge dem det på en gång?

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Jag vill inte alls förneka att anslagen till konsumentupplysning har ökat, men de har inte ökat tillnärmelsevis så snabbt som utbudet av varor på marknaden och inte heller lika snabbt som reklamen. Det fordras ännu mer av upplysning och kunskaper hos konsumenterna för att klara den nuvarande situationen.

Visst skall jag lyda statsrådets råd att titta i riksdagsprotokollet, men jag tar mig samtidigt friheten att be statsrådet också titta där, ty då skall man finna att folkpartiet 1963 — jag tror att det var jag som i all ringhet förde fram den motionen — föreslog att vi skulle göra den kartläggning över hela området som åtskilliga år senare blev regeringsbeslut. Jag tror att man hade vunnit åtskilliga års tid om riksdagen följt det förslag som vi den gången förde fram. Men då passade det inte. Det är väl att det så småningom ändå kom till stånd en sådan kartläggning. De undersökningar som punktvis gjorts under de mellanliggande åren har naturligtvis i och för sig lett till vissa positiva resultat, det vill jag inte förneka. Men jag tror att det —

som statsrådet nyss sade — är nödvändigt att göra en kartläggning över hela fältet.

Jag håller med statsrådet om att konsumenterna behöver ha vapen i händerna och resurser för att kunna träffa sitt val i ett sådant överflödssambälle som vårt. Det är därför vi önskar en snabbare utbyggnad av verksamheten i de organ som redan nu finns. Precis som herr Nyman erinrar jag mig den ledare i tidningen Vi som var nog så frän mot det förslag som lagts fram på konsumentupplysningens område.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Den blomma som jag överräckte till folkpartiet skall jag inte ta tillbaka, men det väsentliga i mitt anförande var ändå påpekandet att kravet på ett tilläggsdirektiv till utredningen var helt överflödigt. Jag har sagt det redan förut. Om jag vore i herr Nymans kläder skulle jag helt enkelt säga, med det erkännande han här gjorde, att det kravet tydligen var överflödigt och inte behövdes, och jag skulle därför avstå från att yrka bifall till reservationen. Men det får bli hans sak vad han gör.

Jag vill slutligen endast säga till fru Hamrin-Thorell att det inte är fråga om att bara ge resurser. Man måste även veta hur man skall få den effektivaste användningen av dem. Som situationen ser ut i dag vet vi inte det. En ny konsumtionspolitik som ger konsumenterna större möjlighet att direkt påverka produktion, näringsliv och varudistribution är vad denna statliga verksamhet bör ta sikte på, och dit har vi ännu inte kommit. Jag hade inte ansvaret för vissa av dessa frågor 1963, varudeklarationsnämnden, konsumentinstitutet, och jag kommer faktiskt inte ihåg om folkpartiet då yrkade på en utredning. I dag verkar det nästan som om man finner en sådan överflöd — vi skall i stället bara öka resurserna. Det vänder jag mig emot.

Ang. konsumentfrågor

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående mom. 1, 2, 4 och 5 samt därefter särskilt rörande vart och ett av mom. 3, 6 och 7.

I fråga om mom. 1, 2, 4 och 5 gjorde herr förste vice talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 3 betecknade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepät propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nyman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 10 mom. 1, 2, 4 och 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och be-

funnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 99;

Nej — 20.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i mom. 3.

Med avseende å mom. 6, anförde vidare herr förste vice talmannen, hade yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av herr *Olsson, Johan*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Bengtson m. fl. vid punkten avgivna, med 4 a betecknade reservationen; samt

3:o), av herr *Nyman*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten anförda reservationen 4 b.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nyman* begärde votering, i anledning varav herr förste vice talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga det samma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr förste vice talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Johan Olssons yrkande.

Herr *Nyman* äskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Ang. konsumentfrågor

Den, som till kontraproposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 10 punkten 10 mom. 6 antager det förslag, som innefattas i den av herr Bengtson m. fl. vid punkten avgivna, med 4 a betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraproposition i nämnda votering antagits det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 4 b betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 24;

Nej — 18.

Därjämte hade 78 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd härav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 10 mom. 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bengtson m. fl. vid punkten avgivna, med 4 a betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en bör-

jan omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Olsson, Johan*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 30.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de beträffande mom. 7 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 5 betecknade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nyman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 10 mom. 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 5 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering

Ang. avsättning till fonden för idrottens främjande

medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;
Nej — 35.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Punkterna 11—16

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17

Ang. avsättning till fonden för idrottens främjande

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1969/70 anvisa ett anslag av 33 375 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 9, av herr *Sörenson m. fl.*, och II: 10, av herr *Sjöholm m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen vid behandlingen av det av Kungl. Maj:t begärda anslaget till fonden för idrottens främjande måtte besluta, att ingen del av detta anslag skulle få disponeras för stöd åt den s. k. boxningssporten,

dels ock de likalydande motionerna I: 659, av herr *Schött m. fl.*, och II: 763, av herr *Sundkvist m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta att till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1969/70 anvisa ett anslag av 35 375 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågakommande punkten på åberopade grunder hemställt,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 659 och II: 763 till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1969/70 anvisa ett anslag av 33 375 000 kronor,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 9 och II: 10.

Vid punkten hade avgivits två särskilda, med 6 och 7 betecknade reservationer.

I reservationen 6, beträffande medelsanvisningen, hade herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Ottosson* (m), *Bengtson* (cp), *Nyman* (fp), *Strandberg* (m), *Johan Olsson* (cp), *Bohman* (m), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Mattsson* (cp), *Sjönell* (cp), *Westberg* i Ljusdal (fp), *Lothigius* (m) och *Eriksson* i Arvika (fp) ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 659 och II: 763 till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1969/70 anvisa ett anslag av 33 875 000 kronor.

I reservationen 7, beträffande boxningssporten, hade herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp), *Nyman* (fp), *Sjönell* (cp) och *Westberg* i Ljusdal (fp) ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 9 och II: 10 besluta, att förevarande anslag icke skulle få disponeras för stöd åt boxningssporten.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Vi skall nu diskutera idrottsanslaget. Att kammaren samtidigt töms litet häftigt beror inte på något bristande intresse för idrotten utan snarare tvärtom. TV-sändningen från ishockeymatchen Sverige—Tjeckoslovakien är inte helt klar ännu, men om jag är riktigt underrättad, leder vi med 2—0, och det lär bli slutresultatet!

Alltnog, anslaget till fonden för idrottens främjande har under en följd av år visat en mycket jämn ökningstakt. Årets statsverksproposition anvisar ett belopp av 33 375 000 kronor för avsätt-

Ang. avsättning till fonden för idrottens främjande

ning till fonden, vilket för idrottsrörelsens del innebär den vanliga ökningen med 3 miljoner kronor.

Idrottens egna anslagsäskanden har däremot under årens lopp visat en högst väsentlig stegring. Inför budgetåret 1966/67 begärdes ett anslag som endast med cirka 1 miljon kronor översteg det av departementschefen senare anvisade. Klyftan mellan redovisade behov och beviljade anslag har dock ständigt ökat, och för budgetåret 1969/70 har departementschefen anvisat ett anslag som underskrider det begärda anslagsbeloppet med 7 miljoner kronor.

En närmare granskning av de begärda anslagsökningarna ger vid handen att dessa främst föranletts av kravet på ökade resurser till de olika specialförbunden och till utbildningen av ungdomskonstuler och instruktörer. De senaste årens betydande utveckling på idrottens område har enligt idrottens samarbetsnämnd bidragit till att starkt öka behovet av nya resurser i dessa avseenden.

Under det senaste året har Riksidrottsförbundet noterat en nära nog 20-procentig ökning av den samlade medlemskadern. Det samlade medlemsantalet uppgick 1968 till 2 271 209. Över hälften av medlemmarna är i åldrarna 12—24 år. Eftersom totala antalet ungdomar i dessa åldrar ej uppgår till stort mer än 1 300 000, måste detta, även om dubbla medlemskap torde förekomma i relativt hög utsträckning, betraktas som ett mycket gott belägg för ungdomens stora idrottsintresse.

På senare år har idrotten dessutom kommit att spela en allt större roll för de handikappade och för stora grupper pensionärer.

Att idrottsrörelsen sett sig föranledd att under årens lopp begära väsentligt ökade anslag ter sig mot bakgrund av denna snabba utveckling naturligt. Om idrottens betydelse för den enskildes trivsel och allmänna välbefinnande torde ej heller några delade meningar råda. I själva verket torde idrotten i da-

gens läge ha ett ännu större värde än tidigare. I en tid när allt fler ungdomar faller offer för narkotika- och spritmissbruk och allmän social missanpassning bör idrotten såsom en form av förebyggande ungdomsvård ges ett ökat stöd. Den enskildes behov av friluftsliv och idrottslig träning blir också generellt sett större i ett samhälle som går i riktning mot en ökad natur- och miljöförstöring och ett ökat stillasittande, inte minst i det dagliga arbetet.

Mot denna bakgrund är det uppenbart att idrottsanslaget bör ökas avsevärt. Skälen härför, som jag nu i korthet redogjort för, är närmare utvecklade i en fyrpartimotion med nr 659 i denna kammare och nr 763 i medkammaren. I dessa motioner erinras bland annat om att departementschefen i statsverkspropositionen uttalat, att 1965 års statliga idrottsutredning beräknas bli färdig i år och att den kan komma att påverka anslaget till idrotten först budgetåret 1970/71.

Vid 1968 års riksidrottsmöte meddelade emellertid utredningens ordförande att utredningen har för avsikt att föreslå att det årliga statliga stödet till idrotten gradvis skall höjas från nuvarande cirka 33 miljoner till cirka 100 miljoner kronor vid slutet av en 5-årsperiod med början budgetåret 1970/71. Med hänsyn härtill hade det varit naturligt med en större ökning av idrottsanslaget redan budgetåret 1969/70 för att möjliggöra för idrottsorganisationerna att redan under detta budgetår väsentligt vidga sin verksamhet.

Vi motionärer har föreslagit en höjning av det i propositionen föreslagna beloppet med 2 miljoner kronor. Statsutskottets majoritet avvisar helt detta förslag, medan en minoritet bestående av utskottets samtliga borgerliga ledamöter i reservation tillstyrker en uppräkning med 1/2 miljon kronor.

Det är onekligen ägnat att väcka förvåning att statsutskottet med kännedom om idrottsutredningens kommande för-

Ang. avsättning till fonden för idrottens främjande

slag och de offentliga diskussioner i anslagsfrågan som har förekommit vid de senaste riksidrottsmötena kan beteckna den av Kungl. Maj:t föreslagna uppräkningskraftiga Anspråken på kraft förefaller onekligen blygsamma.

Vi motionärer anser oss ha varit återhållsamma då vi begränsat vårt förslag till en höjning på 2 miljoner kronor. Genom en sådan höjning skulle dock kunna tillgodose de mest angelägna behoven sådana dessa angivits av Riksidrottsförbundet och Korporationsidrottsförbundet. Dessa behov är främst ökat stöd åt ungdomsverksamheten, åt utbildningen av frivilliga ledare, åt planerings- och projekteringsarbeten på Bosön och Lillsved samt åt specialförbundens och Korporationsidrottsförbundets lokalförbunds verksamhet.

Vi beklagar naturligtvis att inte ens utskottsminoriteten kunnat stödja vårt modesta krav utan tydligen ansett sig nödsakad att begränsa uppräkningskraftiga Anspråken på kraft förefaller onekligen blygsamma.

Samtidigt vill jag begagna tillfället framhålla angelägenheten av att 1965 års idrottsutredning med det snaraste lägger fram sitt med stort intresse emottagna förslag. Innan detta föreligger tycks det nämligen inte vara möjligt att få till stånd någon rejäl höjning av det statliga idrottsstödet.

Herr talman! Jag vet att många av ledamöterna i denna kammare är varmt idrottsintresserade och att många själva utövar idrott. Många av dem har för övrigt i olika grupper deltagit i motionsidrott just denna dag. De vet hur idrottsutövandet ökar trivselen och välbefinnandet och borde alla, oavsett partitillhörighet, medverka till att riksdagens beslut i dag blir sådant att det ger idrottsrörelsen ökade resurser för att tillgodose de mest aktuella behoven.

Det är givetvis önskvärt att så många som möjligt av kammarens övriga ledamöter följer dem.

Under åberopande av vad jag anför ber jag att få yrka bifall till reservation 6 av herr Axel Andersson m. fl.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! I förhållande till den stora anslutningen till idrottsutövandet är statsanslagen låga. Om det stora idrottsintresse som denna kväll dokumenterats av kammarens ledamöter också kunde ta sig uttryck i att högre anslag till idrotten beviljades, skulle det vara synnerligen glädjande. Höjningar av idrottsanslagen har gjorts nästan varje år, men eftersom utgångspunkten får anses ligga mycket lågt, har man relativt sett ändå inte kommit upp i några större belopp.

Många gånger har betygats vilken stor betydelse idrotten har, och i dag vill jag särskilt understryka dess hälsofrämjande effekt. Utan tvivel är de två bästa medel vi har för att behålla vår hälsa rörelse och frisk luft.

Herr Schött har redan sagt att idrottsutredningen beräknas bli färdig med sitt arbete i år. Det har också varslats om att den kommer att sikta på anslag som kanske går upp till 100 miljoner kronor per år. Om så blir fallet, hade det varit mycket lämpligt att riksdagen också i år tagit ett steg framåt och höjt anslagen. Det kan bli vissa svårigheter för idrottsorganisationerna att hastigt anpassa sig till kraftigt höjda anslag, och det hade alltså varit välbetänkt att höja mera i år.

Den betydelsefulla hälsofrämjande motionsidrotten har behandlats i motionen, och det bör understrykas på allt sätt hur värdefull den är. Tävlingsidrotten skall inte klandras. Den är tvärtom viktig när det gäller att väcka intresse och sporra idrottsutövarna. Men det bör särskilt framhållas att motionsidrotten har en mycket stor bety-

Ang. avsättning till fonden för idrottens främjande

delse. Den når ett mycket stort antal människor och borde därför främjas på alla sätt.

Samtliga bidragsberättigade organisationer bedriver en starkt växande verksamhet för att genom motions- och enkel tävlingsidrott aktivera medborgarna. Alla dessa organisationer har framhållit att den konditionsbefrämjande verksamheten är av stort värde och att de skulle behöva ökade anslag för att utbilda ledare för detta ändamål.

I hela vårt land finns behov av motionsidrott, och många enkla anordningar skulle kunna göras. Jag tänker på idrottsplatser, som inte behöver vara så fina men som ändå finns tillgängliga, löpslingor där man kan gå eller springa, markerade skidspår och dylikt. Det är i hela vårt land en skriande brist på dylika anordningar. Många människor skulle säkert gärna utöva någon form av idrott, men de vet inte riktigt hur det skall gå till. De kan inte orientera, de känner inte till trakten och ger sig helt enkelt inte ut. Det kunde göras en stor mängd enkla arrangemang för att motionsidrotten i större utsträckning skulle komma hela folket till godo.

Också i detta sammanhang är ledarutbildningsfrågan ett av de stora problemen. Många har kanske viljan att ge sig ut, men de vet inte riktigt hur de skall göra. För detta ändamål borde det finnas ledare som inte behöver vara så kvalificerade, men ändå kunde verka som handledare och ge råd till människor som vill utöva idrott på detta sätt.

Det har ofta sagts att sådant är uppgifter för kommunerna. Detta kan erkännas, men det är ändå så att staten tar hand om de inkomster vi får från idrotten — dvs. genom tippningen. Staten kan därför inte gärna undandra sig sitt ansvar utan bör på alla sätt uppmuntra landsting och kommuner att göra sitt bästa för att få ytterligare idrottsplatser. Det borde vara en gemensam insats från staten, landstingen

och primärkommunerna att göra ännu mera för idrotten.

Om man skall värdera den hälsofrämjande effekten, behöver man bara erinra om att sjukvården nu kostar sex å sju miljarder totalt per år. Det är en försvinnande liten del av detta belopp som vi ger till vad jag skulle vilja kalla friskvård. Man skulle säkert kunna förebygga många av de sjukdomar som nu uppkommer om man såg till att folk fick rörelse och kom ut i frisk luft.

Herr talman! Jag skulle vilja säga några ord i ett annat avseende som också har en viss aktualitet. Idrotten har även en nykterhetsfrämjande effekt. Därvidlag kan jag vänta mig vissa protester. Men 1944 års nykterhetsutredning konstaterade redan att så var fallet, och därför har vi också i det avseendet satsat på idrotten. Varje idrottsman som är aktiv vet att idrott och alkohol inte passar ihop. Mycket förnämliga svenska idrottsstjärnor har gjort uttalanden som varit utmärkta föredömen för de yngre. Jag vill inte bestrida att det finns undantag — ett sådant förekom bara för kort tid sedan då ett lag vann svenskt mästerskap och enligt min uppfattning visade en så total brist på omdöme att det inte kan annat än brännmärkas. Att dricka något som man förebär vara champagne inför TV-publiken och på idrottsplatsen vittnar om oändlig dumhet och fullkomlig brist på humor. En sådan humor tror jag inte att svenska folket förstår. Men detta är undantag. I de flesta fall är våra idrottsmän utomordentligt goda exempel för ungdomen.

Det är starkt motiverat att vi höjer anslaget. För dagen har vi inte gått långt, utan det är en ganska ringa höjning vi föreslagit. Den borde dock komma till stånd. Det är min förhoppning att vi skall kunna ta ett verkligt krafttag för idrotten i och med att idrottsutredningen framläggs. Nu ber jag att få ansluta mig till det yrkande som framställts av herr Schött.

Ang. avsättning till fonden för idrottens främjande

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Herrar Schött och Bengtson har talat för reservation 6 om ökat bidrag till fonden för idrottens främjande. Jag delar deras synpunkter och vill också yrka bifall till reservation 6. Men på min lott skulle komma att säga några ord om reservation 7, som tar upp stödet till amatörboxning.

Herr talman! Detta är en fråga som diskuterats i många ronder här i kammaren. Det börjar närmast bli ett slags professionell boxningsmatch med hänsyn till antalet ronder. Många har deltagit i diskussionen under årens lopp. Frågan är emellertid om vi inte snart skall kunna se slutet på denna match sedan nu justitieministern allvarligt prövar att även förbjuda amatörboxning. Den ena remissinstansen efter den andra stöder starkt tanken.

Jag vill erinra om vad Nordiska rådet uttalade i fjol i samband med en utredning, nämligen att boxningen innebär betydande risker för hjärnskador vid upprepade slag mot huvudet. Ibland tycker jag att vi liksom inte förstår allvaret med dessa slag mot huvudet. Jag talade med en kollega häromdagen. Han hade varit på en konferens där man talat om datamaskinen, hur mycket den kan samla i sitt minne och vad den betyder. Men han sade att han hade kommit underfund med att det ändå inte finns någon datamaskin som går upp mot den vi har mellan axlarna. Han menade vår hjärna. Den går utanpå alla datamaskiner. Hur fina elektroniska utrustningar man än uppfinner 1975—1980 finns det ändå ingenting som kommer att gå upp mot vår egen datamaskin, menade han. Det är ganska underligt att vi inte riktigt förstår att vara rädda om den. Det är just dessa slag mot huvudet som skadar hjärnceller nästan varje gång.

Nu finns det naturligtvis mycket stora möjligheter att man tillfrisknar, några slag gör inte så mycket. Men med tiden avtrubbas ens reaktionsförmåga. Det är detta som vi betecknar såsom

mycket allvarligt och som expertgruppen av läkare har kunnat konstatera. Gruppen menar därför att vi inte kan låta boxningen fortgå, inte ens amatörboxningen.

Ingen kan sannerligen säga annat än att boxningssporten har kringgårdats med säkerhetsföreskrifter och att denna sport följs med större uppmärksamhet än någon annan sport. Just detta att det behövs så många skydds-föreskrifter är enligt min mening, herr talman, ett talande bevis för att sporten ändå är hälsovådlig och att man därför åtminstone kan ifrågasätta om den bör understödjas med statsmedel.

Nu har det utvecklats en myt i samband med boxningen, nämligen att riksdagen inte bör bestämma om boxningen skall ha statligt bidrag, utan bör överlåta till Riksidrottsförbundet och Boxningsförbundet att avgöra detta. För min del tycker jag att riksdagen, då det gäller statliga anslag, skall ha möjlighet att säga sin mening om villkoren. Gör vi inte det, kan ju medborgarna i det här fallet få den uppfattningen att boxningen inte är farlig. Staten skall väl inte understödja något som är hälsovådligt. Till hösten har vi kanske också kommit dithän att det finns lagstiftning mot boxningen, och därför skall vi inte nu säga att det går bra att ge anslag åt amatörboxning.

Herr talman! Det vore säkerligen mycket mer att säga i den här frågan, men jag tror samtidigt att det är svårt att uppbringa nya skäl för och emot amatörboxning, skäl som inte redan framförts i denna kammare vid många olika tillfällen. Därför vill jag inskränka mig till att yrka bifall till reservationen nr 7.

Herr JONSSON (s):

Herr talman! Debatten om anslaget till fonden för idrottens främjande sönderfaller i två delar, en ekonomisk del och en boxningsdel.

Vad gäller den ekonomiska delen tyc-

Ang. avsättning till fonden för idrottens främjande

ker jag att det finns all anledning att med tillfredsställelse notera att idrottsanslaget enligt Kungl. Maj:ts förslag nu kommer att höjas med 3 miljoner kronor och, som utskottet säger i sitt utlåtande, har höjts med 25 procent under de två senaste budgetåren. Utökar man jämförelsen till att omfatta ännu ett budgetår, finner man att ökningen är 42 procent eller 10 miljoner kronor under de tre senaste budgetåren. Ökningen till idrottsorganisationerna blir nästan 4 miljoner kronor, om man medräknar de 900 000 kronor som innevarande budgetår använts för deltagande i olympiska spel. Ökningen till idrottsorganisationerna blir nästan dubbelt så stor som under innevarande budgetår, alltså en ökning från 2,5 till 4 miljoner kronor.

I motionerna I: 659 och II: 763 sägs att departementschefens förslag innebär att ett med 2,9 miljoner kronor ökat belopp, jämfört med anslaget innevarande budgetår, ställs till idrottsorganisationernas förfogande. Detta belopp skall vara 4 miljoner kronor, alltså ytterligare över 1 miljon kronor. Motionärerna har inte medräknat den miljon som redan finns i innevarande års budget för Vålådsalanläggningen.

Hela frågan om inriktningen och omfattningen av samhällets stöd till idrotten är föremål för övervägande inom idrottsutredningen, som beräknas bli färdig under innevarande år såsom redan har sagts. Departementschefen vill i avvaktan på utredningsresultatet understryka önskvärdheten av höjda anslag till specialförbunden och behovet av att ge Riksidrottsförbundet och andra idrottsorganisationer ökade resurser för ledarutbildning.

Med detta påpekande vill jag ha sagt att en mera omfattande debatt om idrottens ekonomiska problem lämpligen bör anstå till dess att utredningens resultat föreligger. Avsättningen till fonden för idrottens främjande under nästa budgetår innebär att man kan fortsätta med upprustningen av Vålådalen som igång-

sattes innevarande budgetår genom att ytterligare 1 miljon kronor av idrottsanslaget är avsett just för detta ändamål.

Vad angår den andra delen, alltså boxningsdebatten, har vi som företrädare utskottsmajoriteten den uppfattningen att idrottsrörelsen själv bör få avgöra på vilket sätt medlen skall disponeras. När nu statsutskottets majoritet i år liksom tidigare anser att Riksidrottsförbundet skall vara den instans som fördelar pengarna, så är det väl därför att vi lutar på Riksidrottsförbundet och tror att det har de bästa kvalifikationerna att fördela anslagen. Idrottsrörelsen i vårt land har alltid varit fri och obunden i förhållande till statsmakterna. Den har känt sitt ansvar gentemot samhället, och samhället har haft förtroende för idrottsrörelsen.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag på samtliga punkter.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Här har tidigare sagts att det inte tillkommit något nytt i denna debatt, och herr Jonsson sade nu senast att Riksidrottsförbundet torde vara den instans som bäst förstår hur anslaget bör fördelas.

Ja, det kan tyckas så, men då har man inte tänkt på att det kommit en ganska svidande vidräkning med anslaget till boxningen. Det nya som tillkommit är remissyttrandena över den promemoria som justitiedepartementet har skickat ut. Av dessa remissyttranden — de är sammanlagt 10 — framgår att 9 remissinstanser vill ha förbud mot all professionell boxning. Den som inte går direkt på förbud är Boxningsförbundet, och det kan man kanske förstå.

Förbud mot amatörboxning krävs av rikspolisstyrelsen, riksåklagaren, socialstyrelsen, idrottsutredningen, länsstyrelsen i Stockholm, länsstyrelsen i Göteborg och hovrätten över Skåne och

Ang. avsättning till fonden för idrottens främjande

Blekinge, alltså sammanlagt sju remissinstanser av tio.

Det måste te sig mycket märkvärdigt om riksdagen anser att detta inte angår den. Om riksdagen med andra ord fortfarande finner att amatörboxningen skall få anslag.

I Göteborg ägde i går en debatt om boxningen rum. I den debatten deltog idrottsläkaren doktor Gösta Carlsson, den man som tidigare hade hand om en av våra mest kända boxare. Carlsson sade att han ansåg att boxningen inte kan försvaras som idrott. Han ansåg att riskerna för hjärnskador våldade vid boxningsmatcher kan vara stora ännu 10—15 år efter att man har slutat boxas. Det är detta ständiga upprepanande av misshandeln som han varnade för.

Med tanke på den sena timmen skall jag fatta mig kort, men vill påpeka att det också hänt ytterligare ett par saker under den senaste tiden. Intill nyåret räknade man med 300 döda i boxningsringen. Efter nyåret har två personer till dött av skador i boxningsringen. Är det då försvarligt att Sveriges riksdag säger ja till anslag åt boxningen? Detta i ett ögonblick när justitiedepartementet har utarbetat förslag om förbud mot såväl amatör- som proffsboxning. Förslag som man visade upp vid Nordiska rådet med en viss stolthet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation 7.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag skall fatta mig ännu kortare än den föregående talaren. Vi får tillfälle att återkomma till frågan om boxningens existensberättigande, fru Segerstedt Wiberg. Justitieministern skall lägga fram ett förslag till lag om förbud mot professionell boxning, och det blir alltså tillfälle att återkomma till denna problematik. Jag har talat om den så många gånger och skall inte uppehålla mig vid den nu.

Jag vill framhålla att årets anslag till idrotten i runt tal innebär en höjning med 10 procent, dvs. tre miljoner kronor.

Reservanterna önskar ytterligare 500 000 kronor. Herr Schött talar om miljövard och allt möjligt annat. Jag vill bara erinra om vad som har skett under de senaste åren på idrottens område i fråga om anslag. Anslaget till Sveriges riksidrottsförbunds konsulent- och instruktörsverksamhet för ungdom har från budgetåret 1963/64 till innevarande budgetår ökat med 405 procent. Anslaget till handikappidrotten har år från år ökat. Om jag slår samman vad de döva får med vad de handikappade får så har anslagen mer än fyrdubblats under samma period. Det kan inte heller ha undgått herr Schött att anslaget till Korpidottsförbundet ökade från 880 000 kronor budgetåret 1963/64 till 2 260 000 kronor innevarande budgetår.

I årets statsverksproposition begärs nu ytterligare en ökning med tre miljoner kronor.

Reservanterna föreslår därutöver alltså en höjning på 500 000 kronor. Det är den gamla politiken på detta område som på många andra områden, att vad man än gör så finns det alltid möjlighet att lägga ett litet överbud.

Herr BENGTSO (cp):

Herr talman! Varför gick inte handelsministern litet längre tillbaka i historien? Han förbisåg att det en gång i tiden fanns en plan för hur stor del av tipsmedlen som skulle gå till idrotten. Det kan också vara lämpligt att redogöra för hur den planen fullföljdes.

Innan statsrådet Lange kom in i kammaren sade jag att om man startar från en låg utgångspunkt blir följden att man kan redovisa stora höjningar. Dessa baseras således på tidigare försummelser mot idrotten. Anslagen är inte på långt när tillräckliga. För att komma upp till ett anslag av 100 mil-

Ang. avsättning till fonden för idrottens främjande

joner kronor, som vi hoppas, hade det varit befogat att föreslå ett betydligt större anslag än vad man har gjort.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Det skall villigt erkännas att idrottsanslaget har stigit under de gångna åren och att detta säkerligen till stor del har berott på statsrådet Langes stora intresse och förståelse för idrottsrörelsen. Det är dock onekligen trots detta så att anslaget på intet sätt motsvarar behovet, och detta är statsrådet Lange helt säkert medveten om.

Eftersom landshövding Frithiofson hösten 1968 presenterade det förslag som den statliga utredningen skall komma med, vilket innebär att anslaget räknas upp till 100 miljoner kronor under en femårsperiod, är det anmärkningsvärt att man inte kan få till stånd en större ökning nu. Man hade f. ö. i idrottskretsar räknat med att denna utredning skulle varit klar i sådan tid att den kunnat påverka den budget vi nu diskuterar.

Statsrådet Lange skämtar litet här och tycker att 500 000 kronor väl inte är någonting att tala om. Nej, det är en mycket blygsam summa som reservanternas stannat för, och vi motionärer beklagar att de har nöjt sig med detta ringa belopp. Även vi har i avvaktan på utredningen velat vara återhållsamma och därför begränsat oss till ett förslag om en höjning på två miljoner kronor utöver departementschefens förslag.

Medan jag har ordet vill jag än en gång vädja till statsrådet Lange att söka påskynda den sittande utredningen, så att vi med utgångspunkt från dess förslag kan få till stånd den lyftning av idrottsanslaget som är så utomordentligt angelägen inte minst med hänsyn till situationen på ungdomsfronten.

Jag tror mig veta att statsrådet Lange själv gärna ser att detta anslag får en avsevärd höjning. Att hans möjligheter att få till stånd den behövliga höjningen är begränsade förstår man också.

Herr talman! Jag ber än en gång att få yrka bifall till reservation 6.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Statsrådet Lange talar endast om den professionella boxningen, men departementspromemorian talar om två alternativ. I den särskilda promemoria som ställdes till Nordiska rådets förfogande påpekades att det fanns dessa två alternativ. Det heter där att »som skäl för boxningsförbud har anförts dels boxningens hälsofarliga beskaffenhet, konstaterad i den nordiska läkarkommitténs betänkande om boxningens medicinska skadeverkningar, dels boxningens förråande inverkan på utövare och åskådare. Dessa två skäl gäller både professionell boxning och amatörboxning».

Detta är alltså vad justitiedepartementet säger, och departementet har följdriktigt utarbetat även ett förslag till lag om förbud mot boxningen som sådan.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Schött och herr Bengtson att när jag har rekommenderat en anslagsökning på tre miljoner kronor, så anser jag naturligtvis att det beloppet under nuvarande förhållanden är tillräckligt. Det är alldeles självklart.

Jag skulle gärna kunna gå tillbaka i historien, herr Bengtson, men jag skall inte göra det. Då skulle de svindlande procenthöjningar jag talat om bli ännu mer astronomiska — siffrorna talar sitt tydliga språk.

Herr KAIJSER (m):

Herr talman! Det börjar bli sent, men jag skulle inte kunna gå hem med riktigt gott samvete utan att ha sagt några ord med anslutning till fru Segerstedt Wibergs anföranden och utan att ha vädjat till kollegerna här i kammaren att med sina röster stödja den reservation som går emot statsbidrag till varje form av boxning.

Ang. avsättning till fonden för idrottens främjande

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Jag tycker att statsrådet Langes senaste inlägg var ganska allvarligt. Om jag förstod honom rätt ansåg han att en höjning på tre miljoner kronor var tillräcklig. Han bedömde alltså att den summan skulle komma att täcka de föreliggande behoven. Det skall bli mycket intressant att följa detta ärendes vidare handläggning, när vi om ett år fått den statliga idrottsutredningen och den framlagt sitt förslag om en höjning upp till 100 miljoner kronor. Då om inte förr får väl statsrådet Lange tänka om i fråga om idrottens behov.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag tycker att herr Schött hör dåligt på vad som sägs i talarstolen. Han kanske lyssnar mest till vad han själv säger.

Jag vill bara framhålla att jag har sagt att jag anser att anslaget i år är tillräckligt, och jag vill tillägga: inte minst i belysning av att vi har möjligheter att få en plan nästa budgetår. Jag hoppas att resurserna då skall vara större och prioriteringarna kunna göras på ett annat sätt. Men jag skulle — det förstår väl herr Schött — inte ett ögonblick kunna försvara något som jag inte själv anser vara en riktig avvägning, och det anser jag att det har varit under nuvarande förhållanden. Det har ingenting med ett ställningstagande till betänkandet från den sittande idrottsutredningen att göra.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Med avseende å mom. 1, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas,

dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nyman begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 17 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herrar Bengtson och Schött begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 61;

Nej — 57.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de rörande mom. 2 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 7 be-

Anslag till skolväsendet

tecknade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nyman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 17 mom. 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 7 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 40.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 18—21

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1969/70 inom inrikesdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkterna 1—4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1969/70 till skolväsendet jämte motioner.

Punkten 1**Anslag till skolväsendet**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1, bilaga 10, enligt utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för den 3 januari 1969, föreslagit riksdagen att till Skolöverstyrelsen för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 38 970 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat de likalydande motionerna I: 184, av herrar *Richardson* och *Nyman*, samt II: 193, av herr *Källstad m. fl.*, i vad de avsåge hemställa att riksdagen under förevarande anslag för budgetåret 1969/70 måtte anvisa medel för inrättande av en skolkonsulenttjänst avsedd för studie- och yrkesorientering.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 184 och II: 193, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Skolöverstyrelsen för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 38 970 000 kronor.

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Av de i runda tal 6 730 miljoner kronor som den åttonde huvudtitelns driftssida omfattar utgör det avsnitt som behandlas i statsutskottets

Anslag till skolväsendet

utlåtande nr 35 den dominerande delen eller i kronor räknat 4 360 miljoner kronor. Det är i stort sett den del av vårt utbildningsväsende som lyder under skolöverstyrelsen, och det handlar således här om anslagsgivningen till utbildningen upp till det gymnasiala stadiet.

Utskottsbehandlingen har inte medfört särskiljande meningar mer än i ett par fall, men några punkter kan ändå förtjäna att kommenteras.

Skolöverstyrelsen har i sina anslags-
äskanden begärt att få inrätta sex konsulenttjänster. Endast en av dessa beviljas, och det gäller den välmotiverade konsulenttjänsten för hörselundervisning. Det betyder att konsulentorganisationen inte kommer att få den välbehövliga förstärkningen på sådana områden som ADB-utbildning, undervisning av utlandssvenska barn samt studie- och yrkesorientering. Det är speciellt bekymmersamt att det sistnämnda området inte blivit tillgodosett.

Herrarna Richardson och Nyman har också fäst uppmärksamheten på detta i en motion i denna kammare. Situationen är särskilt besvärlig i gymnasiet och fackskolan. 1964 års riksdagsbeslut om det nya gymnasiet baserades på det fria valets princip, men innehöll också en bedömning av hur elevfördelningen mellan de olika linjerna borde vara. Överensstämmelsen med den verkliga elevfördelningen har visat sig vara mindre god. År 1968 hade endast 9,8 procent av förstahandssökandena till årskurs 1 av gymnasiet anmält sig till teknisk linje mot beräknade 20 å 25 procent. Så sent som 1966 var andelen 20 procent. Även den ekonomiska linjen har betydligt färre sökande än vad man från olika utgångspunkter ansett vara en lämplig fördelning. Motsvarande ökning har skett av andelen förstahandssökande till humanistisk-samhällsvetenskaplig linje.

Sedan läsåret 1967/68 har skolstyrelserna bemyndigats tillämpa en omfördelning av förstahandsönskemålen

från eleverna så att minst 15—20 procent av kommunens gymnasieplatser tillfaller vardera den ekonomiska och den tekniska linjen.

Vid övergången till årskurs 2 har vidare en avtappning från främst de tekniska och naturvetenskapliga linjerna skett. Det föranledde förra året skolöverstyrelsen att begära att få tillämpa samma kvoteringsystem i årskurs 2 av gymnasiet och årskurs 1 av fackskolan som alltså nu tillämpas vid inträdet till gymnasiet. Detta beviljades emellertid inte av regeringen.

Som en konsekvens av detta tycker man att det ansvariga statsrådet skulle ha sett till att skolöverstyrelsen åtminstone får den förstärkning av konsulentorganisationen som styrelsen begärt för studie- och yrkesorientering. Ett av de bästa alternativen till en mer hårdhänt styrning av elevernas val av studieväg är såvitt jag förstår en förstärkning av studierådgivningen. Så har nu inte blivit fallet, och det tyder inte på någon påtaglig vilja att försöka komma ur den snedfördelning som nu är för handen.

Till utlåtandet är fogad en reservation som rör läraruppsättningen vid lärarhögskolorna s. k. försöks- och demonstrationsskolor. Som namnet på skolorna anger skall där bedrivas pedagogiska och metodiska försök och demonstrationer. För att leda den verksamheten har speciella lärartjänster inrättats, s. k. Up-tjänster. Tyvärr har sådana tjänster inte medgivits i övningsämnen musik, teckning och gymnastik på lärarhögskolorna för utbildning av lärare på låg- och mellanstadiet, men däremot på de lärarhögskolor som har utbildning av högstadielärare.

Skolöverstyrelsen har alltsedan försöks- och demonstrationsskolornas tillkomst enligt min uppfattning argumenterat övertygande för att Up-tjänsterna i övningsämnena behövs på samtliga försöks- och demonstrationsskolor. Det är en förutsättning, om man verkligen vill att dessa skolor skall infria de stora

Om inrättande av s. k. Up-tjänster

förväntningar som med all rätt har ställts på dem i undervisningens tjänst. Alla som har någon erfarenhet av klasslärarnas undervisningssituation vet att ämnena musik, teckning och gymnastik ställer alldeles särskilt stora krav på klassläraren i de fall då hon eller han inte har naturlig fallenhet för ämnena i fråga. Visserligen är klassläraren en mångsysslare av stora mått med rutin och träning att klara undervisningen bra även i de ämnen där intresset och fallenheten är mindre. Men finns sådana svackor i intresse och begåvning just i övningsämnena, ställs stora krav på den metodiska och pedagogiska uppläggningsen, om inte undervisningen skall bli trist och i värsta fall rent plågsam för såväl lärare som elever. Det är därför viktigt att försöks- och demonstrationsskolorna även på låg- och mellanstadiet får ämnesspecialister i övningsämnena.

Vi framförde det här kravet reservationsvägen även vid föregående riksdag. Det är som gått har, enligt vad jag fått mig bekant, givit sådana erfarenheter på berörda lärarhögskolor att vårt yrkande framstår som ändå mer motiverat i dag. Skolöverstyrelsen tycks ha funnit detsamma, eftersom styrelsen, som jag tidigare nämnde, återkommit även i år med äskande om tjänsternas inrättande.

Herr talman! Herr Lidgard kommer att framställa yrkande i den här frågan, när föredragningen kommer till punkten 8.

Ytterligare en punkt i utlåtandet vill jag fästa kammarens uppmärksamhet på, nämligen den som gäller privatskolorna. Utskottet begärde som bekant redan förra året att Kungl. Maj:t med hänsyn till de svårigheter privatskolorna befinner sig i genom att inget besked givits om deras framtida status i skolorganisationen snarast skulle redovisa sin inställning till utlands- och internatskoleutredningens förslag beträffande dessa skolor. Någon sådan redovisning har ännu inte givits. Utskottet

kommer därför igen i år och gör enhälligt följande skärpning i uttalandet: »Utskottet vill kraftigt betona vikten av att Kungl. Maj:t snarast för riksdagen redovisar sin inställning till förslaget om riksinternatskolor.» Detta uttalande görs tillsammans med ett konstaterande av att årets huvudtitel innebär ett ställningstagande för att renodlade internatskolor tills vidare synes bära finnas men att det bör närmare övervägas i vilken form de bör drivas i framtiden. Utskottet förväntar sig således, herr talman, ett snabbt besked från Kungl. Maj:t i den här frågan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 2—7

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 8***Om inrättande av s. k. Up-tjänster**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 2 770 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 185, av herr *Schött m. fl.*, och II: 200, av herrar *Åkerlind* och *Werner*,

dels de likalydande motionerna I: 474, av herr *Lidgard*, och II: 573, av herr *Nordstrandh m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 515, av herr *Wirtén m. fl.*, och II: 549, av herr *Källstad m. fl.*,

dels ock motionen II: 562, av fru *Mogård*.

I motionerna I: 474 och II: 573 hade anhållits, att riksdagen måtte besluta att inrätta en Up-tjänst som övningslärare vid grundskolan i vart och ett av ämnena musik, teckning och gymnastik för var och en av de nio kommunerna

med mindre lärarhögskola samt att riksdagen måtte anvisa härför erforderliga medel.

I motionerna I: 515 och II: 549 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta att inrätta 72 Up-tjänster för övningslärare för tjänstgöring på grundskolans låg- och mellanstadium samt att anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 1 014 000 kronor förhöjt förslagsanslag till den praktiska lärarutbildningen under anslaget Bidrag till driften av grundskolor m. m.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt,

1. att riksdagen måtte

a. avslå motionerna I: 515 och II: 549 i vad de avsåge inrättande av 72 s. k. Up-tjänster,

b. avslå motionerna I: 474 och II: 573 i vad de avsåge inrättande av 27 Up-tjänster,

2. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 515 och II: 549 samt I: 474 och II: 573, samtliga motioner i vad de avsåge medelsanvisningen, till Bidrag till driften av grundskolor m. m. för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 2 770 000 000 kronor,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 185 och II: 200,

4. att riksdagen måtte avslå motionen II: 562.

Reservation hade anförts, beträffande inrättande av s. k. Up-tjänster, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Virgin* (m), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Kajiser* (m), *Bohman* (m), *Källstad* (fp) och *Westberg* i Ljusdal (fp) samt fru *Sundberg* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 474 och II: 573 samt I: 515 och II: 549 uttala, att i envar av de nio kommunerna med mindre lärar-

Om inrättande av s. k. Up-tjänster
högskolor från och med nästa budgetår borde inrättas en Up-tjänst som övningslärare vid grundskolan i vart och ett av ämnena musik, teckning och gymnastik.

Vid punkten fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande, beträffande inrättande av s. k. Up-tjänster, av herrar *Bengtson* (cp), *Thorsten Larsson* (cp) *Eliasson* i Sundborn (cp), *Mattsson* (cp) och *Elmstedt* (cp).

Herr LIDGARD (m):

Herr talman! Herr Wirtén har redan talat om vad jag skall göra här i talarstolen. Jag vet inte om jag missförstod herr talmannen, men jag tyckte att det sades att det här ärendet skulle behandlas punktvis. Herr Wirtén slirade ju över hela fältet, men jag är en fridsam man så jag fäster mig inte mycket vid det.

Jag skulle ändå vilja komplettera herr Wirténs mycket vänliga uttalande om den motion som jag har väckt i detta ärende när det gäller de s. k. Up-tjänsterna med konstaterandet att det egentligen inte kostar så mycket att tillgodose reservationsyrkandet. Även om det enligt detta yrkande rör sig om 27 nya tjänster, betyder det inte en kostnadsökning som motsvarar alla dessa 27 tjänster. Undervisningsbehovet som sådant ökar nämligen inte, utan vad som blir en kostnad i den ena ändan blir en besparing i den andra.

Jag förmodar, herr talman, att kammaren så här dags uppskattar att man inte yttrar sig alltför mycket. Jag skall därför göra som herr Wirtén sade och be att få yrka bifall till reservationen i denna fråga. Sedan ber jag att få återkomma vid nästa punkt där jag har anmält mig.

Herr MÅRTENSSON (s):

Herr talman! De Up-tjänster som nu är föremål för kammarens överläggning har ett visst samband med lärarutbild-

Ang. bidrag till vissa privatskolor

ningssakkunnigas förslag, som bland annat gick ut på att till lärarhögskolorna skulle knytas skolenheter för — och det vill jag betona — försöksverksamhet och utvecklingsarbete. Det är viktigt att man har detta klart för sig i diskussionen om dessa tjänster. De skolenheter som knutits till lärarhögskolorna har nämligen inget samband med de tidigare s. k. övningsskolorna. Dessa lärartjänster har tillkommit i syfte att vid skolenheterna skulle bedrivas som jag sade försöksverksamhet och utvecklingsarbete.

Det är riktigt att skolöverstyrelsen har framfört förslag om 72 Up-tjänster för övningslärare vid låg- och mellanstadier. Kungl. Maj:t förde inte fram detta förslag till riksdagen. Numera ingår Up-tjänster för låg- och mellanstadierna i den så att säga allmänna lärarpotten.

Utskottet avstyrkte framställningen i fjol. I år har också centerpartiet intagit en annan ståndpunkt än man gjorde i fjol och vill inte i år biträda framställningen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt angående mom. 1 samt därefter särskilt avseende mom. 2—4 av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen enligt de rörande mom. 1 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lidgard* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 35 punkten 8 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lidgard* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 79;

Nej — 39.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i mom. 2—4.

Punkterna 9—12

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13**Ang. bidrag till vissa privatskolor**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Privatskolor: Bidrag till vissa privatskolor för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 21 655 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 467, av herr *Larfors m. fl.*, och II: 534, av herr *Hedin m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 481, av herr *Lundström m. fl.*, och II: 588, av herr *Ullsten m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 484, av herrar *Nils Nilsson* och *Ernst Olsson*, samt II: 538, av herrar *Johansson* i Skärstad och *Nilsson* i Tvärålund,

dels de likalydande motionerna I: 511, av herr *Svenungsson m. fl.*, och II: 530, av herr *Gustafsson* i Uddevalla m. fl.,

dels de likalydande motionerna I: 518, av herr *Wirtén m. fl.*, och II: 554, av herr *Lothigius m. fl.*, såvitt nu vore i fråga,

dels ock motionen II: 578, av herr *Romanus m. fl.*, såvitt nu vore i fråga.

I motionerna I: 481 och II: 588 hade anhållits, att riksdagen vid behandlingen av förevarande anslag för budgetåret 1969/70 måtte besluta, att statsbidrag skulle utgå till Höglandsskolans låg- och mellanstadier i enlighet med det av skolöverstyrelsen år 1966 framlagda förslaget samt anvisa erforderliga medel under förevarande anslag.

I motionerna I: 511 och II: 530 hade yrkats, att riksdagen vid behandlingen av förevarande anslag skulle besluta, att driftbidrag skulle utgå till Restenässkolan.

I motionen II: 578 hade föreslagits, utom annat, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att förslag snarast måtte framläggas beträffande ställningstagande till 1964 års utlands- och internatskoleutrednings förslag i frågan om riksinternatskolor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på återopade grunder hemställt,

1. att riksdagen måtte i anledning av motionen II: 578 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i

Ang. bidrag till vissa privatskolor punkten anfört angående förslaget om riksinternatskolor,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 467 och II: 534 i vad de avsåge statsbidrag till Solbacka läroverk,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 481 och II: 588 i vad de avsåge statsbidrag till årskurserna 1—6 vid Höglandsskolan i Stockholm,

4. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 484 och II: 538,

5. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 511 och II: 530 i vad de avsåge statsbidrag till Restenässkolan,

6. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 518 och II: 554 i vad de avsåge höjning av statsbidraget till Gränaskolan med 100 000 kronor,

7. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 467 och II: 534, I: 481 och II: 588, I: 511 och II: 530 samt I: 518 och II: 554, samtliga motioner i vad de avsåge medelsanvisningen, till Privatskolor: Bidrag till vissa privatskolor för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 21 655 000 kronor.

Reservation hade avgivits, beträffande statsbidrag till Restenässkolan, av herrar *Bengtson* (cp), *Thorsten Larsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Mattsson* (cp), *Källstad* (fp), *Westberg* i Ljusdal (fp) och *Elmstedt* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort

dels under 5 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 511 och II: 530 besluta, att statsbidrag från och med budgetåret 1969/70 skulle utgå ur förevarande anslag till Restenässkolan,

dels under 7, vid bifall till yrkandet beträffande hemställan under 5, hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 511 och II: 530 ävensom med avslag å motionerna

Ang. bidrag till vissa privatskolor

I: 467 och II: 534, I: 481 och II: 588 samt I: 518 och II: 554, samtliga motioner i vad de avsåge medelsanvisningen, till Privatskolor: Bidrag till vissa privatskolor för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 21 855 000 kronor.

Därjämte fanns vid punkten fogat ett särskilt yttrande, beträffande stöd till internatskolor, av herrar *Virgin* (m), *Kaijser* (m) och *Bohman* (m) samt fru *Sundberg* (m).

Herr **LIDGARD** (m):

Herr talman! Som herr Wirtén redan har sagt är det som måhända tilldrar sig särskild uppmärksamhet av vad som anförts i utlåtandet beträffande privatskolorna det med skärpa uttalade önskemålet att man äntligen skall få ett besked från Kungl. Maj:t om Kungl. Maj:ts inställning till privatskolornas framtida öden. Egentligen är det förvånande att departementschefen inte redan har efterkommit det önskemål som uttalades från riksdagens sida på denna punkt förra året. Det kan nämligen inte förhålla sig på det sättet att departementschefen är helt okunnig om den ekonomiska situation som ett flertal av internatskolorna befinner sig i.

Jag vet att huvudmännen för de aktuella skolorna vid olika tillfällen har tagit kontakt med utbildningsdepartementet och upplyst om hur situationen är. Förvisso är det inte så att dessa skolors ekonomi har blivit bättre under det år som gått sedan vi senast behandlade denna fråga.

Till detta kommer ett annat bekymmer för privatläroverken. Den ovisshet som råder om skolornas framtida ställning har lett till att den personal som finns på skolorna, naturligtvis i ett klart och välmotiverat intresse, börjat se sig om efter andra tjänster. Jag har fått information om att vid en av de skolor som det är fråga om ett tiotal lärare har begagnat sig av möjligheten att söka tjänst på annat håll. Jag vet inte i vilken utsträckning de kommer

att fullfölja sina ansökningar, men det är alldeles uppenbart att den relativt lilla personalkår som finns på skolorna inte tål en sådan åderlåtning.

Det förefaller mig vara helt orimligt att skjuta på ställningstagandet i denna fråga från år till år. Situationen kommer sannolikt att bli den att när departementschefen väl är färdig att redovisa ett ställningstagande för riksdagen i denna fråga någon eller några av de berörda skolorna inte längre finns som organisationer. Om det gäller Restenässkolan, Solbackaskolan, Viggbyholmsskolan eller Grännaskolan kan jag inte säga, men den ekonomiska situationen är utomordentligt besvärande för dessa skolor. Det förefaller mig vara en nästan oanständig situation, som vi har svårt att acceptera, när lärarkåren på skolorna börjar diskutera om man av ideella skäl skall hålla skolan i gång med lärarlöner som ligger långt under gällande avtals. Så är förhållandet beträffande en av dessa skolor.

Detta gör, herr talman, att jag allvarligt skulle vilja hemställa till departementschefen att han med skolorna tar upp till överläggning vilka anslag som behövs för att de skall kunna övervintra i den situation som uppkommit och att han begagnar de möjligheter som kan finnas att ge tilläggsanslag eller att han finner någon annan metod att lösa problemet redan under det läsår som vi står inför.

Häri instämde herr *Dahl* (s).

Herr **LUNDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Tillsammans med representanter för socialdemokraterna och moderata samlingspartiet har jag väckt en motion rörande statsbidrag till låg- och mellanstadierna vid Högländsskolan. Ärendet har varit före tidigare, även då med trepartimotioner, utan resultat. Jag är ledsen att detta ärende kommer upp till behandling så här sent, men jag måste ändå ta tillfället i

akt att säga något om situationen, som egentligen är ganska underlig.

Utskottet motiverar sitt avslag genom att erinra om att statsbidrag anses böra utgå till låg- och mellanstadierna vid privatskolor endast när alldeles särskilda skäl talar härför. Sådana skäl anser man inte föreligga här, och därför avstyrker man motionen. Det väsentliga skälet för bidrag till privatskolor måste vara, vilket också konstaterades vid 1964 års behandling av gymnasieorganisationen, att dessa skolor ger ett meningsfullt bidrag till det pedagogiska och skolorganisatoriska utvecklingsarbetet. De skolor som har någonting att komma med i detta avseende skall också stödjas av det allmänna.

Beträffande de tio privatskolor i Stockholm som åtnjuter bidrag från det allmänna har den kommunala skolmyndigheten givit klarsignal för stats- och kommunbidrag till låg- och mellanstadierna vid tre, nämligen Högländsskolan, Franska skolan och Kristofferskolan. Denna klarsignal gäller hela skolstadiet, från årskurs 1 i grundskolan till högsta årskursen i gymnasiet. Den kommunala skolmyndighetens ståndpunkt grundar sig på en bedömning av den speciella inriktningen av dessa tre skolor, Kristofferskolan med dess speciella undervisningsmetoder, Franska skolan med dess särprägel till förmån för franska språket och Högländsskolan med dess hela skolstadiet omfattande försöksverksamhet. Beträffande Högländsskolan finns synbarligen också med det momentet att den är geografiskt placerad i ett område där behovet är stort. För denna skola gäller att länskolnämnden och skolöverstyrelsen tidigare tillstyrkt statsbidrag för hela skolan.

I skolöverstyrelsens senaste yttrande, som måhända kan karakteriseras av en viss följsamhet till regeringens senaste avstyrkande av statsbidrag, framhålles bl. a. att elevvården beaktas vid Högländsskolan och att en timme per vecka avdelas för klassens inre, gemensamma

Ang. bidrag till vissa privatskolor
verksamhet. För skolan i dess helhet har dessutom anslagits en halv till en timme vid arbetsveckans slut. Kurator finns knuten till skolan. Praktiskt arbete och konstnärligt skapande intar en framskjuten plats i den försöksverksamhet som bedrivs vid skolan. Häri genom vill man försöka ge eleverna en god fritidsfostran. Den sedan flera år bedrivna försöksverksamheten med engelska fr. o. m. årskurs 2 måste betecknas som ett ytterst värdefullt tillskott till det pedagogiska utvecklingsarbetet i landet, fortsätter skolöverstyrelsen. Högländsskolans införande av tyska på mellanstadiet, från vilket positiva erfarenheter rapporterats, innebär också det slag av pionjärbete som är värdefullt vid den fortlöpande översynen av grundskolans läroplan. Skolan kan i många avseenden betecknas som en föregångsskola.

Detta är alltså skolöverstyrelsens allmänna syn på Högländsskolan, och den borde enligt min mening ha resulterat i ett upprepat tillstyrkande av Högländsskolans framställning.

Enligt tidigare beslut och enligt nu i statsverkspropositionen framlagt förslag kommer Kristofferskolan att åtnjuta stats- och kommunbidrag — bidragen från stat och kommun följer ju varandra — för samtliga skolstadier, Franska skolan fr. o. m. årskurs 5, men Högländsskolan endast fr. o. m. årskurs 7. Det är en principiell skillnad som jag inte finner motiverad. Jag anser att alla dessa tre skolor borde ha statsbidrag för samtliga skolstadier, då den speciella karaktären respektive den omfattande försöksverksamheten gäller skolorna i dess helhet.

Jag skall inte närmare gå in på Högländsskolans pågående och planerade försöksverksamhet utöver vad skolöverstyrelsen påpekat och jag nyss har återgivit. Jag skall bara helt kort beröra några små saker.

För hela skolan pågår en intensiv verksamhet med dramatisk framställning och med röstvärd. Jag vill även

Ang. bidrag till vissa privatskolor

erinra om den av skolöverstyrelsen särskilt omnämnda verksamheten med klassens timme och fredagssamlingar. Jag tror att dessa aktiviteter betytt mycket för elevernas karaktärsdanning och säkerhet i uppträdande och för en utveckling av skoldemokrati i dess bästa bemärkelse.

Det bör därjämte nämnas att Höglandsskolan till i höst ämnar — om vederbörliga tillstånd därtill ges upprätta en fackskola med estetisk specialisering med ämnet filmkunskap som grund. Antalet första- och andrahandsökande till denna speciallinje lär vara mycket stort.

Med hänsyn till den sena timmen skall jag inte heller närmare gå in på ekonomin. Privatskolornas ekonomi har när det gäller ett visst slag av privatskolor redan berörts, och vad där sagts gäller också för Höglandsskolan. Jag har dessutom den uppfattningen — och jag tror att den är ganska riktig — att det för statsverket är avsevärt billigare att lämna bidrag till privatskolor, eftersom bidraget icke kommer att uppgå till det belopp som staten på olika sätt får lämna till den obligatoriska skolan, alltså till grundskolan.

Jag beklagar att man inte här funnit någon större förståelse för den framställning som gjorts. Man kan fråga sig om en privatskola av det här slaget skall nödgas höja sina avgifter så mycket att den får karaktären av societetsskola. Jag skulle betrakta det som utomordentligt olyckligt.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av mig, fru Hultell och herr Berglund avgivna motionen I: 481.

Herr SVENUNGSSON (m):

Herr talman! I reservationen vid punkt 13 upptas yrkandet i en fyrpartimotion nr 511 i denna kammare om statsbidrag till Restenässkolan ur förevarande anslag. Vid 1968 års riksdag förelåg samma framställning, som även

då fullföljdes i en utskottsreservation.

I föreliggande motioner presenteras Restenässkolan ganska utförligt, och jag ämnar inte återge vad som redan kan anses föredraget. Men en passus i reservationen förtjänar att understrykas.

Det heter där att »denna skola utan tvekan fyller ett stort behov i sin del av landet». Utan att spela ut andra och i den östliga regionen ganska talrikt förekommande internatskolor bör det ändå beaktas, att Restenässkolan har ett mycket gynnsamt läge i storstadsregionen kring Göteborg. Det är den enda internatskolan i detta folkrika område med dess goda förbindelser med utlandet. Att inte denna skola med tanke på lokaliseringen kommit att nämnas bland de tänkta riksinternaten verkade föga genomtänkt.

Även om det i dag råder oklarhet om internatskolornas framtid, får det anses uteslutet att denna skolform helt slopas. Några måste väl ändå alltid finnas av olika skäl, och att en av dessa skulle vara lokaliserad till Västsverige anser vi motionärer självklart.

Motståndet mot internatskolorna bottenar väl i föreställningen om dessa skolor som en mera exklusiv undervisningsform och kanske även skolmiljö. Men Kungl. Maj:ts inställning är ändå den, och det framgår av propositionen, att alternativet med renodlade internatskolor tills vidare bör finnas. Vad Restenässkolan beträffar har det ända från starten varit utmärkande för denna att eleverna utgjort ett tvärsnitt genom det svenska samhället. Skolan har bemödat sig om att hålla elevavgifterna så låga som möjligt och göra det möjligt för familjer med begränsade inkomster att placera sina barn där. Detta har under ett antal år skett till pris av personliga uppoffringar från lärarkårens sida.

Skolan ger också vid intagningen företräde åt sökande som har dokumenterat behov av internatskola, t. ex. utlandssvenska barn, barn från splittrade

hem samt barn som av barnavårdsnämnd, barnpsykiater eller kurator rekommenderats skolgång i internatskola.

Från och med höstterminen 1968 omorganiserades skolan i fråga om grundskolans högstadium, och från och med höstterminen 1967 har Restenässkolan utvidgat sin verksamhet till att omfatta även gymnasium. Den sistnämnda anordningen är ganska intressant ur pedagogisk synpunkt. Gymnasiet utgör nämligen en kombination av lärarledd undervisning och självinspirerande studiematerial på hemorten eller i skolan.

Nu seglar samtliga privatskolor i motvind — det har framhållits tidigare här i debatten. Många menar att privatskoleiden i princip inte skall stödjas av staten annat än i speciella fall. Men om statsbidrag uteblir eller blir så litet att elevavgifterna klaras endast av förmögna föräldrar, får dessa skolor en social slagsida. Herr Lundström betecknade dem som societetsskolor.

Privatskolornas verksamhet har varit uppskattad av elever och föräldrar. Dessa skolor drivs till betydligt lägre totalkostnad per elev än det allmänna skolor. Trots att det allmänna har stor driftens fördelar har man ännu inte lyckats nedbringa driftkostnaden per elev tillnärmelsevis i nivå med den kostnadsram som de privata skolorna arbetar inom.

1957 års skolberedning, som ofta åberopas, ställde sig också ytterst positiv till de privata internatskolorna och fann det önskvärt att dessa fortsatte sin verksamhet, då de fyllde en ur det allmänna synpunkt viktig funktion.

I ett frågesvar till herr Wirtén i januari månad detta år sade sig utbildningsministern inte kunna se någon avgörande skillnad mellan elevhem och internat. Men det är inte alla som delar den meningen. En viss kategori internatskoleelever — utlandssvenska barn och barn från splittrade hem — har inte möjlighet att över helgerna vistas i hemmen. Deras helgmiljö blir ett avfolkat elevhem. Här har just internat-

Ang. bidrag till vissa privatskolor
skolorna sin stora betydelse och uppgift. I samma frågesvar försäkrade också utbildningsministern att båda alternativen bör finnas åtminstone tills vidare, vilket kan vara värt att ta fasta på.

Frågan om riksinternaten, deras antal och ställning inom svenskt skolväsen, underkastas nu Kungl. Maj:ts prövning. I avvaktan på besked får internatskolorna alltmer påträngande ekonomiska problem. Nu har statsrådet Palme utlovat att »tankeperioden» i utbildningsdepartementet inte skall bli alltför lång. Utskottet betonar också vikten av att Kungl. Maj:t snarast för riksdagen redovisar sin inställning till internatskolorna. Särskilt när det gäller Restenässkolan, som är stadd i snabb utveckling, är osäkerheten för framtiden förödande både i fråga om planering och arbetsro. Inte minst ur den synpunkten föreligger starka skäl för den förbättring av statsbidraget till Restenässkolan som en överflyttning av skolan från internatskoleanslaget till förevarande anslag skulle utgöra.

I ett särskilt yttrande framhålls nödvändigheten av att Kungl. Maj:t beaktar internatskolornas ekonomiska svårigheter och framlägger förslag som gör det möjligt för dessa att fortsätta sin verksamhet. Det är ett positivt yttrande som vid en eventuell omröstning kan understrykas genom en anslutning till reservationen. Jag är för min del övertygad om att det från vårt håll blir en stark uppslutning kring reservationen vid punkt 13 som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till.

I detta anförande instämde herrar *Tistad* (fp) och *Dahl* (s).

Herr WALLMARK (m):

Herr talman! Herr Lidgard har på ett mycket drastiskt målande sätt beskrivit situationen för privatskolorna. När nu inte våra representanter återfinns under den speciella reservation som gäller för Restenässkolan så moti-

Ang. bidrag till vissa privatskolor

veras det av den skrivning som vi har enats om inom utskottsmajoriteten.

Jag tror inte det är någon överdrift att påstå att utskottet har haft förståelse för internatskolorna i många år. För två år sedan tog utskottet eget initiativ till ett statsbidrag för att klara Grännaskolan. Utskottet har också med otålighet väntat på ett konkret förslag från Kungl. Maj:t. Förra året gjordes en formlig beställning. Den har inte villfarits i årets statsverksproposition, och utskottet har alltså nu med skärpa framhållit nödvändigheten av att Kungl. Maj:t omgående framlägger ett konkret förslag.

Jag kan inte här uttala mig om hur Kungl. Maj:t ser på denna fråga. Men det är väl ingen överdrift att säga att utskottet har full förståelse för internatskolornas utomordentligt svåra situation och att utskottet med denna skrivning har gjort en konkret beställning att Kungl. Maj:t måtte framlägga ett sådant förslag att skolorna kan leva vidare på anständiga ekonomiska villkor. Under sådana omständigheter har moderata samlingspartiets representanter i utskottet funnit det icke vara speciellt nödvändigt att markera sin inställning med en anslutning till reservationen.

Jag har självklart full förståelse för önskemål om anslutning till reservationen beträffande statsbidrag till Restenässkolan. Det är en utomordentligt förnämlig skola, välkött och behövlig. Vi har emellertid velat se frågan i ett större sammanhang gällande samtliga internatskolor, som i stort sett sitter i samma, mycket svåra dilemma. Jag anser den skrivning som vi har enats om i majoritetsutlåtandet vara så välmotiverad, att det finns skäl att vänta sig att Kungl. Maj:t redan till hösten framlägger ett konkret förslag. Analyserna är redan klara, det är egentligen bara det konkreta förslaget vi väntar på.

Jag har, herr talman, velat säga detta som förklaring till den gemensamma skrivningen från utskottets sida, och

jag vill betona den positiva inställning som jag tror är helt enhällig inom statsutskottets andra avdelning.

Av det skälet, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Här har nu mycket värtaligt ordats om privatskolornas nödvändighet, och jag vill bara säga att det är alldeles givet att alla människor inte är stöpta i samma form. Det kan naturligtvis vara svårt för vissa att infoga sig i de obligatorier som finns litet här och där, även på skolans område. Dessa privatskolor kan därför sägas ha en stor uppgift att fylla, särskilt då de drivs i form av internatskolor. Rent praktiska ting kommer också in i bilden. En del av dessa privatskolor utgör nämligen skolor för exempelvis utlandssvenskars barn.

Det har förekommit motioner som allmänt berört dessa privatskolor, och som herr Wallmark nämnde innebär utskottets skrivning nästan en beställning av ett konkret förslag från Kungl. Maj:t. Denna skrivning får väl anses ha tillgodosett yrkandena i dessa allmänna motioner.

Trots att utskottet i sin skrivning lagt in ett visst positivt uttalande för Restenässkolan, har vi dock inte ansett att detta var tillräckligt. Det är anledningen till att vi har fogat en reservation till utskottets förslag.

Utskottet skriver visserligen om Restenässkolan att den präglas av uppslagsrikedom och modern pedagogik, men utskottet har ändå inte ansett sig kunna gå med på motionskravet. Jag skall inte göra någon närmare utläggning i frågan om Restenässkolan därför att en av motionärerna redan värtaligt har vittnat därom. Jag kan nämna att skolan har en prima utrustning och ger god undervisning, en undervisning som dock kostar 7 875 kronor per elev och år. Trots detta har skolan elever från

olika samhällsgrupper. Givetvis skulle ett statsbidrag ändå göra det lättare för olika grupper att låta sina barn gå i en sådan skola.

Därmed tror jag att jag har tillräckligt väl motiverat reservationen, och med tanke på vad motionären har anfört kan jag nu nöja mig med att yrka bifall till reservationen.

Herr MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt, som här har sagts tidigare, att utskottet i fjol gav till känna för Kungl. Maj:t att det var önskvärt att det snarast lades fram ett förslag för riksdagen om hur man i fortsättningen skulle ordna det för internatskolorna. Eftersom det nu inte har kommit något förslag i år, upprepar utskottet sitt önskemål i detta avseende. Vi är fullt medvetna om att det behövs en översyn här. Statsrådet nämner det också i statsverkspropositionen. Det är väl en del problem att ta ställning till, exempelvis frågan om i vilken form internatskolorna skall verka i framtiden. För att det inte skall uppstå något missförstånd vill jag emellertid säga att jag inte betraktar utskottsutlåtandet på det sättet att det innebär ett direkt ställningstagande för att internatskolorna skall vara kvar i nuvarande form. Det är inte det vi tar ställning till med vår skrivning, utan det är frågan om att Kungl. Maj:t snarast skall lämna ett besked, därför att vi har all förståelse för att det kan vara besvärligt för dessa skolor. Det kan vara besvärligt ekonomiskt, men svårast är kanske ovissheten om hur det skall bli i framtiden.

Herr talman! Men det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt angående mom. 1 och 2 samt därefter särskilt

Ang. bidrag till vissa privatskolor rörande varje återstående moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet hemställt i mom. 1 och 2.

Därefter gjordes enligt de rörande mom. 3 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 481 och II: 588, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermåra bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i mom. 4.

I fråga om mom. 5, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen i förevarande del.

Härpå gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Thorsten*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 35 punkten 13 mom. 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. bidrag till vissa privatskolor

Då emellertid herr *Larsson, Thors-
ten*, begärde rösträkning, verkställdes
nu votering medelst omröstningsapparat;
och befunnos vid omröstningens slut
rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 44.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkänna-
givit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare bifölls på särskilda pro-
positioner vad utskottet hemställt i
mom. 6 och 7.

Punkterna 14—22

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23

Lades till handlingarna.

Då tiden nu var långt framskriden be-
slöts, på framställning av herr förste
vice talmannen, att handläggningen av
återstående ärenden å föredragnings-

listan skulle uppskjutas till kammarens
sammanträde fredagen den 21 mars.

Upplästes följande till kammaren in-
komna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Härmed anhåller jag om ledighet
från riksdagsarbetet från och med den
21/3 till och med den 28/3 med anled-
ning av utrikes resa för studier av si-
tuationen i Biafrakonflikten.

Stockholm den 19/3 1969

Torsten Hansson

Den begärda ledigheten beviljades.

Justerades ytterligare protokollsut-
drag för denna dag, varefter kammarens
sammanträde avslutades kl. 00.15.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Torsdagen den 20 mars

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollet för den 12 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelse, nr 84, till Konungen angående val av ombud i Europarådets rådgivande församling med suppleanter;

dels till riksdagens förordnanden, nr 85—90, för

herr Kaj Åke Björk,
fröken Astrid Bergegren,
herr Bo Gösta Bohman,
» Stig Roland Alemyr,
» Bertil Gotthard Ohlin och
» Gunnar Hedlund

att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

dels ock till riksdagens förordnanden, nr 91—96, för

herr Bo Nils Olof Martinsson,
» Tuve Uno Vilhelm Eugén Hedström,
» Nils Erik Wååg,
» Uno Ingvar Svanberg,
» Sven Albin Daniel Wiklund och
» Per Bengt Göran Sjönell

att vara suppleanter för ombud i Europarådets rådgivande församling.

Ang. förläggningen av avslutningsdagar för avgångsklasserna i gymnasierna

Herr statsrådet **MOBERG**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Sörensons* (fp) interpellation angående förläggningen av avslutningsdagar för

avgångsklasserna i gymnasierna, erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! Herr *Sörenson* har frågat chefen för utbildningsdepartementet om han vill lämna en översiktlig redogörelse för hur avslutningen för avgångsklasserna i gymnasierna innevarande vårtermin ter sig tidsmässigt samt om han vill medverka till att en spridning av tiden för avslutningsdagarna gällande för avgångsklasserna i gymnasierna kommer till stånd. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara interpellationen.

Enligt skolstadgan bör läsåret börja i augusti och sluta senast i juni. Det är skolstyrelsen i kommunen som inom denna ram fastställer när respektive termin börjar och slutar. Om det behövs med hänsyn till de manliga elevernas värnpliktstjänstgöring, får undervisningen i årskurserna 3 och 4 i gymnasiet och i årskurs 2 i fackskolan avslutas högst två veckor tidigare. Jag vill också erinra om att skolöverstyrelsen utfärdat ytterligare anvisningar härom till skolstyrelserna. Dessa anvisningar har publicerats i *Aktuellt* från skolöverstyrelsen. Några ytterligare åtgärder är jag ej beredd att vidta.

Herr **SÖRENSON** (fp):

Herr talman! I jämförelse med den väldiga fråga som diskuterades i kammarna i går, den om utbildningsgången vid universiteten, ter sig givetvis en sådan här sak som ganska liten och obetydlig — som en dvärg i förhållande till en bjässe. Å andra sidan berör den cirka 33 000 ungdomar och i många fall deras familjer. Därför kanske det kan vara värt att ägna några minuter åt frågan i Sveriges riksdag.

Statsrådet *Moberg* har lämnat ett svar

Ang. förläggningen av avslutningsdagar för avgångsklasserna i gymnasier

på min interpellation angående avslutningsdagen för avgångsklasserna i de gymnasiala skolorna. Det är väl ett formellt korrekt svar. Jag tycker kanske att det reellt är något tunt, men jag tackar statsrådet för att jag har fått ett svar.

Beträffande den första frågan i min interpellation hade jag tänkt mig att möjligen få höra något om vad det är för planer som skolstyrelserna i vårt land har fastställt. Kan man hitta någon trend i dem? Finns det ett gemensamt sätt att gå till väga vid avslutningen? Det är ju så att staten anger en ram inom vilken de kommunala skolstyrelserna får agera, om jag har förstått saken rätt.

Min andra fråga gällde möjligheten för avgångsklasserna i gymnasier till en sådan takt i avslutningen att denna sprids över några dagar i stället för att alla slutar på en enda gång. Statsrådet har lämnat en redogörelse för de gällande bestämmelserna — jag kanske har antytt dessa redan i min interpellation — och så kommer en kort och kärv mening: »Några ytterligare åtgärder är jag ej beredd att vidta.» Därmed är ju från de ansvariga statsmyndigheternas sida saken klar.

Utan att fördjupa mig alltför mycket i problematiken vill jag göra följande kommentarer. Vi befinner oss i en ny avslutningssituation — det är en del av den demokratiseringsprocess som majoriteten av oss har anslutit sig till och som jag personligen ställer mig odelat positiv till. Men det kan inte vara riktigt att avsluta ett skolarbete på sådant sätt att andra människor får en känsla av att denna skolas elever är utestängda från livets glädje; jag har full förståelse för den sidan av saken. Samtidigt undrar jag, herr statsråd, om det inte alltjämt bland en del skolledare råder vissa oklarheter om hur avslutningen skall gå till. Jag tror mig veta att svårigheter är för handen.

En svårighet gäller relationen mellan de inkallade eleverna och övriga.

Tror herr statsrådet att de sista veckornas läsning betyder något ur kunskapsynpunkt för de elever som går kvar när de inkallade manliga eleverna lämnat skolan? Jag undrar om inte den här frågan i framtiden på något sätt måste få en bättre lösning än den nu har? Jag undrar om det inte uppstår irritation bland de elever som har att läsa i stundom starkt reducerade klasser?

En annan fråga som man inte helt kan gå förbi gäller avslutningsceremonierna. Det är ett känsligt problem. I viss mån är det väl emotionellt bestämt, och det är i viss utsträckning ett praktiskt problem. Tänk vilken trängsel det kommer att bli på gatorna i Storstockholm den 13 juni när 5 600 elever, om jag minns rätt, skall sluta sin skolgång samtidigt!

Nu vill jag fråga herr Moberg: Finns det möjligheter för de lokala skolstyrelserna i vårt land att — om de så skulle önska — besluta någon form av spridning av avslutningen? Finns sådana bestämmelser utfärdade från utbildningsdepartementet — kanske via skolöverstyrelsen — eller från skolöverstyrelsen direkt, att en lokal skolstyrelse kan sprida avslutningsdagarna på säg en veckas tid?

Om jag förstått saken rätt kan spridningen gå till på olika sätt. Antingen kan man inom ett stort område låta olika skolenheter sluta på olika dagar eller också kan man följa ett äldre schema och låta samma skolas elever sluta under en längre period.

Problemet är att man måste läsa ett visst antal dagar, och jag tänker mig att skolstyrelserna i väldigt stor utsträckning har bundit sig genom att bestämma vilka dagar terminerna skall börja och sluta. När man måste läsa ett visst antal dagar medför detta en gemensam avslutningsdag under våren.

Det skulle vara av värde om herr Moberg hade möjlighet att ge klart besked i detta avseende: Finns det möjligheter till spridning eller inte?

Ang. förläggningen av avslutningsdagar för avgångsklasserna i gymnasierna

Jag tillåter mig anföra en mänsklig synpunkt. Den är inte rationell, jag är medveten om det. Men jag tror att det rationella bara är en del av vårt mänskliga sätt att fungera. Det är dock 12 års studier som skall avslutas. Många av dem som slutar har fått gå igenom ett nytt gymnasiums möda. Att det är arbetsamt — både för lärare och elever — att skapa en ny skola vet vi ju. Det kan ha inneburit extra stor möda att studera i det nya gymnasiet; det tar sin tid innan detta gymnasium finner sin livsform.

Så har man närheten till gamla seder. Syskon och kamrater var med om en glädjeyttring i samband med slutet av gymnasiestudierna — det hette studentexamen på den tiden. Tror statsrådet att man genom yttre anordningar plötsligt kan avbryta en sådan tradition av glädje? Jag vill gå ännu längre och fråga: Är det önskvärt, i den typ av frihetens demokratiska samhälle som vi har, att handla på det sättet? Bör inte problemet lösas genom att det får växa fram en ny demokratisk ansvarssituation, en ny upplevelse av sann solidaritet, i stället för att man plötsligt ordnar på ett annat sätt utan möjlighet för en tradition att leva vidare?

Om nu en skolstyrelse är bunden av tidigare beslut — jag föreställer mig att det väldigt ofta är fallet; man måste läsa ett visst antal dagar — är det då inte möjligt för de ansvariga myndigheterna att i generositetens och godhetens namn ge tillstånd till några dagars kortare läsningstid för vissa elever, för att därigenom möjliggöra en spridning av avslutningsdagarna och kanske bidra till att elevernas naturliga glädje över att ha genomfört en hård och lång studiegång får ett ungdomligt och fritt uttryck? Tror herr statsrådet att elevernas kunskapsinhämtande påverkas på ett avgörande sätt om myndigheterna gör en sådan generositetsgest?

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Jag skall försöka att i någon mån besvara herr Sörensons många frågor i anledning av mitt svar på interpellationen.

Låt mig först beklaga att det inte bedömdes vara möjligt att för rimliga kostnader och ansträngningar verkställa en översyn av de former för skolårets avslutning som tillämpas i olika kommuner. Av det skälet kunde jag inte ge något egentligt svar på herr Sörensons första fråga.

I dag har herr Sörenson frågat bl. a. om det i de fall då några elever inkallats till värnpliktstjänstgöring finns anledning att hålla resten av klassen kvar i skolan. Svaret är, herr Sörenson, att skolan och skolundervisningen betraktas som en förmån, vilken skall utnyttjas. De kvarvarande eleverna kan säkert ha glädje av att under de återstående 14 dagarna bedriva studier i en litet mer avslappad takt, eftersom betygssättningen är klar.

Vad beträffar avslutningsceremonierna anser jag för min del att de ordningsproblem som kan uppkomma och som herr Sörenson talar så mycket om säkerligen klaras av ordningsmakten. Det finns ingen anledning för vare sig riksdagen eller regeringen att bekymra sig därom.

Herr Sörenson frågade vidare — det är en svårare fråga — om det finns någon möjlighet att sprida ut avslutningsdagarna. Där får jag hänvisa till vad som gäller enligt skolstadgan och enligt skolöverstyrelsens bestämmelser i Aktuellt från början av februari i år. Avslutningsdagen som fastställts av kommunen är en viss dag, och sedan har skolstyrelsen möjlighet att avgöra om en hel klass eller samtliga elever i en skolenhet skall sluta tidigare, vilket då kan bli högst två veckor tidigare än den ordinarie avslutningsdagen, beroende på hur många elever som skall ut i militärtjänst.

Det ankommer inte på mig att närmare tolka bestämmelserna på denna

Ang. förläggningen av avslutningsdagar för avgångsklasserna i gymnasierna

punkt, utan det ankommer på skolstyrelserna att göra denna tolkning.

Jag kan bara erinra om de bestämmelser som gäller. Jag förmodar att de skolstyrelser som herr Sörenson avser tar kontakt med skolöverstyrelsen och resonerar med den om det problem som herr Sörenson här har rest. Jag uppger att jag inte vill tolka dessa bestämmelser i detalj.

Herr Sörenson frågar mig om man kan bryta den gamla tradition som har samband med det hittillsvarande studentexamensfirandet. Varken regering eller riksdag har någonsin tidigare lagt sig i den frågan. Det finns ingen anledning för oss att lägga oss i den nu heller. Om det är så att man vill skapa någon ny tradition eller upprätthålla gamla traditioner så är det elevernas, föräldrarnas och eventuellt lärarnas sak att pröva den frågan. Om det är önskvärt att bibehålla, ändra eller avbryta dessa traditioner må vara vars och ens sak att bedöma. Det finns ingen anledning för oss att diskutera den saken här i kammaren.

Den sista frågan, som delvis har samband med den näst sista, gällde om det inte skulle vara möjligt att ge eleverna några dagars befrielse från skolan — jag förmodar för att lättare kunna genomföra fester. Jag vill erinra om att de bestämmelser som gäller på denna punkt innebär att det antingen är skolstyrelsen eller skolledaren som har möjlighet att i det enskilda fallet medge befrielse från undervisningen under någon eller några dagar. Några andra möjligheter torde inte föreligga.

Herr SÖRENSON (fp):

Herr talman! Det tillkommer alltså inte oss här i riksdagen att diskutera frågan om ordningsproblemen i samband med avslutningen, och jag skall därför inte göra det. Jag har ställt frågan eftersom den framförts till mig av kommunalt engagerade personer. Det ligger inte så till att den först kommit

från elevhåll. Man har undrat hur det skall bli möjligt att klara dessa problem i en stor region som t. ex. Storstockholm. Jag är inte alldeles så säker som herr Moberg om att man utan vidare skall komma till rätta med de stora svårigheter som kan uppkomma. Man får väl ta erfarenhetsmässigt på saken och se vad som kan göras.

Vad jag trott mig kunna lyssna ut är att en viss osäkerhet är för handen. Är det möjligt att ordna en viss spridning av avslutningen med de bestämmelser som nu gäller?

Statsrådet säger att »det tolkar inte jag, det får andra göra». Får vi uppfatta detta yttrande på det sättet att möjlighet finns för en skolstyrelse att tolka regeln så — om man finner detta riktigt — att man sprider ut avslutningen under några dagar på ett visst sätt som är lämpligt för just den bygden, eller föreligger inte den möjligheten?

Jag har en känsla av att många skolledare skulle vara tacksamma för ett klart besked på den punkten. Blir man så att säga ordningsbrytare — lagbrytare skall vi väl inte kalla det — och bryter man mot intentioner och bestämmelser från de ansvariga skolmyndigheterna?

Sedan kanske herr statsrådet inte fattade mig riktigt när jag talade om möjligheterna att sluta något tidigare. Det är mig främmande att, som herr Moberg sade, det skulle finnas möjlighet för individer att få befrielse från läsningen för att de skall hålla fester. Bevara oss väl för ett sådant osocialt tänkande! Nej, det är fråga om hela kollektivet i detta sammanhang. Kan man från skolöverstyrelsens eller utbildningsdepartementets sida säga att vi har inget att invända mot att kollektivet, om det finnes lämpligt, får en något kortare lästid för att spridning av avslutningen skall bli möjlig?

Jag begär inget svar av herr statsrådet, men jag är angelägen att säga att det här sannerligen inte är fråga

Ang. förläggningen av avslutningsdagar för avgångsklasserna i gymnasierna
om att lyfta fram individer och säga: »Ni vill ha roligt, därför skall ni få befrielse», utan det är fråga om att ge ett större kollektiv en ansvarsmöjlighet.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Det är klart att det står herr Sörenson fritt att tolka vad jag sade så som han finner lämpligt. Men jag angav vilken regel som gäller, nämligen att tiden för avslutning som fastställs av kommunen är en dag. I de föreskrifter som skolöverstyrelsen gett ut med anledning av att vi har ungdomar som skall in i militärtjänst, har sagts ifrån att alla eleverna kan beviljas ledigt och då högst under de 14 dagar som bestämmelsen medger.

Vidare sade jag bara att jag inte ville gå in på frågan huruvida man skall kunna tolka den bestämmelsen på sådant sätt att avslutningsdag skall kunna bli fler dagar. Jag tyckte att det var ganska klart vilken tolkning i varje fall jag gjorde beträffande en sådan möjlighet. Jag uppmanade dem som är utomordentligt osäkra på denna punkt att ta kontakt med skolöverstyrelsen om tolkningen av de här bestämmelserna.

Herr **SÖRENSON** (fp):

Herr talman! Självklart hade det varit av värde om en osäker skolledare i ett samtal kunde få höra att den högsta ledningen för vårt utbildningsväsen har den eller den uppfattningen, men av det som statsrådet Moberg här sagt framgår knappast någon absolut klarhet i detta stycke, utan herr Moberg svänger i någon mån och säger att så här ser jag det, bestämmelsen är sådan, men man får tänka sig att de lokala skolstyrelserna ändå skall tolka den.

I de lokala skolstyrelserna frågar man sig: Om vi skulle finna att en viss spridning är riktig, bryter vi då mot de bestämmelser som har utfärdats el-

ler icke? Då säger statsrådet Moberg: Ring skolöverstyrelsen så får ni besked.

Jag vet att det är ytterst svårt att leda verksamhet av olika slag, men hur befriande hade det inte varit om vi kunnat säga: Visst ger nuvarande bestämmelser möjlighet för den som så önskar att ordna en större spridning av avslutningen.

Det här problemet är inte bara en fråga om avslutningen — man kan gå till aulan, om man har någon, den dag som är bestämd — utan frågan är: När slutar läsningen och hur skall man ordna den saken? Jag vet, herr Moberg, att det finns icke oskickliga kommunalpolitiker utan avancerade skolpolitiker i kommunalt sammanhang som undrar vad de kan göra och vad de icke kan göra, och det är ett av skälen till att jag har ställt denna fråga.

Jag begär inte att statsrådet Moberg skall ge närmare besked, men jag har velat redovisa att frågan inte är provokativ på något sätt, utan sprungen direkt ur den livssituation som föreligger.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Jag får upprepa vad jag sade i min första kommentar, nämligen att det inte ankommer på ett statsråd att lämna anvisningar till av Kungl. Maj:t utfärdade förordningar. Det är detta herr Sörenson begär att jag skall göra. Det strider mot vår konstitution.

Herr **SÖRENSON** (fp):

Herr talman! Det kan hända att jag har fattat möjligheterna här i riksdagen felaktigt, men nog trodde jag att man i en interpellation kunde fråga ett statsråd vad han anser om en konkret situation som för närvarande är något svår och då få besked om hur statsrådet tolkar saken.

Nu säger herr Moberg att det inte ankommer på honom att tolka regeln.

Vad skall då en riksdagsman göra? Jo, han säger att han inte får något besked. Vad skall en skolledare säga? Han får besked om att ett statsråd i riksdagen icke kan ge till känna en uppfattning. Möjligen kan han ringa upp statsrådet Moberg personligen på tjänsterummet. Jag vet inte vad han då kan få för besked. Troligen får han gå via skolöverstyrelsen, som i sin tur kan fråga statsrådet. Någon måste väl ändå tala om hur reglerna skall uppfattas.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 47, angående inrättande av koncessionsnämnden för miljöskydd och anslag till statens naturvårdsverk för budgetåret 1969/70.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 61, angående anslag till teckning av aktier i Kalmar Verkstads AB.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet riksdagens revisorers framställning med anledning av verkställd granskning rörande riksbankens avdelningskontor.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 15—17, statsutskottets utlåtande nr 9, andra lagutskottets memorial nr 27 och allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 12.

På framställning av herr talmannen beslöts att tredje lagutskottets utlåtande nr 19 skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Interpellation ang. lekmannainflytandet vid beslut om ändrad indelning i läkar-distrikt

Herr STADLING (s) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Enligt sjukvårdslagens fjärde paragraf skall landstingskommun vara indelad i läkar-distrikt för öppen vård. Ifrågavarande provinsialläkar-distriktindelning fastställes av socialstyrelsen på förslag av sjukvårdsstyrelsen, varom stadgas i 2 § sjukvårdsstadgan.

För Västernorrlands sjukvårdsområde har socialstyrelsen genom beslut den 25 februari 1969 ändrat läkar-distriktsindelningen genom förordnande om sådan indelningsändring att Torps och Ånge läkar-distrikt skall bilda ett distrikt.

Inom Torps läkar-distrikt blir 7 000 människor, som för närvarande har förmånen av läkarstationer i Fränsta och TorpsHAMMAR, genom beslutet om ändring av läkar-distriktindelningen hänvisade till läkarstation i Ånge.

Med stöd av vad ovan anförts och med hänsyn till vikten av fasta principer i fråga om beslutsfattandet i här avsett slag av ärenden hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor.

1. Har Kungl. Maj:t med stöd av sjukvårdslagens 36 § givit sådana delegationsbemyndiganden att beslut om ändrad läkar-distriktindelning är möjlig utan sjukvårdsstyrelses förslag?

2. Om sådana befogenheter inte givits, är socialministern beredd att rekommendera åtgärder som tryggar fortsatt lekmannainflytande i hithörande frågor?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

Anmäldes och bordlades en av herr
Kaijser m. fl. undertecknad motion, nr
926, i anledning av Kungl. Maj:ts pro-
position nr 35, angående vidareutbild-
ning och fördelning av läkare m. m.

Justerades protokollsutdrag för den-
na dag, varefter kammarens samman-
träde avslutades kl. 16.28.

In fidein

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert
